

**KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT**

XVII. évfolyam

2. szám

**FELDERÍTŐ
SZEMLE**

ALAPÍTVÁ: 2002

**BUDAPEST
2018**

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Dr. Béres János vezérőrnagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Dr. Béres János vezérőrnagy

Tagok: Dezső Sándor vezérőrnagy

Dr. Magyar István ny. dandártábornok

Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok

Deák Anita alezredes

Dr. Fürjes János alezredes

Háry Szabolcs ezredes

Dr. Magyar Sándor ezredes

Dr. Tóth Sándor alezredes

Dr. Vida Csaba alezredes

Felelős szerkesztő: Deák Anita alezredes

Olvasószerkesztő: Gál Csaba ny. ezredes

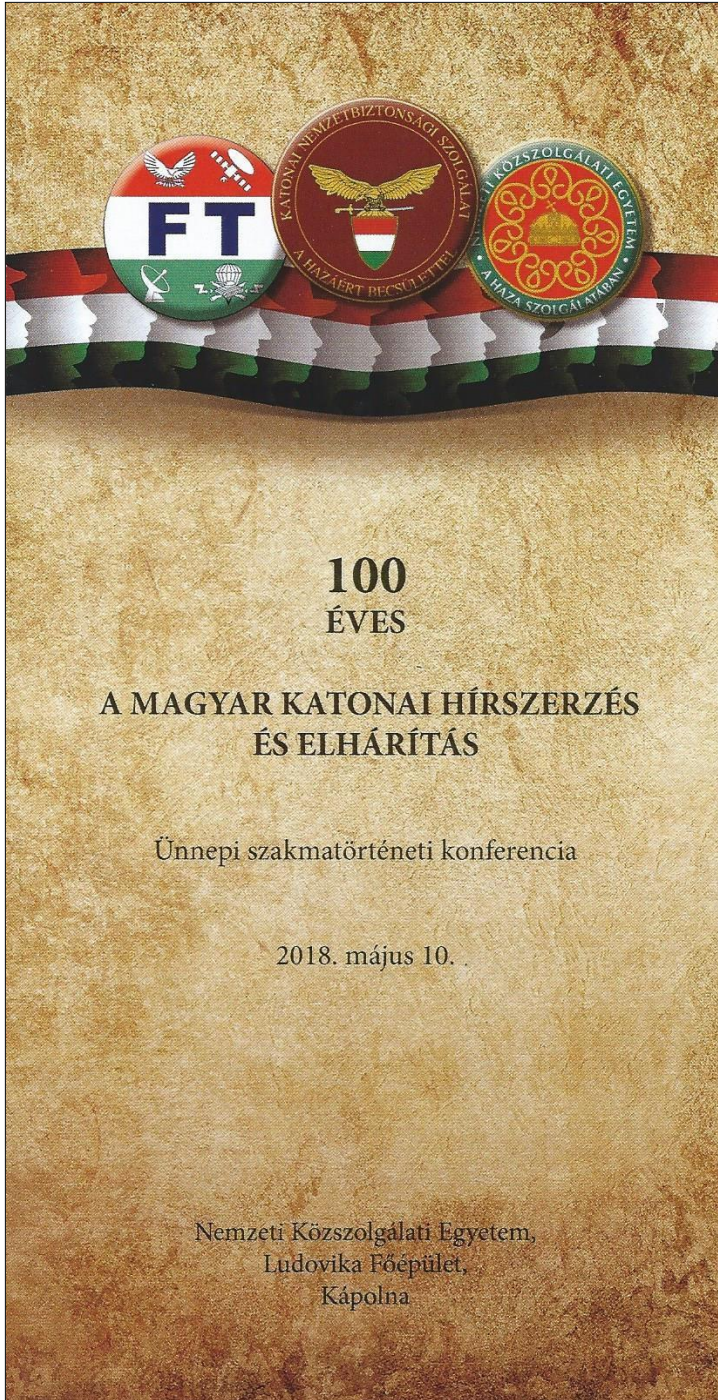
Tördelőszerkesztő: Tóth Krisztina tzls.

HU ISSN 1588-242X

TARTALOM

SZÉLES ERNŐ NY. DANDÁRTÁBORNOK LEVEZETŐ ELNÖKI ÜDVÖZLÉS.....	9
DR. BÉRES JÁNOS VEZÉRŐRNAGY ÜNNEPI KÖSZÖNTŐ	12
DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NY. DANDÁRTÁBORNOK MEGNYITÓ.....	14
PROF. DR. HABIL. SZAKÁLY SÁNDOR A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS ÉS KÉMELHÁRÍTÁS SZERVEZETÉNEK LÉTREHOZÁSA, FELADATAI ÉS TEVÉKENYSÉGE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYARORSZÁGON (1918–1945).....	16
DR. OKVÁTH IMRE A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS ÉS KÉMELHÁRÍTÁS TÖRTÉNETE A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ VÉGÉTŐL A RENDSZERVÁLTÁSIG	38
DR. MAGYAR ISTVÁN NY. DANDÁRTÁBORNOK ÖSSZEHASONLÍTÓ GONDOLATOK A KATONAI HÍRSZERZÉS HÁROM (TÖRTÉNELMI) IDŐSZAKOT ÁTFOGÓ TEVÉKENYSÉGÉVEL ÉS MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATBAN ...	51
DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NY. DANDÁRTÁBORNOK AZ MNVK 2. CSOPORTFŐNÖKSÉGTŐL A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATIG	59
DR. RÁTH TAMÁS NY. EZREDES – KIRÁLY ELEMÉR NY. EZREDES A MAGYAR KATONAI FELDERÍTÉS/HÍRSZERZÉS MŰSZAKI FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA.....	75

DR. GYARAKI KÁROLY NY. ALTÁBORNAGY A MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS SZERVEZETI FEJLŐDÉSE A RENDSZERVÁLTÁSTÓL 1995-IG	105
ÁRPÁD ZOLTÁN EZREDES A MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS SZERVEZETI FEJLŐDÉSE 1995-TŐL 2012-IG	139
DEZSŐ SÁNDOR VEZÉRŐRNAGY – DR. KENEDLI TAMÁS EZREDES A KNBSZ 2012–2018 KÖZÖTTI HATÉVES MŰKÖDÉSÉNEK ÖSSZEGZETT TAPASZTALATAI	151
RUBIK LÁSZLÓ EZREDES – BINDER TAMÁS ALEZREDES A KATONAI HÍRSZERZÉS FELADATRENDSZERÉNEK ÚJ VONÁSAI EURÓPA ÉS MAGYARORSZÁG MEGVÁLTOZOTT BIZTONSÁGI KÖRNYEZETÉBEN	165
SZABÓ KÁROLY EZREDES A KATONAI KÉMELHÁRÍTÁS FELADATRENDSZERÉNEK ÚJ VONÁSAI EURÓPA ÉS MAGYARORSZÁG MEGVÁLTOZOTT BIZTONSÁGI KÖRNYEZETÉBEN	179
DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NY. DANDÁRTÁBORNOK ZÁRSZÓ	190
A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI	194

PROGRAM

A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET ELNÖKSÉGE
ÉS A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT
TUDOMÁNYOS TANÁCSA

ÜNNEPI SZAKMATÖRTÉNETI KONFERENCIÁT TART

a magyar katonai hírszerzés és elhárítás
megalakulása 100. évfordulója alkalmából

Időpontja: 2018. május 10. (csütörtök) 09.00–17.00

Helye: Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Ludovika Főépület,
Kápolna (1083 Budapest, Ludovika tér 2.)

A rendezvény fővédnöke:

Dr. Simicskó István,

Magyarország honvédelmi minisztere

A rendezvény védnökei:

Kovács József altábornagy,

a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója

Prof. Dr. Patyi András,

a Nemzeti Közsolgálati Egyetem rektora

Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, PhD,

a Felderítők Társasága Egyesület elnöke

PROGRAM

08.00 – 09.00 Regisztráció, jubileumi vándorkiállítás
és a kiállítási vitrinek megtekintése

ÜNNEPI KÖSZÖNTŐ ÉS MEGNYITÓK

Levezető elnök: Széles Ernő ny. dandártábornok, a Felderítők
Társasága Egyesület Polgári és Katonai Kapcsolatok Szekciójá-
nak vezetője

09.00–09.05 Levezető elnöki üdvözlés

Széles Ernő ny. dandártábornok

09.05–09.25 Ünnepi köszöntő

09.25–09.40 Megnyitók:

09.25–09.33 Kovács József altábornagy,

a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
főigazgatója

09.33–09.40 Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, PhD,
a Felderítők Társasága Egyesület elnöke

1. PANEL:

A MŰLT – SZERVEZETI ÉS SZAKMAI KEZDETEK,
A SZOLGÁLATOK TEVÉKENYSÉGE A II. VILÁGHÁBORÚ
VÉGÉIG

- Levezető elnök: Dr. Magyar István ny. dandártábornok, a Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Szekciójának vezetője
- 09.40–10.30 Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás megalakulása, története a kezdetektől a II. világháború végéig
Prof. Dr. habil. Szakály Sándor, DSc, a VERITAS Történetkutató Intézet főigazgatója
- 10.30–11.00 SZÜNET (büfé), jubileumi vándorkiállítás és a kiállítási vitrinek megtekintése
- 11.00–11.50 A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás története a II. világháború végétől a rendszerváltásig
Dr. Okváth Imre történész, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára fősztályvezetője

2. PANEL:

A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

- Levezető elnök: Gyenes István ny. mk. dandártábornok, a Felderítők Társasága Egyesület alelnöke
- 11.50–12.40 A magyar katonai felderítés/hírszerzés története a rendszerváltástól a KNBSZ megalakulásáig
Dr. Horváth Csaba ezredes, hadtörténész, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnok-helyettese
- 12.45–13.45 BÜFÉEBÉD, jubileumi vándorkiállítás és a kiállítási vitrinek megtekintése
- 13.45–14.30 A magyar katonai felderítés/hírszerzés műszaki fejlesztési tevékenységének és eredményeinek bemutatása
Dr. Ráth Tamás ny. mk. ezredes, PhD
- 14.30–15.00 A magyar katonai elhárítás szervezeti fejlődése a rendszerváltástól 1995-ig
Dr. Gyarakai Károly ny. mk. altábornagy, az MK KBH volt főigazgatója
- 15.00–15.30 A magyar katonai elhárítás szervezeti fejlődése 1995-től 2012-ig
Nagy József vezérőrnagy, KNBSZ főigazgató-helyettes
- 15.30–15.40 SZÜNET

3. PANEL:

A KNBSZ MŰKÖDÉSÉNEK TAPASZTALATAI,
A JÖVŐ SZAKMAI KIHÍVÁSAI

Levezető elnök: Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, PhD,
a Felderítők Társasága Egyesület elnöke

15.40–16.10 A KNBSZ hatéves működésének összegzett
tapasztalatai 2012–2018 között

Dezső Sándor vezérőrnagy, KNBSZ főigazgató-
helyettes

16.10–16.30 A katonai hírszerzés feladatrendszerének új voná-
sai Európa és Magyarország megváltozott bizton-
sági környezetében

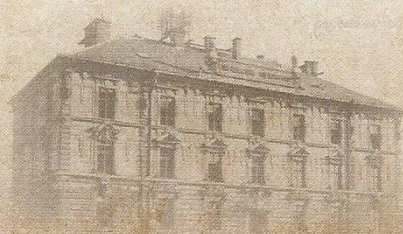
Dr. Béres János vezérőrnagy, KNBSZ főigazgató-
helyettes

16.30–16.50 A katonai kémelhárítás feladatrendszerének
új vonásai Európa és Magyarország megváltozott
biztonsági környezetében

Szabó Károly ezredes, KNBSZ igazgató

16.50 A konferencia zárása

Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, PhD

Cím: 1111 Budapest, Bartók Béla út 24-26.

Postai cím: 1502 Budapest, Pf. 117.

Telefonszám: (+36-1) 386-93-44

E-mail: knbsz@knbsz.gov.hu

**SZÉLES ERNŐ NY. DANDÁRTÁBORNOK
LEVEZETŐ ELNÖKI ÜDVÖZLÉS**

**Tisztelt Tábornok, Főtiszt, Tiszt és Altiszt Urak!
Hölgyeim és Uraim!
Kedves Vendégeink, Tagtársaim!**

Engedjék meg, hogy bemutatkozzam. Széles Ernő ny. dandártábornok vagyok, a Felderítők Társasága Egyesület Polgári és Katonai kapcsolatok szekciójának vezetője, az Egyesület Elnökségének tagja, és néhányunkkal együtt, akik itt ülnek, a Felderítők Társaságának alapító tagja.

Egy ilyen impozáns ünnepi konferencia levezető elnöki tisztségét betölteni nem kis feladat, és nagyon megtisztelő.

Megtisztelő, hogy bejelenhetem: a Felderítők Társasága Egyesület Elnöksége és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa nevében a **„100 ÉVES A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS ÉS ELHÁRÍTÁS”** című **ünnepi szakmatörténeti konferenciánkat megnyitom!**

Tisztelettel köszöntöm meghívott vendégeinket, neves előadóinkat, és természetesen e két különleges, bár szorosan összefüggő szakma, a hírszerzés és az elhárítás – ma már mondhatjuk, ha csak a közelmúltba tekintünk is vissza – itt velünk, ebben a szép kápolnában jelen lévő legendás vezetőit, munkatársait. Továbbá azokat is köszöntöm, akik mai vezetőként vagy munkatársként továbbviszik az e szakmákból adódó nemes feladatokat.

Engedjék meg, hogy a felsoroltak közül **név szerint is köszöntsem** és megköszönjem, hogy elfogadták meghívásunkat:

- Huszár János altábornagy urat, HVK vezérkarifőnök-helyettest;
- Dr. Béres János vezérőrnagy urat, KNBSZ főigazgató-helyettest;
- Dezső Sándor vezérőrnagy urat, KNBSZ főigazgató-helyettest;
- Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy urat, az NKE Fenntartói Testület képviselőjét;
- Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagyot, az NKE Rendészettudományi Kar dékánját;
- Dr. Pohl Árpád ezredest, az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánját.

És itt meg kell állnom, hiszen hosszan lehetne sorolni az üdvözlendőket, szinte mindenkit az itt ülők közül, mert mindenki hozzátette a maga részét ehhez a százéves történethez. De ezt tekintsék el nekem most, egyetlen okból. Emlékszünk a katonai tanintézeti, tanfolyami névsorolvasásokra, amelyen valamennyien keresztülmentünk tanulmányaink során. Így minden itt ülőt fel lehetett volna sorolnom, üdvözölnöm, hogy „Jelen!” szóval válaszoljon. De sajnos régi bajtársaink közül, akikkel együtt dolgoztunk, már sokan nem tudnák a „Jelen!” szót kimondani, mert már nem lehetnek velünk. Legfeljebb a fenti „magasabb régiókból” bólogatnak – jól van fiúk, jól csináljátok, csak így tovább!

Emléküket megőrizzük!

Száz év, hogy **milyen hosszú?** Viszonyítás kérdése, lehet egy rövid időszaknak is tekinteni, viszonyítva évszázadokhoz – csak 100 év! De lehet hosszúnak is tekinteni, hiszen az ember szemszögéből majdnem másfél emberöltő. És ez olyan másfél emberöltő, amelynek évei tele voltak emberi, szervezeti sikerekkel, mondhatni dicsőséggel, örömmel, de bukásokkal, keserűséggel, sőt emberéletek elvesztésével is.

És miért száz év? Hiszen, ahogy mondani szokták, e két szakma létezése az emberiség létezése óta fennáll, csakúgy, mint néhány más ősi szakma, amelyekről inkább most nem szólnék.

Visszamehetnénk nagyobb történelmi léptékekkel. Csak a magyarság több évezredes történelmét tekintve is, nem beszélve az ókor híres-hírhedt felderítő-hírszerző, elhárító történéseire, megtévesztő műveleteire.

Erre a kérdésre, a miéltre, a legautentikusabb választ nagy tekintélyű előadónk adják meg nekünk a konferencia során.

Mindenesetre, ha csak a közelmúltat nézzük, megannyi viharos évszázad után, **1918-ban a haza bécsi császári udvartól visszanyert függetlenségével** egy időben létre kellett hozni a csak magyar és önálló katonai hírszerzést, elhárítást. Természetesen az osztrák közös haderőben is voltak magyar személyek, akik ezeken a területeken dolgoztak, tevékenykedtek korábban is. Jó néhányan közülük hozták létre 1918. november elsejével a Hadügyminisztérium 1. Osztályt.

Az **előadások korszakolásából** is jól látszik, hogy bizony ezektől a kezdeti napoktól napjainkig igen sok minden történt velünk, magyarokkal. Szerencsésebb népek, akik nem a Kárpát-medencében, a különböző emberi kultúrák metszéspontján és nem a régi és mostani népvándorlások európai tengelyében éltek-élnek, talán meg sem értik azt a sok változást, amin mi keresztülmentünk, és ebből adódóan mai gondolkodásmódunkat sem értik mindig pontosan.

Ezt a 100 éves történelmi ívet a születéstől olyan **nagy szakaszoló események** fémjelzik, mint a második világháború, a rendszerváltás, és nekünk, felderítőknak, hírszerzőknak, elhárítóknak mindenképp egy szakaszhatárolót jelent a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatban, a KNBSZ-ben ismét egybevont hírszerző-elhárító szolgálat ellátása. A legfiatalabbaknak talán semmit sem mond az MNVK 2. Csoportfőnökség vagy az MK KFH megnevezés.

És fontosak annak a hat évnek a tapasztalatai is, amely évek 2012 óta az új struktúrában eltelték.

Mint minden alkalommal, most sem fejezhetjük be konferenciánkat csak múltba nézéssel, tapasztalatok feldolgozásával, hanem **foglakoznunk kell a jelennek, a jövővel**, az Európa és Magyarország megváltozott biztonsági környezetéből adódó feladatokkal is szakmáink területén.

Megkezdjük munkánkat. Felkérem megnyitó beszédének megtartására Dr. Béres János vezérőrnagyot, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettesét, majd Dr. Tömösváry Zsigmond nyugállományú dandártábornokot, a Felderítők Társasága Egyesület elnökét.

Mielőtt átadnám a szót, engedjék meg, hogy mint levezető elnök megköszönjem rendezvényünk **fővédnökének**, Dr. Simicskó István leköszönő miniszternek, valamint rendezvényünk **védnökeinek**, Kovács József altábornagynak, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatójának, Dr. Patyi Andrásnak, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem rektorának és Dr. Tömösváry Zsigmond nyugállományú dandártábornoknak, a Felderítők Társasága Egyesület elnökének, hogy elvállalták ezeket a tisztségeket.

Szeretném felhívni a jelenlévők figyelmét arra, hogy az igen érdekesnek mutakozó előadások mellett a 100 évről szólnak az itt látható roll up-ok, a vitrinekben elhelyezett, tudományos igényességgel megírt kiadványok a két szakma képviselőinek tollából. De a kiállítási asztalokon megtekinthetőek azok a speciális eszközök is, amelyek műszaki fejlesztéséről külön előadás is elhangzik ma.

Csak egy jelképes adalék a fejlődéshez, fejlesztéshez. 2006-ban az Egyesület alapításának évében ezt az **igazolványt** hordtuk magunkkal, ma már pedig ez a bankkártyára emlékeztető pasztiklapocska jelképezi tagsági viszonyunkat ez évtől. Igaz, vásárolni nem lehet vele, de számunkra így is igen nagy érték, a szakma tagjainak együvé tartozását jelképezi.

De láthatunk itt olyan elismerési formákat is, amelyeket csak e két szakma munkatársai nyerhetnek el.

Külön öröm számomra, hogy konferenciáinkat minden alkalommal **nagy érdeklődés** övezte és övezi most is a jelenlegit, amely mindenképp kiemelkedik rendezvényeink sorából. Köszönöm tagságunk és az érdeklődők nagyszámú jelenlétét!

DR. BÉRES JÁNOS VEZÉRŐRNAGY

ÜNNEPI KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Dékán Urak!
Tisztelt Tábornok Urak!
Hölgyeim és Uraim!

Köszöntöm Önöket a 100 éves jubileumi fennállását ünneplő önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás ünnepi konferenciáján. A jeles elődök által az elmúlt száz esztendőben lerakott biztos alapokon egy stabil ház nyugszik, amely úgy képes megfelelni a kor kihívásainak, hogy közben nem kell levetkőznie múltját. Megtisztelő, hogy ilyen nagy múltra visszatekintő szervezet képviselőjében állhatok most Önök előtt.

Várakozásokkal telve készültünk a jubileumi év méltó megünneplésére. A 2012-ben létrejött KNBSZ – a jogelőd szervezetek szakmaiságára és tudomány iránti elkötelezettségére is gondolva – a tavalyi év őszén összeállította a jubileumi rendezvénysorozat programtervét, amely nem maradt a tervezőasztalon, hanem a mai konferenciával már közel fele arányban beteljesült.

Az idei évet egy rendkívül érdekes, izgalmas kiadvány bemutatásával nyitotta meg a KNBSZ, amely szakmatörténeti, mi több, történettudományi szempontból is hiánypótló. A *Magyar katonai elhárítás története 1918–2018* című kiadvány ünnepi, állófogadással egybekötött bemutatójára a Stefánia Palotában került sor 2018. március 1-jén.

A mai konferenciát követően, 2018. május 23-án *Egy elfelejtett hadjárat* címmel a katonai elhárítás 1968-as bevonuláskor játszott szerepét is feldolgozó kiadvány bemutatójára kerül sor a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumban.

Ősszel a tudomány napi rendezvénysorozathoz is illeszkedő, de a KNBSZ jubileumi rendezvénysorozatának részét képező második konferenciánk *Az elemzés 21. századi dimenziói* címet viseli. A rendezvény határozott célkitűzése, hogy a honvédelmi-rendvédelmi ágazatokon túllépve a civil közigazgatás, a magánszektor és a tudomány által alkalmazott különféle elemzési módszerek bemutatására és összehasonlítására lehetőséget adjon.

A KNBSZ vezetésének egyik kiemelt célja, hogy 2018. november 1-jére az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés elmúlt száz évét bemutató kiadvány is elkészüljön, amely így a szakmatörténeti feldolgozó munkákkal keretbe foglalja a jubileumi esztendőt. Az ezzel kapcsolatos forrásgyűjtés és a szakterületeket bemutató szinopszisok elkészítése már megkezdődött.

Tisztelt Konferencia!

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak figyelembe kell venniük a technológiai újításokat, a társadalom szerkezetének megváltozását és a nemzetközi folyamatokat, hiszen csak naprakészen képesek ellátni feladataikat. A KNBSZ ezért tudatosan törekedett a jubileumi rendezvénysorozat programtervének összeállításakor arra, hogy a múlt, a jelen és a jövő egyformán hangsúlyos szerepet kapjon.

A mai konferencia szerkezetéből is láthatják, hogy egyformán fontosnak tartjuk a régmúlt megismerését, a szervezet jelenét meghatározó közelmúlt értékelését, valamint a felkészülést a jövő kihívásaira. Ezt láthatják a mai Szakmatörténeti konferencia és az ősszel esedékes, jövőre összpontosító konferenciánk esetében is, továbbá ennek a célkitűzésnek a szimbolikája jelenik meg a mai konferencián is kiállított Szakmatörténeti vándorkiállításunk tablóján.

Nem számot vetni jöttünk ma ide, nem azért, hogy lezárjunk egy fejezet, és nem is azért, hogy elköszönjünk egymástól. Mai konferenciánk célja, hogy a múltat méltassuk és sikeresen felkészülhessünk a jövő kihívásaira.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
NY. DANDÁRTÁBORNOK

MEGNYITÓ

Tisztelt Vezérőrnagy úr!
Hölgyeim és Uraim!
Kedves Vendégeink, Tagtársaim!

A 2018-as év nagy jelentőségű a katonai hírszerzők és elhárítók számára. Éppen száz esztendővel ezelőtt, az első világháborút követően, 1918-ban alakult meg az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás. Egyesületünk tagjainak többsége számára különösen fontos ez a dátum, hiszen a száz esztendőnek mintegy felében mindannyiunk e számunkra fontos hivatás valamelyik szakterületén teljesítette szolgálatát.

Amikor mi, egykori és jelenlegi katonai felderítők, hírszerzők 2006-ban megalakítottuk a Felderítők Társasága Egyesületet, egyik fő feladatunknak tekintettük és tekintjük ma is szeretett szakmánk történetének kutatását és hagyományainak ápolását.

Ezért is nagyon örülünk annak, hogy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsával együttműködésben szervezői és részesei lehetünk e jeles évfordulóról történő megemlékezésnek, amelyet a Felderítők Társasága Egyesület elnöksége kezdeményezett.

A mai konferencián elhangzó előadások egy része számunkra is a történelmet jelenti, ezért is kértünk fel ennek bemutatására hozzáértő és elismert történészeket.

Konferenciánk második része azonban már mai életünkről szól. Arról az időszakról, amelyet a jelenlévők közül sokadmagunkkal formáltunk, aktív korunkban magunk alakítottunk, ahogy azt az akkori körülmények számunkra lehetővé tették. Ennek az időszaknak a bemutatására olyan tagtársainkat, kollégáinkat nyertük meg, akik felelős beosztásokban aktív formálói voltak a hírszerzés és az elhárítás egy-egy fontos területének. Ezért is gondoljuk, hogy az általuk bemutatottak hitelességéhez nem férhet kétség. Ez a „velünk élő történelem”, ami lassan, fokozatosan átkerül majd a történelem kategóriájába.

És végül, a jelenkori hírszerzés és elhárítás vezetői vállalták, hogy összefoglalják számunkra a közelmúlt és a jelenkor tapasztalatait, és – biztonsági környezetünk folyamatos változásainak figyelembevételével – megkísérelnek egy prognózist elénk tárni e két, hazánk biztonsága szempontjából rendkívül fontos terület várható feladatait illetően. A nap végére reményeink szerint Önök eldönthetik majd, hogy szándékainkat milyen mértékben sikerült megvalósítani.

Szeretném tájékoztatni a konferencia résztvevőit, hogy az itt elhangzott előadások szerkesztett változatát a Felderítő Szemle 2018/2. számában tervezzük megjelentetni. A folyóirat 2. számában helyet kap Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok írása is, amely bár nem hangzott el a konferencián, de Dr. Horváth Csaba hadtörténész eredetileg a programban szereplő, és egy váratlanul közbejött külföldi szolgálati utazása miatt elmaradt előadását hivatott pótolni. Ugyancsak jelölni fogjuk azoknál az úgynevezett „kétszerős” előadásoknál is azokat a személyeket (Király Elemér, Dr. Kenedli Tamás, Binder Tamás), akik aktívan részt vettek az előadások anyagának összeállításában.

Őszintén örülök a rendezvényünk iránt megnyilvánuló magas szintű és komoly érdeklődésnek, és remélem, hogy kedves vendégeink nem bánják meg, hogy ezt a napot az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás centenáriuma alkalmából szervezett szakmatörténeti konferenciának szentelték.

Eredményes és hasznos konferenciát kívánok Mindannyiunknak!

Köszönöm figyelmüket!

PROF. DR. HABIL. SZAKÁLY SÁNDOR

**A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS
ÉS KÉMELHÁRÍTÁS SZERVEZETÉNEK
LÉTREHOZÁSA, FELADATAI
ÉS TEVÉKENYSÉGE
A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI
MAGYARORSZÁGON (1918–1945)**

Az önálló, független Magyarország létrejötté az 1918. október 31-ei úgynevezett „öszirózsás forradalomnak” és az azt megelőző politikai, társadalmi, gazdasági változásoknak, illetve fejlődésnek köszönhető. Az 1867-ben Magyarország és Ausztria, pontosabban Magyarország és az uralkodó között létrejött úgynevezett „kiegyezés”¹ Magyarországot az addigi Habsburg Birodalom szinte teljes jogú tagországaként/társországaként az Osztrák–Magyar Monarchia nevet felvevő államalakulat államalkotó részévé tette, de nem biztosította ugyanakkor számára az önálló államisághoz szükséges valamennyi alkotóelemet, így többek között az önálló „külpolitizálás” lehetőségét, a teljesen önálló had- és pénzügyet.

Az uralkodó – I. Ferenc József császár és király – és az udvar meghatározó politikusai ragaszkodtak ugyanis ahhoz, hogy a birodalom hadereje ne az egyes tagországok fegyveres erejét jelentse, hanem közös ügyként „kezeltesék”. Ugyanez vonatkozott a külügyek kezelésére is. Sem Ausztria, sem Magyarország nem rendelkezett önálló külpolitikával, illetve ahhoz szükséges szervezettel. E két jelentős terület – külügy és hadügy – anyagi igényeinek a biztosítására pedig közös pénzügyminisztériumot is felállítottak.

Az így létrejött közös államszervezetnek a hadügyek és a pénzügyek terén meglévő sajátossága ellenére mind Magyarország, mind Ausztria rendelkezett „saját” lehetőségekkel (is). A „saját” haderő ügyében a magyar királyi Honvédség,² illetve az osztrák k. k. Landwehr képezte azon erőket, amelyek a korban úgynevezett „másodvonalbeli erőknek” számítottak, nem lévén teljes struktúrájú fegyveres erők – számos fegyvernem, szakcsapat, vezetői szint stb. hiánya okán –, amelyek ennek megfelelően természetesen önálló hírszerző és kémelhárító szervezettel sem rendelkeztek.

¹ Az 1867. évi XII. törvénycikk – a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról – „rendezte el” a kiegyezés kérdését. Az uralkodó a törvényt 1867. július 28-án szentesítette.

² A magyar királyi Honvédség felállításáról az 1868. évi XLI. törvénycikk rendelkezett. E törvény értelmében a honvédség csak az országgyűlés külön engedélyével volt a Szent Korona országainak területén kívül alkalmazható. A törvény a honvédséggel kapcsolatos kérdéseket részletesen szabályozta. A törvényt megelőzve született meg az 1868. évi XL. törvény a véderőről, illetve követte az 1868. évi XLII. törvénycikk, amely a népfelkelésről szólt.

A birodalmi haderőn belül ezt a feladatot a XIX. század közepétől működő, és a császári királyi – majd 1883-tól már császári és királyi – vezérkar egyik irodájaként tevékenykedő „szervezet”, az Evidenzbüro látta el.³

A világháborús – akkor még nem használták az I. jelzöt – vereség következtében felbomló Osztrák–Magyar Monarchia a különböző forradalmi és nemzetiségi mozgalmaknak köszönhetően elemeire esett szét. A birodalom szétesése egyben az önálló magyar állam létrejöttét is eredményezte, amelyet ugyanakkor a birodaloméhoz hasonló felbomlás veszélye is fenyegetett. Ennek oka elsősorban a Magyar Királyság területén élő nemzetiségek jelentős aránya – az 1910-es népszámlálási adatok szerint mintegy ötven százalékban különböző nemzetiségek lakták a Magyar Királyságot⁴ –, illetve azok többségének a Magyarországtól való elszakadási igénye volt. Ez a fenyegetettség 1918 végére gyakorlatilag olyan ténnyé vált, amely visszafordíthatatlan folyamatokat indított meg. Ennek következtében az utókor által „történelminek vagy Nagy-nak” nevezett Magyarország részeire esett szét. A különböző nemzetiségi tanácsok kimondták ugyanis a többségében nemzetiségek által – de nem egy esetben nemzetiségek által alig – lakott területek kiválását a Magyar Királyságból, és azoknak a környező régi, illetve újonnan létrejövő államokhoz történő csatlakozását.

Az 1918. október 31-én megalakult, Károlyi Mihály gróf vezette magyar kormány, majd az azt követő – 1919. január 11-én Berenkey Dénes vezetésével megalakult – új kormány az addigi honvédelmi vezetést is igyekezett átalakítani, illetve a volt magyar királyi Honvédség, valamint a „közös” haderő egykori alakulataiból új haderőt felállítani, amely az 1918 novemberében Belgrádban aláírt egyezmény értelmében hat gyalog- és két lovashadosztályból állhatott,⁵ és a létrehozandó haderő esetében a korábbi gyakorlattól eltérően az önkéntességet téve alapelemmé.

Az 1918. október 31-éig Honvédelmi Minisztérium néven működő katonai-közigazgatási szervezetet Hadügyminisztériummá nevezték, illetve szervezték át, és egyben elkezdődött az új magyar haderő meg-, illetve újjászervezése. Ez a feladat elengedhetetlen volt, hiszen a felbomló közös haderőben, illetve a magyar királyi Honvédségben szolgált magyar, illetve magyar állampolgárságú tisztek többsége továbbra is szolgálni kívánt, és ezt kívánta az ország érdeke is. Elengedhetetlennek látszott a volt magyar királyi Honvédségben, illetve az úgynevezett „közös haderőben” szolgáltakból egy új nemzeti haderő létrehozása, még akkor is, ha voltak olyan politikai erők, amelyek ezt szükségtelennek vélték.

³ A közös haderő hírszerző és kémelhárító tevékenységére vonatkozóan a leginkább használható munkák a következők: RONGE, Maximilian: Zwölf Jahre Kundschaftsdienst-, Kriegs- und Industrie-Spionage. Amalthea Verlag, Zürich, 1933. PETHŐ Albert: Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1998. MORITZ, Verena – LEIDINGER, Hannas – JAGSCHITZ, Gerhard: Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge. Residenz Verlag, Wien, 2007.

⁴ Az 1910-es népszámlálás adatai szerint Magyarország lakosságának nemzetiségi megoszlása – Horvátország nélkül – a következő volt: magyar 54,5%, román 16,1%, szlovák 10,7%, német 10,4%, rutén 2,5%, szerb 2,5%, horvát 1,1%, egyéb 2,2%. BENDA Kálmán (főszerk.): Magyarország történeti kronológiája, III. kötet, 1848–1944. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. p. 819.

⁵ 1918. november 13-án írta alá Belgrádban az antant megbízottaival a fegyverszüneti egyezményt Linder Béla tárca nélküli miniszter. Ez a megállapodás rendelkezett a demarkációs vonalokról és a felállítható magyar haderőről is.

A „volt” honvéd-, illetve közös tisztek, altisztek állampolgárságuknak, nemzetiségüknek és szimpátiájuknak megfelelően igyekeztek maguk számára új Hazát és új haderőt választani.

Létszámuk – a „maradék Magyarországhoz” viszonyítva – magas volt, hiszen a Károlyi-, majd a Berinkey-kormány mindössze néhány tízezer fős haderővel számolt, s azt is alapvetően önkéntes jelentkezőkből kívánta felállítani. A korábbi időszakhoz viszonyítva jelentősen kisebb létszámra tervezett haderő következtében tisztek ezrei kerültek ki a haderőből, míg a kormány döntésének megfelelően a tábornokok, illetve az ezredek szinte kivétel nélkül nyugállományba kerültek. Megszüntették ugyanakkor a vezérkari, a tüzértörzskari és a hadmérnöktörzskari testületeket is.⁶

E csonkításokkal együtt, illetve ellenére is folyamatos volt ugyanakkor az igény az új Hadügyminisztérium és egy hadsereg-parancsnokság megszervezésére.

A Hadügyminisztérium megszervezésekor a korábbi mintákat csak részben vették figyelembe, hiszen – nem lévén a magyar Honvédségnek, majd későbbi nevén Néphadseregnek (1918. november 16. – 1919. március 21.) vezérkara – olyan feladatokat és funkciókat is a Hadügyminisztériumnak kellett (volna) átvennie, amelyekre korábban nem volt példa.

Ilyennek tekinthető a hírszerzés és a kémelhárítás kérdése. Az Osztrák–Magyar Monarchia haderejében ezen feladatokat az úgynevezett „Evidenzbüro” – Nyilvántartó Iroda – látta el, amely a közös haderő vezérkarának egyik „illetékes” irodája volt.

Az újonnan megszervezett magyar Hadügyminisztériumban e feladatok elvégzésére a minisztérium 1. osztálya lett „kijelölve”. A Hadügyminisztérium 1. osztálya feladatává tették a „hadműveletek, hírszerzés, nyilvántartás, elvi ügyek” intézését.

Az osztály gyakorlatilag 1918. november 1-jétől állt fel, élén az addig a közös haderőben szolgáló Stojakovics Demeter⁷ – 1935. november 4-étől Sztójay Döme – vezérkari őrnaggyal. Ő szolgált egykoron a „központban” – Evidenzbüro –, illetve a világháború éveiben a működő főparancsnokságon és a Balkáni erők hírszerző „részlegénél” is.

Stojakovics az osztályára olyan fiatal vezérkari tiszteket osztott be, akik rendelkeztek már bizonyos hírszerzői-kémelhárítói ismeretekkel, illetve nyelvi felkészültségük, ismeretük az átlagosnál jobb volt.

⁶ A vonatkozó rendeletek felsorolását lásd: SZAKÁLY Sándor: A Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tisztikara. In: SZAKÁLY Sándor: Hadsereg, politika, társadalom. Lánchíd Kiadó, Budapest, 1991. p. 30.

⁷ Sztójay (1935.11.04-ig Stojakovics) Döme (Versec, 1883.01.05. – Budapest, 1946.08.24.) hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata szolgálaton kívüli vezérezredes. A katonai pályafutására vonatkozó adatokat lásd: SZAKÁLY Sándor: A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945. Második, javított és kiegészített kiadás. Budapest, Magyar Napló Kiadó, 2015. pp. 57–59. (A továbbiakban: SZAKÁLY: A 2. vkf.)

Az új osztályvezető, aki bizonyos kérdésekben együttműködött a Hadügyminisztérium ugyancsak újonnan megszervezett Katonapolitikai osztályával – amely főleg a „külsőkapcsolatok” kérdéseivel foglalkozott –, a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás megteremtőjének tekinthető. A Katonapolitikai osztály (1919. január 1. után a Hadügyminisztérium 8. osztálya) élére Tanczos Gábor vezérőrnagy⁸ került, aki katonadiplomáciai tapasztalatokkal is rendelkezett, lévén korábban az Osztrák–Magyar Monarchia katonai attaséja Belgrádban, Athénban és Szófiában is.

A kiépülő, Stojakovics Demeter által vezetett osztály 1919. január 1-jétől – a minisztérium szervezeti változásai miatt – a Hadügyminisztérium 5. osztályává alakult át, de ugyanazon feladatok ellátására volt hivatott, mint amelyekkel korábban rendelkezett, azaz „hadműveletek, hírszerzés, nyilvántartás, elvi ügyek”.

Stojakovics osztálya főleg az ellenséges hatalmak – Cseh(szlovákia), Románia, Szerbia – által megszállt magyarországi területekről igyekezett információkat beszerezni és ezen ellenséges hatalmak számára folytatandó kémtevékenységet megakadályozni, de ugyanakkor a hadműveletek tervezése is a feladatai közé tartozott.

Nem változott érdemben az osztály feladatköre – de a személyi állomány összetétele sem! – 1919. március 21-e után, amikor is létrejött az úgynevezett „Magyarországi Tanácsköztársaság”, amelynek neve 1919 júniusának második felében Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságra módosult. A Hadügyminisztérium Hadügyi Népbiztossággá alakult át, és annak az 5. osztálya „felelt” a továbbiakban a „hadműveletekért, karhatalmi kérdésekért, hírszerzésért, hadrendi ügyekért”.

Az osztály feladataiban alapvető változást nem, de alárendeltségében módosulást hozott az 1919. áprilisi cseh(szlovák), majd román támadás. 1919. május 5-étől a Hadügyi Népbiztosság 5. osztálya kivált a katonai-közigazgatási szervezetből és a létrehozott Vörös Hadsereg Parancsnokság II. csoportja elnevezést kapva a hadsereg parancsnokának közvetlen alárendeltségébe került.

Ez a változás azt jelentette, hogy a katonai hírszerzés és kémelhárítás, illetve részben a hadműveleti tervezés is egy működő parancsnoksághoz került, amelyen belül az érdemi irányítás a parancsnokság vezérkari főnökének – az adott időszakban Stromfeld Aurél⁹ volt vezérkari ezredesnek – a kezében összpontosult.

⁸ Tanczos Gábor (Budapest, 1872.01.22. – Hajdúnánás, 1953.08.11.) hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes vezérezredes. Katonai pályafutására vonatkozóan lásd: SZAKÁLY Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár II. rész L–Z. Hadtörténelmi Közlemények, 1984. 3. szám. pp. 591–592. A külügyminiszeri tisztet 1919. augusztus 7. és 15. között ideiglenes megbízással töltötte be.

⁹ Stromfeld Aurél (Budapest, 1878.09.19. – Budapest, 1927.10.10.) hivatásos katonatiszt, vezérkari ezredes. 1919. április 20. és június 29. között a Keleti Hadsereg, majd a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke. Életére lásd: HETÉS Tibor: Stromfeld Aurél. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.

A Vörös Hadsereg Parancsnoksága II. csoportja működésének eredményességéről nem rendelkezünk érdemi adatokkal, de a későbbi emlékezések kapcsán elmondható, hogy az alig néhány hete-hónapja működő szervezet jól szolgálta a Magyarországi Tanácsköztársaság politikai és katonai vezetését elvárásait.

Midőn a Vörös Hadsereg – amelynek tisztikarát szinte kivétel nélkül a korábbi honvéd- és „közös” tisztek alkották – az ország területének jelentős részét megszállva tartó cseh (szlovák) és román erők ellen harcolt, Szegeden létrejött a Károlyi Gyula gróf¹⁰ vezette úgynevezett „ellenkormány”, amelynek hadügyminisztere nagybányai Horthy Miklós altengernagy¹¹ – az osztrák–magyar haditengerészet flottájának utolsó parancsnoka – lett, aki 1919. június 6-án rendeletet bocsájtott ki a Nemzeti Hadsereg szervezéséről¹²

Természetesen az ezen rendelet alapján szerveződő úgynevezett „Nemzeti Hadsereg” is létrehozta a saját hírszerző és kémelhárító szolgálatát. 1919. június 25-én Horthy Miklós altengernagy hadügyminiszterként jóváhagyólag tudomásul vette a Nemzeti Hadsereg hadműveleti csoportjának (I. csoport) a felterjesztését, amely a hírszerző osztály megszervezésére és beosztására vonatkozott.

A létrehozandó osztály feladatát a következőképp fogalmazták meg az előterjesztés készítői: „1. A védelmi hírszerző szolgálat Szeged város területén, s a hadműveleti területen belül, 2. A támadó hírszerző szolgálat úgy a közeli, mint a messzi viszonylatokban. 3. Az ország különböző részeiben uralkodó hangulat és esetleges ellenforradalmi mozgalmak pontos nyilvántartása.”¹³

Az utasítás megszabta az osztály számára, hogy a fontos külpolitikai vonatkozású eseményekről a Hadügyminisztériumot azonnal értesíteni kell. A Nemzeti Hadsereg hadműveleti csoportja ezen osztálya élére Ottrubay Károly vezérkari őrnagyot¹⁴ nevezték ki, aki a békebeosztása idején az uralkodó Katonai Irodáján is teljesített szolgálatot, a világháború idején pedig hadosztály vezérkari főnöki beosztásban szolgált.

Megemlítendő, hogy a szegedi ellenkormány – amely létét a francia megszálló hatóságok mindenkor jóindulatának tudhatta be – az osztály katonai jellegének rejtése okán a francia hatóságok felé Siket András miniszteri osztálytanácsost szerepeltette vezetőként.

¹⁰ Károlyi Gyula gróf (Nyírbakta, 1871.05.07. – Budapest, 1947.04.23.), nagybirtokos, politikus. Az első szegedi ellenkormány elnöke 1919.05.30. – 1919.07.12. Egyéb miniszteri, illetve miniszterelnöki tisztségre vonatkozóan lásd: BÖLÖNY József – HUBAI László: Magyarország kormányai 1848–2004. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. Ötödik, bővített és javított kiadás. pp. 360–361.

¹¹ Horthy Miklós, nagybányai (Kenderes, 1868.06.18. – Estoril /Portugália/, 1957.02.09.), hivatásos haditengerésztiszt, altengernagy. 1919.06.06. és 1919.07.12. között a szegedi ellenkormány hadügyminisztere, majd 1920.03.01-jéig a Nemzeti Hadsereg Fővezére. 1920.03.01. és 1944.10.15. között Magyarország államfője (kormányzó).

¹² A Nemzeti Hadsereg felállítására vonatkozó rendeletet közli: Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968. pp. 57–61. (A továbbiakban: Csak szolgálati...)

¹³ Idézi: ÁROKAY Lajos: Az önálló magyar katonai attasé szolgálat létrehozásának előzményei 1918–1919. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1983. szám. p. 87. (A továbbiakban: ÁROKAY I.)

¹⁴ Ottrubay Károly (Arad, 1883.02.19. – Budapest, 1973.01.02.) hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérkari alezredes.

A Magyarországi Tanácsköztársaság bukását követően sajátos kettősség alakult ki a hírszerzés és a kémelhárítás területén (is). A hadügyminiszteri tisztétől 1919. július 12-én megvált Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereg „fővezérletét” vette át Fővezér-i címmel, és így gyakorlatilag az ellenforradalmi fegyveres erő teljhatalmú, egyszemélyi vezetőjévé vált.

Az 1919. augusztus 1-je utáni állapot szerinti, a Hadügyi Népbiztosságból ismét Hadügyminisztériummá átalakult – Budapesten működő – szervezet 5.a, illetve 5.b. osztályához tartoztak a „hírszerzés, a kémvédelem és a sajtóügyek”. Az 5.b. osztály vezetője továbbra is Stojakovics Demeter maradt, míg a Nemzeti Hadsereg Fővezérségén a II. csoport (nyilvántartó csoportnak is nevezték) foglalkozott a fentnevezett kérdésekkel. Annak a vezetője pedig továbbra is már korábban kinevezett Ottrubay Károly vezérkari őrnagy volt. (Ő ezt a beosztását az 1919. november közepén bekövetkezett átszervezésig töltötte be.)

Az így kialakult kettősség megszüntetése a katonai és a politikai vezetés – bár utóbbi lehetőségei az adott időben erősen korlátozottak voltak – elemi érdeke volt. Úgy vélték az arra illetékesek, hogy a megkettőzött szerep, a párhuzamosságok a hatékonyság rovására mehetnek, és adott esetben bizonyos rivalizálás sem zárható ki a két „intézmény” között. Ezért a párhuzamosságokat felszámolandó a Hadügyminisztérium hírszerző (5.b.) osztályát és a Fővezérség II. (nyilvántartó) csoportját összevonták, s e két szervből létrejött a Fővezérség II. csoport, amely később a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke, majd a Magyar Királyi Vezérkar főnöke Nyilvántartó Irodája elnevezést is viselt. Ezen új szerv vezetését Stojakovics Demeter vette át 1919. november 17-én, ezzel folytatva több mint egy esztendővel korábban megkezdett, megszakítás nélküli szervezői és vezetői munkáját. Ottrubay Károly beosztása megszűnt, ő maga pedig az 1920-as évek elején kivált a tényleges szolgálatból.

Stojakovics a Fővezérség II. csoport állományába a hírszerzéssel és kémelhárítással korábban foglalkozó osztályok, illetve csoportok állományába tartozó tiszteket vette át, akikkel megkezdte a szervezet fel-, illetve kiépítését. A korábbi osztrák–magyar – de mondhatjuk így, „nemzetközi” – gyakorlatnak megfelelően építették ki a szervezet alapvető hármastagozódását: hírszerzés, nyilvántartás, kémelhárítás.

A Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke, berzeviczei és kakaslomniczi Berzeviczy Béla vezérőrnagy¹⁵ 1919. december 7-ei parancsában a hírszerző szolgálat új szervezetével kapcsolatban így fogalmazott: „A fővezérség egyes osztályainak átcsoportosítása és ügyköreinek új beosztása következtében a fővezérség II. csoportja ezentúl csak az offenzív hírszolgálatot (ezen elnevezés alatt ezentúl csak az ellenséges és idegen államok ellen irányuló katonai és politikai felderítés értendő) és ezzel szorosan összefüggő kémvédelmi szolgálatot

¹⁵ Berzeviczy Béla, berzeviczei és kakaslomniczi (Nagyalomnic, 1870.11.06. – Budapest, 1922.02.17.), hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. 1919.12.01-jétől haláláig a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke, majd a magyar királyi Vezérkar főnöke, illetve a HM VI. csoport (Vezérkar) főnöke. Katonai életútját lásd: SZAKÁLY Sándor: A magyar királyi Honvéd Vezérkar főnökei 1919. augusztus 12. – 1945. május 9. In: SZAKÁLY Sándor: Honvédség és tisztikar 1919–1947. Válogatott írások 1984–2002. Ister Kiadó, Budapest, 2002. pp. 187–188.

(Spionageabwehr), valamint az ellenséges és idegen államok katonai és politikai helyzetének nyilvántartását látja el. A fővezérség II. csoportjához tartozott minden más ügykör (vörös védelmi, nemzetvédelmi propaganda és sajtó) a fővezérség VI. csoportjához lett áttéve”.¹⁶

Utóbbi döntéssel az 1919. augusztus 21-én kelt Nemzeti Hadsereg Fővezérlete által kiadott 24/II. számú rendeletet helyezte gyakorlatilag hatályon kívül, amely rendelet a Fővezérlet II. b. osztály számára olyan feladatokat jelölt, amelyek főleg a volt „vörös rendszer” lebontásában való aktív közreműködést határozták meg.¹⁷

A szervezet életében fontos, ha nem is jelentős változást hozott 1920. április 1-je, amikor is a Fővezérség megszűntét követően a létrejött magyar királyi Vezérkar főnöke szolgálati állás és a Vezérkar főnöke alárendeltségében úgynevezett „vezérkari irodák (későbbi nevükön osztályok)” szerveződtek. Ezen irodák egyike lett a „Nyilvántartó Iroda”, amelynek fontos szerepe jutott azon feladatok ellátásához szükséges információk összegyűjtéséhez és elemzéséhez, amelyek egy 1920. május 22-én kelt előterjesztésben így fogalmazódtak meg: „A vezérkar főnöke a külpolitikát élénk figyelemmel kíséri, s az erre vonatkozó kérdéseket feldolgozza. A külpolitikára a katonai szempontokból esetleg szükséges irányító befolyást a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg gyakorolja. A vezérkar főnöke e tárgyban, valamint a kölcsönös tájékoztatás szempontjából a külügyminiszterrel közvetlenül érintkezik a honvédelmi miniszter egyidejű értesítése mellett.”¹⁸

A későbbiek során a mindenkori Honvéd Vezérkar főnöke (az elnevezés 1919 és 1945 között számos esetben módosult – Magyar Királyi Vezérkar főnöke, HM VI. csoportfőnök, HM Katonai Főcsoportfőnök, majd ismét HM VI. csoportfőnök – a feladat- és a hatáskör érdemi változása nélkül) ezen lehetőségeivel élt is. Ennek volt köszönhető például az, hogy a katonai hírszerzés és kémelhárítás mindenkori vezetői, természetesen a Honvéd Vezérkar főnökének tudtával és utasításai alapján, mind az államfőt, mind a miniszterelnököt, illetve a külügyminisztert heti-havi rendszerességgel személyesen tájékoztat(hat)ták.

A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás szervezetének 1918 novemberében megkezdődő kiépítéséhez a megfelelő szakemberek kiválasztása mellett fontos volt a szervezet „működéséhez/működtetéséhez” szükséges szabályzatok, utasítások elkészítése is. Ezen utóbbiakat a volt közös haderő által egykoron elkészített és használt anyagokra építve igyekeztek elkészíteni, illetve az egykoron használtakat a szerkesztési munkálatok során hasznosítani.

A volt közös haderőben érvényben és használatban volt szabályzatok, utasítások beszerzése nem okozott igazán nagy gondot a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás felállításán dolgozók számára, hiszen az újonnan létesülő szervezet már 1918 őszén igyekezett a szomszédos országokba katonai megbízottakat, attasékat kiküldeni, akiknek többek között feladatai közé tartozott ezen utasítások,

¹⁶ Idézi: ÁROKAY Lajos: A rejtett katonai attasé szolgálat első állomáshelyeinek felállítása 1920–1923. In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983. 3. szám. pp. 356–357. (A továbbiakban: ÁROKAY II.)

¹⁷ A hivatkozott rendeletet lásd: *Csak szolgálati...* pp. 188–189.

¹⁸ Idézi: ÁROKAY II. p. 357.

szabályzatok hazajuttatása is. (Ezek a kísérletek – mármint az attaséi szolgálat létrehozása – az adott körülmények között akkor azonban csak részben, illetve rövid időre valósulhattak meg, de a bécsi katonai megbízott a kért anyagokat haza tudta küldeni, s így azoknak a szabályzatoknak, utasításoknak az átvételével és átdolgozásával elkészültek a vonatkozó magyar szabályozók.)

A katonai hírszerzés és felderítés egyik meghatározó feladatát képezték – és képezik nyilván ma is – az idegen államok politikai és katonai vonatkozású bizalmas anyagainak a megszerzése. Ezen anyagok egy részének a titkosítása rejtjelezett formában igyekszik megakadályozni az idegen hatalmak általi „elérhetőséget”. Ezen rejtjelezett anyagoknak a megfejtése tehát minden hírszerző és felderítőszolgálat számára alapvető érdek. Nem volt ez másként a szerveződő magyar katonai hírszerzés és elhárítás esetében sem. Az alig néhány hónapja működő magyar szolgálat ebben a kérdésben komoly sikernek könyvelhette el, hogy sikerült megnyernie magának – az új magyar haderő tényleges tisztjének – az Osztrák–Magyar Monarchia hadereje egyik legfelkészültebb, legnagyobb tapasztalatokkal rendelkező törzstisztjét, Pokorny Hermann alezredest.¹⁹

A pályafutását a k. k. Landwehrben – osztrák „honvédség” – kezdő tiszt a világháború alatt a lehallgatott orosz számjeltáviratokat szinte kivétel nélkül megfejtette. 1919-től már a mindenkori magyar haderő szolgálatában állt, és hatalmas nyelvtudása okán is – német, francia, orosz, lengyel, szerb, cseh, szlovák, bolgár stb. – számos bizalmas megbízatást hajtott végre, míg feladatául kapta a hírszerző és kémelhárító osztály X. (rejtjelfejtő) alosztályának a megszervezését.

Ezt a feladatot már 1920-ban sikeresen megoldotta, és 1925. április 30-áig állt az X. alosztály élén. Más beosztásba történt áthelyezését követően utóda addigi helyettese, Kabina Vilmos²⁰ ezredes lett, aki 1927. március 1-jével nyugállományba került, de továbbra is ő vezette az alosztályt, egészen 1935. január 31-éig. Nyugállományban tábormokká nevezte ki az államfő, és 1935. május 1-jével vonult véglegesen nyugállományba. Őt a Honvédelmi Minisztérium VI-2. osztály (a 2. vkf. osztály korabeli elnevezése) X. alosztálya élén Petrikovits István²¹ ezredes követte, aki 1935. február 1-jétől 1945. május 2-áig irányította a rejtjelfejtő munkát, még az 1942. november 1-jei nyugállományba helyezését követően is. Petrikovits 1943. május 20-án „kivételesen és kegyelemből” címzetes vezérőrnagyi rendfokozatot kapott.

Az X. alosztály beosztottai tevékenysége nyomán szinte nem volt olyan európai ország, amelynek diplomáciai és katonai rejtjelezett táviratait ne fejtették volna meg az 1920 és 1945 közötti időszakban. Megemlítendő, hogy az osztály, illetve az alosztály a „baráti országok” haderejének adatai iránt is „érdeklődött” és „rádolgzott” azokra (is).

¹⁹ Pokorny Hermann (Kremsier /Csehország/ 1882.04.07. – Budapest, 1960.02.18.) hivatásos katonatiszt. Legmagasabb rendfokozata altábornagy. (1945.11.01-jével vezérezredes a nyugállományban.) Életére, működésére lásd emlékiratát: POKORNY Hermann: Emlékeim. A láthatatlan hírszerző. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2000. (A továbbiakban: POKORNY.)

²⁰ Kabina Vilmos (Léva, 1876.05.04. – Kunszentmárton, 1953.08.16.) hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata tábormok (1930.03.01.)

²¹ Petrikovics István (Galgóc, 1888.09.24 – Budapest, 1947.04.16.) hivatásos katonatiszt. Legmagasabb rendfokozata: címzetes vezérőrnagy. 1945.05.02. és 1946.07.28. között amerikai hadifogságban volt. Hazatérését követően röviddel meghalt.

Pokorny – mint emlékezésében írja – az alosztály felállítását követően azonnal igyekezett a megfelelő utánpótlásról gondoskodni, új, felkészült munkatársakat kinevelni. Utóbbiak részére a ki-, illetve továbbképzés céljából az osztályon többhetes tanfolyamokat szervezett.²²

Saját működésével és az általa irányított területtel kapcsolatban elmondja azt is, hogy a magyar hírszerzés és kémelhárítás fontosnak tartotta a kapcsolatok kiépítését más, barátinak tekinthető országokkal,²³ amelyek a világháborús vereség és a trianoni békediktátum okán elsősorban a volt legyőzöttek között – Németország, Törökország, s részben Bulgária, Lengyelország – voltak keresendők. Ennek köszönhetően már az 1920-as évek elején szoros kapcsolat épült ki a magyar és a német katonai hírszerző szervezetek között, amely kapcsolat a későbbiek során még inkább erősödött. Az alapvető okot, az egymásra utaltságot a „közös” világháborús vereség és a fennálló békerendszer megváltoztatásának közös igénye jelentette.

A kapcsolatok kiépítése és megerősítése okán nemcsak német tiszték látogattak Magyarországra, de többek között Pokorny is járt Berlinben már az 1920-as évek elején.²⁴

A kapcsolatok kiépülése és fejlődése Ruskay (1928. október 31-éig Ranzenberger) Jenő²⁵ vezérkari szolgálatot teljesítő ezredes 2. vkf. osztályvezetői (akkori elnevezéssel HM VI-2. osztály) működése idején vált szinte teljes körűvé.

Ruskay Jenő a Reichswehr illetékes vezetőivel személyes kapcsolatot fenntartva olyan megállapodásokra jutott, amelyek mind a két fél számára kölcsönös előnyökkel jártak. Ruskay 1932. április 27-e és május 2-a közötti berlini látogatása kapcsán született meg például az a megállapodás, amely a jövőre nézve számos új lehetőséget biztosított a magyar hírszerző és kémelhárító szervek számára. Fontos eleme volt a megállapodásnak, hogy az alkalmi találkozókat az egyes előadók (az adott osztályok mai szóval élve illetékes referensei) évente rendszeressé váló találkozási válthatták fel, továbbá a hírszere ügyében is minőségi előrelépés történt.²⁶

A magyar illetékesek hasonló együttműködésre törekedtek az olaszokkal is, és a későbbiek során bizonyos lengyel és bolgár együttműködés is kialakult. Az együttműködés minden esetben a közös és kölcsönös érdeken alapult. Ugyanakkor voltak olyan helyzetek is, amikor az érdekek ellentétesek (is) lehettek. A magyar 2. vkf. osztály nagyon nehéz helyzetben volt a lengyelek esetében, akikre vonatkozóan a németek örömmel vették volna az információkat, miközben a magyar–lengyel viszony és együttműködés ezt „nehezen viselte el”. Nem véletlen tehát, hogy Ruskay Jenő 1932. május 12-ei jelentésében többek között azt írta, hogy „...katonai attachénknak lengyel vonatkozásban meg van tiltva az offenzív földérintés és ezért csak általános értékű megítélésre számíthatnak.”²⁷ /Mármint a németek. Sz. S./

²² POKORNY p. 113.

²³ Uo. pp.112–113.

²⁴ Uo. pp.112.

²⁵ Ruskay (1928.10.31-ig Ranzenberger) Jenő, vitéz (Budapest, 1887.01.01. – Budapest, 1946.06.22.), hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata címzetes vezérezredes. Katonai életútját lásd: Szakály: A 2. vkf. pp. 62–64.

²⁶ A berlini tárgyalásokról készített feljegyzés szövegét közli: Csak szolgálati... pp. 309–313.

²⁷ Uo. p. 310.

A katonai hírszerzés és kémelhárítás egyik legfontosabb eleme az idegen államokban legálisan jelen lévő kiküldött személye, azaz az általuk működtetett katonai attaséi szolgálat. Ennek a kiépítésére vonatkozó igények már az önálló magyar államiság létrejötté kapcsán megfogalmazódtak, illetve az első lépések meg is történtek a szervezet létrehozására, de kiderült, hogy a vesztes háború következményeinek okán – a trianoni békediktátum tiltásai – ez igazán nem épülhet ki. (Az első kísérletre 1918 novemberében került sor, amikor Gömbös Gyula vezérkari százados Zágrábba utazott, hogy a megalakítandó horvát államban mint magyar katonai attasé működjön.)

A különböző feladatokkal megbízott katonai személyek, majd a katonai megbízottak hálózata végül is csak 1920 után – akkor is rejtve – jött létre.²⁸

A rejtett beosztásban lévők a kezdeti időszak után az 1920-as évek első harmadában már „katonai szakelőadóí” elnevezést kaptak és a magyar királyi követségek állományában teljesítették szolgálatukat.

Az érdemi változás 1927 után következett be, amikor is megszűnt Magyarország katonai ellenőrzése, és a Szövetségek Katonai Ellenőrző Bizottság befejezte működését az országban.²⁹ Ezt követően pedig a magyar állam legálisan is katonai attasékat küldhetett a fogadó országokba, általában a kölcsönösségi elv alapján.

A katonai attaséi szolgálatnak a kiépítése több esztendő telt igénybe, és az állomáshelyek felállítása a magyar katonai érdekeknek, információigényeknek megfelelően alakult ki. A katonai attasék a legfelkészültebb – többnyire a harmincas, negyvenes éveikben járó – vezérkari tiszték közül kerültek ki, akik jelentős mozgásteret kaptak a Honvéd Vezérkar főnökétől, és az állomáshelyükön a magyar követség vezetőjével szinte az egyenrangúságon alapuló viszonyt építettek ki. Jelentéseiket a magyar követ „megkerülésével”, közvetlenül a Honvéd Vezérkar főnökének küldhették meg, ezzel is jelentősen befolyásolva a politikai, katonapolitikai döntések meghozatalát. (Tény viszont az is, hogy a jelentések egy részéről a követség vezetőjét tájékoztatták, és ilyenkor a hazaküldött jelentésen szerepelt „A követ úrnak bemutatva” megjegyzés.

A második világháború éveire már összesen 15–18 katonai attaséi állomáshely volt, amelyek közül néhány esetében más állomáshelyre történő átkreditálás is ismeretes volt. Természetesen e beosztási helyek jelentősége a második világháború éve alatt változott, módosult. A Magyarországgal hadban álló országokban a megszűnt diplomáciai kapcsolatok okán a katonai attaséi beosztások is megszűntek, míg a legyőzött, németek által elfoglalt és a szuverenitás minimumával sem rendelkező országokban a korábbi kapcsolatok „lezárattak”.

²⁸ A rejtett katonai attaséi szolgálat létrehozására vonatkozóan lásd: ÁROKAY I. és II., ÁROKAY Lajos: A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1983. 4. szám. pp. 574–591.

²⁹ A Szövetségek Katonai Ellenőrző Bizottság 1927. március 31-én fejezte be tevékenységét Magyarországon.

A második világháború menetében bekövetkezett változások – a szövetséges hatalmak sikerei és a tengelyhatalmak előrevetülő veresége – erősen felértékeltek a semleges, illetve részben semlegesnek tekinthető országokban – Svájc, Spanyolország, Bulgária, Törökország, Finnország – lévő katonai attaséi állomáshelyeket, amelyek informális kapcsolattartásra adtak lehetőséget az egymással ellenséges viszonyban lévő országok képviselői számára. A magyar katonai és politikai vezetés élt is ezzel a lehetőséggel.

A katonai hírszerző és kémelhárító osztály felépítése az idők folyamán csak kismértékben módosult, s mindenkor a Honvéd Vezérkar főnöke alárendeltségébe tartozott. Utóbbi számára az 1937-ben „Szervi határozványok a m. kir. honvéd vezérkar főnöke számára” címen megjelentetett” kiadvány” a következőket írta elő: „Figyelemmel kíséri – mármint a Honvéd Vezérkar főnöke, Sz. S. – magasabb katonai szempontok szerint a bel- és külpolitikát. Külföldi államok katonai helyzetét és a háborúra felkészültségét nyilvántartja és a kémelhárító szolgálatot vezeti. A külföldre küldendő katonai attachékat, vagy azokat helyettesítő közegeket kijelöli és szolgálatukat szabályozza. Ezen ügykör betöltésénél a külügyminiszterrel közvetlenül is érintkezhet, fontosabb katonai politikai kérdésben azonban csak a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg, ki az alkotmányos felelősséget viseli.”³⁰

Az 1938. augusztus 20–29-e között a jugoszláviai Bledben lezajlott magyar–kisantant tárgyalások eredményeként a fegyverkezési egyenjogúságát visszanyert Magyarország korábbi HM VI-2. osztálya – amely ezt követően már nyíltan is a Honvéd Vezérkar főnöke 2. osztálya (korabeli rövidítése 2. vkf. osztály) nevet használta – feladatkörét 1938-ban röviden így határozták meg: „Katonai nyilvántartó és statisztikai szolgálat, kémvédelem”.

Alig egy esztendővel később a feladatokat bővülése is kiolvasható abból a megfogalmazásból, amely így szól: „A katonai nyilvántartó, statisztikai és kémelhárító szolgálat. A külfölddel kapcsolatban felmerül katonai ügyek. Katonai attachékkal kapcsolatos ügyek. A nemzetvédelmi szolgálattal kapcsolatos ügyek.”

Egy-egy átszervezést követően a 2. vkf. osztály magába olvasztotta a Honvédelmi Minisztérium egy-egy részlegét, illetve a Honvéd Vezérkar főnöke osztályai egyikének másikjának egy részét is. A legjelentősebb változások azok voltak, amikor a Honvédelmi Minisztérium Elnökség B. csoportja 1940. május 1-jével beolvadt a 2. vkf. osztályba, és ezt követően a 2. vkf. osztály tartotta a kapcsolatot a Magyarországra akkreditált katonai attasékkal. Ugyancsak az osztály feladatai közé tartozott a sajtó- és propagandaügyek intézése is, de ez a részleg a későbbiek során kivált az osztály állományából, majd a későbbiekben – 1941. május 1-jétől – mint 6. vkf. osztály működött.

Volt idő – 1938 őszét követően –, amikor az 5. vkf. osztályhoz tartozó feladatokból – szabotázsfeladatok szervezése, határokon kívüli propaganda stb. – is került át néhány a 2. vkf. osztályhoz.

³⁰ Szervi határozványok a m. királyi honvéd vezérkar főnöke számára. (A-81.) Honvédelmi minisztérium – Házinyomda, Budapest, 1937. pp. 2–3.

A második világháború éve alatt a 2. vkf. osztály feladat- és hatásköre jelentősen bővült. Erre vonatkozóan a legalaposabb áttekintést az 1942-ben, a Honvéd Vezérkar főnöke által megjelentetett „Szolgálati Utasítás a m. kir. honvéd vezérkar főnökének helyettese, a vkf. csoportfőnökei, osztályai és egyéb szervei számára”³¹ című kiadványból tájékozódhatunk, amelynek teljes tartalmú közlése elengedhetetlen.

„A m. királyi honvéd vezérkar főnöke 2. osztály. (2. vkf. oszt.)

I. Alárendelés és szolgálati viszony.

Kettős alárendeltségű osztály. Általában minden tekintetben a hdm. csf. és a vkf. h. útján a vkf.-ének van alárendelve, kivéve a volt HM Elnökség B. oszt. ügykörét, amelyben a HM helyetteséhez tartozik.

II. Ügykör és feladatok.

Itt a HM hatáskörébe tartozó ügyek elhagyásával csak a vkf.-ének hatáskörébe tartozó ügykör vétetett fel, amelyet valamennyi vkf., HM és tekintetbejövő polgári szervvel együttműködésben végez.

Általában

Idegen államok haderejének, katonapolitikai viszonyainak és háborús teljesítőképességének nyilvántartása azzal a céllal, hogy a vezetés tervezéseihez és elhatározásaihoz alapot szolgáltasson.

A hírszerző szolgálat vezetése. Különös harceljárással kapcsolatos munkálatok vezetése.

Kémelhárítás és szabotázselhárítás.

Rejtjelszolgálat.

Katonai attachék szolgálatának irányítása.

Részleteiben

1. Idegen államok haderejének, katonapolitikai viszonyainak és háborús teljesítőképességének nyilvántartása azzal a céllal, hogy a vezetés tervezéseihez és elhatározásaihoz alapot szolgáltasson.

Az idegen államok külpolitikai és katonapolitikai viszonyainak nyilvántartása, katonapolitikai kiértékelése.

Idegen hadseregek katonai technikai figyelemmel kísérése.

2. Érintkezés a külállamok hasonló szerveivel.

3. Határsértési ügyek politikai része a legmagasabb államközi vonatkozásban.

4. Az idegen államok mindenkori katonai viszonyainak, mindennemű háborús előkészületeinek és háborús teljesítőképességének felderítése.

³¹ Szolgálati Utasítás a m. királyi honvéd vezérkar főnökének helyettese, a vkf. csoportfőnökei, osztályai és egyéb szervei számára. K. n., Budapest, 1942. pp. 8–10.

5. Hírszerző szervek kiképzése.
6. A hírszerző szolgálat technikai és egyéb eszközeiről való gondoskodás.
7. Kémelhárító és szabotázselhárító szolgálat központi megszervezése, irányítása és végrehajtása.
8. Kémkedési esetekben szakvélemény adása.
9. Központi kémnyilvántartás és a kémelhárítás szakszolgálatával kapcsolatos nyilvántartások vezetése és statisztika készítése.
10. Határforgalommal kapcsolatban útlevelrendészeti ügyekhez kémelhárítás szempontjából való véleményadás.
11. Határhelyzet nyilvántartása.
12. Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok sorozási ügyei.
13. Politikai fogolycserék kezdeményezése a HM Elnöki osztállyal egyetértésben.
14. Az ország területén átfutó (tranzit) szállítmányozási ügyeknek katonapolitikai szempontból való elbírálása.
15. Hontalanok utazási és személyazonossági igazolványainak véleményezése.
16. Határsávban az ingatlanforgalmi jogügyletek, valamint italmérési engedélyt kérő személyek államvédelmi szempontból való elbírálása.
17. Küzdelem a rémhírterjesztés ellen.
18. Különleges harceljárások előkészítése és végrehajtása. A különleges harceljáráshoz szükséges emberek kiképzése, anyag és eszközök előteremtése.
19. Idegen államok rejtjelszolgálatának figyelemmel kísérése és kiértékelése.
20. Az állandó rádió lehallgató szolgálat megszervezése és vezetése.
21. A ráf. századok feladatainak megszabása.
22. A rejtjelező szolgálattal kapcsolatban:
 - a, e szolgálat irányítása és ellátása mind belföldi, mind külföldi vonatkozásban,
 - b, számjelsegédletek megszerkesztése,
 - c, rejtjelezési kiképzés.
23. Az osztály beosztottjainak személyi költségvetési és külföldi fizetési eszközök beszerzési ügyei.
24. Katonai attachék ügyei.
25. Külföldre hivatalból utazó honvédegyének, illetve a HM-hez tartozó személyek valutájának beszerzése.
26. Külföldi kitüntetési ügyek.

- 27. Külképviseletekkel, külföldi attachékkal való érintkezés.
- 28. Katonai protokolláris ügyek.
- 29. Vkf. kabinet ügyek.
- 30. Katonai missiók, külföldi katonai vendégek fogadásának és foglalkoztatásának megszervezése.
- 31. Külföldi államfők és államférfiak fogadtatásának katonai része.
- 32. Fordítások eszközlése. (Zsidótörvénnyel kapcsolatos fordítások és hitelesítések is.)
- 33. Nyelvtanfolyamok.
- 34. Külügyminisztériumi futárjáratok kihasználása a honvédség részére.”

Az 1942-ben így meghatározott feladatok a 2. vkf. osztály működésének teljességét felölelték, amely szervezet az így elvárt feladatokat a következő szervezeti felépítéssel oldotta meg:³²

Az osztály vezetőjének – aki rangban idősebb vezérkari ezredes, illetve kivételes esetekben vezérőrnagy volt – a következő alosztályok voltak alárendelve:

- a „Törzs”, amelyhez tartozott az osztályvezető helyettese, a segédtsízt, a küldöncök és a gépkocsirészleg;
- a „Hírszerző alosztály” (korabeli, közismert elnevezéssel KOFFA=központi offenzív alosztály);
- a „Kémelhárító alosztály” (DEF=defenzív alosztály);
- a „Nyilvántartó alosztály (NYÍL=elemző alosztály);
- a Saját rejtjelező („R”)
- az Idegen rejtjelmegfejtő alosztály („X”);
- a Laboratórium („F”);
- az Iroda és Irrattár („P”);
- az Elvi és mozgósítási alosztály („M”);
- Hírszerző, személyi, pénzügyek, anyagbeszerzés („K”);
- Sajtó, propaganda, szabotázs;
- Katonai attasékkal összekötő alosztály.

Az osztály vezetői állományát – osztályvezető-helyettes, a hírszerző, kémelhárító és nyilvántartó alosztály – vezérkari alezredesek, őrnagyok, illetve századosok alkották, míg a többi beosztott csapattiszti állományban lévő törzstiszt, illetve főtsízt volt, akik többsége helyi alkalmazású volt és évtizedekig szolgált a 2. vkf. állományában.

³² A 2. vkf. osztály felépítésére vonatkozóan lásd: UJSZÁSZY pp. 175–181.

A vezérkari tisztek többsége néhány esztendei szolgálat után más beosztásokba került, de egy részük később ismét a 2. vkf. osztályon teljesít(het)ett szolgálatot.

A két világháború közötti Magyarországon – az ország anyagi nehézségei miatt – a katonai hírszerzésre és kémelhárításra fordítható összegek sem voltak korlátlanok. A külföldi hírszerzés ezért nem egy esetben „hazafias érzelmekre” (is) épített. Ennek letéteményesei elsősorban az egykori hivatásos tisztek, illetve családtagjai voltak, akik közül számosan a különböző – többnyire szomszédos – országokban töltötték nyugdíjas éveiket. Az ő tevékenységüket általában jó színvonalúnak értékelték a „központban”, de érdekeiket nem minden esetben sikerült megvédeni. Jól példázhatja ezt az 1931–1932-ben készített feljegyzés, amelynek alapjául az 5.880/M.E.1931. számú kormányrendelet, illetve annak mindenkire egyformán vonatkozó előírása szolgált.

E rendelet – többek között – a nyugellátmányukat külföldön igénybe vevő magyar állampolgárok esetében a nyugdíjak csökkentett mértékű folyósítását rendelte el a külföldi tartózkodás időtartamára. A nyugdíj és a ténylegesen kifizetett összeg közötti különbség a hazatérés után sem volt pótolható.

A jelzett rendelet azt a HM VI-2. osztály „alkalmazásában álló” tizenöt személyt is érintette, akik az osztály részére külföldön hírszerző tevékenységet folytattak. Érdeklükben az illetékesek a honvédelmi miniszter számára és nevében olyan, a pénzügyminiszternek továbbítandó átiratot fogalmaztak meg, amelyben a következők érveket hozták fel:

„A hírszerző és egyéb katonai szolgálat szempontjából egyes külföldi államokban élő magyar nyugdíjasok és özvegyek egy kis töredékének künmaradása különös fontossággal bír. Ezek igen jó eredményekkel használhatók fel a megfigyelésben, felkutatásban és hírközlésben és munkájukat eddig úgyszólván minden ellenszolgáltatás nélkül végezték.

A fent idézett kormányrendelet hatása alatt egyesek már bejelentették visszaköltözési szándékukat az eddigi ellátási díjak 1932. évi január 1-jétől kezdődő csökkentése miatt.

Ennek az eddigi szükséglet szerint 16 nyugdíjasnak (a tizenhatodik nyugdíjas az Országos Vitézi Szék alkalmazásában állt, Sz. S.) az elvesztése az amúgy is nehéz viszonyok között dolgozó hírszerző és egyéb katonai szolgálatot újabb nehézség elé állítaná, mert az eddigi 100%-ig megbízható katonai tudással rendelkező, nyugdíjuk által garanciát nyújtó egyének helyett más, ismeretlen személyeket kellene beállítani, akiket – hogy megbízhatóan megtarthassuk – elég tekintélyes díjazásban kellene részesíteni. Ezáltal sokkal nagyobb költségek merülnének fel, mint amennyit a csökkentett ellátási díjknál az elérhető megtakarítás kitenne.

Amíg azon elv, hogy nyugdíját mindenki idehaza költse el, azokra a külföldön tartózkodó nyugdíjasokra, akik a magyar állam érdekeit külföldön nem szolgálják, teljes egészében alkalmazható, addig az nem állhat fenn azon ellátásban állóknál, akik a magyar állam érdekeit külföldön is a legjobb tudásuk szerint szolgálják. Sokkal nagyobb anyagi és erkölcsi haszon származik abból, ha egy igen

elenyésző számú, tényleg jó szolgálatot végző ellátásban álló egyén csökkentés nélküli ellátási díjjal kint marad, mintha az elvhez, illetve kormányrendelethez szigorúan ragaszkodva a külföldön élő legtöbbet érő nyugdíjasaink hazajönnének.”³³

A honvédelmi miniszter – a később egyben miniszterelnök vitéz jákfai Gömbös Gyula³⁴ – nem értett egyet a javaslattal, és a tervezett levél nem került továbbításra, amelyben olvasható az is, hogy a teljes nyugdíj folyósítása – a nevezett tizenhat személy esetében – összesen havi 835 pengővel terhelte volna meg az állami költségvetést.

A Honvédelmi Minisztérium illetékesei azt javasolták, hogy a különbözetet – mármint a nyugdíj és a ténylegesen kifizetésre kerülő összeg közötti különbséget – a HM VI-2.osztály a saját hiteléből fedezze. Erre a javaslatra az osztály vezetője, Ruzskay Jenő vezérkari szolgálatot teljesítő ezredes a következő véleményt vezette rá: „A VI-2. oszt. általánának óriási redukciója következtében a VI-2. oszt. nem vállalhat olyan kiadást, amely a nyugdíjilleték kiegészítésére szolgál, attól eltekintve, hogy a VI-2. oszt. híraltánnya – a fennálló rendelkezések értelmében – más célokat szolgál.

A 29.927/1931. számú /:119.930/el.n.4. oszt.:/ ügydarabot kiemeltem. 1932.I.18-án.”³⁵

A 2. vkf. osztály ügy-, illetve feladatköréhez tartozott a kémelhárítás, amelyet az osztály defenzív alosztálya – közismert nevén a DEF – irányított és végzett. Ezen alosztály több alcsoportra oszlott, és állományában jelentős számban voltak odavezényelt csendőrtisztek, akik a nyomozásokat irányították az alájuk rendelt tiszthelyettesi állománnyal – korábbi elnevezéssel altisztek – mint végrehajtó közegekkel. Az ő szerepük alapvetően a kommunista szervezkedések felderítésére irányult.

S hogy miért foglalkozott ezzel (is) a 2. vkf. osztály? A magyarázatot részben abban kell keresni, hogy az illegális magyar kommunista mozgalom tevékenysége a korabeli közfelfogás – és a valóság okán is – külföldi hatalom – nevezetesen a Szovjetunió – számára végzett felderítőmunkának (is) minősült. A nemzeti kommunista pártok ugyanis nem önállóan tevékenykedtek, hanem mint a Kommunista Internacionálé szekciói működtek. A Kommunista Internacionálé pedig a Szovjetunió számára tényleges hírszerző tevékenységet (is) folytatott. Ezért szinte valamennyi kommunistagyanús ügyben a 2. vkf. osztály defenzív alosztálya is folytatott nyomozásokat.

³³ Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium 1936. 4. osztály. Általános 102.752.

³⁴ Gömbös Gyula, vitéz jákfai (Murga, 1886.12.26. – München /Németország/, 1936.10.06.), hivatásos katonatiszt, politikus. Legmagasabb rendfokozata szolgálaton kívüli gyalogsági tábormok (1936.09.30.) Honvédelmi miniszter: 1919.10.10. – 1936.09.02., miniszterelnök: 1932.10.01. – 1936.10.06., külügyminiszter: 1933.01.07. – 1933.02.04. Életére és működésére vonatkozóan lásd: GERGELY Jenő: Gömbös Gyula. Politikai pályakép. Vince Kiadó, Budapest, 2001. VONYÓ József: Gömbös Gyula. Napvilág Kiadó, Budapest, 2014. VONYÓ József: Gömbös Gyula és a hatalom. Kronosz Kiadó. Pécs, 2018.

³⁵ Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium 1936. 4. osztály. Általános 102.752.

A kémelhárítás mellett az alosztály fontos feladatai közé tartozott az ipari – elsősorban hadiüzemek – védelme, a haderőn belüli elhárítási feladatok irányítása, szervezése stb.

A katonai attaséi szolgálat – amely fentebb már utaltam – mindenkor a 2. vkf. osztály egyik legjobban működő területét jelentette. A katonai attaséi beosztást betöltők köre a legjobban felkészült vezérkari tisztek közül került ki, akik már kellő tapasztalattal bírtak, de életkorban és rangban még fiatalnak számítottak (századosok-alezredek, 35–40 évesek). Közülük számosan – a katonai attaséi beosztásba történt kinevezésüket megelőzően már – teljesítettek szolgálatot a 2. vkf. osztály állományában, míg mások csak az attaséi szolgálat idejére kerültek oda. (Természetesen e személyek is eltöltöttek néhány hónapot a „központban”, mielőtt elfoglalták állomáshelyüket.)

Az 1919 és 1945 közötti időszakban összesen hatvan fő teljesített katonai attaséi szolgálatot, akik közül az 1944–1945-ben még szolgálatot teljesítők – amennyiben nem kerültek szovjet hadifogságba, illetve nyugállományban lévén nem kívánták elhagyni az országot – szinte kivétel nélkül az emigrációt választották. Közöttük azok is, akik a nyilas-hungarista hatalomátvételt követően beosztásuktól megváltak, nem kívánván szolgálni az „új hatalmat”, amely őket kivétel nélkül „hűtlenség” vádjával a rendfokozatuktól megfosztotta.³⁶

A volt katonai attasék, illetve a 2. vkf. osztály emigrációt választó vezetői, valamint az osztály beosztottainak többsége együttműködést vállalt az amerikai, brit, francia, illetve a befogadó országok hírszerző és kémelhárító szervezeteivel, s főleg a hidegháború éveiben aktív tevékenységet is folytatott. Elég, ha vitéz Hennyey Gusztáv,³⁷ vitéz Vasváry József,³⁸ Kollényi György,³⁹ Aday János,⁴⁰ Szántay Jenő,⁴¹ reszneki Zákó András⁴² nevét említjük.

³⁶ A két világháború közötti katonai attaséi beosztást betöltött személyekre vonatkozóan lásd: SZAKÁLY Sándor: A magyar katonai attaséi szolgálat személyi összetétele 1919–1945. In: Katonák, csendőrök, ellenállók. Kaposvár Megyei Jogú Város Közgyűlése, Kaposvár, 2007. pp. 39–60., valamint SZAKÁLY Sándor: A magyar katonai attaséi szolgálat személyi összetétele és állomáshelyei 1919–1945. In: SZAKÁLY Sándor: A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945. Második, javított és kiegészített kiadás. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2015. pp. 82–252.

³⁷ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 152–154. Életére és működésére vonatkozóan lásd: HENNYEY Gusztáv: Magyarország sorsa Kelet és Nyugat között. Egy volt magyar királyi külügyminiszter visszaemlékezései. Európa Könyvkiadó – História, Budapest, 1992.

³⁸ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 241–242.

³⁹ Uo. pp. 168–169.

⁴⁰ Uo. pp. 112–113. Lásd még: SZAKÁLY Sándor: Egy katonai attasé felmentése és nyugállományba helyezése 1941-ben. In: HERMANN Róbert – ZAKAR Péter (szerk.): A források bővületében. Ünnepi tanulmányok Katona Tamás 75. születésnapjára. Belvedere Meridionale, Szeged, 2007. pp. 459–468.

⁴¹ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 221–222.

⁴² Uo. pp. 80–81. A 2. vkf. osztályon és annak vezetőjeként eltöltött időszakról nem szól emlékezésében, amely Őszi harcok, 1944 címmel jelent meg. RESZNEKI ZÁKÓ András: Őszi harcok, 1944. Kráter Könyvkiadó, Pomáz, 1991.

A különböző dél-amerikai országokba került, a 2. vkf. osztályon szolgált egykori személyek közül – vitéz Szabó László,⁴³ dr. Rakolczai László,⁴⁴ Kóbor Frigyes,⁴⁵ Sipos Béla,⁴⁶ lőfő lengyelfalvi Bartalis Kálmán⁴⁷ ...– nem ismeretes, hogy vajon mennyiben és miként hasznosították ismereteiket Argentína, illetve Brazíliai illetékes hírszerző-kémelhárító szervei. (A szórványosan rendelkezésre álló, többnyire családtagoktól, ismerősöktől származó információk szerint szinte alig.)

A szovjet (hadi)fogságba került, egykoron a 2. vkf. osztályban szolgált személyek közül voltak olyanok – így például nemes nyárad-gálfalvi Kádár Gyula vezérkari ezredes,⁴⁸ Hatz Ottó vezérkari ezredes,⁴⁹ Szőke Endre vezérkari alezredes,⁵⁰ alsókománai Álgya-Pap Zoltán altábornagy,⁵¹ nemes Lányi Géza ezredes,⁵² gróf Stomm Marcel altábornagy,⁵³ vitéz hodosi Karátsony László vezérőrnagy⁵⁴ stb., akik az 1950-es évek közepén hazakerültek Magyarországra. Közülük Karátsony Lászlót 1951-ben kivégezték, Stomm Marcellt 1951-ben ítélték halálra, majd az ítéletet szabadságvesztés büntetésre változtatták, és végül kegyelemmel szabadult. Álgya-Pap Zoltán 1956-ban távozott el Magyarországról – míg mások Magyarországon maradtak.

Voltak olyanok is – vitéz Bakay Szilárd altábornagy⁵⁵ és Bartha Endre vezérkari ezredes⁵⁶ –, akiket a szovjet katonai bíróságok elítéltek és kivégeztek, illetve olyan volt katonai attasé is – dr. nemes Deseő László vezérőrnagy⁵⁷ –, aki a szovjet hadifogságban hunyt el, és valószínűsíthetően ott hunyt el vitéz Ujszászy István vezérőrnagy⁵⁸ is.

A Magyarországon maradtak ismereteire mind a Honvédelmi Minisztérium egykori Katona Politikai Osztálya, mind az ÁVO/ÁVH illetékes részlegei igényt tartottak, de ugyanez volt elmondható a Magyar Néphadsereg katonai hírszerzésért felelős szervezeteiről – MNVK 2. Csoportfőnökség és elődszervezetei – is.

⁴³ SZAKÁLY. A 2. vkf. pp. 219–220.

⁴⁴ Uo. pp. 198–199.

⁴⁵ Uo. pp. 170–171.

⁴⁶ Uo. pp. 212–213.

⁴⁷ Uo. pp. 126–127.

⁴⁸ Uo. pp. 75–76. Életútjának, működésének bemutatása jelentős terjedelmű emlékirata – KÁDÁR Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. – révén vált közzismertté.

⁴⁹ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 150–151. Életére, működésére vonatkozóan lásd még: MAKRA Zoltán: Honvédelmi miniszterek szolgálatában 1940–1944. Nemzetőr, München, 1986. című kötetét.

⁵⁰ SZAKÁLY: A 2. vkf. 225–226.

⁵¹ Uo. pp. 116–118.

⁵² Uo. pp. 179–180. A hivatkozott munkában még nem szerepel a halálozási adata, amely: Budapest X., 1959. január 10.

⁵³ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 216–218.

⁵⁴ Uo. pp. 162–163.

⁵⁵ Uo. pp. 123–125.

⁵⁶ Uo. pp. 128–129.

⁵⁷ Uo. pp. 137–138.

⁵⁸ Uo. pp. 70–72.

Voltak olyanok, akik különböző okok folytán működtek együtt a magyar belügyi és honvédségi felderítő- és elhárító szervezetekkel, míg mások „célszemélyekké” váltak.

Természetesen a Magyarországon maradt, illetve a magyar hatóságoknak kiadott személyek közül számosan kerültek nép-, illetve katonai bíróságok elé. Úgy vitéz Sztójay Döme szolgálaton kívüli vezérezredes, mint vitéz Ruszkay Jenő címzetes vezérezredes a Budapesti Népbíróságon zajlott tárgyalásán halálos ítéletet kapott, amelyet a Népbíróságok Országos Tanácsa megerősített, és őket kivégezték. Vitéz Béldy Alajos vezérezredest⁵⁹ a Budapesti Népbíróság halálra ítélte. Az ítéletet a Népbíróságok Országos Tanácsa megerősítette, de a Nemzeti Főtanács kegyelmet gyakorolva azt életfogytiglani kényszermunkára változtatta. Primor dálnoki Veress Lajos vezérezredest⁶⁰ 1947-ben előbb halálra ítélte a Budapesti Népbíróság, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa az ítéletet 15 évi fegyházbüntetésre változtatta. Vitéz Kuthy László vezérkari ezredest⁶¹ – aki 1945 után néhány évig szolgált az új honvédségben és ott elérte a vezérezredesi rendfokozatot –, előbb halálra, később életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. Szabadulását követően nem sokkal öngyilkos lett.

A volt katonai attasék közül ugyanakkor 1944-ben az Ideiglenes Nemzeti Kormány vezetője – miniszterelnök – lett vitéz lófő dálnoki Miklós Béla vezérezredes,⁶² és ennek a kormánynak lett tagja mint közellátásügyi miniszter vitéz Farago Gábor vezérezredes,⁶³ akit 1951-ben kitelepítettek Újfehértóra, de engedéllyel a kitelepítést saját tanyáján tölthette.

Voltak olyanok, akiket internáltak, illetve Recskre kerültek – például Kéri Kálmán vezérkari ezredest,⁶⁴ Lipcsey-Magyar Sándor vezérkari őrnagy⁶⁵ –, míg mások szabadságvesztés büntetést kaptak – mint például vitéz dr. Andorka Rudolf vezérőrnagy,⁶⁶ vitéz boryniai Keresztes-Karleusa Lajos vezérkari alezredest⁶⁷ –, és szinte nem tudni olyan, az egykori 2. vkf. osztály állományában szolgáló személyekről, akiket valamilyen retorzió ne ért volna 1945 után.

A kitelepítés jutott osztályrésztül vitéz beodrai Baitz Oszkár vezérőrnagynak,⁶⁸ Czibur Andor altábornagynak,⁶⁹ vitéz lófő csíkszentsimoni Lakatos Géza vezérezredesnek,⁷⁰ vitéz kiskarádi és váradi Nánássy-Mégay Ernő altábornagynak,⁷¹

⁵⁹ SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 130–132.

⁶⁰ Uo. pp. 243–245.

⁶¹ Uo. pp. 77–79.

⁶² Uo. pp. 191–193.

⁶³ Uo. pp. 141–143.

⁶⁴ Uo. pp. 166–167.

⁶⁵ Uo. pp. 185–186.

⁶⁶ Uo. pp. 68–69. Főleg a 2. vkf. osztály vezetőjeként végzett tevékenységéről kaphat képet az olvasó töredékesen fennmaradt naplójából, amely „A madridi követségtől Mauthausenig. Andorka Rudolf naplója” címmel jelent meg. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.

⁶⁷ Uo. pp. 164–165.

⁶⁸ Uo. pp. 119–120.

⁶⁹ Uo. pp. 133–134.

⁷⁰ Uo. pp. 174–176. Emlékiratában – LAKATOS Géza: Ahogyan én láttam. Európa Könyvkiadó – História, Budapest, 1992. – a katonai attaséi tevékenységéről is szól.

⁷¹ Uo. pp. 189–190.

nagyrákói és kelemenfalvi Rakovszky György altábornagynak⁷² – ő 1946–1947-ben még a Párizsban tárgyaló magyar béke delegáció katonai szakértője volt –, valamint Utassy Loránd ezredesnek,⁷³ aki az új honvédségben is szolgált és vezérőrnagyi kinevezést nyert. Igaz a retorzióra vonatkozó állítás azok esetében is, akik 1945 után hosszabb-rövidebb ideig a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztálya vagy az ÁVÓ/ÁVH szolgálatában álltak. Utóbbiak, mint a jelzett szervezetek tényleges állományában szolgálók voltak egykori bajtársaik előtt ismertek – például Szentpéteri György egykori vezérkari százados,⁷⁴ Gát Zoltán alezredes,⁷⁵ dr. Garzuly József alezredes⁷⁶ stb. –, míg mások kényszer hatása alatt nem egy esetben együttműködtek a jelzett szervekkel és ügynöki munkát is végeztek. Ami szinte valamennyiük esetében jellemző volt: a magyar belügyi hatóságok gyakorlatilag halálukig nyilvántartották, illetve megfigyelték őket.

Végezetül egy talányosnak tűnő dolog: Taróczy Nándor nyugállományú altábornagy⁷⁷ 1945. április 9-én a Magyar Kommunista Párt tagja lett, és 1946 augusztusától a párt zugliget szervezetének volt a vezetője és marad az a Magyar Dolgozók Pártja megalakulás után is, hogy 1950-ben már éjjeliórként keresse a kenyerét Újpesten.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1867. évi XII. törvénycikk – a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.
- 1868. évi XL. törvény – a véderőről.
- 1868. évi XLI. törvénycikk – a magyar királyi honvédség felállításáról.

⁷² SZAKÁLY: A 2. vkf. pp. 200–201.

⁷³ Uo. pp. 238–240.

⁷⁴ Szentpétery György (Hatvan, 1901.12.31. – Budapest, 1978.01.23.) hivatásos katonatiszt, vezérkari százados. 1939.11.01. és 1941.11.01. között a 2. vkf. osztály defenzív alosztályának vezetője. Az úgynevezett „zsidótörvények” miatt – felesége zsidó származású volt – kivált a tényleges szolgálatból. 1945 után ismét szolgált és ezredesi rendfokozatot kapott.

⁷⁵ Gát (Galocsik) Zoltán (Kisszeben, 1900.09.23. – Budapest, 1986.06.20.) hivatásos katonatiszt, alezredes. A 2. vkf. osztályon szolgált. 1945-ben átvált a szovjet csapatokhoz, és a HM Katona Politikai Osztályán szolgált 1945 után ezredesi rendfokozatban. 1945–1948 között a hírszerző alosztály, 1948–1949.02. között a hírszerző osztály vezetője, 1949.02. – 1949.12.28. között a HM Katonapolitikai Főcsoportfőnök helyettese. Letartóztatták, majd elítélték. Szabadulása után mint „ügynököt” foglalkoztatta a belső elhárítás.

⁷⁶ Garzuly József, dr. (Tata, 1899.02.10. – Oberalm /Ausztria/, 1984.12.25.), hivatásos katonatiszt, alezredes. 1929.06.15 és 1935.08.01. között a HM VI-2. osztályon (2. vkf. osztály) a defenzív alosztályon szolgált. Azt követően 1939.08.15-éig a II. csendőr lovasosztálynál, illetve a II. önálló huszárszázadnál szolgált. 1939.08.15-től ismét a 2. vkf. osztály defenzív alosztályán beosztott, majd az Államvédelmi Központ felállítását követően 1943.11.01-jéig ott összekötőtiszt. 1943.11.01-jétől a budapesti m. királyi I. honvéd hadtestparancsnokság kémelhárító kirendeltségén szolgált. 1945 után a HM Katona Politikai Osztályán teljesített szolgálatot.

⁷⁷ Uo. pp. 232–234. Taróczy Nándor tevékenységére vonatkozóan lásd: KUN Miklós: Hogyan került egy magyar katonai hírszerző 1925-ben a Szovjetunióba? Polgári Szemle, 2014. október (10. évf. 3–6. szám), valamint VARGA E. László: Taróczy Nándor magyar királyi altábornagy visszaemlékezése. AETAS, 2012. 3. szám.

- 1868. évi XLII. törvénycikk – a népfelkelésről.
- A madridi követségtől Mauthausenig. Andorka Rudolf naplója. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- ÁROKAY Lajos: A rejtett katonai attasé szolgálat első állomáshelyeinek felállítása 1920–1923. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1983. 3. szám.
- ÁROKAY Lajos: A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1983. 4. szám.
- ÁROKAY Lajos: Az önálló magyar katonai attasé szolgálat létrehozásának előzményei 1918–1919. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1983. szám.
- BENDA Kálmán (főszerk.): Magyarország történeti kronológiája, III. kötet, 1848–1944. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- BÖLÖNY József – HUBAI László: Magyarország kormányai 1848–2004. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. Ötödik, bővített és javított kiadás.
- Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968.
- GERGELY Jenő: Gömbös Gyula. Politikai pályakép. Vince Kiadó, Budapest, 2001.
- Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium 1936. 4. osztály. Általános 102.752.
- HENNYEY Gusztáv: Magyarország sorsa Kelet és Nyugat között. Egy volt magyar királyi külügyminiszter visszaemlékezései. Európa Könyvkiadó – História, Budapest, 1992.
- HETÉS Tibor: Stromfeld Aurél. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- KÁDÁR Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- KUN Miklós: Hogyan került egy magyar katonai hírszerző 1925-ben a Szovjetunióba? Polgári Szemle, 2014. október. 10. évf. 3–6. szám.
- LAKATOS Géza: Ahogyan én láttam. Európa Könyvkiadó – História, Budapest, 1992.
- MAKRA Zoltán: Honvédelmi miniszterek szolgálatában 1940–1944. Nemzetőr, München, 1986.
- MORITZ, Verena – LEIDINGER, Hannas – JAGSCHITZ, Gerhard: Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge. Residenz Verlag, Wien, 2007.
- PETHŐ Albert: Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1998.
- POKORNY Hermann: Emlékeim. A láthatatlan hírszerző. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2000.
- RESZNEKI ZÁKÓ András: Őszi harcok, 1944. Kráter Könyvkiadó, Pomáz, 1991.
- RONGE, Maximilian: Zwölf Jahre Kundschaftsdienst-, Kriegs- und Industrie-Spionage. Amalthea Verlag, Zürich, 1933.
- SZAKÁLY Sándor: A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945. Második, javított és kiegészített kiadás. Budapest, Magyar Napló Kiadó, 2015.

- SZAKÁLY Sándor: A magyar katonai attaséi szolgálat személyi összetétele 1919–1945. In: Katonák, csendőrök, ellenállók. Kaposvár Megyei Jogú Város Közgyűlése, Kaposvár, 2007.
- SZAKÁLY Sándor: A magyar katonai attaséi szolgálat személyi összetétele és állomáshelyei 1919–1945. In: SZAKÁLY Sándor: A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945. Második, javított és kiegészített kiadás. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2015.
- SZAKÁLY Sándor: A magyar királyi Honvéd Vezérkar főnökei 1919. augusztus 12. – 1945. május 9. In: SZAKÁLY Sándor: Honvédség és tisztikar 1919–1947. Válogatott írások 1984–2002. Ister Kiadó, Budapest, 2002.
- SZAKÁLY Sándor: A Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tisztikara. In: SZAKÁLY Sándor: Hadsereg, politika, társadalom. Lánchíd Kiadó, Budapest, 1991.
- SZAKÁLY Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár II. rész L–Z. Hadtörténelmi Közlemények, 1984. 3. szám.
- SZAKÁLY Sándor: Egy katonai attasé felmentése és nyugállományba helyezése 1941-ben. In: HERMANN Róbert – ZAKAR Péter (szerk.): A források bővületében. Ünnepi tanulmányok Katona Tamás 75. születésnapjára. Belvedere Meridionale, Szeged, 2007.
- Szervi határozványok a m. királyi honvéd vezérkar főnöke számára. (A-81.) Honvédelmi minisztérium – Házinyomda, Budapest, 1937. pp. 2–3.
- Szolgálati Utasítás a m. királyi honvéd vezérkar főnökének helyettese, a vkf. csoportfőnökei, osztályai és egyéb szervei számára. K. n., Budapest, 1942. pp. 8–10.
- VARGA E. László: Taróczy Nándor magyar királyi altábornagy visszaemlékezése. AETAS, 2012. 3. szám.
- VONYÓ József: Gömbös Gyula és a hatalom. Kronosz Kiadó. Pécs, 2018.
- VONYÓ József: Gömbös Gyula. Napvilág Kiadó, Budapest, 2014.

Rövidítések jegyzéke:

- csf. – csoportfőnök
- eln. – elnöki
- h. – helyettes
- hdm. – hadműveleti
- hds. – hadsereg
- HM – Honvédelmi Minisztérium, honvédelmi miniszter
- k. k. – kaiserlich königlich (német) – császári királyi
- oszt. – osztály
- ráf. – rádiófelderítő
- vkf. – a Honvéd Vezérkar főnöke

DR. OKVÁTH IMRE

**A MAGYAR KATONAI HÍRSZERZÉS
ÉS KÉMELHÁRÍTÁS TÖRTÉNETE
A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ VÉGÉTŐL
A RENDSZERVÁLTÁSIG**

A második világháború utolsó hónapjaiban megalakult katonai titkosszolgálati ágak (hírszerzés és elhárítás) 1945. március 12. – 1950. február 1. között egységes szervezetben, a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztály, majd Csoport- és Főcsoportfőnökség keretein belül végezték speciális tevékenységüket.¹ A katonai hírszerzés és kémelhárítás szerteágazó működési területeit egységes parancsnoki rendszerben irányították, ami kihatott a közös testületi szellem, módszerek, attitűdök kialakulására is. Jelentős változás a katonai elhárítás 1950. február 1-jei, ÁVH-ba történő beolvasztásával² következett be. Ettől kezdve, egészen a rendszerváltás időszakáig, a szovjet mintát követve két minisztérium, a Honvédelmi és a Belügyminisztérium szervezetében fejtették ki tevékenységüket. A katonai hírszerzés 1953. december 1-jével közvetlenül a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökségeként teljesítette hagyományos hadászati-hadműveleti információszerző, feldolgozó és tájékoztató tevékenységét, amelyet alapvetően az operatív, a tájékoztató és a rádiófelderítő – korszakonként változó elnevezésű – részlegekkel, illetve szolgálatokkal látott el.

A katonai kémelhárítás főosztályi, majd csoportfőnökségi szervezetben, a Belügyminisztérium III/IV. Csoportfőnökségeként a hadsereg alakulatainak, intézményeinek, titkainak védelme mellett ellátta a rendőrség, a határőrség és időszakonként a belső karhatalom, a büntetésvégrehajtás személyi állományának felügyeletét, ellenőrzését is. A két szervezet bizonyos feladatok teljesítés során szorosan együttműködött, így például Csehszlovákia 1968. augusztusi megszállása, vagy a vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság működése (1973. január – 1975. április) alatt. A 40 éves külön-külön ténykedés eseményei közül ez azonban kivételnek számított, a két szolgálati ág apparátusának tagjai az eltérő feladatok, funkciók következtében alapvetően eltérő testületi szellemben szocializálódtak, gyarapodtak vagy megrekedtek a szakmai és általános műveltség megszerzésében, ami az évek során számos konfliktus és meg nem értés forrásává vált tevékenységük és együttműködésük során.

¹ OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén” – Adalékok a Katpol történetéhez, 1945–1949. In: GYARMATI György (szerk.): Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. pp. 57–96.

² A katonai elhárítás 1950–1953 között az Államvédelmi Hatóság II. Katonai Főosztálya elnevezéssel tevékenykedett.

Jelen tanulmányban a szerző nem vállalkozhat a katonai titkosszolgálatok rendszerváltás előtti tevékenységének akárcsak vázlatos felvázolására sem, mivel annak sokrétű és összetett történetének bemutatására könyvek tucatjára lenne szükség. A téma bonyolultsága, időbeli kiterjedése és a levéltári források hozzáférhetőségének egyenetlensége következtében a szerzői célkitűzés csupán arra irányulhatott, hogy a rendelkezésére álló keretek között a szervezettörténetre és archontológiára, a vezetői állomány néhány jellemző tulajdonságaira és végül a katonai titkosszolgálatok történetével foglalkozó szakirodalom – vázlatos – bemutatására koncentráljon.

A katonai kémelhárítás működése az MK Katonai Biztonsági Hivatal 1990. februári felállításáig hat szervezeti egységben folytatódott, a vezetők nagy fluktuációjával, ami különösen az ötvenes években volt szembetűnő. 1950. február 1. – 1953. november 21. között – mint azt az előzőekben már említettük – az ÁVH II. Katonai Főosztály elnevezéssel végezte a csapatelhárítást és főleg a Jugoszlávia elleni kémelhárítást. A főosztály élén 1950 szeptemberéig két főosztályvezető is állt, Janikovszky Béla,³ illetve az ÁVH-s kollégái által agyonvert Szücs Ernő⁴ ezredesek. Őket az akkori honvédelmi miniszter (Farkas Mihály) kedvenc pártkaderének számító Kutika Károly ezredes (1951. január 19. – 1953. július 22.) követte.⁵ A Sztálin halálát követő kelet-európai „reformok” a diktatúra túlkapásainak megszüntetésére az államvédelem szervezeteit is érintette, legfontosabb szervezeti változásként az Államvédelmi Hatóság Belügyminisztériumba történő beolvasztása említhető.

Ezzel a nagyhatalmú és rettegett hatóság korábbi önállósága megszűnt ugyan, de az egyesülés nyomán a szervezeti és személyi kontinuitás továbbra is megmaradt. Így jellegét tekintve egy „államvédelmi” Belügyminisztérium funkcionált a továbbiakban. A Katonai Elhárító Főosztály a BM III. Főosztály elnevezést kapta az új struktúrában, vezetői pedig Jamrich József alezredes⁶ (1953. november 21. – 1955.

³ Dr. Janikovszky Béla (1919–1979) régi illegális múlttal rendelkezett, 1944 őszén a Marót-csoport tagjaként több robbantásos merénylet részvevője volt. 1945 februárjától tagja lett a Péter Gábor vezette politikai rendőrségnek, ahol különböző vezetői beosztásokat töltött be. 1953 decemberében Péter Gábor perében – a személyes szabadságjogok megsértése miatt – két év börtönbüntetésre ítélték. 1957 októberében az ítéletet hatályon kívül helyezték és bűncselekmény hiányában felmentették. Ezt követően orvosként praktizált az Országos Onkológiai Intézetben.

⁴ Szücs Ernő (1908–1950) 1946 őszén érkezett Magyarországra az egyik szovjet állambiztonsági szerv embereként és lett Péter Gábor helyettese az Államvédelmi Osztály élén. 1950. szeptember 23-án vették őrizetbe kollégái, és a kihallgatások egyikén – vallatás közben – agyonverték.

⁵ Kutika Károly (1920–1996) vasesztergályos, 1949 májusában lett a HM Politikai Főcsoportfőnökség Pártszervezési Osztály századosa, majd a Híradó Parancsnokság Politikai Osztály osztályvezetője (1949. december). A következő évben hadosztály, majd hadtest politikai osztályvezető. A katonai elhárítás vezetése után először az ORFK operatív helyettese (1953. július – 1955. március), majd a Magyar Honvédelmi Szövetség elnökeként (1955. március – 1956. november) folytatta pályafutását. 1957–1960 között a ZMKA összefegyvernemi fakultásán tanult, ezt követően a politikai csoportfőnök szervezési helyettese lett. 1961. augusztus – 1965. január között az 5. Hadsereg parancsnokának politikai helyettesi beosztását töltötte be, ezt követően (1965–1967) a Szovjetunió vezérkari akadémiáján fejlesztette katonai szakismereteit. Katonai karrierjének befejezése (1967–1975) az 5. Hadsereg parancsnokának általános helyettese beosztásban érte.

⁶ Jamrich József (1923–1995) vasöntő-segéd, 1937-től az SZDP és ezzel egyidejűleg az illegális MKP tagja. Az 1942. június – 1944. május közötti időszakban illegális tevékenységért a váci börtönben ült. 1945 tavaszán az MKP veszprémi városi bizottság titkára. 1945. augusztus 1-jétől lett a Vidéki Főkapitányság Politikai rendészeti osztály tagja. 1947 márciusától a BM ÁVH Kormányőrség vezetője, majd a katonai elhárítás egyik osztályvezetője lett. A főosztályvezetői beosztásból történt távozása után először a kémelhárításnál, majd a polgári hírszerzés keretén belül tevékenykedett.

március 31.), Selmeczi György ezredes⁷ (1955. április 1. – 1956. július 16.) és Horváth Gyula ezredes⁸ (1956. július 16. – 1956. október?) voltak. A forradalom alatti eseményektől morálisan szétesett központi állomány megpróbáltatásait a HM épületébe történt átköltözésük (október 28.) utáni ellenséges fogadtatás, majd a katonai ügyészségre történt átszállítás (október 31.) tovább növelte. Az elkövetkező öt nap izgalmai, az elszennvedett megaláztatások következtében a katonai elhárítás parancsnoki állományát és beosztott tisztjeit egyaránt olyan gyűlölet és bosszúvágy hatotta át, amely a november 4-ei kiszabadításukat követően a karhatalmi szolgálatukban, illetve a bűnösöknek tartott volt tisztársaik elleni nyomozásokban kerültek felszínre.

A forradalom alatt szerepet vállalt, vagy csak szimpátiájának tanújelét adó tiszték elleni felderítés és a megalakuló felülvizsgáló bizottságok számára adatokat szolgáltató feladatokkal szervezték meg 1956. november 8. és december 22. között a HM Katonai Elhárító Törzset Selmeczi ezredes vezetésével. Ezt váltotta fel 1957. január 15-ével a HM II. Katonai Elhárító Osztály négy alsosztállyal. A HM alá tartozás 1957. május 3-án szűnt meg, és a katonai elhárítás újból a Belügyminisztérium felügyelete alá került, BM II/1. Katonai Elhárító Osztály elnevezéssel. Az osztály élén 1961 őszéig Selmeczi ezredes állt, majd ezt követően folytatta a forradalom miatt félbemaradt pártfőiskolai tanulmányait.

1962 őszétől a katonai elhárítás öt osztállyal a III. Állambiztonsági Főcsoportfőnökség IV. Csoportfőnökségeként működött. Parancsnoki kara és beosztott állománya döntően a volt II/1. Osztály tagjaiból került ki, s kevesen voltak, akik nem folytathatták katonai elhárító pályafutásukat – általában a betöltött beosztásukban maradva – az új csoportfőnökség keretében.⁹ E szervezeti struktúra kisebb módosításokkal egészen a rendszerváltás időszakáig fennmaradt.

Az előzőekben ismertetett szervezettörténeti változásokkal szemben a katonai hírszerzés szervezeti életében csupán kétszer történtek változtatások, és a vezetők fluktuációja is sokkal kisebb volt. Ilyen tekintetben mind vezetőit, mind pedig struktúráját tekintve stabilabb, kiegyensúlyozottabbnak tekinthetjük. A Katpol felszámolását követően a katonai hírszerzés a tevékenységét a HM IV. Felderítő

⁷ Dr. Selmeczi György (1921–1979) lakatos, 1942–1944 között többször is katonai szolgálatot teljesített. 1945 májusában lett rendőrnagy Szolnokon, majd a Budapesti Révkapitányság vezetője. 1950. október 1-jétől a katonai elhárítás osztályvezetője, már alezredesi rendfokozatban. 1951 januárjától 1953 januárjáig főosztályvezető-helyettes, majd az ÁVH I. Hálózati Főosztály ideiglenesen megbízott vezetője. 1953. július 22-én a BM Ellenőrzési Főosztály vezetésével bízták meg, ahonnan 1956 júliusában pártfőiskolára vezényelték. Ott érte a forradalom és a Fő utcai őrizet. 1956. november 8-tól a HM-ban a katonai elhárítás újjászervezését végezte és lett annak vezetője. 1961–1963 között az MSZMP KB Pártfőiskola hallgatója, és ennek elvégzése után a BM Felügyeleti osztály, majd 1971. július 1-jétől a BM Nyilvántartó Központ vezetője lett.

⁸ Horváth Gyula (1912–1992) asztalos, a SZDP–MKP tagja. 1949. február 1-jétől a BM Határ-, Folyam- és Légirendészet parancsnoka, ezredes. 1950. augusztus – 1954. augusztus között börtönben, háborús büntetett vádjával. 1956. július 16-án kinevezik a katonai elhárítás vezetőjének. Az újjászervezett politikai nyomozó főosztály vezetője 1957. február 16-tól, majd a belügyminiszter személyügyi helyetteseként folytatta pályafutását (1958. február – 1960. április).

⁹ OKVÁTH Imre: A BM II/1. (Katonai Elhárító) Osztály. In: CSEH Gergő Bendegúz – OKVÁTH Imre (szerk.): A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962. (Intézménytörténeti tanulmányok). Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. pp. 19–46.

Főcsoportfőnökségeként folytatta, miniszteri alárendeltségben. Ügyköre alapján működése csak a katonai, a katonapolitikai és a hadiipari természetű híryanagyokra terjedt ki, és minden általa megszerzett politikai és kémelhárító jellegű híryanagyot haladéktalanul át kellett adnia az ÁVH politikai hírszerzést folytató részlegének. Vezetője Révész Géza altábornagy¹⁰ lett, aki 1948 őszétől állt a Katpol élén. Az alárendeltség tekintetében jelentősebb változás 1953. december 1-jével következett be, amikor a katonai hírszerzés alacsonyabb szervezeti felépítéssel, csoportfőnökségként a Vezérkar főnökének közvetlen irányítása és felügyelete alá került (MNVK 2. Csoportfőnökség), funkcionális feladatainak megváltoztatása nélkül. A csoportfőnök Fehér Gyula ezredes¹¹ lett. Ez a struktúra 37 éven keresztül, a Katonai Felderítő Hivatal 1990. februári megalakításáig működött.

A szolgálati ágak vezetőinek beosztásukban eltöltött idejét vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy a katonai hírszerzés vezetői és a fontosabb részlegek parancsnokai akár évtizedekig irányíthatták az alárendeltségükbe tartozó szervezetek tevékenységeit, ami minden bizonnyal elmélyültebb és alaposabb szakmaiságot eredményezett, valamint a beosztottak segítése is eredményesebb lehetett, mint a négy-öt évenként változó katonai kémelhárító vezetők esetében. 1956-tól a katonai hírszerzés élén csak két tábornok állt: Szücs Ferenc altábornagy¹² kétszer is szolgált csoportfőnöki beosztásban (1956–1962 és 1977–1989), míg Sárközi Sándor vezérőrnagy¹³ 1962–1977 között töltötte be ezt a pozíciót. Szücs Ferenc összesen 18 évet, míg Sárközi 15 évet szolgált vezetőként. Ugyancsak kiemelkedő szolgálati idővel rendelkeztek Demtsa Pál vezérőrnagy¹⁴ és Tóth G. János ezredes,¹⁵ az

¹⁰ Révész Géza (1902–1977) a háborút követően az MKP Karhatalmi Osztály vezetője, majd varsói nagykövet. 1948 októberétől szervezte és vezette a katonai hírszerzést és elhárítást. 1953. augusztus – 1957. február között a Magyar Néphadsereg Fegyverzeti- és Technikai Főcsoportfőnökség irányítója, majd az Országos Tervhivatal elnökének katonai helyettese volt. 1957–1960 között vezérezredesként honvédelmi miniszter, majd 1960–1963 között moszkvai nagykövet volt.

¹¹ Fehér Gyula (1915–?) 1950 októberétől Révész altábornagy első helyettese, majd 1953 júliusától 1956 áprilisáig csoportfőnök. 1956 decemberétől a Budapesti Beloiannisz Híradástechnikai Gyar katonai parancsnoka, majd ezt követően visszatért a csoportfőnökség állományába. 1960–1964 között bukaresti katonai és légügyi attasé, majd az azt követő közel egy évtizedet (1964–1972) Varsóban töltötte.

¹² Szücs Ferenc (1922–1999) érettségi után a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar hallgatója lett, de tanulmányait sohasem fejezte be. Kapcsolatba került a népi írókkal és az MKP ifjúsági szervezetével. 1945-ben földosztó-biztos Csanád-megyében a Nemzeti Paraszt Párt képviselőjeként. 1949. augusztus 15-én lett a Katpol beosztottja, őrnagyi rendfokozatban. 1950. februártól csoportfőnök-helyettes, majd washingtoni katonai attasé 1950. november – 1953. november között. Visszatérte után a Tájékoztató Szolgálat vezetője (1953. november – 1956. április). Ezt követően lett a csoportfőnökség vezetője, 1962 őszén kinevezték a Vezérkar főnöke általános helyettesévé.

¹³ Sárközi Sándor (1922–2014) 1950–1953 között párizsi katonai attasé, alezredesként. Hazatérése után a csoportfőnökség keretében megszervezett 5. hírszerző tanfolyam parancsnoka, 1954–1962 között pedig az Operatív Szolgálat vezetője.

¹⁴ Demtsa Pál (1913–?) 1930–1934 között elvégezte a Bolyai János Katonai Műszaki Akadémiát, majd különböző beosztásokban szolgált. 1945 novemberében a műszaki hadosztály 5. vasútépítő-zászlóalj 1. századparancsnoka, századosi rendfokozatban. 1949 januárjában került a Katpol hírszerzéséhez, majd szolgálatát mindvégig az operatív területen látta el. Volt osztályvezető-helyettes, osztályvezető, a csoportfőnök operatív helyettese. 1972-ben Sárközi vezérőrnagy általános helyetteseként vonult nyugállományba.

¹⁵ Tóth Gábor János (1929–1990) 1964–1968 között londoni katonai attasé-helyettes, majd az Operatív Szolgálat 5. Osztály vezetője. 1977–1989 között volt az Operatív Szolgálat vezetője.

Operatív Szolgálat egymást váltó vezetői. Az előbbi 23, míg az ezredes 15 évet szolgált ugyanabban a beosztásban. A csoportfőnökség csúcstartójának szolgálati idő szempontjából dr. Oszetszky Tamás ezredes tekinthető, aki 1949 februárjától 1977 júliusáig (28 évet) dolgozott a Tájékoztató Szolgálat kötelékében.

A katonai elhárítás vezetőinél a szolgálati idő meghosszabbodásának korszaka Kucsera László vezérőrnagy¹⁶ csoportfőnöki kinevezésével vette kezdetét, hiszen 13 éven keresztül (1962–1975) töltötte be ezt a beosztást. Ő volt az első, aki az azt megelőző két-három éves parancsnoki ténykedéseket megszüntetve hosszabb távú működést tudott kialakítani a katonai elhárítás sokirányú tevékenységeiben. Az őt követők közül dr. Matuska Béla vezérőrnagy¹⁷ (1975–1983) nyolc, míg dr. Strényi Ferenc vezérőrnagy¹⁸ (1983–1990) hét évet töltött el a csoportfőnöki beosztásban. A katonai titkosszolgálatok vezetői archontológiájának összeállítása képezheti a jövőbeli kutatások egyik fő területét. Az elhárítás vonatkozásában már rendelkezésünkre áll az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára munkatársai által összeállított, az állambiztonsági vezetők főbb életrajzi adatait és szakmai beosztásait tartalmazó archontológia. A hírszerzés vonatkozásában a források csekélyebb mennyisége miatt nincs ilyen adatbázis. Pedig ennek kiépítése nélkül nem elvégezhető a két szolgálati ág vezetői állományának összehasonlító vizsgálata, amely fontos adalékokkal szolgálna nemcsak a parancsnoki kar eltérő vezetői tevékenységét illetően, hanem a beosztott állomány szolgálathoz való különböző hozzáállásnak megértéséhez is.

A rendelkezésemre álló életrajzi adatokból az eredeti foglalkozásra és a munkásmozgalmi múltra koncentrálna az a kép bontakozott ki előttem, hogy a BM-ben szolgáló vezetők között nagyobb arányban voltak képviselve a vasas- és az egyéb fizikai munkát jelző foglalkozások (vasesztergályos, lakatos, vasöntő, asztalos),¹⁹ és a munkásmozgalmi tevékenységük is sokkal változatosabb és mozgalmasabb volt az MNVK 2. Csoportfőnökséget vezetőikkel szemben. Ez utóbbiak eredeti foglalkozásai között ezüstkovács, gépészmérnök és két régi tiszt is szerepelt.²⁰ Mindezekből természetesen nem lehet általános következtetést levonni, de talán az a kijelentés megköcköztatható, hogy a pártvezetés – még a '70-es

¹⁶ Kucsera László (1920 –?) lakatossegéd, 1938-tól az SZDP tagja, 1942-ben lett az MKP illegális tagja. 1944 novemberében életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, szervezkedés vádjával. Sopronkőhida után egy ausztriai lágerban élte meg a második világháború befejeződését. 1946-ban lett a politikai rendőrség tagja, majd a szombathelyi ÁVH vezetője (1948). A kémelhárítás területén 1951-től dolgozott, 1956 júliusától Borsod-megyei rendőrfőkapitány. Az 1957-ben megszervezett BM Politikai Nyomozó Főosztály II/6. Ipari Szabotázselhárító Osztály vezetője.

¹⁷ Dr. Matuska Béla (1929–1989) 1948-ban textilipari technikumot végzett, és a kispesti Selyemszövőgyárban kezdett el dolgozni. 1952-ben jelentkezett az ÁVH-ba, majd a Dzerzsinszkij-iskola elvégzése után az OLP-n lett operatív tiszt. Ezt követően szolgált a Haditechnikai Intézetben és a Híradó Csoportfőnökségen, majd 1954-től a katonai elhárítás központi apparátusába került. A forradalmat követően az MNVK elhárító alosztályán szolgált, csoportvezető, osztályvezető-helyettes, osztályvezető beosztásokban. Jogi doktorátusát 1966-ban szerezte az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán.

¹⁸ Dr. Strényi Ferenc (1936–) könyvelő, a BM állományába 1960-ban került, a II/16. Rádiófelderítés Osztályra, ahol hamarosan osztályvezető-helyettes lett. 1963-tól a III/V. Operatív Technikai Csoportfőnökség alosztályvezetője. 1973–1976 között az SZKP Főiskola hallgatója, majd ezt követően a BM MSZMP 4. Bizottság titkára (1976–1980). A katonai elhárítás területére 1980-ban került, csoportfőnök-helyettesként. Doktori fokozatát 1988-ban a ZMKA-n szerezte.

¹⁹ Kutika, Selmező, Kucsera, Jamrich, Horváth.

²⁰ Révész, Szücs, Demtsa, Oszetszky.

években is – nagyobb bizalommal és szimpátiával viseltetett a BM-vezetők felé, éppen foglalkozásuk és illegális ténykedéseik következtében, mint a katonák irányában. Ezt Szücs Ferenc Kádár Jánoshoz való közismerten jó személyes kapcsolata sem kompenzálhatta.

A katonai titkosszolgálatok történetének kutatása az elmúlt években fellendült, aminek következtében egyre több tanulmány jelent meg a különböző szakmai folyóiratokban. Különösen öröndetes, hogy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetése mindkét szolgálati ág számára fenntartotta és fejlesztette a már korábban is ismert szakfolyóiratokat. A hírszerzést érintő tanulmányok a *Felderítő Szemlében*, míg a kémelhárítással kapcsolatos közlemények a *Szakmai Szemlében* jelenhetnek meg. A kutatások – a már jelzett irathozzáférési nehézségek miatt – nem arányosak. Az ÁBTL-ben nagy számban őrzött és kutatható III. Állambiztonsági Főcsoportfőnökség anyagai között értékes dokumentumok találhatóak a III/IV. Csoportfőnökség működéséről, tevékenységéről, ezért a katonai kémelhárítás témaköréből – megítélésem szerint – sokkal több publikáció jelent meg.

Az MNVK 2. Csoportfőnökséget illetően is rendelkezünk több mint 300 dobozzal, de ezek kutatási értéke nem éri el az elhárítási iratokéit. Így a katonai hírszerzés szerteágazó ténykedéseinek feltárása még előttünk álló feladat. Ez azért is fontos lenne, mert ez év tavaszán jelent meg „*A magyar katonai elhárítás története 1918–2018*” című népszerűsítő, ugyanakkor a szakmai kritériumoknak is megfelelő kiadvány. A kémelhárítás-történet szakirodalomban meglévő dominanciáját némileg csökkenti az ÁBTL tudományos munkatársa²¹ által közzétett két kiadvány, amelyek alapvetően a katonai hírszerzés hálózatépítő és -működtető tevékenységéről tudósítanak, két területre fókuszálva: a külkereskedelmi vállalatokra és az újságírókra. A szerző alapvetően a BM III/II. Csoportfőnökség (kémelhárítás) nyomozati irataira támaszkodik, amelyekben – feltehetően – a rivális szerv elleni „tenni akarás” vagy a szakmai ellenszenv nyomai is tükröződhetnek. A reális kép megformálásához mindenképpen szükséges lenne az „érintett” szerv témakörrel kapcsolatos dokumentumainak a megismerése is. Végül szeretném hangsúlyozni abbéli reményemet, hogy a katonai hírszerzés volt tagjai közül nemcsak a „sértett” és meg nem értett résztvevők²² vetik papírra visszaemlékezéseiket a „Cég”-ben végzett tevékenységükkel kapcsolatban.

A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás 1945–1989 közötti szerteágazó és összetett történetének teljes feltárása még hosszú és kitartó kutatásokat igénylő feladat. A téma bonyolultsága, időbeli kiterjedése és a levéltári források hozzáférhetősége következtében jelen tanulmányommal csupán a két szolgálati ág összehasonlító vizsgálatához kívántam szempontokat, kérdéseket felvetni, abban a reményben, hogy a témakör további kutatásai révén mind teljesebb képet nyerhetünk és adhatunk a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás hidegháború alatti tevékenységéről.

²¹ BORVENDÉG Zsuzsanna: Az „impexek” kora. Külkereskedelmi fedéssel folytatott pénzkivonás a „népgazdaságból” a Kádár-rendszer idején az állambiztonsági iratok tükrében. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2017.

BORVENDÉG Zsuzsanna: Újságírásnak álcázva. A Nemzetközi Újságíró Szervezet Magyarországon. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2015.

²² BELOVAI István: Fedőneve: Scorpion. Budapest, 1998.

PRÁCZKI István: Kémjátszmák. Egy magyar hírszerző emlékiratai. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014.

FELHASZNÁLT IRODALOM

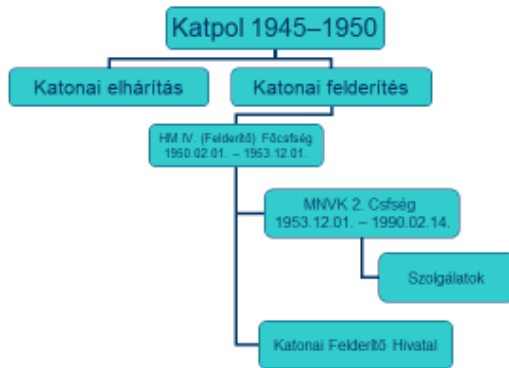
- BELOVAI István: Fedőneve: Scorpion. Magánkiadás, Budapest, 1998.
- BORVENDÉG Zsuzsanna: Az „impexek” kora. Külkereskedelmi fedéssel folytatott pénzkivonás a „népgazdaságból” a Kádár-rendszer idején az állambiztonsági iratok tükrében. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2017.
- BORVENDÉG Zsuzsanna: Újságírásnak álcázva. A Nemzetközi Újságíró Szervezet Magyarországon. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2015.
- OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén” – Adalékok a Katpol történetéhez, 1945–1949. In: GYARMATI György (szerk.): Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Történelmi Hivatal, Budapest, 2000.
- OKVÁTH Imre: A BM II/1. (Katonai Elhárító) Osztály. In: CSEH Gergő Bendegúz – OKVÁTH Imre (szerk.): A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962. (Intézménytörténelmi tanulmányok). Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013.
- PRÁCZKI István: Kémjátzmák. Egy magyar hírszerző emlékiratai. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014.

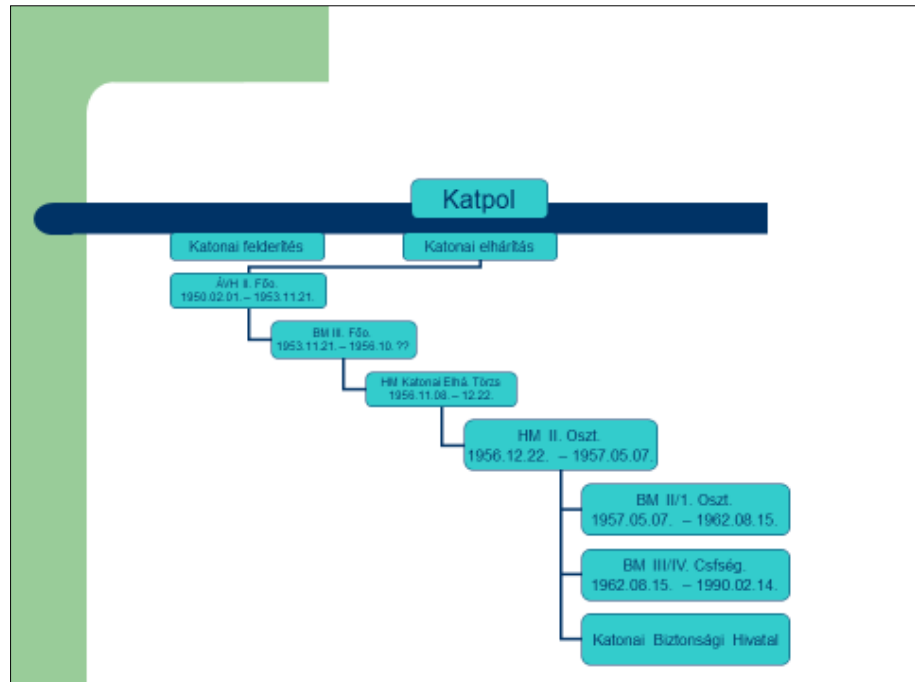

A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás története a II. világháború végétől a rendszerváltásig

Okváth Imre
ÁBTL
2018. május 10.

Szervezettörténet

A katonai titkosszolgálatok vezetői

- Elhárítás (9 fő)

dr. Janikovszky Béla ezds.	1950.02.01. – 1950.05.03.
Szűcs Ernő ezds.	1950.05.03. – 1950.09.23.
Kutika Károly ezds.	1951.01.19. – 1953.07.22.
Jamrich József alez.	1953.07.22. – 1955.02.28.
Selmeczi György ezds.	1955.03.01. – 1956.07.16.
Horváth Gyula ezds.	1956.07.16. – 1956.10.28.
dr. Selmeczi György ezds.	1956.11.08. – 1962.08.15.
Kucsera László vörgy.	1962.08.15. – 1975.04.30.
dr. Matuska Béla vörgy.	1975.01.01. – 1983.01.01.
dr. Strényi Ferenc vörgy.	1983.01.01. – 1990.03.31.

A katonai titkosszolgálatok vezetői

- Felderítés (4 fő)

Révész Géza altbgy.	1950–1953
Fehér Gyula ezds.	1953–1956
Szűcs Ferenc altbgy.	1956–1962
	1977–1989
Sárközi Sándor vörgy.	1962–1977

Csf. ált. h.

Demtsa Pál vörgy.	1968–1972
Pászka Géza vörgy.	1972–1977
Nagy Lajos vörgy.	1977–1989

A katonai titkosszolgálatok vezetői

- Operatív helyettesek

Demtsa Pál vörgy.	1950–1968
Csapó Viktor ezds.	1968–1977
Tóth G. János ezds.	1977–1989

- Tájékoztató helyettesek

dr. Oszetzky Tamás ezds.	1950–1953
Szűcs Ferenc ezds.	1953–1956
dr. Oszetzky Tamás ezds.	1956–1977
Gombos Károly ezds.	1977–1983
dr. Demeter György ezds.	1983–1985
Kovács János ezds.	1985–1989
dr. Munkácsi József ezds.	1989–1997

Beosztásban eltöltött szolgálati idő

- 13 év	Kucséra vörgy.	1962–1975
- 8 év	Matuska vörgy.	1975–1983
- 7 év	Strényi vörgy.	1983–1989
- 18 év	Szűcs altbgy.	1956–1962 1977–1989
- 15 év	Sárközi vörgy.	1962–1977
- 24 év	Oszetzky ezds.	1950–1953 1956–1977
- 23 év	Demtsa vörgy.	1949–1972
- 12 év	Tóth G. János ezds.	1977–1989

Eredeti foglalkozás

- Vasas szakma (4)
 - vasesztergályos: Kutika
 - lakatos: Selmeczi, Kucséra
 - vasöntő: Jamrich
- asztalos: Horváth
- textiltechnikus: Matuska
- könyvelő: Strényi
- orvos: Janikovszky
- pártmunkás: Szűcs

Eredeti foglalkozás

- Ezüstkovács, mérnök: Révész
- gépészmérnök: Szücs
- régi tiszt: Demtsa, Oszetzky
- kertész: Csapó

Munkásmozgalmi múlt

- Janikovszky, Szücs ill. MKP
- Horváth Gyula SzDP – MKP
- Jamrich József SzDP – ill. MKP
- Kucsera László SzDP – ill. MKP
- Szücs Ferenc népi mozgalom

Tudományos fokozat

- Elhárítás (4 fő)
 - Jogi doktor: Selmeczi 1959, Matuska 1966
 - Univ. dr.: Strényi 1988
 - Orvosi dr.: Janikovszky
- Felderítés (2 fő)
 - Kandidátus: Oszetzky 1963,
(Ady Zoltán 1969, Kőszegvári 1972)
 - Univ. Dr.: Demeter

Szakirodalom

DR. MAGYAR ISTVÁN
NY. DANDÁRTÁBORNOK

**ÖSSZEHASONLÍTÓ GONDOLATOK
A KATONAI HÍRSZERZÉS
HÁROM (TÖRTÉNELMI) IDŐSZAKOT
ÁTFOGÓ TEVÉKENYSÉGÉVEL
ÉS MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATBAN**

**Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Tisztelt Konferencia!**

Önök – a kiadott program szerint – most egy hadtörténész levéltári kutatásokon és dokumentumok tanulmányozásán alapuló, objektív és tényszerű előadását hallgatták volna. Ehelyett – hogy az idősakkal kapcsolatban mégse maradjanak információ nélkül – most kénytelenek lesznek beérni egy volt szakmabeli szubjektív szakmatörténeti gondolataival.

Előadásom kapcsán kicsit zavarban vagyok azért is, mert az itt ülők döntő hányada legalább olyan jól ismeri az általam elmondani kívántakat, mint ahogy én. Így előadásom legfeljebb némi nosztalgiázásra ad majd alkalmat számukra. Ezért elnézést kérek!

Tisztelt Hallgatóim!

Hivatásos katonatiszti életpályám 35 évéből 26 éven át (1980 és 2006 között) a katonai hadászati felderítés (hírszerzés) három szervezetében,¹ mindvégig információt feldolgozó (tájékoztató, elemző-értékelő) területen teljesítettem szolgálatot. Ezen szakmai életút során – bejárva a szervezeti hierarchia szinte minden lépcsőfokát (az alosztályvezetői beosztástól az elemző-értékelő igazgatóiig) – gazdag tapasztalatokra tettem szert a rendszerváltás előtti hidegháborús évek, a rendszerváltást követő átmenet (az úgynevezett „körkörös védelem” hadászati koncepció) időszaka, illetve a NATO-csatlakozás utáni évtized szakmai feladatairól, azok változásáról, a hírszerző szervezetek felépítéséről, működéséről, létszámviszonyairól, fő erőfeszítéséről, személyi összetételéről, feladat- és jelentési rendszeréről, bel- és külföldi együttműködéséről, a jelentésformákról és az alkalmazott munkamódszerekről.

Előadásom célja, hogy röviden összegezzem és összehasonlítsam a három időszak főbb jellegzetességeit és kísérletet tegyek az időszakban tevékenykedő hírszerző szervezetek működése azonosságainak és különbözőségeinek bemutatására, elősegítve ezzel a témakör teljesebb feltárását és megértését. Előadásom elsősorban szakmatörténeti és oktatási szempontból lehet fontos, de érdekelheti a szakma munkatársait is.

¹ Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökség (1980–1989), Magyar Honvédség Vezérkara Katonai Felderítő Hivatal (1990–1996), Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal (1996–2011).

Mondanivalóm, mint ahogy azt korábban említettem, saját tapasztalaton és látásmódon alapuló szakmatörténeti értékelés – ha úgy tetszik, gondolkodás. Ebből adódóan az elhangzó tartalmi megállapításokat bátran lehet vitatni, vele kapcsolatban eltérő véleményt megfogalmazni és azt képviselni.

A biztonsági környezet és a hírszerzés feladatrendszere

Tisztelt Hallgatóim!

Az utóbbi időben szakértők (de szakmabeliek is) gyakran teszik fel a kérdést: vajon a katonai hírszerző szolgálatok felelőssége, feladatrendszerének és tevékenységének összetettsége, a megoldandó feladatok nehézsége szempontjából – az említett három időszak² közül – melyik volt a legbonyolultabbnak tekinthető.

A kérdésre egyszerű válasz is adható. Mindig az a legnehezebb és legbonyolultabb feladat, amit az adott időpontban (ott és akkor) az ott szolgálatot teljesítőknél éppen meg kell oldaniuk. Ez az állítás igaz.

Több, egymástól biztonságpolitikai szempontból jól elkülöníthető és eltérő feladatrendszerű időszak reális összehasonlításához meghatározott időnek kell eltelnie. Meg persze kell egy olyan személy is, akinek lehetősége volt arra, hogy szakmai életpályája során – a szervezet aktív tagjaként – átélje mindhárom időszakot, közvetlen tapasztalatot szerezzen a végzett munkával és annak körülményeivel (ha úgy tetszik napi nehézségeivel) kapcsolatban. Az elkövetkezőkben erre az összehasonlításra teszek kísérletet.

a) A hidegháború időszakának főbb jellemzői

Sokan úgy gondolhatják, hogy az említett három időszak közül természetesen a hidegháború, a Varsói Szerződés és a NATO (a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok) több évtizedes politikai és katonai szembenállásának időszaka tekinthető a katonai hadászati felderítés/hírszerzés legbonyolultabb időszakának, mert az időszakban folyamatosan fennállt az atomfegyverek szándékos (tömeges vagy szelektív), illetve véletlenszerű alkalmazásának, egy globális méretű hagyományos és nukleáris háború kirobbanásának a veszélye. Egy ilyen háború felbecsülhetetlen mértékű károkozással – és hosszú időre kiható pusztítással, az emberiség bizonyos hányadának megsemmisítésével – járt volna.

Ez a megállapítás kétségtelenül igaz. Ugyanakkor gyakran megfedkezünk arról, hogy ez az évtizedeken át fennálló (valójában igen magas fokú) veszélyeztetettség a szóban forgó időszakban mindvégig *potenciális fenyegetettségként* volt jelen, a felek között nem került sor nagy méretű katonai konfrontációra, illetve a nukleáris fegyverek bevetésére. Ez egyebek között tulajdonítható volt annak is, hogy a szemben álló felek legfelsőbb politikai döntéshozói – bármennyire is hihetetlen, de – mértéktartó magatartást tanúsítottak a nukleáris fegyverek bevetésével kapcsolatos kritikus helyzetekben (pl. a kubai rakétaválság során).

² Hidegháborús évek (a NATO és a Varsói Szerződés katonai szembenállása), a rendszerváltást követő „átmeneti” időszak, a NATO-csatlakozást követő évtized.

Fontos megjegyezni, hogy az időszak biztonságpolitikai kihívásai profiltiszták voltak, döntő hányadukban katonai jellegű veszélyek és kockázatok jellemezték. A szemben álló felek valószínű tevékenysége is nagy pontossággal kiszámítható és előre jelezhető volt. Az európai biztonságpolitikai helyzetet a hosszan tartó – de viszonylagos és esetenként törekeny – stabilitás és állandósult ellenségkép jellemezte. Az érintettek pontosan ismerték egymás képességeit, szándékát, harckészültségbe helyezési, mozgósítási és háborús alkalmazási terveit, lehetőségeit. Szinte semmi nem történhetett a másik fél tudta nélkül. Erre hadd említsek egy példát.

A NATO nukleáris csapásmérő erői ellenőrzés (gyakorlás) céljából történő magasabb harckészültségbe helyezését évente két alkalommal (általában tavasszal és ősszel), váratlanul rendelte el a NATO illetékes főparancsnoksága. Az elrendelés az erre a célra létrehozott rádióforgalmi rendszeren „ACTIVE EDGE” jelszóval történt. Ezt a jelszót pontosan ismerte a VSZ katonai felderítése, és a rádiófelderítés természetesen folyamatosan figyelte (hallgatta) az adott frekvenciát is. A VSZ-tagállamok felderítőszolgálatai és felderítő-harcálláspontjai között valóságos verseny alakult ki, hogy ki észleli és jelenti elsőként a harckészültségbe helyezés tényét. A riasztás a VSZ fegyveres erők részéről azonnali intézkedések foganatosítását is maga után vonta. Ilyen alkalmakkor – egy váratlan nukleáris csapás viszonzására – a legmagasabb harckészültségi fokozatot rendelték el és indítási körletbe rendelték a tagállamok fegyveres erői hadászati és hadműveleti-harcászati rakétacsapatait is.

A NATO fegyveres erők alkalmazási elveivel kapcsolatban fontos információk voltak szerezhetők a NATO és a tagállamok fegyveres erői különböző szintű és jellegű gyakorlatai forgatókönyveinek tanulmányozásából és a végrehajtás figyelemmel kíséréséből. A gyakorlatok közül jelentőségüknél fogva kiemelkedett a NATO két évente tartott „WINTEX/CIMEX” fedőnevű hadászati parancsnoki és törzsvetési gyakorlata, valamint a szövetséges fegyveres erők évente megrendezett „AUTUMN FORGE” fedőnevű őszi gyakorlatsorozata.

Az „AUTUMN FORGE” őszi manőversorozat – felderítési szempontból nézve – egyik legfontosabb eseménye az európai hadszíntér amerikai és kanadai fegyveres erőkkel történő megerősítését modellező „REFORGER” fedőnevű gyakorlat volt. (A „REFORGER” fedőnév betűszó, az erők átcsoportosítása Németországba kifejezést takarta: REdeployment of FORces to GERmany). Egyebek között a gyakorlat forgatókönyvének és végrehajtási rendjének tanulmányozásából jutottunk arra következtetésre, hogy a NATO részéről egy nagyméretű koalíciós támadás előkészítéséhez és megindításához – az európai háborús térség amerikai és kanadai csapatokkal történő megerősítéséhez – több hónapra lett volna szükség, ami a VSZ katonai vezetése számára kellő mértékű hadászati előrelátást biztosított.

Kijelenthető, hogy a hidegháború időszakában a katonai felderítő/hírszerző szolgálatok szervezetét, feladatrendszerét, kialakított képességeit és személyi állományuk felkészítését illetően is *a katonai dimenzió volt a meghatározó*. A szövetségi rendszerben működő szolgálatok nem, vagy csak kevésbé kényszerültek arra, hogy erőfeszítéseiket és képességeiket megosszák, egy időben több más szakmai területre is kiterjesszék. A több évtizeden át kialakított nemzeti és koalíciós

munkamódszerek, együttműködési formák, eljárások és képességek lefoglalták a feladatrendszer teljes spektrumát. A döntően katonai – és a feladatrendszerhez kapcsolódó nyelvi – felkészítésben részesült személyi állomány újabb szakmai területre történő felkészítés nélkül, hosszú időn át maradéktalanul képes volt feladatai ellátására. A hadászati, a hadműveleti-harcászati és a harcászati felderítés irányítása/vezetése egységes, együttműködése zavartalan volt. A szolgálatok fő feladatát – nemzeti szempontból – egy, az országgal szembeni külső katonai támadás előrejelzésének, megelőzésének és koalíciós segítséggel történő elhárításának, míg szövetségi szempontból a VSZ és a NATO közötti koalíciós – hagyományos erővel és nukleáris fegyverekkel indított – háború megakadályozásának, de ha szükséges, akkor sikeres megvívásának támogatása képezte. A fenti időszakot tehát – összetettsége és bonyolultsága ellenére – a viszonylagos stabilitás és kiszámíthatóság, a feladatrendszer profiltisztasága, a veszélyek előre jelezhetősége, az alkalmazott munkamódszerek és eljárások változatlansága (állandósága) jellemezte.

b) A hadászati katonai felderítés/hírszerzés feladatrendszerének és tevékenységének főbb jellegzetességei a rendszerváltás után

1989–90-ben politikai rendszerváltás történt Magyarországon. A Varsói Szerződés katonai szervezete³ megszűnt, a hidegháború időszaka lezárult. A hatalomváltással nemcsak az állam politikai intézményrendszere változott meg, hanem Magyarország biztonsági környezete is. A kialakult biztonságpolitikai vákuumban hazánk szövetségesek nélkül maradt, az akkor semleges státuszúnak deklarált országunknak – az úgynevezett „körkörös védelem” hadászati koncepció alapján – önállóan kellett megszerveznie a védelmét. Mindeközben Magyarország politikai kapcsolatrendszere egyes szomszédjaival – mindenekelőtt Romániával, Szlovákiával, de bizonyos kérdésekben Ukrajnával is – jelentős mértékben megromlott. Jugoszlávia felbomlása ugyancsak kedvezőtlenül hatott hazánk és a térség biztonságára. Határaink mentén, a délszláv régióban fegyveres konfliktusok alakultak ki, a helyzet konszolidálása érdekében a térségben nemzetközi békefenntartó erők telepítésére volt szükség. Az európai hagyományos erők és fegyverzetek csökkentése, valamint az elfogadott bizalomerősítő intézkedések ellenére az térség országai közötti bizalmatlanság csak lassan mérséklődött, az alacsonyabb szinten megvalósult katonai erőegyensúly a végrehajtott csökkentések után is tartalmazott aránytalanságokat, ami politikai szándékkal párosulva akár katonai fenyegetésben is megnyilvánulhatott volna.

Magyarország európai integrációs törekvései a rendszerváltást követő első években még kezdeti stádiumban voltak.⁴ Az időszak biztonságpolitikai kihívásai között továbbra is a katonai dimenzió volt a meghatározó, a jelentkező veszélyek azonban – a hidegháború korszakához képest – már valós fenyegetettségként jelentek meg, kevésbé voltak előre jelezhetőek, a váratlanság tényezője fokozottabban érvényesült.

³ 1991. április 1-jén.

⁴ Dr. MAGYAR István ny. dandártábornok: A Tájékoztató Részlegről az Elemző és Értékelő Igazgatóságig – II. Felderítő Szemle, XV. évfolyam 1. szám, 2016. április. p. 206.

A magyar katonai hadászati felderítés/hírszerzés szervezete a rendszerváltással egy teljesen új helyzettel találta magát szembe. Az időközben – személyi állományát illetően – generációváltáson átesett szervezet feladatrendszere gyökeresen átalakult, a hírszerzés fő érdekeltségi körébe tartozó országok köre alapvetően megváltozott, a NATO-ról és tagállamairól elsősorban a közvetlen környezet országaira tevődött át. A hírszerzés feladatai és a korábban kialakított képességei közötti összhang megbomlott, a szervezet érdeklődési körébe tartozó új országokkal kapcsolatban rendelkezésre álló ismeretbázis hiányos, egyoldalú és rendkívül pontatlan volt. Az adatszerző erők – humán és technikai – képességeit teljesen új irányokba, lényegében nulláról kellett ismételtelen felépíteni, ami több hónapot (évet) vett igénybe. A személyi állomány nyelvi felkészültsége nem volt összhangban a megváltozott feladatokkal, a munkatársak munka melletti intenzív nyelvi képzése jelentős leterheltséget jelentett az érintetteknek és pluszfeladatokat rótt a képzésből kimaradt, a tanulókat helyettesítő állományra is.

A katonai hadászati felderítés/hírszerzés új feladatrendszerének konstruktív értelmezése, a szükséges szakmai intézkedések, döntések és szervezeti változtatások meghozatala a szervezet felső és középszintű vezetői részéről – de a beosztotti állománytól is – nagyfokú önállóságot, kreativitást és szakmai bátorságot követelt.⁵ A helyzetet nehezítette, hogy ehhez az átalakítási munkához a szolgálat vezetése semmilyen jelentős külső segítséget, iránymutatást nem kapott. Ennek fő oka az volt, hogy az újonnan alakult demokratikus intézmények, köztük a civil irányítású honvédelmi minisztérium vezetői a hatalomgyakorlás új rendszerének és módszereinek kialakításával voltak elfoglalva. Nem rendelkeztek kellő tapasztalattal azzal kapcsolatban sem, hogy milyen feladatra és milyen módon használhatják a katonai titkosszolgálatokat.

Ilyen körülmények között érthető, hogy a hírszerzésen belüli „rendszerváltást” a szolgálat vezetésének önállóan kellett „levezényelnie”, ami jelentős feladatot jelentett, és érintette a katonai hírszerzés teljes spektrumát. Ennek során – egyéb fontos szakmai terület mellett – át kellett alakítani a szervezet jelentési rendszerét is. A rendszerváltás előtti nagy terjedelmű, a NATO-val és tagállamai fegyveres erőivel foglalkozó kiadványokat rövid, tömör, a felhasználók igényeihez igazított, a címzetteknek differenciáltan felterjesztett témaköri összefoglalók, elemzések váltották fel, amelyek formai és tartalmi kialakítása ugyancsak nagyfokú kreativitást követelt. Az állami vezetők kezdetben nem fogalmaztak meg részletes követelményeket a katonai hírszerzés részére, így az éves feladatszabást is maga a szervezet állította össze, majd terjesztette fel jóváhagyásra az illetékes miniszternek – ez a gyakorlat a későbbiekben is megmaradt. Később már előfordult, hogy a honvédelmi minisztérium vezetői konkrét információs igényt is megfogalmaztak a hírszerzés számára, de azok viszont, sok esetben, nem voltak összhangban a szervezet különböző jogszabályokban rögzített feladatrendszerével (ebben az időszakban még nem született törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról).

⁵ Dr. MAGYAR István ny. dandártábornok: A Tájékoztató Részlegtől az Elemző és Értékelő Igazgatóságig – II. Felderítő Szemle, XV. évfolyam 1. szám, 2016. április. p. 208.

A hírszerzés szervezete számára komoly kihívást jelentett az is, hogy az ország hadászati katonai védelmi terveit teljes egészében át kellett dolgozni, és ahhoz hiteles, megbízható, ellenőrzött adatokat kellett biztosítani. A feladatrendszer bővítette, hogy az időszakban már megjelentek a külföldön szolgálatot teljesítő magyar katonai kontingensek védelmével kapcsolatos feladatok, amelyek újszerű követelményeket támasztottak a szervezettel szemben.

Összességében megállapítható, hogy az időszakot az önállóság, a kreatív és öntevékeny gondolkodás igénye, a szervezet- és képességépítés, valamint a katonai hírszerzés új doktrinális és működési elveinek, eljárásainak és szabályzóinak kialakítása képezte. A katonai hírszerzés az időszakban nagyfokú felelősség mellett, önállóan, kizárólag nemzeti célok érdekében tevékenykedett.

c) A katonai hírszerzés feladatrendszerének és tevékenységének főbb jellemzői a NATO-csatlakozást követően

1999. március 12-én Magyarország az Észak-atlanti Szerződés Szervezete teljes jogú tagjává vált. Ettől kezdődően hazánk, a Magyar Honvédség és a katonai hadászati hírszerzés is ismét szövetségi rendszerben tevékenykedett, élvezte a kollektív védelem minden előnyét és teljesítette az azzal járó kötelezettségeket. NATO-tagságunkra bonyolult biztonságpolitikai helyzetben, a koszovói válság csúcspontján, 12 nappal a Szövetség Jugoszlávia elleni légitámadás-sorozatának megkezdése előtt került sor. Ekkor a déli határunk mellett telepített, támadó és védelmi műveletre egyaránt alkalmas jugoszláv szárazföldi csapatok, valamint a légierező közvetlen katonai veszélyt jelentettek hazánk biztonságára. NATO-tagságunk jelentős mértékben növelte biztonságunkat, miközben a kormány kényes politikai helyzetbe került két fontos elvárás, a Szövetség akciójának támogatása és a vajdasági magyarság biztonságának garantálása egyidejű érvényesítése kapcsán.

A hidegháború időszakának lezárulását követően úgy tűnt, hogy Európa biztonságosabbá válik, a katonai veszélyeztetettség szintje jelentős mértékben csökkenni fog, a katonai erő szerepe veszít jelentőségéből. Ezzel szemben Jugoszlávia szétesése a második világháború óta nem látott intenzitású fegyveres konfliktusba torkollt. A térség lassú ütemű konszolidálása csak az ENSZ, a NATO, majd az EU égisze alatt telepített többnemzeti békefenntartó erők segítségével kezdődhetett meg. A volt Szovjetunió felbomlása Európában ugyancsak törekény biztonságpolitikai helyzetet eredményezett.

A 2001. szeptember 11-én amerikai stratégiai célpontok ellen végrehajtott, majd az azt követő madridi és londoni terrortámadások alapvetően befolyásolták a globális biztonságot. Az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, valamint a nemzetközi közösség és a NATO tagállamainak összefogásával kezdetét vette a nemzetközi terrorizmus elleni globális háború. A 2003-tól kibontakozó, *iraki* és *afganisztáni* koalíciós szerepvállalásban különböző méretű (létszámú), jellegű és feladatú magyar katonai kontingensek is részt vettek. A közel-keleti és az afrikai térségben kialakult konfliktusok úgyszintén kedvezőtlenül befolyásolták a térség és a világ biztonságát, rendezésük folyamatos nemzetközi erőfeszítéseket igényelt.

Az ezredfordulót követő első évtized legfőbb jellemzője az volt, hogy a globalizáció következtében egyre inkább összekapcsolódott közvetlen környezetünk és a tőlünk távolabb elhelyezkedő térségek biztonsága és stabilitása. A világban olyan új típusú fenyegetések, kockázatok és kihívások jelentek meg (nemzetközi terrorizmus, tömegpusztító fegyverek és alkatrészeik terjedése, illegális migráció stb.), amelyek kevésbé voltak előre jelezhetők, ugyanakkor jelentős mértékben veszélyeztették az egyes országok és a szövetségi rendszerek biztonságát. Elhárításuk vagy hatásuk mérséklése csak széles körű nemzetközi összefogással volt lehetséges.⁶

A NATO-csatlakozással járó feladatok teljesítése a hadászati katonai hírszerzés szervezetét nem érte váratlanul. Ez mindenekelőtt annak volt köszönhető, hogy már a tagságra történő felkészülés során a szervezet konstruktív, kölcsönösen előnyös és számos területet magában foglaló kétoldalú kapcsolatot alakított ki több NATO-tagállammal, ami lehetővé tette a NATO munkamódszereinek megismerését és fokozatos bevezetését. A szervezet feladatrendszere ugyanakkor összetettebbé vált, a hírszerzés felelőssége nőtt, miközben a jelentkező veszélyek és kockázatok – a korábbi időszakhoz képest – már kevésbé voltak előre jelezhetők. A szervezet fő erő kifejtése egyidőben összpontosult az ország védelmére, a külföldön szolgálatot teljesítő magyar katonai kontingensek biztonságának garantálására, az úgynevezett transznacionális fenyegetések felderítésére, valamint a szövetségi és a partnerországokkal kapcsolatos együttműködési kötelezettségek teljesítésére, a katonai felderítés teljes vertikuma (eszközrendszere) összehangolt alkalmazására.

Míg a hidegháború időszakában a katonai hírszerzés feladata egy nagy károkozást előidézhető, de mindvégig potenciális veszély elhárítása volt, addig a rendszerváltást követő biztonsági kihívások már magukban hordozták az ország és állampolgárai, illetve a külföldön telepített katonai kontingensei elleni közvetlen katonai vagy terrortámadás lehetőségét is. A jelentkező veszélyek jellege már nem csak katonai volt, így azonosításuk és elhárításuk az állomány részéről szélesebb szakmai és nyelvi felkészültséget igényelt. A szövetségi informatikai rendszerekhez és adatbázisokhoz történő hozzáférés, a szervezet által kialakított új adatszerző képességek és munkamódszerek, valamint a kétoldalú partnerszolgálati együttműködés dokumentumainak tartalma ugyanakkor olyan információs bázist biztosítottak a hírszerzés számára, amelyek garantálták a megalapozott szakmai munkát, valamint a szervezet számára a vonatkozó törvényben meghatározott feladatok magas szintű végrehajtását.

Összegezve az általam vázolt és részletesen bemutatott három időszak jellemzőit, bennem az a határozott vélemény fogalmazódott meg, hogy számomra a katonai hírszerzés feladatrendszerének összetettsége és nehézsége szempontjából a rendszerváltást követő – vagyis a második – időszak volt a legbonyolultabb, mivel ez az időszak igényelte leginkább az önállóságot, az öntevékenységet, a kreatív szakmai gondolkodást és a másra nem áthárítható személyes felelősségvállalást.

⁶ Dr. MAGYAR István ny. dandártábornok: A Tájékoztató Részlegtől az Elemző és Értékelő Igazgatóságig – II. Felderítő Szemle XV. évfolyam 1. szám, 2016. április. pp. 218–219.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Előadásommal az önálló magyar katonai felderítés/hírszerzés és kémelhárítás megalakítása 100. évfordulója előtt szerettem volna tisztelegni. Büszke vagyok arra, hogy az előzőekben említett 100 év negyedét (három izgalmas, mondhatni történelmi időszakot) aktív munkatársként, vezetőként magam is a katonai hadászati hírszerzés szervezetében tölthettem. Tapasztalataim azt bizonyítják, hogy a fenti szervezetekben mindvégig magas szakmai felkészültségű, elkötelezett munkatársak (vezetők és beosztottak) dolgoztak. Ennek köszönhető, hogy a szervezet – Magyarország biztonságának garantálása kapcsán – mindenkor képes volt megfelelni a vele szemben támasztott követelményeknek és elvárásoknak. Öveze tisztelet, elismerés és megbecsülés a fenti szervezetek valamennyi – volt és jelenlegi – munkatársát.

Köszönöm a figyelmet!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dr. MAGYAR István ny. dandártábornok:
A Tájékoztató Részlegről az Elemző és Értékelő Igazgatóságig – II.
Felderítő Szemle, XV. évfolyam 1. szám, 2016. április. pp. 204–229.
- Dr. MAGYAR István ny. dandártábornok:
A Tájékoztató Részlegről az Elemző és Értékelő Igazgatóságig – egy szakmatörténeti tanulmány keresztmetszete és néhány tanulsága.
Felderítő Szemle, XV. évfolyam 2. szám, 2016. július. pp. 53–64.

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
NY. DANDÁRTÁBORNOK

**AZ MNVK 2. CSOPORTFŐNÖKSÉGTŐL
A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLATIG¹**

A katonai felderítés/hírszerzés története a rendszerváltozástól napjainkig

A rendszerváltást követő időszakban – lényegében az elmúlt két évtizedben – a katonai felderítést/hírszerzést, s ezen belül is kiemelten a hadászati felderítést egy olyan permanens átalakulási folyamat jellemezte, amilyenre a szervezet 100 éves fennállása alatt még nemigen volt példa.

A rendszerváltás előtti időszak talán legfontosabb jellemzője és a katonai felderítést/hírszerzést leginkább meghatározó tényezője a bipoláris világrend, a két nagy katonai tömb, a Varsói Szerződés és a NATO szembenállása volt. A szövetségi hovatartozás meghatározta a magyar katonai felderítés/hírszerzés irányultságát, az egysíkú fenyegetettség-felfogás pedig a céljait. Az irányultság és a cél pedig determinálták az alkalmazott módszereket, sőt esetenként magát a felderítés fogalomrendszerét is.²

Szervezetileg a katonai felderítés/hírszerzés lényegében a Varsói Szerződés megalakulásától a rendszerváltozásig a Magyar Néphadsereg Vezérkar főnökének közvetlen alárendeltségében, az MNVK 2. Csoportfőnökségként működött. A szervezet vezetője egyben a Vezérkar főnökének felderítőhelyettese is volt.

A Csoportfőnökség a feladatait funkcionálisan egymástól jól elkülönülő, de a rendszerváltozásig eltelt mintegy 45 esztendő alatt többször is változó elnevezésű szervezeti struktúrákban oldotta meg. E struktúrák meghatározó elemei az alábbiak voltak:

- operatív (hírszerző) szolgálat;
- rádiófelderítő (rádióelektronikai felderítő) szolgálat;
- tájékoztató (elemző-értékelő) szolgálat;
- csapatfelderítő (hadműveleti-harcászati felderítő) szolgálat;
- adminisztratív, támogató és kiszolgáló (személyügyi, biztonsági, műszaki fejlesztési, gazdálkodási, pénzügyi) szervezetek.

¹ „A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei” című tudományos konferencián elhangzott előadás kibővített változata. Az eredeti változat 2013 márciusában készült.

² TÓTH András: Paradigmaváltás a magyar hadászati felderítésben. Felderítő Szemle Emlékszáma, 2008. november. pp. 170–171.

A Csoportfőnökség – az operatív (hírszerző) szolgálaton belül – hatékonyan tevékenykedő ügynöki hírszerzést folytató szervezetet is működtetett. A Csoportfőnökség alárendeltségébe sorkatonai állománnyal rendelkező katonai szervezet, a 3. önálló rádiófelderítő ezred, a későbbiekben dandár, majd az átmeneti időszakban Távközlési Kutató- és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI) is tartozott. A szervezet személyi állományának és objektumainak biztonságáért és biztonsági ellenőrzéséért saját „belső biztonsági osztályt” működtetett. A Csoportfőnökség fontos, 24 órás munkarendben tevékenykedő szervezete volt a Tájékoztató Szolgálat alárendeltségében működő „Felderítő Harcálláspont”, amely biztosította a hazai állami és katonai vezetés folyamatos tájékoztatását, illetve végezte a Varsói Szerződés tagállamai katonai felderítő szolgálataival történő kapcsolattartást és napi információcserét.

AZ MNVK 2. Csoportfőnöksége összességében hatékonyan integrálta a hadászati, a hadműveleti-harcászati és a harcászati felderítési szinteket. A Csoportfőnökség szervezetében működött és a mindenkori Tájékoztató Szolgálattal szorosan együttműködő úgynevezett „Csapatfelderítő Szolgálat” dolgozta fel az adatszervező szervezetek által megszerzett hadműveleti-harcászati és harcászati információkat, majd azokat különböző szabályzatok és kiadványok formájában továbbította a csapatoknak, valamint közvetítette a Vezérkar különböző szervezeteinek. Emellett szakmailag felügyelte a Magyar Néphadsereg hadrendjébe tartozó felderítő-alegységek kiképzését és felkészítését.

A magyar katonai felderítés/hírszerzés fő feladatát ebben az időszakban a NATO fegyveres erői, különösen az európai nyugati nagyhatalmak (NSZK, Olaszország, Nagy-Britannia és Franciaország), az európai semleges országok, főként Ausztria és Svájc katonapolitikájának és haderőinek felderítése képezte. Ugyanakkor részben globális jellegű is volt, és a világ több térségére is kiterjedt (Közel- és Távol-Kelet, Észak-Afrika).³ Ennek megfelelően a feladatrendszer katonapolitikai, haderő, haditechnikai, valamint országismereti felderítési feladatokra tagozódott.

Lényegében ebben a helyzetben találta a rendszerváltozás a katonai felderítést/hírszerzés szervezetét.

Régióinkban hazánk volt az első rendszerváltó ország, és egyáltalán nem volt mindegy számunkra, hogy környezetünkben kik, milyen ütemben és mélységig követik majd a példánkat. Ki lesz a szövetségeseink és ki az ellenségünk? A megváltozott biztonságpolitikai környezetben (megszűnt a Varsói Szerződés) a rendszerváltással korábbi szövetségesi kötelezettségeink megszűntek, megváltozott országunk politikai orientációja. A magyar politikai vezetés szinte azonnal deklarálta csatlakozási szándékát az EU-hoz és a NATO-hoz. (Érdekes megemlíteni, hogy NATO-taggá válásunkat az EU-tagságénál későbbre prognosztizálták akkor...) Azonnali fogadókészség híján országunk pillanatnyi „légüres biztonsági térbe” került abban az időszakban, és közben pedig kirobbant a délszláv háború.

³ MAGYAR Balázs: A magyar katonai hírszerzés tevékenységének fő irányai és jellemzői a Varsói Szerződés időszakában. *Hadtudományi Szemle*, 2008/2. szám. pp. 14–16.

A honvédelmi tárca vezetése akkoriban az úgynevezett „körkörös védelem” koncepciójában látta a megoldást, és a felderítés is ehhez igazította tevékenységét. Ennek megfelelően a hangsúlyok kezdetben a környező országokkal kapcsolatos információigények teljesítésére helyeződtek át. Ezzel párhuzamosan azonban ekkor már egy valódi háborús hadszíntér eseményeit, a délszláv háború hazánkat veszélyeztető mozzanatait is fel kellett deríteni.

Ennek során több alkalommal is fennállt a veszélye annak, hogy hazánk a katonai konfliktus közvetlen részesévé válik. A Hivatal – ebben a kritikus válságidőszakban is – a felhasználók igényeihez igazodó jelentésformákkal és intenzív, több forrás információinak felhasználásán alapuló, differenciált jelentési tevékenységével megfelelt a vele szemben támasztott elvárásoknak, és magas szintű szakmai munkájával széles körű elismerést váltott ki a NATO-ban is.

Mindezekkel együtt gyors ütemben végre kellett hajtani:

- az új Magyar Honvédség megváltozott feladatrendszeréhez és szervezeti átalakításához igazodó változtatásokat a katonai felderítés szervezetén belül;
- az állami és a katonai vezetés részéről azonnal jelentkező hírigény kielégítése érdekében rendkívül gyors ütemű hálózatépítő munkát kellett kezdeni az új felderítési irányokban;
- az új hangsúlyoknak megfelelően át kellett alakítani a katonadiplomáciai képviselői rendszert;
- viszonylag gyorsan ki kellett építeni meglévő és jövőbeli partnereinkkel az úgynevezett „partnerszolgálati együttműködést” (kiépítéséig azonban az információszerzésben csak „önerőre” támaszkodhattunk);
- aktívan részt kellett vállalni az új körülmények közepette végzett szakmai munka jogi feltételrendszerének kimunkálásában.

A rendszerváltozást követő kezdeti időszakban a katonai felderítés és hírszerzés tevékenységében bekövetkezett változásokat az 1990. évi X. (átmeneti) törvény határozta meg. Ennek megfelelően a korábbi MNVK 2. Csoportfőnökségből megalakult a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal, alárendeltségében a TÁVKEI-vel. A Hivatal vezetője egészen a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény megjelenéséig megőrizte „kvázi” vezérkarifőnök-helyettesi besorolását (státuszát).

A Hivatal az MH Vezérkar alárendeltségében, az átmeneti időszakban az alábbi szervezeti struktúrában⁴ végezte munkáját:

- Operatív Igazgatóság;
- Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóság (szakmai alárendeltségében a TÁVKEI);

⁴ Dr. MAGYAR István dandártábornok – GULYÁS József mk. ezredes: A magyar katonai hírszerzés jelene 1990–2008. Felderítő Szemle Emlékszáma, 2008. november. p. 163.

- Tájékoztató Igazgatóság;
- Műszaki Fejlesztési Igazgatóság;
- Hadműveleti-harcászati Felderítő Szolgálat;
- kiszolgáló osztályok (logisztikai, biztonsági, híradó, gépjármű és pénzügyi);
- attaséállomány.

A Hivatal létszámában és személyi állományában a rendszerváltást követően lényeges változás nem történt.

Feladatai közül (fokozatosan) kikerültek a NATO-val és az EU-val mint szervezetekkel és a tagállamaikkal kapcsolatos hírszerzési feladatok. Ugyanakkor a tagállamaikban akkreditált véderő, katonai és légügyi attaséhivatalok biztosították a fenti szervezetek és tagállamaik – mint potenciális szövetségesek – hasznosítható tapasztalatai iránti információigény kielégítését. Új követelményként jelentkezett azonban a felderítés/hírszerzés fő erőkiemelésébe tartozó környező országok nyelvének, illetve az angol nyelvnek a szélesebb körű ismerete. Ennek megfelelően alakultak át a Hivatal oktatási intézményének a képzési programjai is.

A Hivatal életében és működésében jelentős változást hozott a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény elfogadása. Ennek megfelelően a Hivatal kikerült a Honvéd Vezérkar alárendeltségéből, és a kormány irányítása alatt álló országos hatáskörű, önálló költségvetési gazdálkodást folytató katonai nemzetbiztonsági szolgálattá alakult át, **Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal** (MK KFH) megnevezéssel. Az MK KFH irányításával a kormány a honvédelmi minisztert bízta meg, parlamenti ellenőrzése pedig az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságán, valamint a Nemzetbiztonsági Bizottságán keresztül valósult meg.

Fontosnak tartom megjegyezni azonban, hogy a törvény 13.§ (2) bekezdése szerint „Az MH vezérkari főnöke a Honvédelmi törvényben meghatározott feladatai ellátásához szükséges információk átadását – alá- és fölérendeltség hiányában is – közvetlenül igényelheti a KFH főigazgatójától, aki azt haladéktalanul köteles teljesíteni. A szakmai kapcsolattartás és az információszolgáltatás rendjét a honvédelmi miniszter határozza meg.” (A gyakorlatban az egész kérdéskört egy együttműködési megállapodásban rögzítették, amelyet a két szervezet vezetője írt alá.)

A hadműveleti-harcászati felderítés kikerült a Hivatal szakmai irányítása alól. Ezzel egyidejűleg a KFH állományában megszűnt a sorállományú katonák szolgálata, és a fenti törvénynek megfelelően a személyi állományt csak hívatásos katonák és közalkalmazottak alkották.

A törvény a KFH feladatául szabta, hogy:

- megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat;
- felfedi a Magyar Köztársaság ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket;

- felderíti a külföldi katonai titkosszolgálatoknak a Magyar Köztársaság szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét;
- információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedelemről, valamint a fegyveres erők biztonságát veszélyeztető terrorszervezetekről;
- közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében;
- biztosítja a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervezőmunkájához szükséges információkat;
- ellátja a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar katonai szervek és létesítmények (intézmények) biztonsági védelmét;
- ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait.

Az MK KFH fenti feladatait az alábbi szervezeti struktúrában⁵ végezte:

- Hírszerző Igazgatóság;
- Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóság;
- Elemző-értékelő Igazgatóság;
- Humán Igazgatóság;
- Gazdálkodási Igazgatóság;
- Biztonsági Főosztály;
- Koordinációs és Együttműködési Főosztály;
- Pénzügyi és Számviteli Főosztály;
- attaséállomány.

A katonai felderítés/hírszerzés rendszerváltás utáni történetében fontos fordulópontot jelentett a NATO-, majd EU-taggá válásunk. Lehetőségünk nyílt szövetségeseink munkamódszereinek megismerésére, miközben a szövetségi tagság kétségtelenül növelte felelősségünket is. Az új típusú munkamódszerek megismerését követően általánossá vált a több forrás információin alapuló, integrált jelentéskészítés gyakorlata. Az új típusú munkamódszerek egyik megnyilvánulási formája volt a Katonai Felderítő Hivatal szervezetén belül megalakított Helyzetértékelő és Jelentő Központ, amely a NATO Jugoszlávia elleni légi hadműveletének megkezdése és hazánk NATO-tagságának életbelépése előtt néhány héttel alakult meg, és lehetővé tette a kiobbant válság hatékony kezeléséből adódó felderítési feladatok eredményes végrehajtását, illetve a Szövetség hírszerzési és egyéb vezetési és információs rendszereibe történő bekapcsolódásunkat.⁶

⁵ Dr. MAGYAR István dandártábornok – GULYÁS József mk. ezredes: A magyar katonai hírszerzés jelene 1990–2008. Felderítő Szemle Emlékszám, 2008. november. p. 165.

⁶ Uo. p. 169.

Fontos tudni, hogy a NATO nem rendelkezik saját felderítő-, hírszerző erővel, ezért a stratégiai politikai és katonai döntéshozatal, valamint a tervezés alapja a tagállamok katonai hírszerző szervezeteinek hozzájárulása, a szövetség számára megfelelő információk biztosítása. Nagyon bonyolult nemzetközi környezetben, rendkívül gyors ütemben kellett alkalmazkodni a szövetségi követelményekhez, és azonnali, fokozott mértékű információcsere formájában kellett megkezdeni a magyar hírszerző hozzájárulás feladatait.

Az együttműködés mindenoldalú elősegítése érdekében a KFH szervezetében létrehozásra került a **NATO Együttműködési Osztály**, a dokumentum és információbiztonság érdekében kialakításra került a NATO-szabvány szerinti **NATO Nyilvántartó és Rejtjelközpont**, a személyi biztonság megvalósulása érdekében az új követelményeknek megfelelően módosult a Hivatal személyfelismerő és beléptető rendszere, valamint a személyi állomány nemzetbiztonsági ellenőrzése.

Csatlakozásunk pillanatától kezdve eredményesen vettünk részt a NATO hírszerző bizottságok és -konferenciák tevékenységében. A KFH főigazgatója a NATO Hírszerző Testület tagjaként közvetlenül jelenítette meg nemzeti érdekeinket és vett részt a szövetségi döntéshozatalban.

Hazánk EU-csatlakozására egy későbbi időpontban, 2004. május 1-jén került sor. Ekkor a KFH már a kezdeti NATO-évek multilaterális tapasztalataival felvértezve integrálódott az EU katonai szervezetéhez. Az EU közös kül- és biztonságpolitikája realizálásának fontos mozzanata volt az EU Katonai Törzs (EU MS) létrehozása (2001), amely ma is a válságkezelő műveletek egyik fontos vezető szervezete. A hagyományos hírszerzési feladatok kiegészültek az olyan transznacionális problémákkal, mint a terrorizmus, a proliferáció és a szervezett bűnözés. Az **EU MS Felderítő Igazgatóság** az a többnemzetiségű szervezet, amely összefogja az EU hírszerző együttműködés katonai ágát. A KFH (KNBSZ) főigazgatója tagja az **EU Hírszerző Igazgatók Testületének**, amely fórum tág teret biztosít a katonai felderítéssel/hírszerzéssel összefüggő együttműködési kérdések áttekintésére.

2001. szeptember 11-ét követően a haderők egyik fő feladatává a nemzetközi válságkezelő műveletekben történő részvétel vált. A válságokkal terhelt régiókban kitört fegyveres konfliktusok folyamatosan igényelték a nemzetközi közösség országai – köztük hazánk – koalíciós katonai szerepvállalását. A fenti országokkal (régiókkal) kapcsolatos hiteles, megbízható, a katonai tervezés alapjául is szolgáló információk megszerzése, folyamatos elemzése és értékelése, a művelet aktív támogatása és a telepített erők megóvása a katonai felderítés és hírszerzés fő feladata lett. Az ezzel kapcsolatos feladatrendszer sikeres megvalósítása új típusú, szoros együttműködés és munkamódszerek kialakítását tette szükségessé a felderítés különböző szintjei, nevezetesen a Katonai Felderítő Hivatal és a VK Felderítő Csoportfőnökség, illetve az Összhaderőnemi Parancsnokság felderítőszervezetei között.

A Magyar Honvédséget érintő létszámcökkentések az évek során természetesen a Katonai Felderítő Hivatalt is érintették: 2007 nyarára a kezdeti 1963 fős létszám 733 főre olvadt. Ekkor (2008-ban) a Hivatal főigazgatójának kezdeményezésére – a növekvő nemzetközi kötelezettségek teljesítése, valamint a jelentőmunka eredményesebbé tétele érdekében – a honvédelmi miniszter elrendelte a KFH átvilágítását, és ennek megfelelően a szervezeti struktúra⁷ az alábbiak szerint változott:

- Hírszerző Igazgatóság;
- Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóság;
- Elemző-értékelő Igazgatóság;
- Humán Igazgatóság;
- Biztonsági és Adminisztratív Igazgatóság;
- Logisztikai, Fejlesztési és Pénzügyi Igazgatóság;
- Tervezési és Koordinációs Főosztály;
- Nemzetbiztonsági Titkárság;
- attaséállomány.

A KFH ebben a szervezeti struktúrában oldotta meg feladatait egészen a két katonai nemzetbiztonsági szolgálat összevonásáig (2012. január 1.) A Hivatal létrejöttének pillanatától – a folyamatosan nehezedő körülmények ellenére – mindig magas szinten teljesítette feladatait. Erről tanúskodnak magas szintű hazai és nemzetközi elismeréseink, többek között a magyar katonai felderítés/hírszerzés 85. évfordulója alkalmából a Magyar Köztársaság elnökétől kapott Csapatzászló, a honvédelmi miniszter által alapított Koncz Márton díj, amelyet a miniszter által kijelölt bizottság 1996–2010 között 14 főnek ítelt oda, valamint a NATO felelős vezetőinek a magyar katonai felderítés eredményességét méltató nyilatkozatai.

Arra természetesen a jelen dolgozat terjedelme nem nyújt lehetőséget, hogy a magyar katonai felderítés és hírszerzés valamennyi részterületéről bővebben is írjak. Azt azonban mindenképpen szükségesnek tartottam, hogy néhány általam fontosnak ítélt területről külön is szót ejtsek. Ennek megfelelően mindjárt elsőként egy „jobban szem előtt lévő” területet, az úgynevezett külkapcsolati információszerzés területén teljesítő katonadiplomáták tevékenységének alakulását szeretném bemutatni a rendszerváltozás utáni időszakban.

A külkapcsolati információszerzés fontos területe a katonadiplomáciai tevékenység.

A rendszerváltozást követően a Magyar Köztársaság diplomáciai képviseleteinek keretében, azok szerves részeként, de önálló szakterületet képezve működtek a katonai-, majd 1996-ot követően a véderóttasé-hivatalok. Működésük feltételeit a honvédelmi miniszter és a külügyminiszter által aláírt megállapodás, valamint a Katonai Felderítő Hivatal és a Külügyminisztérium közötti, időszakonként megújításra kerülő megállapodás szabályozta.

⁷ Dr. MAGYAR István dandártábornok – GULYÁS József mk. ezredes: A magyar katonai hírszerzés jelene 1990–2008. Felderítő Szemle Emlékszáma, 2008. november. p. 166.

A véderő-, katonai és légügyi attasék (katonadiplomatak) feladatait – kissé leegyszerűsítve – az alábbiakban lehetne összefoglalni:

- a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség képviselte a fogadó ország illetékes szerveinél és szervezeteinél;
- kapcsolattartás a védelmi minisztériumokkal és a vezérkarokkal, a haderőnemi parancsnokságokkal;
- információk beszerzése (a fogadó ország törvényeibe nem ütköző, legális eszközökkel), illetve információk közvetítése (átadása);
- a nagykövetek munkájának szakirányú segítése.

Azt, hogy hol és milyen létszámú attaséhivatalt működtettünk, alapvetően az éppen aktuális információigény, az adott országgal való kapcsolattartás fontossága és nem utolsósorban a rendelkezésre álló költségvetési források határozták meg.⁸

A „körkörös védelem” koncepciójának időszakában kiemelt fontosságúnak számított a szomszédos országokban működő attaséhivatalok tevékenysége, majd a hangsúly fokozatosan a NATO-tagságra történő felkészülés irányába tolódott el.

Az információigény szempontjából fontos mérőszám volt az európai integrációs szervezetekhez, így a NATO-hoz és később az EU-hoz történő csatlakozásunk. Ekkor a tagországokban létesített attaséhivatalok kaptak kiemelt szerepet, hiszen eredményes tagságunk megkövetelte, hogy a megfelelő szintű döntések előkészítéséhez az állami és a katonai döntéshozók elegendő információval rendelkezzenek.

Ami a kétoldalú kapcsolatok fontosságát illeti, ezeknél arra törekedtünk, hogy a legfontosabb partnereinknél és a kiemelt fővárosokban a képviselőtünket lehetőleg akkor is fenntartsuk, ha éppen szűkében voltunk a költségvetési forrásoknak.

Ha a számokat vizsgáljuk, akkor az első magyar katonai attasé kinevezése óta (Gömbös Gyula, 1918. november 6., Zágráb) nagyot változott a rendszer. A hidegháború éveiben – a 70-es évek vége felé – 25 attaséhivatalunk működött a világban, és a katonai szakértőket is beleszámítva mintegy 60 tiszt teljesített katonadiplomáciai szolgálatot.⁹

A rendszerváltozást követően arra törekedtünk, hogy valamennyi szomszédos országban legyen képviselőtünk, majd a NATO-hoz történt csatlakozásunkat követően a Szövetség tagországaiban is vagy attaséhivatallal, vagy áttakkreditálással, de jelen voltak katonadiplomataink.

⁸ BALI József: Katonadiplomáciai tevékenységünk a jelenben. In: Fejezetek az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés történetéből 1918–2008. Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, Budapest, 2009. p. 95.

⁹ Uo. p. 96.

Az ezredfordulót követően részben a biztonságpolitikai környezet változásai, részben pedig a nehezedő költségvetési helyzet miatt – különösen 2003-tól kezdődően – összesen 11 attaséhivaltat kellett bezárni: Szófiában, Ottawában, Tallinban, Oslóban, Koppenhágában, Hágában, Madridban, Lisszabonban, Prágában, Pozsonyban és Ljubljánában, valamint nem került feltöltésre nyolc attaséhelyettesi beosztás és négy gyakornoki hely. Az új információigényeknek megfelelően viszont a honvédelmi tárca négy új hivaltat nyitott: Indiában, Pakisztánban, Albániában és Algériában.

2008-ban – az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 90. évfordulója évében – négy földrészen összesen 24 ország fővárosában rendelkezünk attaséhivattal, további 14 fővárosban áttakkreditálással voltunk jelen. Ezen kívül két hazai bázisú regionális attasé összesen hét országban képviselte hazánkat. Így mindösszesen 45 országban volt biztosított a katonadiplomáciai képviselet.¹⁰

Részleteiben ez az alábbi képet mutatta:

Attaséhivatal működött: Algírban, Ankarában, Athénban, Belgrádban, Berlinben, Bécsben, Brüsszelben, Bukarestben, Iszlámábádban, Kairóban, Kijevben, Londonban, Moszkvában, Párizsban, Pekingben, Rómában, Stockholmban, Szarajevóban, Tel-Avivban, Tiranában, Új-Delhiben, Varsóban, Washingtonban és Zágrádban.

Áttakkreditálással voltunk jelen: Belgrádból Podgoricában, Berlinből Koppenhágában, Bécsből Bernben és Ljubljánában, Brüsszelnél Hágában és Luxemburgban, Londonból Dublinban, Párizsból Lisszabonban, Pekingből Szöulban, Rómából Madridban, Stockholmból Oslóban és Helsinkiben, Varsóból Prágában, illetve Washingtonból Ottawában.

A hazai bázisról működtetett **déli regionális attasé** képviselte hazánkat Nicosiában, Szkopjében, Szófiában és Pozsonyban, az **északi regionális attasé** pedig Tallinban, Rigában és Vilniusban.

Attaséhelyettesek dolgoztak Belgrádban, Berlinben, Kijevben, Moszkvában és Washingtonban.

Természetesen a biztonságpolitikai környezet változásai (így például a grúz–orosz konfliktus, a kaukázusi régió helyzetének változásai, Közép-Ázsia, Afrika válságövezetei és az e térségekben történő szövetségi szerepvállalások) – és sajnos az egyre nehezedő gazdasági háttér – az attaséhivatali rendszert is érintették, és megkövetelték, hogy a képviseleti rendszert az új kihívásokhoz igazítsuk. Ennek megfelelően 2011-re az alábbi helyzet alakult ki:

A 2008-as helyzethez képest be kellett zárni a Brüsszelben működő hivaltat és az új információigényeknek megfelelően új hivatal került megnyitásra Nairobiban. Az áttakkreditálás területén pedig az alábbi változások történtek: Iszlámábádból Kabulba, Kijevből Kisinyovba és Tbiliszibe, Moszkvából Minszkbe és Jerevánba, Varsóból Tallinba, Rigába és Vilniusba, a hazai bázisról működtetett

¹⁰ BALI József: Katonadiplomáciai tevékenységünk a jelenben. In: Fejezetek az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés történetéből 1918–2008. Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, Budapest, 2009. p. 96.

északi regionális attasé kapta Hágát, Brüsszelt, Luxemburgot és Prágát. Ennek megfelelően 24 országban voltunk jelen attaséhivatallal, 19 országban átkkreditálással, nyolc országban pedig hazai állomáshelyű regionális attaséval képviseltetjük magunkat, vagyis összesen 51 országgal tartottunk katonadiplomáciai kapcsolatot.

Összességében katonadiplomataink döntő többsége elismerésre méltó módon képviselte hazánkat a fogadó országokban, és megbecsült tagja volt az adott fővárosokban működő attasétestületeknek. Tevékenységük során értékes információikkal segítették a hazai döntéshozók munkáját.

A második fontos terület, amelyről szeretnék szintén részletesebben szólni, **az a technikai eszközökkel folytatott információszerzés, ami kezdetben a rádió-, majd később a rádióelektronikai felderítés (SIGINT) rendszerében valósult meg.**

A társadalmi-politikai rendszerváltozást követően a katonai felderítés/hírszerzés rendszerén belül megkezdődött a rádióelektronikai felderítés irányainak, feladatainak módosítása, szervezetének és eszközrendszerének a korszerűsítése. Ennek keretében 1990. november 1-jén – a 3. Önálló Rádiófelderítő Dandár bázisán – megalakult a Magyar Honvédség Távközlési Kutató- és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI), amely – az akkori biztonságpolitikai elvekkel összhangban – megkezdte a „körkörös védelem” elgondolásához illeszkedő rádióelektronikai felderítőrendszer kialakítását.¹¹

A formálódó szervezet első komoly megmérettetését a hazánk déli határainál kialakult politikai és katonapolitikai válság, és annak katonai következményei jelentették. Kezdetben egy mozgó ellenőrző csoporttal, majd a létrehozott siklósi objektummal eredményesen oldotta meg ezt a feladatát.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hatálybalépését követően a TÁVKEI kivált a Magyar Honvédség kötelékéből és a megalakult Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Rádióelektronikai Felderítő Igazgatósága integráns részeként folytatta tevékenységét.

A Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóság (REFIG) a rádióelektronikai felderítés rendszerének korszerűsítésével egyidejűleg végrehajtotta a szervezet új biztonságpolitikai követelmények szerinti átalakítását is. Ennek megfelelően megszűnt a szlovák, a román, a szlovén és az osztrák irányú adatszerzés, az északkeleti országrészben viszont létrehozásra került egy új adatszerző szervezet.

Az új feladatrendszer, a NATO-tagságból adódó kötelezettségvállalások, a globális kommunikációs rendszerek térnyerése, a hírközlési technológiák rohamos fejlődése a rádióelektronikai felderítést is folyamatos megújulásra készítette.

¹¹ PÁSZKA Tibor mk. dandártábornok: A katonai rádióelektronikai felderítés változásai az elmúlt másfél évtizedben. In: Fejezetek az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés történetéből 1918–2008. Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, Budapest, 2009. p. 113.

A különösen 2001. szeptember 11. után jelentkező új kihívások megfelelő kezelésére a rádióelektronikai felderítésnek is új megközelítésekre, új eljárásokra és módszerekre, és nem utolsósorban korszerű technikai háttérre és képességekre volt szüksége. Ezzel egyidejűleg pedig meg kellett felelnie a NATO-ban és az EU-ban fokozottan jelentkező, rádióelektronikai felderítési forrásokból származó információs igényeknek is.¹²

A magyar katonai rádióelektronikai felderítés szakmailag felkészült személyi állományával, a célirányos, feladatorientált – sokszor a Hivatal saját műszaki fejlesztési bázisán alapuló – szaktechnikai fejlesztéseknek, a célirányosan kialakított NATO- és kétoldalú partnerkapcsolatoknak, valamint a hazai (Hivatalon belüli és társszolgálati) együttműködésnek köszönhetően képes volt megfelelni az új kihívásoknak. Valós idejű információival érdemben hozzá tudott járulni a Hivatal jelentőképességéhez, a HM HVK és az MH hadműveleti tervezéséhez, ezzel együtt hazánk és szövetségeseink biztonságához.

A Hivatal alaptevékenységét támogató területek közül is kiemelkedő jelentőségű volt a tudományos munka.

A rendszerváltozást követő időszakban a tudományos munkát az MH HVK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa szervezte és koordinálta. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény elfogadását követően megalakult MK Katonai Felderítő Hivatal vezetése – jogelődjeinek hagyományait követve – mindenkor kiemelt figyelmet fordított speciális és meglehetősen széles körű tudományos ismereteket igénylő szakterületén a tudományos kutatásra és fejlesztésre. Minderre alaprendeltetése, a Magyar Köztársaság katonai biztonságának és védelmének szolgálata predesztinálta, s nemcsak a szűkebb értelemben vett hadtudományi kutatásra, hanem személyi állományának folyamatos, tudományosan megalapozott, magas színvonalú szakmai és nyelvi felkészítésére és továbbképzésére, valamint a tudományos igényű tervező-szervező és végrehajtó munkára, tevékenységének valamennyi területén.¹³

A Hivatalban végzett tudományos tevékenység szervezettségének és intézményesítettségének tekintetében jelentős lépés volt 2001 végén a Hivatal **Tudományos Tanácsának újjászervezése** és a tudományos tevékenység új alapokra helyezése. A Tudományos Tanácsban lényegében a Hivatal valamennyi szervezete képviseltette magát kitűnően felkészült szakértőkkel. A Tanács a Hivatal főigazgatója által jóváhagyott középtávú és éves tervek alapján végezte a tudományos munka szervezését és koordinálását. A tudományos munkában új fejezetet és lényegében a „külvilág” felé egyben kaput is nyitott az a tény, hogy a honvédelmi miniszter a 74/2002. számú HM-intézkedésével a Hivatalt ismét tudományos kutatóhellyé nyilvánította. (Évente átlagosan 18–20 kutatónak nyújtottunk konkrét segítséget a kutatómunkához.)

¹² PÁSZKA Tibor mk. dandártábornok: Haza, tudás, becsület – a jubileum kötelez. Felderítő Szemle Emlékszám, 2007. július. p. 7.

¹³ Dr. TÖMÖSVÁRY Zsigmond dandártábornok: A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa. Felderítő Szemle, 2007. március. p. 5.

Rendszeressé vált a Tudományos Tanács gondozásában tudományos periodikánk, a Felderítő Szemle megjelenése, amelyet az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága „a hadtudományi doktori képzésben mértékadó” folyóiratként ismert el. A Tudományos Tanács által szervezett tudományos-szakmai tájékoztatók, a kiemelt kutatási témákban rendezett színvonalas konferenciák, a műszaki fejlesztést segítő kutatási programok jelentősen hozzájárultak a Hivatalban végzett szakmai tevékenység tudományos megalapozottságához. Jórészt a Tanács mozgósító és rendszeres segítő munkájának is köszönhetően ugrásszerűen megnövekedett a személyi állomány köréből a PhD-doktori képzésben résztvevők száma. (A legeredményesebb év 2007 volt: ekkor egyidejűleg 19 fő vett részt a doktori képzésben.)¹⁴

A Hivatal Tudományos Tanácsa folyamatosan bekapcsolódott a Honvédelmi Minisztérium, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum, valamint más katonai és polgári tudományos kutatóhelyek tudományos, illetve tudományszervezői tevékenységébe, és kutatóhelyi információs bázisával sokrétű segítséget nyújtott az egyes kutatók tevékenységéhez, illetve a fenti intézmények kutatási programjainak realizálásához.

A magyar katonai felderítés rendszerváltozás utáni története nem lenne teljes a hadműveleti-harcászati felderítésben bekövetkezett változások legalább vázlatos bemutatása nélkül, jóllehet ezek a szervezetek nem a KFH szolgálati és szakmai alárendeltségében, de vele szoros együttműködésben oldották és oldják meg feladataikat.

A hadműveleti-harcászati felderítés 1990–1991-ben gyakorlatilag ugyanazzal a szervezettel, személyi állománnyal és eszközökkel folytatta az új követelmények szerinti kiképzést és felkészítést, mint a rendszerváltozást megelőző időszakban. Rendelkezésre álltak az 5. Hadsereg közvetlen 34. mélységi felderítő-, a 2. önálló rádiófelderítő, a 93. önálló rádiótechnikai felderítő-zászlóalj (mozgósítás után), a hadtestek felderítő-zászlóaljai (24., 42., 74.) és a dandárok felderítőszázadai. A felderítőszervezetek – bár nem szakfeladatként, de – részt vettek a szovjet csapatok kivonásának biztosításában, az elhagyott objektumok őrzésében és mentésében is.

A nagy erőket megmozgató harcászati gyakorlatok elmaradása miatt a kiképzés hangsúlya áttevődött a felderítőszervezetek és -törzsek kiképzésére. Az új országvédelmi koncepciónak (körkörös védelem) megfelelően az 5. Hadsereg parancsnokságának felderítőtörzse kidolgozta azokat az elgondolásokat, amelyek lehetővé tették a meglévő erők szükséges reagálását és szervezett tevékenységét az új körülményeknek megfelelően. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a szervezeti átalakítás és a diszlokáció megváltoztatásának előkészítése.¹⁵

¹⁴ Dr. TÖMÖSVÁRY Zsigmond dandártábornok: A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa. Felderítő Szemle, 2007/március. p. 12.

¹⁵ CSEPREGI László ezredes – HALÁSZ István ezredes: A magyar harcászati-hadműveleti felderítés napjainkban 1990–2008. Felderítő Szemle Emlékszám, 2008. november. p. 150.

1991 nyarán az 5. Hadsereg parancsnoksága megkezdte a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága szervezetre történő átalakulást. Az átszervezés alatt kitört délszláv háború ennek ellenére nem érte felkészületlenül a törzseket és a csapatokat. A korábban begyakoroltaknak megfelelően a törzsek megtervezték és végrehajtották a felderítőrendszer kijelölt komponenseinek felkészítését és felvonultatását az államhatár védelmének megerősítésére, illetve a meghatározott felderítési feladatok végrehajtására.

A 42. felderítő-zászlóalj Pécsre költözött, és saját laktanyáját használta bázisként az államhatáron folytatott felderítőművelet időszakában. A másik bázislaktanya, a kiskunfélegyházi fogadta a 24. felderítő-zászlóalj állományát és szolgálta ki a felderítőrendszer Alföldön települt szervezeteit egészen a művelet befejezéséig, 1992 nyaráig. A 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj az MH Távközlési Kutató- és Ellenőrző Intézettel együttműködve oldotta meg a rádióelektronikai felderítési feladatokat. A rádiófelderítő rendszerbe bevonásra került a harcászati rádiófelderítő századok és a rádiózavaró századok felderítőképesseggel rendelkező szervezeteinek bizonyos hányada is. A felderítőműveletet a bevont erők rendkívül fegyelmezetten és szakszerűen hajtották végre.

A művelet befejezését követően, 1992-ben megtörténtek a korábban tervezett átszervezések és diszlokációs változtatási feladatok. A 42. felderítő-zászlóalj Pécsen maradt, a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj Kiskunfélegyházára költözött és beolvadt az újonnan megalakított 5. elektronikai harc ezred állományába. Ide kerültek összevonásra a felderítő-zászlóaljak rádiófelderítő és rádiótechnikai felderítőszázadai is. A 93. önálló rádiótechnikai felderítő-zászlóalj „M” szervezete megszűnt. Az 57. felderítőszakanyag-javító századot felszámolták, állománya és eszközei az 5. elektronikai harc ezredhez kerültek.

1995–1996 ismét jelentős szervezeti és személyi változásokat hozott. A megszűnő katonai kerületekkel együtt jogutód nélkül felszámolták a 42. felderítő-zászlóaljat, a 74. felderítő-zászlóalj pedig beolvadt a 25. gépesített lövészdandár állományába, majd röviddel utána szintén felszámolásra került. A 3. gépesített hadtest megalakításával annak alárendeltségébe került az egyetlen megmaradt harcászati szintű felderítő-zászlóalj, a 24. felderítő-zászlóalj Eger helyőrségben.

Nem csak folyamatos képességcsökkenést kellett a felderítőrendszernek elszenvednie. Az újonnan alakult 88. légi mozgékonyaságú (később gyorsreagálású) zászlóalj jelentős felderítőkapacitással rendelkezett, emellett állományának jelentős hányada a 34. felderítő-zászlóalj állományából került ki.

A legjelentősebb szervezeti változás, amely a teljes felderítőrendszert érintette, 1996. szeptember 1-jével következett be. Az MH HVK KFH önálló katonai nemzetbiztonsági szolgálattá történő átalakítása következtében a hadműveleti és harcászati felderítés kikerült a KFH állományából és 25 fős csoportfőnökségként a Honvéd Vezérkar szervezeti elemévé vált. A szervezet egyúttal szakmai irányítója lett a két haderőnemi vezérkar felderítőtörzseinek (G2, A2). Tevékenysége kiegészült olyan felderítési adatok gyűjtésével és feldolgozásával, amelyet addig a HVK KFH szervezetei végeztek.

A NATO tervezési folyamat során, küszöbönálló NATO-tagságunkból adódó feladataink teljesítése érdekében 1998-ban elkezdődött egy NATO-kompatibilis felderítőrendszer kialakításának tervezése. A tervezés célja az volt, hogy a meglévő szervezeteket a meglévő képességek megtartása mellett a NATO követelményeknek megfelelő felderítőképesekkel rendelkező felderítőszervezetekké alakítsák át.¹⁶

1998-tól az információszerzés hatékonyabb, célorientált megvalósítása érdekében az értékelő és tájékoztató osztály kijelölt állománya az MK KFH Helyzetértékelő és Jelentő Központjában, a csoportfőnökség részére kialakított munkahelyeken dolgozott, javítva az információáramlás sebességét és a két szervezet együttműködését. Ez a munkarend 2003-ig állt fenn, amikor az átszervezés következtében a csoportfőnökség kénytelen volt ezt a munkahelyet felszámolni.

A NATO-csatlakozás előkészítése során a csoportfőnökség több NATO-bizottság munkájában is részt vett, és a csatlakozás során kapott felderítőtisztí beosztásokat jól felkészült állománnyal töltötte fel a különböző NATO-parancsnokságokon.

1999 márciusában a NATO Jugoszlávia elleni légi hadművelete során a felderítőrendszer néhány komponense aktivizálásra került. A felderítőrendszer folyamatosan gyűjtötte és értékelte a beérkező információkat, ellátta a szükséges felderítési adatokkal a katonai felső vezetést. A KFOR békefenntartó műveletben számos felderítőtiszt kapott fontos, igaz nem szakmai beosztásokat. (A 24. felderítő-zászlóalj személyi állománya például több váltásban teljesített szolgálatot az MH Őr- és Biztosító Zászlóalj állományában.)

A Magyar Honvédség 1999-ben kezdődött stratégiai felülvizsgálatának következményeként a felderítőrendszerből kivonták a lánctalpas harcjárműveket, köztük a BRM-1K felderítőjárműveket is, amelyek elvesztése jelentősen csökkentette az MH felderítőképeségét.

2000 júniusában ismét átszervezésre került sor, amelynek eredményeként a Felderítő Csoportfőnökség 2001. május 1-jére az új vezérkari szervezetben mindössze az elektronikai hadviselési osztállyal és a törzsosztállyal bővült ki, a meglévő hadműveleti, valamint az értékelő és tájékoztató osztály mellé. A csapatok átszervezése során az 5. elektronikai harc ezred felszámolásra került, meghatározott szervezeti komponensei elektronikai harc század kötelékben beépültek a 24. felderítő-zászlóalj szervezetébe. Ezzel a meglévő képességek jelentős csökkenése következett be ezen a területen is.

Pozitív változás volt viszont, hogy 2001. júliusi váltással megkezdte munkáját a nápolyi NATO Déli Régió Parancsnokságon az első magyar nemzeti felderítőrészleg. Az MK KFH-val közösen megalakított szervezet legfontosabb feladata volt a felderítési adatok és információk cseréjének biztosítása a parancsnokság és az MH között, valamint a műveleti területen működő alakulatok felderítési adatokkal történő ellátása. Emellett nagy jelentőségű volt a felderítő összeköttetés, a jelenlét a parancsnokság felderítőközösségében. A technikai

¹⁶ CSEPREGI László ezredes – HALÁSZ István ezredes: A magyar harcászati-hadműveleti felderítés napjainkban 1990–2008. Felderítő Szemle Emlékszám, 2008. november. p. 154.

fejlesztés területén is történt előrelépés. Rendszeresítésre került a HRS–7000 típusú korszerű mélységi felderítő híradórendszer és a felderítőszervezeteknél több lépcsőben megtörtént az ejtőernyők cseréje, valamint korszerű siklóernyők beszerzése. A figyelő- és felderítőműszerek közül is sikerült beszerezni néhány korszerű eszközt.

Az első, kifejezetten felderítő szakmai feladatra 2002-ben került sor a KFOR kötelékében, olasz irányítással: egy felderítőszázaddal részt vettünk Macedónia északkeleti körzetének ellenőrzésében, majd később a KFOR mögöttes harcálláspont őrzésében, kiérdemelve a vezető olasz parancsnokság szakmai elismerését.

2001-ben az SFOR misszióban lehetőséget kaptunk az egyre fontosabbá váló harcászati hírszerzésre (HUMINT) történő felkészítésre és a feladatok nemzetközi körülmények között történő végrehajtására. Az Amerikai Egyesült Államok által vezetett szövetséges felderítő-zászlóaljban (AMIB) féléves váltással két tiszt, illetve tiszthelyettes kapott képzési lehetőséget, majd beosztást. Az itt szerzett tapasztalatok a későbbiekben nagy mértékben segítettek a saját harcászati hírszerzőszázad megalakítását és kiképzését.¹⁷

A csoportfőnökség a korábban kialakított nemzetközi kapcsolatait tovább fejlesztette. Ezek a kapcsolatok nem merültek ki a csoportfőnökök éves találkozóival, hanem közösen végrehajtott kiképzési rendezvényeket is jelentettek, amelyek közül a Szlovéniában végrehajtott hegyi kiképzés, a magyar–román közös felderítőkiképzés segített fokozni a saját személyi állomány képzettségét és erősítette a felderítőalakulatok, valamint a részt vevő nemzetközi állomány közötti szakmai kapcsolatokat.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen több éven keresztül közösen került megrendezésre az osztrák tiszti hallgatók ejtőernyős-kiképzése. Ennek viszonzásaként az osztrák fél téli hegyi kiképzést biztosított a kiválasztott állomány részére alpesi körülmények között.

A szövetséges erők iraki hadműveleteinek befejezését követően az MH részvételét az „Iraki Szabadság” műveletben jelentős felderítőerők támogatták. A szállítózáslóalj S2 részleg mellett kiküldésre került a nemzeti felderítőrészleg (NIC), és a nemzetközi törzsekben is a művelet MH részéről történő befejezéséig dolgoztak magyar felderítőtisztok.¹⁸ A végrehajtó állományban – elsősorban a biztosító században – számos felderítőkatona teljesített szolgálatot.

2003. július 1-jétől kezdődően ismét átszervezésre került sor, a Felderítő Csoportfőnökség létszáma ismét 25 főre csökkent. Az átszervezés következtében csökkent az elektronikai hadviselés osztály létszáma, a hadműveleti és az értékelő és tájékoztató osztály összevonásra került. A haderőfejlesztés keretében főként a műveleti területen tevékenykedő erők felderítőképességét kívánták javítani a harcászati hírszerző és pilóta nélküli repülőegységek felállításával. A harcászati

¹⁷ FUCSKU Sándor ezredes: A hadműveleti-harcászati felderítésben bekövetkezett változások a Magyar Köztársaság NATO- és EU-tagsága kapcsán. In: Fejezetek az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés történetéből 1918–2008. Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, Budapest, 2009. p. 119.

¹⁸ HALÁSZ István ezredes: A harcászati felderítés helye és szerepe a válságkezelő műveletekben. Felderítő Szemle 2003/4. szám pp. 80–81.

hírszerző (HUMINT) állomány kiválasztása és felkészítése 2004-ben megkezdődött, a pilóta nélküli repülőeszközök kérdése azonban költségvetési okok miatt lekerült a napirendről.

Kidolgozásra került a felderítőtámogatás olyan rendszere – a rendelkezésre álló felderítőerők felhasználásával –, amely megfelelt a Magyar Honvédség ambíciósintjének és a NATO tervezési követelményeinek is. A 2005 márciusában végrehajtott újabb átszervezés megszüntette a Honvéd Vezérkar Felderítő Csoportfőnökségét, és a felderítés irányítására egy öt főből álló osztályszintű szervezet maradt a HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály állományában.

A 24. felderítő-zászlóalj önállósága megszűnt, és a szervezet az 5. Bocskai István Lövészdandár alárendeltségébe került. A 34. mélységi felderítő-zászlóalj átalakult különleges zászlóaljjá és kikerült a felderítőrendszerből. A 25. Klapka György Gépesített Lövészdandár felderítőszervezetei is megszűntek. Technikai fejlesztésként 2009-ben a 24. felderítő-zászlóalj állományába közeli hatótávolságú pilóta nélküli felderítőrendszert szerveztek. Az elektronikai harc eszközeinek korszerűsítése kapcsán a távirányítású robbanóeszközök hatástalanítására mobil zavaróeszközök kerültek beszerzésre és rendszeresítésre.

2007-től az afganisztáni misszió felderítőtámogatása jelentette a legfontosabb felderítési feladatot. A művelési területen egy HUMINT-csoport, egy pilóta nélküli felderítőraj és egy mobil rádiófelderítő állomás került alkalmazásra. Ezen felül a német vezetésű többnemzetiségű dandár felderítőfőnöki beosztását is magyar tisztek látták el. A felderítőtámogatás megszervezése és végrehajtása a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokkal szoros együttműködésben történt, illetve történik jelenleg is.

2012 márciusában a Honvéd Vezérkar korábbi struktúrájának visszaállításával újra megalakult a Felderítő Csoportfőnökség egy felderítő- és egy technikai felderítőosztály szervezetben 22 fővel, és jelenleg ez a szervezet végzi a hadművelési-harcászati felderítés irányítását.

Összességében

A magyar katonai felderítés/hírszerzés szervezete rendszerváltozás utáni történetének legfőbb jellemzője és egyben legnagyobb értéke is, hogy képességei intenzív fejlesztésével, valamint fő erőikifejtésének szükségyszerű áthelyezésével folyamatosan képes volt alkalmazkodni a biztonsági környezet változásaihoz és az ország aktuális státusából adódó követelményekhez. Gyorsan és hatékonyan integrálódott a NATO és az EU katonai hírszerző szervezeteibe. A folyamatosan nehezedő körülmények ellenére is magas szinten végezte az állami és a katonai vezetés, a haderő, szövetségeseink, valamint a bel- és külföldi együttműködő partnerek információs igényeinek kielégítését.

DR. RÁTH TAMÁS NY. EZREDES –
KIRÁLY ELEMÉR NY. EZREDES

**A MAGYAR KATONAI
FELDERÍTÉS/HÍRSZERZÉS MŰSZAKI
FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK
ÉS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA**

A rádiófelderítés eredményes végrehajtásának egyik előfeltétele, hogy a minőségben és mennyiségben megfelelő technikai eszközök időben álljanak rendelkezésre.

Természetesen irreális lenne ezt úgy értelmezni, hogy a rádiófelderítés mindenkor rendelkezzen megfelelő eszközökkel a felderítendő államok hírszereinek teljes lefogatásának biztosítására, beleértve az alkalmazott új hírközlési eljárásokat is.

Azért, hogy a rádiófelderítés technikai eszközökkel történő ellátása a felderítendő eszközök fejlődésével párhuzamosan történjen, elengedhetetlenül fontos a hírközlési eljárásoknak, az eszközöknek és a rendszerek fejlődésének a folyamatos kutatása és elemzése, valamint az ebből adódó következtetések levonása a technikai fejlesztési célok meghatározásához.

A rádiófelderítés mindig is unikum volt az állami és a katonai vezetés számára. Így volt ez 1945 után is, nagy verseny volt a BM és a HM között, kihez tartozzon ez a képesség. Természetesen a döntések mindig egyes személyek pozíciójától függtek.

A magyar rádiófelderítő szolgálat évente átlagosan 2,5 millió táviratot dolgozott fel különböző jelentések formájában.

A kérdés az, hogyan volt mindez lehetséges akkor, amikor folyamatos technikai fejlődésen ment keresztül a hírközlés, de főleg a katonai híradás.

A tudományos technikai forradalom 1945-től 90-ig óriási léptekben haladt és hozta az eredményeit. Kezdetben az elektroncsöves technika uralkodott, függetlenül attól, hogy 1947-ben feltalálták a tranzisztort. Akkor még a szakemberek előtt sem volt világos, hogy a félvezető technológia milyen alapvető változásokat fog hozni. Az 1950-es évek végétől már tranzisztoros zsebrádiók voltak az embereknél. A 60-as években már integrált áramkörökről beszéltünk, majd 1973 körül megjelentek az egybites mikroprocesszorok. A 80-as években a programozott logikai áramkörök jelentették a nagy integráltságú félvezető elemeket. Ezek az alkatrészek lehetővé tették a számítástechnika gyors fejlődését, a memóriacapacitás és működési sebesség radikális növekedését, illetve a méretek csökkenését.

Az elektronikai műszaki kultúra szinte mindent érintő változása a katonai híradórendszerekben is dinamikus változásokat eredményezett. **Minden új technikai változás alkalmazásának egyetlen célt kellett szolgálnia – az információ védelmét.**

Ez először a frekvenciatartomány jelentős növelésével kezdődött, folytatódott a különféle modulációs módok használatával és kombinációjával. Majd a jelfeldolgozás új elemei bevezették a digitális korszakot, ami merőben új vételi követelményeket hozott. És ha ez mind nem elég, akkor a rejtjelzés szakmai mélységeinek realizálásával védték az információt.

Ebben az igen komplex folyamatban hogyan tudott lépést tartani a magyar rádiófelderítés, hogyan tudta biztosítani a folyamatos információszerzést? Erre az izgalmas kérdésre próbál választ adni ez az előadás.

Ennek a fejlődésnek voltak emberi, technikai, szervezeti feltételei, lehetőségei, követelményei.

Már az **indulás** is igen érdekes.

A rádiófelderítés 1945 és 1950 között különféle vevőkészülékekkel, iránymérőkkel és rögzítőkkel volt felszerelve. Ezek a berendezések főleg a háború során kerültek az országba, és működésüket jól képzett technikusok biztosították. Rövidhullámon: az angol Redifon R-50, CR-300, az amerikai BC 342,348 és az amerikai SX-42, valamint a magyar Zelenka vevő állt rendelkezésre. Míg az iránymérők között a Kapsch, a francia Sadir-Carpenter, a német DFP-3, DFP-25 és a később kifejlesztett magyar IU-5M volt található. Távírók között az Olivetti és a Hell volt használatban.

RG-44 vevő

SX-42 vevő

A háború után csak berendezések maradékaival lehetett dolgozni. Még nem volt működő ipar, de volt egy-két igen lelkes megszállott ember, akik gyűjtötték a megmaradt elektronikai eszközöket, alkatrészeket, rádiócsöveket, és egy kis idő után csináltak egy rövidhullámú vevőkészüléket, amely a szakemberek között mint „Szövi vevő” került említésre.

A Szövi rövidhullámú vevő

Ebből jó néhány készült, az akkori követelményeket jócskán kielégítette. Ennek a folyamatnak a vezetője Szalay Miklós volt, aki jogi egyetemi diplomával rendelkezett, de mindig a műszaki élet izgatta. Ez az eredmény jelzésértékű volt az akkor induló, illetve folytatódó rádiófelderítésnek olyan értelemben, hogy van hazai lehetőség és képesség berendezés előállítására. A külső körülmények is kedvezőek voltak, mert az ipar alkatrész-előállító képessége megmaradt, mind a passzív, mind az aktív elemek vonatkozásában. Ez főleg még a háború előtti szakemberekre támaszkodva elég hamar újjáépült. Ebben az időben az Egyesült Izzó világszinten gyártott elektroncsöveket, amelyek stabil alapot nyújtottak a vevőkészülékek fejlesztéséhez.

Azokban az időben a rádiófelderítés célja főleg külföldi rádióállomások lehallgatása volt, de természetesen a diplomáciai és esetleges ügynöki forgalmak figyelése is feladat volt.

A nagyobb léptékű hazai műszaki fejlesztés gondolata valószínűleg 1949–1950-től indult, amikor megfelelő tudású, elkötelezett és ambiciózus szakemberek kerültek a szolgálathoz.

A fejlesztési területen ezek közül ki kell emelni **Nyári György** mérnök polgári alkalmazottat (később mk. ezredes), aki szakmai tudásával, intelligens vezetési stílusával a kollégák erőkifejtését megfelelő mértékben indukálni tudta. Ugyancsak fontos szerepet töltött be **Jámbor Gyula** százados (később alezredes), aki a háború utáni rádiófelderítés egyik meghatározó személyisége volt. Harmadikként **Szőnyi István** mérnök polgári alkalmazott (később mk. ezredes), aki mint technikai vezető kezdte pályafutását, és később mint műszaki agytröszt vezetett több sikeres fejlesztést.

Jámbor Gyula alezredes
*a rádiófelderítő
tisztai kiképzés szervezője
és irányítója
1949–1966*

Szőnyi István mk. ezredes
*rádióelektronikai fejlesztési
osztályvezető, főkonstruktor,
a rádiófelderítő technika
fejlesztésének irányítója
1969–1990*

Nyári György őrnagy
technikai osztályvezető

Ennek a **három szakembernek az együttműködése** indította el a magyar rádiófelderítés hazai műszaki fejlődését. Ehhez a körhöz tartozott az ipari oldalon **Bíró Ferenc** előbb miniszterhelyettesi beosztásban, majd mint fejlesztési főmérnök a Mechanikai Laboratórium élén.

Az MNVK 2. csoportfőnökség vezetése részéről a legjobb időben kezdte csoportfőnök-helyettesi szolgálatát **Dr. Schneider Pál** ezredes, aki széles látókörű rendszerszemléletével folyamatosan növelte a stratégiai rádiófelderítés kapacitását, kitűnő tárgyalóképességével nemzetközi elismertséget szerzett a magyar rádiófelderítő szakmának, és **személyes befolyásával elindította a hazai fejlesztésű eszközök, rendszerek nagy értékű exportját.**

Dr. Schneider Pál ezredes

Természetesen mellettük még igen sok kiváló katona és polgári kolléga volt, akik nélkül nem születhettek volna meg ezek az eredmények.

Hazai ipari háttér volt szükséges ahhoz, hogy a szakemberek által elképzelt berendezések, eszközök megszülessenek. A háború utáni esztendőkből, 1948-tól először a Fulmen Villamossági és Rádióvállalat kezdett tevékenykedni, majd 1950-ben az államosítás után az Általános Villamos Vállalat HM-tulajdonú gyárként működött három hónapig. Ez beolvasztásra került a Híradástechnika Vállalatba, és Elektromechanikai Vállalat néven vált ismertté. Ez került a Gorkij fasorba, ahol új nevet kapott: Mechanikai Laboratórium Híradástechnikai Kísérleti Vállalat. Ez lett azután a rádiófelderítés fejlesztésének egyik fellegetvára az 1990-es évekig bezárólag.

A másik vonal a mikrohullámú terület volt. Ez úgy kezdődött, hogy Farkas Mihály akkori honvédelmi miniszter a Rózsadomb egyik elhagyott helyét kijelölte a Távközlési Kutató Intézet számára. Ezek mellett még számos más vállalat is megszületett, amelyek az eszközök, kiegészítő berendezések gyártását végezték. Ugyanakkor az egyetemi tanszékek és MTA-kutatóintézetek biztosították a tudományos hátteret.

A hatékony rádiófelderítés feltétele az emberi tényezők mellett a megfelelő képességekkel rendelkező **technikai eszközpark** rendelkezésre állása. A rádiófelderítés adatforrásait képező híradóeszközöket a hírlánc mindkét végpontjának ismeretében az összeköttetés optimális megoldása érdekében az illetéktelen lehallgatás elleni védelem figyelembevételével hozzák létre. Ilyen hírláncba kell a rádiófelderítő eszközökkel eredményesen betörni. Ebből eredően a rádiófelderítő eszközöknek a híradóeszközöknél nagyobb érzékenységgel kell rendelkezniük, a híreljárások sokféleségének figyelembevételével – mivel nem lehet minden eljárásra külön célberendezéseket alkalmazni – és minden lehetséges frekvenciasáv vételére, üzemmódok tekintetében (sáv szélesség, demoduláció, dekódolás) univerzalitást kell biztosítaniuk. Szemben más haditechnikai eszközökkel, amelyek éles alkalmazására csak háborús körülmények között kerül sor, a rádiófelderítésnek békeviszonyok mellett kellett éles körülmények között hatékonyan működni, mégpedig a technikailag jóval fejlettebb nyugati hírrendszerekkel szemben.

A rádiófelderítő technikai eszközök fejlesztési követelményeinek meghatározásánál a rádiófelderítés napi tapasztalatai voltak az irányadók, ugyanakkor fontos volt az előretekintés, mivel egy újonnan megjelenő híreljárás esetén a fejlesztési idő kiesést jelenthet fontos objektumok megfigyelésében. Ezért elengedhetetlen volt a technológiai, technikai, információelméleti alap és az alkalmazott kutatási irányok folyamatos figyelése, tanulmányozása, elemzése, ezeknek a tervezés során való figyelembevételére.

A rádiófelderítő technika fejlesztésének áttekintését két szakaszra lehet bontani.

Az **első szakaszban**, az 1945-től 1963-ig terjedő időszakban saját igényeken alapuló műszaki fejlesztések, átfegyverzések történtek, és az alkalmazott eszközök berendezések elektroncsöves technikával készültek.

A **második szakaszban** az addig elért eredmények és elméleti felkészültség alapján sikerült a rádiófelderítésre való szakosítást megszerezni a Varsói Szerződésben, így nemzetközi összehasonlításban tudtunk fejlődni. A berendezések félvezetős tranzisztorszáltak, majd integrált áramkörös, mikroprocesszoros és programozható logikás felépítésűek lettek – a polgári területen még csövesek voltak. A kezdeti időszakban az A1 morzetávíró volt a legfőbb adásmód, ennek rögzítésére jelrókat, undulátorokat használtak. Mivel az importból származó Hell undulátorokhoz egyre nehezebben tudtunk hozzáférni, első fejlesztéssel előállították a TJI 19-et, azt azután a Híradástechnikai Vállalatnál sorozatban gyártották.

TJI-19

Ugyancsak így került kifejlesztésre a frekvenciabillentyűzéses géptávíró-adások /F1/ demodulátora, az EF-1. Ennek igen nagy jelentősége volt, mert a nyugati haderők ezekben az időkben tértek át erre az üzemmódra, illetve később a négyfrekvenciás üzemmódban már két információs csatorna átvitelére is mód nyílt. Ennek demodulálását a belső fejlesztés után az ML-ben sorozatban gyártott eszközzel végezték.

Belső fejlesztésben készült az importból származó Pierce magnetofont kiváltó huzalos M1 magnó mintája, amelynek a sorozatgyártását a Telefongyár biztosította. A magnó sebességét folyamatosan lehetett változtatni, így az ügynöki gyorsadások visszahallgatása is biztosítva volt. Ipari szintig lett kifejlesztve az UP-1 panorámavevő a 20–100 MHz frekvenciatartományban, amellyel a vételi frekvencián 20 MHz sávban terítve megjelenítésre kerültek az aktív állomások. A felderítővevő gyors lehangolása is biztosítva volt a kívánt frekvenciára.

Ezután már nem készültek teljes minták belső erőből, hanem olyan modellezések folytak, amelyek megalapozták a harcászati műszaki követelmények kidolgozását az ipari fejlesztések számára. A vételtechnika számára az első vevő még a Híradástechnikai Vállalattól került ki, a HTV 113, de a frekvenciastabilitása erősen hőmérsékletfüggő volt. 1954-ben az Mechanikai Laboratóriumban elkészült az ML-300, majd az **ML-400**, amely kb. 1963-ig az elsődleges vevő volt a rádiófelderítő munkahelyeken.

ML-400 vevő

Mivel az adásmódok összetettebbek lettek, a frekvenciastabilitás még inkább előtérbe került a forrás azonosítás szempontjából, ezért újabb berendezés fejlesztése kezdődött: az **R-1250**, az úgynevezett I. osztályú vevőé. Ez a vevő már szintézises megoldású volt, nagy stabilitást biztosított a vételi frekvenciasávban a kettős keverés eredményeképpen /termosztátos kvarckristály/.

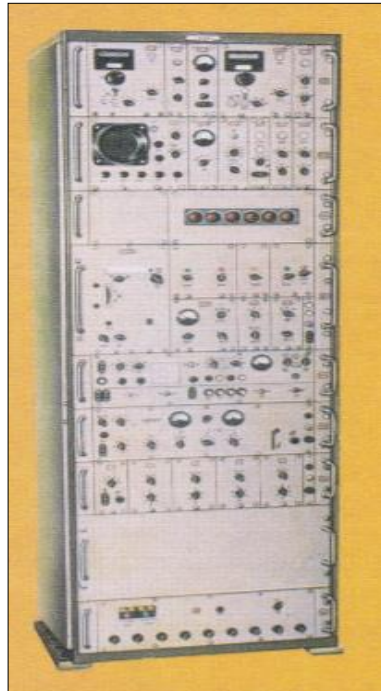

R-1250 rövidhullámú vevő

Bár először a szovjetek közölték, hogy az R-250 fejlesztése náluk befejeződik és a magyar vevőre nincs szükség, a fejlesztés szerencsére folytatódott, mert később kiderült, hogy a tagállami igényeket csak kis mértékben tudják kielégíteni. Így a magyar berendezés lett a VSZ-ben az általánosan használt berendezés, miután a frekvenciapontossága és -stabilitása sokkal jobb volt. Ezek a vevők voltak az utolsó elektroncsöves konstrukciók, minőségi mutatóik miatt a 70-es évekig voltak még kis számban szolgálatban. Ezeket a vevőket Lengyelország, Csehszlovákia és Románia is rendszerbe állította.

A **nagy változás** az 1960-as évek második felétől indult, amikor a viszonylag kisszámú hazai igény kielégítése mellett nemzetközi együttműködés alakult ki, amelyet először a KGST Hadiipari Együttműködési Bizottsága, majd később a VSZ Technikai Testülete koordinált. Ez az együttműködés egyrészt gazdaságosabb termelést biztosított, másrészt a nagyobb sorozatok jelentős minőségi javulást és stabilitást adtak az eszközöknek, a berendezéseknek. A levont hazai és nemzetközi tapasztalatok újabb fejlesztések indításához nyújtottak alapot.

Miután Magyarország **szakosodott** a felderítővevők fejlesztésére és gyártására, 1967 végére kész lett az új rövidhullámú felderítővevő és az ezzel kialakított munkahely, az **R-1250M**, amely teljesen félvezető technológiával készült először a szocialista táboron belül, és az akkor előforduló összes lényegesebb információs módok vételére alkalmas volt.

R-1250M vevő

Ez szakmailag kiemelkedő eredmény volt, mert azt jelentette, hogy van egy új magyar mérnök- és technikuskapacitás, amelyik félvezető tranzistoros áramkörök tervezésében és gyártásában már megfelelő tapasztalattal rendelkezik. Ennek a képességnek a létrejöttét a katonai követelmények serkentették. Az R-1250M rádióvevők újdonságnak számító integrált áramköröket is tartalmaztak, és ekkor indult el egy jövőbe mutató mechanikai konstrukció is, amely megoldotta a készülékekből összeállítható munkahely kialakítását, elektronikus kábelezését, tápellátását. Ezzel a berendezéssel lehetővé váltak a távbeszélő, távíró, géptávíró frekvencia és időmultiplex többsatornás adások vétele, illetve az iránymérők vezénylése Digdat-Digpri eszközök kiegészítésével.

Ezzel a fejlesztéssel egy teljesen új elvű rendszer kiépítése kezdődött meg.

A fejlődés csak most indult el igazán, mert a technológia egy új elemet adott a fejlesztők kezébe: a mikroprocesszort. A belső laborokban folyamatosan teszteltük a különböző típusok tulajdonságait, és az 1970-es évektől elkezdődött az új vevő, a **REV-251** fejlesztése, amelyről szerénység nélkül állítható, hogy elkészültekor **a világ legjobbjai közé tartozott!**

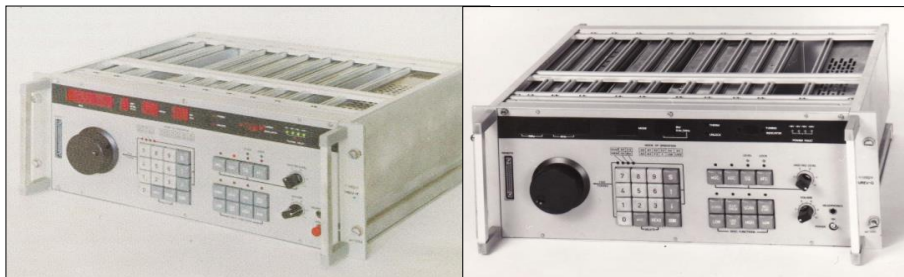
REV-251

A Varsói Szerződésben óriási feltűnést keltett, egyetlen mozgó alkatrésze volt, a frekvenciabeállító kódtárcsa, bár a frekvenciát e nélkül egy kis számtasztatúrán is be lehetett állítani. Minden funkciója digitálisan vezérelhető volt, 100 Hz-től 30 MHz-ig 1 Hz-es lépésekben hangolható volt, és az akkor ismert valamennyi adásmódot képes volt demodulálni. A vevő memóriájában 250 frekvenciát lehetett tárolni, amelynek beírása saját tasztatúráról vagy távvezérelve történt. A vevő KF kimenetére különböző jelanalizáló és jelfeldolgozó eszközök kerültek csatlakoztatásra, ami további intelligens képességek kialakítását tették lehetővé a technikai felderítés területén.

Ez az új vevő adta az alapját a hadászati és a hadműveleti automatizált iránymérő rendszer kialakításának, amelyben a felderítéstől az iránymérési adatok számítógépes feldolgozásáig nem volt szükség emberi közreműködésre, kivéve, hogy kiadták a felderített állomás frekvenciáját és a meghatározták az irányszöveget.

A rövidhullámú rádiófelderítés mellett nagy erővel folyt az ultrarövid hullámú tevékenység is. Ezen a területen is új berendezésekre volt igény.

Az elektroncsöves technika váltására kifejlesztették a VU-21M és a VU-32M vevőket a 20–100 MHz, illetve a 100–450 MHz frekvenciasávra. Ezekhez még kialakításra kerültek a hasonló frekvenciatartományban működő panorámavevők, mint az UP-3 MA és az UP-3MB. Ezek jó lehetőséget nyújtottak az új rádióállomások felderítésére, illetve a rádióforgalmazás intenzitásának, az abban bekövetkezett változásoknak a figyelemmel kíséréséhez. A technika továbbfejlődése itt is újabb eredményeket produkált: a mikroprocesszoros berendezések sorában a 20–100 MHz tartományban megjelent a **VREV**, a 100–500 MHz-esben pedig az **UREV**.

VREV vevő

UREV vevő

Természetesen rövid időn belül elkészültek az ezekhez szükséges széles- és keskenysávú panorámavevők is. Az új berendezések nemzetközi összehasonlításban a piacon lévőkkel teljesen egyenrangúak voltak. Ezekkel a vevőkkel új URH-munkahelykészlet jött létre, amely alapját képezte a mobil felderítőrendszernek, majd később a rádiófelderítő/zavaró komplexumoknak.

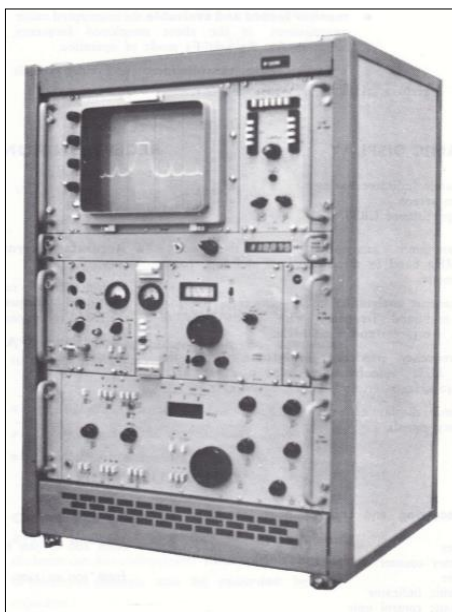
A technikai fejlődés lehetőséget nyitott a magasabb frekvenciasávokon működő berendezések kifejlesztésére, így a mikrohullámú felderítés a rádiórelék és mesterséges holdak területén már valósággá válhatott.

Az első, a mesterséges holdak valóban kísérleti észlelése az egyik laboratórium ablakából történt, Balácsi Károly polgári alkalmazott mutatta a műszeres indikálás lehetőségét.

A vételtechnikai eszközök kifejlesztése kb. 1967-ben kezdődött a Távközlési Kutató Intézet közreműködésével. Mivel a műholdfelderítés és -lehallgatás nem egyszerűen vevőberendezés kérdése, további lebontók és rögzítők is szükségesek, ezért a fejlesztés már a kezdetén rendszerszemléletű volt. Ehhez megfelelő alapot adott a téma nemzetközi publikációinak tanulmányozása, a szakemberek egymás közötti konzultációja.

Ez alapján intenzív kutató-fejlesztő munka indult egy mikrohullámú felderítőrendszer kifejlesztésére. Az állomás a maga korában a legkomplexebb fejlesztés volt, amelyet a VSZ-tagállamokban folytattak, a Szovjetuniót is beleértve. A részeredmények folyamatosan bemutatásra és próbára kerültek, a fő kifogás a nyugati alkatrészek alkalmazása volt.

A fejlesztés végén megszületett a **V-141 M** mobil rádióreléfelderítő-állomás a 20–2400 MHz frekvenciatartományban.

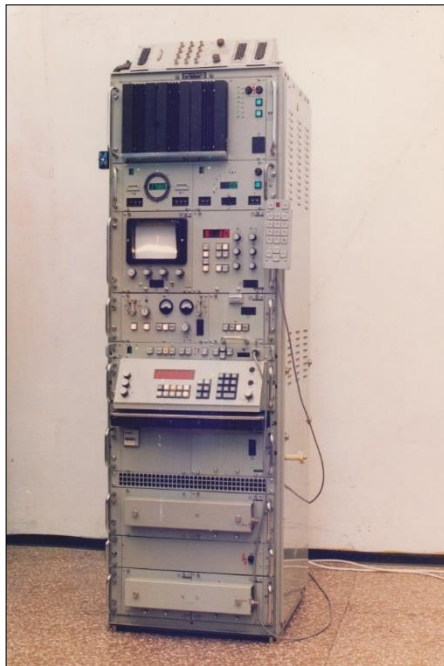

VU-141 vevő

Az alacsonyabb, 20–500 MHz frekvenciatartományban a VU–21M és a VU–32M biztosította a vételt, míg a magasabb tartományban, 500–2400 MHz sávra YIG-hangolású mikrohullámú vevőt fejlesztettek ki. A rendszerben helyet kaptak a panorámavevők, lépcsős csatornalebontók /24–48 szabványos csatorna vétele/, géptávíró lebontók, 12 analóg távbeszélő-csatorna jeleit rögzítő ikermagnetofonok.

Az állomás két zárt felépítményű típusgépkocsiba és egy teherautóba került beépítésre.

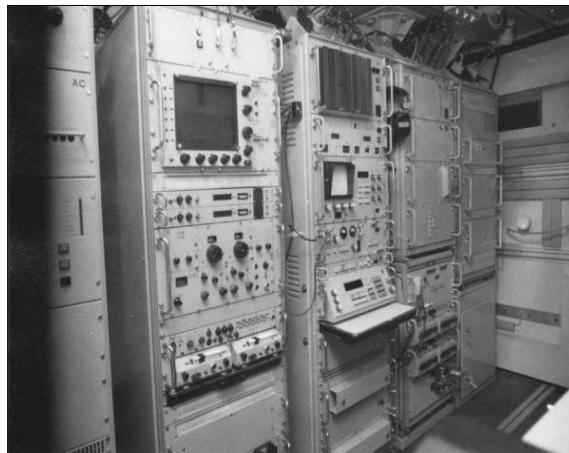
Az 1970-es évektől mind a polgári, mind a katonai mesterséges holdaknál megnőtt a magasabb mikrohullámú frekvenciatartomány használata. Így egy újabb vevőfejlesztés indult el a TKI-nál 2–18 GHz tartományra, amely 1980-ra elkészült és rendszeresítésre került több VSZ-tagállamban. Az új mobil mikrohullámú felderítőállomás a **DMV 2/18** vevővel komoly képességekkel rendelkezett, amelyet mind frekvencia, mind időosztásos /impulzuskód-modulált/ csatornalebontóval kiegészítettek.

DMV mikrohullámú vevő

A mobil mikrohullámú kapacitás mellett stabil képességek kiépítése is elkezdődött. Egy **Intelsat** típusú vevőrendszer került telepítésre a rádiófelderítő dandárnál, és néhány kiegészítő eszköz kifejlesztése is megtörtént. Az állomás nagyon jó összehasonlítási alapot nyújtott az általunk kifejlesztett eszközök paramétereinek beállításához.

A mesterséges holdak csatornáin lévő nagy mennyiségű információ miatt további mobilkapacitás kiépítésére került sor a **Napraforgó** állomás kialakításával.

Napraforgó állomás

Az állomás antennája háromméteres parabola volt, széles- és keskenysávú sugárzókészlettel a fontosabb frekvencia sávokra. Az antennákra kis zajú és nagy nyereségű előerősítők csatlakoztak, így biztosították a megfelelő vételi jelszintet.

A magyar fejlesztési és alkalmazási sikerek alapján a műholdfelderítés frekvenciatartományának jelentős kiterjesztése is felvetődött a VSZ FE Tudományos Technikai Bizottságának ülésén. Így Magyarország kifejlesztette a 18–40 GHz frekvenciasávban működő vevőrendszert, amely annak idején igazi műszaki unikum volt. A **Boleró rendszerben** kapott helyet az új vevő, így 2–40 GHz között folyamatos frekvenciafigyelés és -lehallgatás képessége valósult meg.

A Boleró állomás és antennarendszere

Ehhez a képességhez egyedülálló műszaki háttér alakult ki a VSZ-ben, ami további fejlesztésekhez adott lehetőséget, főleg az újabb adásmódok demodulálására és demultiplexálására.

A rádióelektronikai tevékenység a felderítés és a lehallgatás mellett a **rádióirányméréssel** fejeződik be, amikor megállapításra kerül a lehallgatott adó feltételezett települési helye. Ez egy igen fontos kiemelt része a tevékenységnek, mert ennek alapján lehet az adót besorolni, hadműveletileg azonosítani. Ezen a területen kezdetben Marconi DF-25 típusú Adcock rendszerű iránymérőt alkalmaztak, majd ez lecserélésre került a szovjet R-359-re és később a magyar R-1359M-re, amelynél a vevő az R-1250M volt. Ezekkel az eszközökkel egyrészt még mindig voltak frekvenciastabilitási gondok, másrészt a vezénylés jelentős időt vett igénybe.

A **hadászati rádióirány mérésnél** a szovjet R-703 került telepítésre, amelynek bizonyos elemeit magyar fejlesztésű eszközökkel cseréltünk ki. Az iránymérő rendszer a feladatokhoz szükséges pontossággal működött.

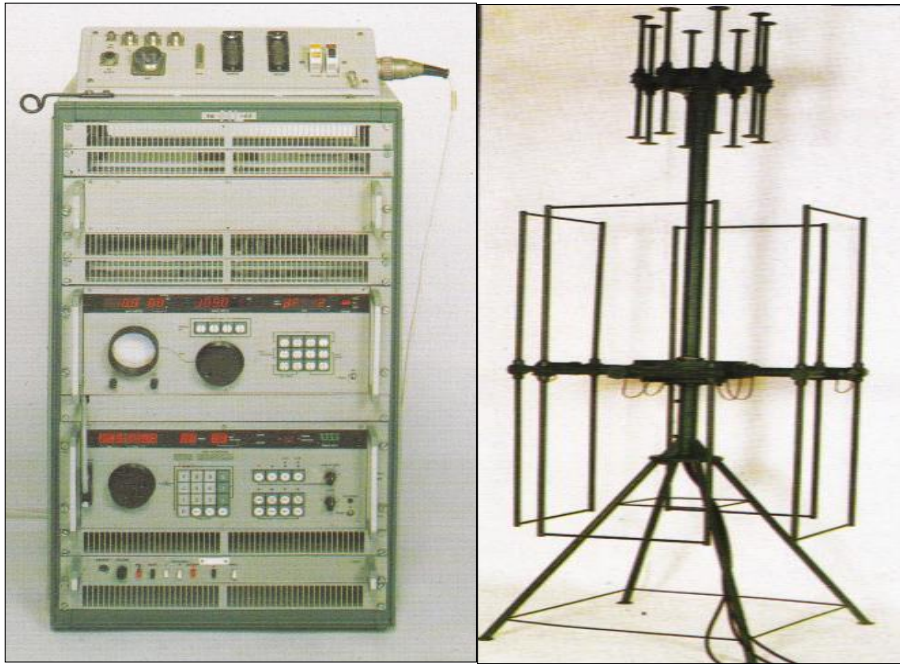
A fejlesztés iránya a hadműveleti iránymérésre koncentrált. Kifejlesztették az **R-1301** forgókeretes iránymérőt, amelynek vezérlése már sokkal gyorsabb és pontosabb volt.

R-1301 rövidhullámú iránymérő állomás

Kísérleteket folytattunk rádiócsatornán történő adatátvitelre R-10 Videoton számítógép és a Számítástechnikai Koordinációs Intézet M0-51X mikroprocesszoros mikroszámítógépe között távlehangolás, automatizált szög meghatározás és irányszög-visszajelentés folyamatának kialakításához. Az eredmények későbbi fejlesztésekhez adtak kiindulópontot.

Ultrarövid hullámon az iránymérő eszközök fejlesztése szintén nagy ütemben folyt, először az IU-6M, majd az IU-60, az I-70 és később a 20-500 MHz sávot egyben átfogó **UI-67** M került a rendszerbe a VREV, illetve az UREV vevők alkalmazásával.

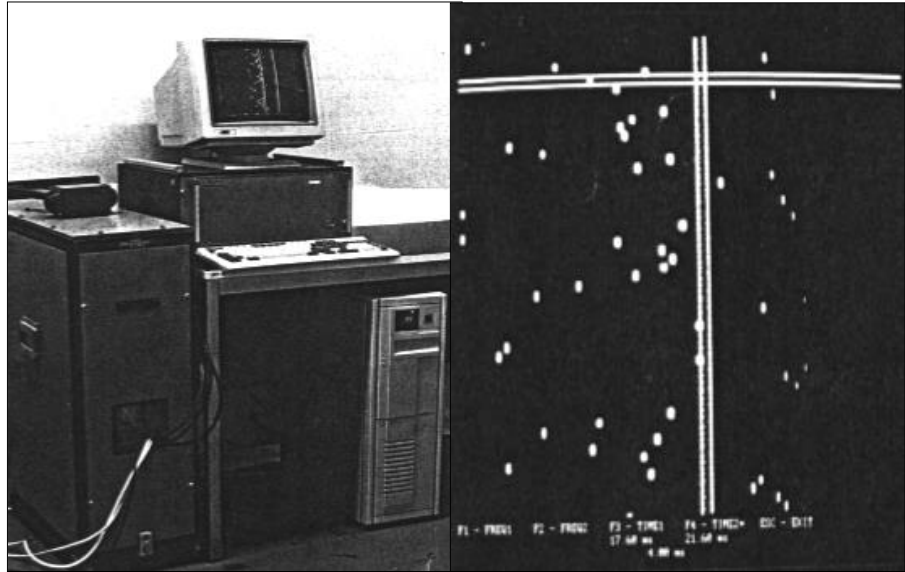

IU-67 iránymérő és antennája

Ennek eredményeként jelentős minőségi változások történtek a feladatok végrehajtásában, mert az irányszögek meghatározása kézi üzem mellett automatikus módon is végrehajtható volt.

A katonai hírendszerek fejlődése az 1980-as évek kezdetén a digitális jelfeldolgozás bevezetésével új modulációval bővült, amely a **szórt spektrumú eljárást** jelentette. Ennek egyik megoldása a frekvenciaugratás, amely az addig kifejlesztett felderítővevőkkel nem érzékelhető, illetve az információ nem állítható vissza értelmes formában.

Erre a kihívásra egy teljesen új módszerrel kerestünk választ, ez pedig az optikai jelfeldolgozás volt. Együttműködve a Budapesti Műszaki Egyetem Atomfizika Tanszékével egy nagysebességű **akusztó-optikai Bragg**-cellás elven működő panorámavevő került kifejlesztésre a 30–60 és a 60–90 MHz tartományban. Ezzel a fejlesztéssel egyrészt megelőztük nemcsak a nyugat-európai, hanem az amerikai berendezésfejlesztőket, -gyártókat is.

Bragg-vevő és a frekvenciaugratásos vétel vízésés ábrája

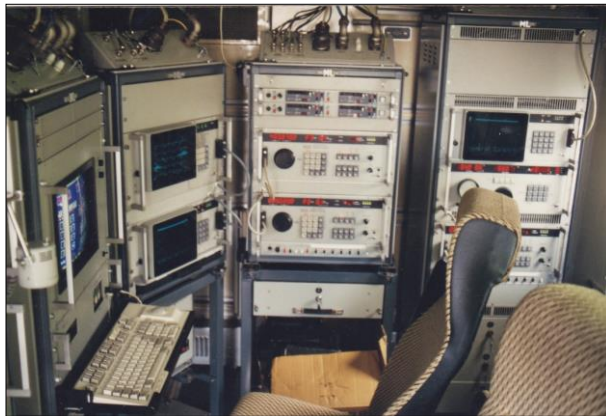
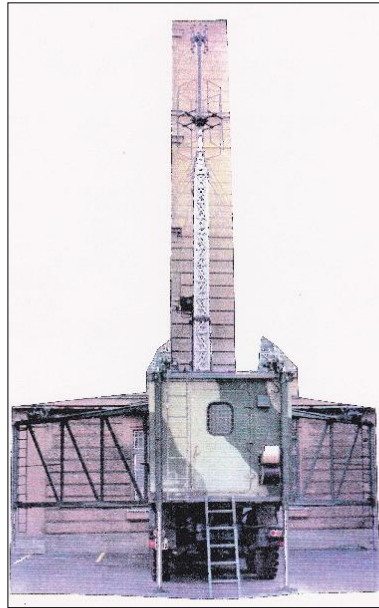
Ezt követően a hoppingfelderítés újabb lendületet kapott, és az ML jelentősen terjesztett változatokat gyártott ebből a típusból. Az optikai jelfeldolgozás előnyeit felismerve kifejlesztésre került egy 1 GHz sávszélességet átfogó mikrohullámú spektrumanalizátor, amely mind a rádiófelderítés, mind a rádiótechnikai felderítés számára alkalmas volt. Ugyancsak elkészült egy iránymérő változat is, mellyel több terepmérési kísérletet végrehajtottunk Gerlits Péter elgondolása szerint. A szakmai folyóiratokban főleg elméleti megfontolásokról írtak, megvalósításról nem volt információnk. **Egy amerikai optikai konferencián a berendezésünk nagy feltűnést keltett szakmai körökben, mert akkor láttak először működő eszközt.**

A digitális jelfeldolgozó alkatrészek fejlődése lehetővé tette az **egylapos** mikroprocesszor által vezérelt rövidhullámú vevőkártya kifejlesztését is. A bemeneti fokozat analóg maradt, az ezt követően történt analóg–digitális átalakítás után már a dekódolásig minden nagysebességű feldolgozáson ment keresztül. A kártya számítógépbe helyezve felderítővevőként működött.

Hasonló kártya és berendezés került kifejlesztésre a Szojka pilóta nélküli repülőgép fedélzeti felderítő- és zavaróképességének kialakításához a 20–100 MHz tartományban.

Ugyancsak kialakításra került egy fedélzeti lokátort felderítő- és zavaró berendezés.

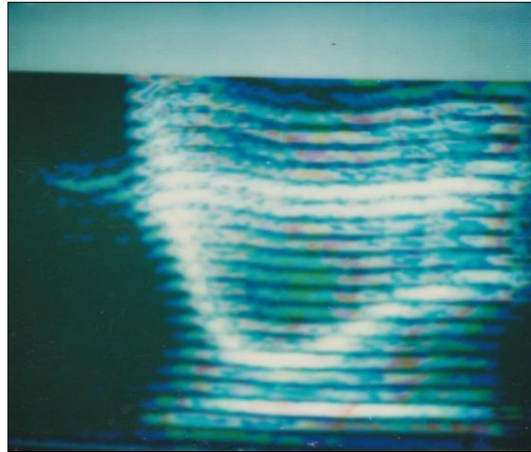
Az export mellett hazai igények is jelentkeztek a hadműveleti rádiófelderítés részéről. Viszonylag gyors fejlesztéssel egy 20 lábás konténerben megszületett a **Kaktusz**, a 20–500 MHz teljes sávú URH felderítő-, lehallgató- és iránymérő állomás Szabó Béla tervezése alapján.

A Kaktusz állomás és a belső kialakítása

A rendszer öntelepíthető képességgel rendelkezett. A szállítójárműről hidraulikus kiemeléssel önállóvá vált ráépített antennáját sugárzókkal együtt 30 méter magasra lehetett kinyomni. Az állomás belső ergonómiája a legmagasabb szintet elégtette ki. A teljes rendszer három állomásból állt.

A berendezésfejlesztésekkel párhuzamosan folyamatos volt a munka a **technikai felderítés** területén. Ez a tevékenység műszerekkel és vevőberendezésekkel jól felszerelt laboratóriumokban zajlott, és szorgos elemzéssel kutatták a modulációs módok rejtelmét. Több összetett eljárásra így derült fény, és így tudtuk a fejlesztések során viszonylag gyorsan megtervezni és megvalósítani a válaszokat a kihívásokra. Ebben a munkában nagy segítség volt az ML által fejlesztett **PPA-1M** párhuzamos analóg analízátor, majd a KFKI-fejlesztésű **Spektrum** real time digitális jelanalízátor.

Beszédsspektrum a PPA-1 analízátoron

Mindkettő unikum volt a VSZ-ben, és már ebben az időben fejlesztettünk személy és szó azonosítására alkalmazható programeljárásokat.

Az **operatív technika** területén is jelentős fejlesztések folytak, és a félvezető technika végre meghozta azt a lehetőséget, hogy a méretek radikálisan csökkentek. Több adásmód-lehetőséget fejlesztettünk, és a vételtechnika területén is fejlődést produkáltunk. Mindegyik eszközönél az egyszerű kezelhetőséget és a minimális hibalehetőséget tartottuk szem előtt. Az eszközök megbízhatóságára később sem volt panasz.

A rádiófelderítés szoros kapcsolatban van a **rejtjelfejtéssel**, és egyik eredménye, hogy hozzájutottunk a rejtjelzett táviratokhoz, így ezek fejtésével fontos információk birtokába kerültünk. A rejtjelfejtésnek történelmi hagyománya van, a tevékenység 100 mínusz epsilon éves. Az epsilon a matematikában, amely tudomány manapság fontos szerepet játszik a rejtjelzésben, igen kis mennyiséget jelent. A magyar katonai rejtjelfejtés 98 éves, ami majdnem 100 év, ez nincs messze a katonai hírszerzés és elhárítás 100 évétől.

Kiváló személyek és kiemelkedő eredmények fémjelzik a múltat, ha csak három táviratot említek, amely befolyásolta az országunk sorsát.

Magyar–román próbálkozás a német dominancia csökkentésére, Churchill terve egy balkáni blokk létrehozatalára a német és a szovjet erőkkel szemben, vagy az érintett állami vezetők háború utáni jogi felelősségre vonása a deportálásokért.

A háború utáni tevékenység eredményei **Gyürk Ottó, Vadász Iván, Reimann József, majd Becsi Géza** nevéhez kötődnek. Ezekhez mind technikai háttér kellett, számítógépek, speciális eszközök. Ezen a téren a fejlesztői területnek igen jó és gyümölcsöző kapcsolata volt a rejtjelfejtőkkel.

Több sikeres közös fejlesztés volt konkrét felhasználási célra.

A nagyintegráltságú programozható logikai blokkok (FPGA) megjelenésével új lehetőségek nyíltak a rejtjeltávíratok feldolgozására. Az FPGA logikai erőforrásaiból eredő párhuzamosság jelentős számítási teljesítményt tesz lehetővé. A nyolcvanas években ez a technika annyira egyedülálló volt, hogy piaci beszerzésre sem volt lehetőség. A KFKI – a meglévő folyamatos tudományos együttműködésünk eredményeképpen – vállalkozott egy ilyen gép kifejlesztésére, amely az intézet által valaha gyártott legnagyobb teljesítményű gép lett (TPA-XP-1), de az országban is első volt a technikai paraméterei alapján. Architektúrája 16 párhuzamos processzorból állt, teljesítménye másodpercenként 160 millió lebegőpontos művelet volt. Az eredményekről azonban, amelyek minden bizonnyal voltak, még ebben a zárt körben sem lehet beszélni.

A belső fejlesztések laboratóriumain kívül jelentős kapacitások voltak a **Hidász utcai objektumban**. Egyrészt itt folyt a gyári berendezések kis- és középszintű javítása, ami értékes információval szolgált a fejlesztőknek arról, hogy melyik specifikációt kell megváltoztatni, másrészt a gyárak információt kaptak a gyártási technológia időálló képességéről, főleg az alkatrészek tekintetében.

Ezek mellett jelentős fejlesztések is folytak: mikrohullámú célvevő kialakítása, antenasugárzókhöz kis zajú erősítők és különböző átmérőjű parabolaantennák gyártása 12 m átmérőig.

12 méter átmérőjű pozicionálható parabolaantenna

Konténeres mintaállomások kialakítása is üzemszerűen folyt elektromos, gépészeti és asztalos eszközök beépítésével együtt. Ezekkel az állomásokkal végeztük az ellenőrző vizsgálatokat, például az iránymérőknél a körméréseket. Váratlan belföldi vagy külföldi igény esetén az ipar vagy a külkereskedelem számára is gyorsan és kitűnő minőségben képesek voltunk mintaállomásokat varázsolni. Nem egy esetben ez indította el egy későbbi exportigény valóra válását.

A **Varsói Szerződésben** az FE Technikai Testületben, majd Tudományos Technikai Tanácsban a magyar delegáció előadása mindig esemény volt, és általában utána mindig kétoldalú szakmai megbeszélésekre került sor, ahol értékes információkat is kaptunk olyan fejlesztésekre, amelyekre a szovjeteknek is nagy szükségük volt.

Magyar tárgyaló delegációk
(Lugosi vörgy., Szőnyi ezds., Munkácsi ezds., Ráth ezds., Szabó ezds.)

Az eredményeinket nagyra értékelték, így jelentős számban vettek REV-251 rövidhullámú vevőt, különböző URH-vevőket, panorámákat, Boleró mikrohullámú komplexumot, nagysebességű real time Fourier-analizátort, PPA-analizátorrendszereket és több munkahelyes beszédspektrum-analizátort, valamint különböző magnetofonokat. Ez jelzésértékű volt a többi tagállamnak a beszerzésre. Így szinte állandó partnerek voltak a németek, lengyelek, csehszlovákok, románok, sőt néha a jugoszlávok is.

A hazai rendszerek automatizálása során nagy tapasztalatot szereztünk, és erre alapozva több komoly rendszert sikerült kialakítani exportigényre.

Rövidhullámon az **NDK** részére fejlesztettünk egy nagy kapacitású felderítő-, lehallgató-, iránymérő rendszert, amely több mint 50 vevőből és hat iránymérő állomásból állt. A rendszer vezérlő-, koordináraszámító, elemző- és értékelőközpontjának alapja egy TPA számítógép volt. Mikrohullámú felderítésük részére egy Boleró komplexumot vettek, és a frekvenciaugratásos felderítéshez egy AO spektrumanalizátort vásároltak.

Az 1990-es rendszerváltás után ezekből a készülékekből semmit nem adtak vissza a németek, mert egyrészt áramkörileg tanulmányozták az eszközöket, másrészt továbbra is használták ezeket.

Román igényre /Bozót/ beépítésre került két páncélozott szállítójármű. Az egyikben RH, a másikban URH felderítő-, lehallgató- és iránymérő állomás lett kialakítva. A szűk hely ellenére sikerült ergonomiailag jó megoldást találni a munkahelyeknek. Az aradi közös csapatpróbán is sikeresen szerepeltek az állomások, amelyek egy-egy zászlóalj kiinduló részét képezték.

Páncélozott RH és URH felderítő-, lehallgató- és iránymérő állomások

A román vezetés elismerően nyilatkozott a két állomás képességéről, amelyeknél a gyors telepíthetőség és iránymérési pontosság volt a megvalósítandó cél.

A lengyel mikrohullámú felderítés szinte teljes mértékben magyar fejlesztésen és gyártáson alapult, még a 90-es évek közepén is ezek a berendezések voltak használatban.

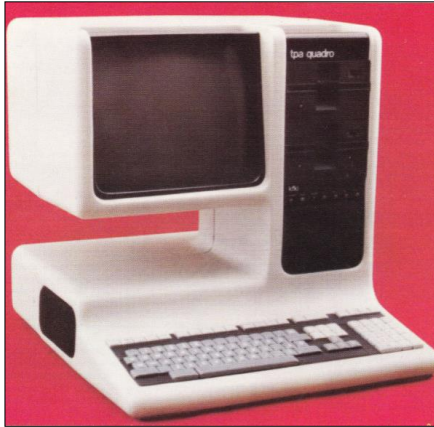
Jugoszlávia az ultrarövid tartományban működő IU-60-as rendszert vásárolta meg, amelyet egy összehasonlító mérésen alapuló sikeres csapatpróbával kombináltan vett át.

Megállapítható, hogy a csehszlovák, a keletnémet, a lengyel rádiófelderítés alapvetően, a bolgár és a román részben magyar eszközöket, rendszereket alkalmazott.

A 60-as évek vége felé már jól olajozottan működött **az ipar, egyetem, csoportfőnökség kapcsolati rendszer**. Így egyre növekvőbb befolyásunk lett olyan kérdések eldöntésében, amelyek általános ipari fejlesztések során felmerültek a döntéshozóknál. A 60-as évekig a magyar elektronikai ipar elektroncsöves technológiája a hazai alkatrészbázissal megfelelő minőséget produkált. **Mi azonban már láttuk a fejlődés következő lépcsőjét**, és jelentős erőfeszítéseket tettünk, hogy az alkatrészipar kezdjen bele egy nagy fejlesztésbe, mert kisebb és **jobb alkatrészbázisra volt szükségünk**, ami azután a polgári termékek számára is minőségi javulást eredményezett. Ellenállások, kondenzátorok, tranzisztorok és integrált áramkörök készültek el, amelyek nélkül nem tudtunk volna fejlődni, mert a hazai piac nem kényszerítette erre a gyártókat.

A **számítástechnika** alkalmazási területén is élen jártunk. Először a Videoton R-10 gépével fejlesztettünk programokat, amelyek alapját képezték a munkahelyi automatizálásnak. Ebben a munkában Várhelyi András jeleskedett, aki nemcsak a programozási oldalt ismerte, de az áramköri megoldásokban is maradandót alkotott. A gép megbízhatósága, illetve a gyári szerviz rendelkezésre állása meghibásodások esetén nem elégítette ki a követelményeket, mert éles rendszerben nem állhat napokig a felderítés. Ezért váltottunk, és a nagyobb megbízhatóság irányába kerestünk partnert. Így találkoztunk Szalay Miklóssal és kollégáival, akik profi módon oldották meg napi igényeinket, és biztos háttérrel nyújtottak fejlesztési elképzeléseinkhez is. A KFKI a nukleáris eszközök vezérlésére már akkor nagyobb megbízhatóságot és rendelkezésre állást biztosított, így váltottunk a TPA-vonalra, ami hihetetlen távlatokat nyitott meg számunkra.

Kifejlesztésre került egy univerzális vezérlőprogram az RH-, URH-eszközök részére, ezzel biztosítva a kétirányú adatforgalmat, ami az automatizálási elképzelésekhez elengedhetetlen volt. A KFKI-ban folyó folyamatos fejlesztések eredményeként mindig újabb és gyorsabb gépekhez jutottunk. Az egyik legnépszerűbb változat a TPA Quadro volt, amely három mikroprocesszoros megoldással az akkori idők egyik legjobban alkalmazható kisgépe volt.

TPA Quadro számítógép

SCC-1 terepi számítógép

Másik előnye a KFKI-vonalnak az volt, hogy az összes analizátor ilyen gépekkel volt vezérelhető. A TPA-területen Szota Tibor nevéhez fűződnek komoly eredmények, például a keletnémet iránymérő rendszer programját ő készítette el.

A kifejlesztett eszközök műszaki színvonala, szolgáltatási képességei megfeleltek a kor követelményeinek. **Mi alkalmaztunk elsőként félvezető technikát**, tranzisztort és integrált áramköröket a berendezésekben. Később mikroprocesszor-alapú vezérléseket és **mesterséges intelligenciát** dolgoztunk ki a rendszerszintű működéshez.

Az eszköz- és berendezésfejlesztéseket egy idő után már a rendszerszemlélet irányította. A kifejlesztett berendezések, vevők, iránymérők, analizátorok lehetővé tették az automatizáltság irányába való elmozdulást. Ez az igény a számítástechnikai eszközökkel szembeni követelmények emelését jelentette, ami főleg az adatok átviteli sebességével és a memóriaműveletekkel kapcsolatban jelentkezett. Az RH- és URH-területen a vevők és a panorámák alkalmazása lehetővé tette az iránymérők gyors vezérlését, így a rendszer nagyszámú mérésre és eredményjelentésre volt képes. Hasonló erőfeszítések történtek a mobil automatizált rendszerek kialakításánál is.

Az ilyen rendszereknek a kifejlesztése és üzemeltetése során szerzett tapasztalatok lehetővé tették, hogy nemzetközi szinten is megjelenjünk.

A belső és ipari fejlesztéseket kezdetben a HM finanszírozta, később az Országos Tervhivatal és a KGM vezetése mellett a haditechnikai fejlesztésekre elkülönített **Gyártmányfejlesztési Forgóalapot (GyFA)** hoztak létre. Az eszköz, berendezés árába beépítésre került a támogatás mértéke, és az a teljes költség visszatérítéséig az alapba került. Ez jelentős háttérrel biztosított az exportnak, bár több esetben a támogatás részét az ipar és a külkervállalatok nyereség címén megtartották, így az alap nem nagyon bővült. Ettől függetlenül **a fejlesztést és a gyártást a nagy mennyiségű export gazdaságossá tette.**

A kutatási szakaszban lévő tevékenységek finanszírozására vissza nem térítendő **Kísérleti Kutatási forrásból** (KisKut) volt biztosítva, amellyel jelentős mértékben bővíteni lehetett a műszerezettséget, vagy speciális anyagok, eszközök beszerzését, amelyeket később más projektekben is használtunk. A GyFa- és a KisKut-igények elbírálását az IpM Iparszervezési Főosztálya végezte Héjj Antal ezds. vezetésével, aki jelentős támogatást adott azoknak a témáknak, amelyeknek az exportlehetősége nagy valószínűséggel realizálódhatott.

A kutatás-fejlesztési tevékenység **gazdaságosságára** néhány jellemző adat: a hazai igény kielégítése egy ötéves tervidőszak alatt 30–50 MFt volt, míg exporttal 500–600 MFt bevételt tudtunk realizálni a 70-es években. A dollárelszámolású export, amely később, az 1973-as évtől indult, 400 MUSD-t termelt ki az országnak.

Az elért **technikai színvonal külföldi prezentációi** kiváltották néhány, Varsói Szerződésen kívüli ország érdeklődését, és megkezdődött Szíriába, Irakba a dollárelszámolású export.

Szőnyi mk. ezds. műszaki bemutatót tart
(mellette Gyimóthy alez. és Ráth örgy.)

Az első nagy budapesti haditechnikai kiállítás után indult meg a széles körű érdeklődés, amely komoly nagy üzleteket eredményezett például Líbiában, Indiában. Az utóbbi esetben ma is működnek a magyar rendszerek, ami kitűnő referenciának számítana egy újabb üzletnél.

Nagy viták voltak és vannak az elért eredményeinkkel kapcsolatban, a régi értékeléseket túlzónak tartják, de van egy újabb értékelés 1993-ból, a TÁVKEI-ből Ribárszky Tamás próbálta sajátosan átértékelni a tevékenységet. A Nemzetbiztonsági Hivatal és a Szakszolgálat azonban pozitív eredménnyel zárta a vizsgálatot.

A kutatás-fejlesztési eredmények és azok ipari megvalósulásának piacon történő értékesítésére létrehozták az **Elektronikai Igazgatóságot**, ahol kidolgozták a konkrét külföldi igényeknek megfelelően kialakítandó rendszerek műszaki dokumentációit, ellenőrizték a gyártási folyamatokat és irányították a rendszer integrációját. Az igazgatóság szakemberei mind Magyarországon, mind külföldön megfelelő kiképzést is biztosítottak az új eszközök, rendszerek kezelésére. **Az elvégzett munka színvonalára jellemző, hogy nemzetközi tendereken a fejlett nyugati országok vezető cégeinek ajánlatait képesek voltak műszakilag felülmúlni és utána kitűnő minőségben teljesíteni.** Az igazgatóságot kezdetben Dr. Schneider Pál ezredes szervezte, majd Lugosi György kapta meg az irányítást, Szűcs László ezredes műszaki igazgatóval. A szakmai területen Balázs Károly HM főtanácsos, Kövér Zsigmond, Kalas István, Bálint István dolgoztak kitűnő eredménnyel. Később Fliszár László, majd Szalay Miklós és Zakor Géza kaptak vezető szerepet az Igazgatóság életében. Az Elektronikai Igazgatóság egyszerre foglalkozott a piacszerzéssel, a különböző rendszerek műszaki követelményeinek a kidolgozásával, tenderanyagok készítésével, műszaki bemutatók szervezésével, a vevő szakembereinek kiképzésével és a rendszerek helyszíni telepítésével. Valójában az ipart és a külkereskedelmet segítette olyan mértékben, hogy az üzlet sikeres legyen. Mögötte mindig ott volt a rádióelektronikai fejlesztő osztály, ahonnan újabb és újabb ötletek jöttek. Ez egy igen sikeres szimbiózis volt.

A technikai eszközök mellett a **döntő oldal az ember** a mindennapi munkájával, amelyet a célok elérése érdekében végzett. A rádióelektronikai osztály állománya szinte olyan volt, mint a labdarúgásunk aranycsapata: egyszer volt és megismétlődése szinte lehetetlen, hacsak ugyanilyen követelmények, körülmények és lehetőségek nem állnak majd fenn. **Néhány név az osztály szakmai tevékenységét meghatározó hivatásosok köréből:** Szőnyi István, Gerencsér László, Szokol Nándor, Faragó György, Horváth Gyula, Gyimóthy Géza, Szabó Béla, Zakor Géza, Gerlits Péter, Szota Tibor, Lipcsey Lajos, Hardy Ferenc, Uhrin Mihály, Ráth Tamás. Természetesen voltak ellentmondások, antipátiák, de a cél elérése mindennél fontosabb volt egy új és jobb készülék, berendezés vagy software elkészítése. Ennek a csapatnak a szakmai tudása tiszteletet érdemlő volt, nem az ipar vezetett minket, hanem mi vezettük az ipart. Mi előbb tudtuk az új eszközök paramétereit, mint az iparban vagy az egyetemen a kutatók. Körülbelül 60 szaklap, folyóirat volt előfizetve, és azokat tanulmányozni kellett, mert ha valami elkerülte a figyelmünket, az előbb-utóbb kiderült. Folyamatosan jártunk az európai szakkonferenciákra, és onnan is rengeteg anyagot hoztunk, ezek mind feldolgozásra kerültek. A számítógép már az 1968-as évtől kezdve a rendelkezésünkre állt – mikor a hadseregben ilyet még csak képről láttak –, rengeteg programot írtunk.

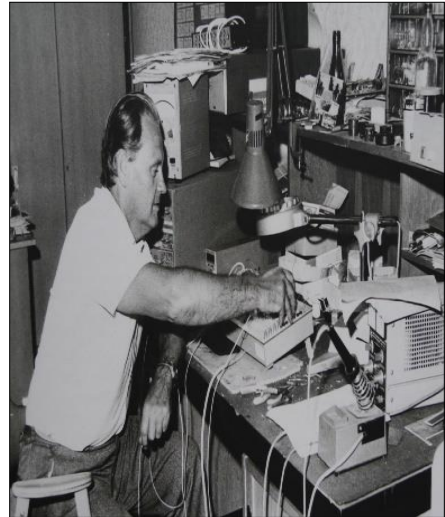
A fejlesztések indulásánál és közben folyamatos, szenvedélyes szakmai viták zajlottak, ahol nem a rendfokozat döntött, hanem a mérnöki tudás. Ezt más helyen nem lehetett tapasztalni. E mellett különösen hangsúlyoznom kell a többi munkatárs elkötelezettségét és tudását.

Itt szeretném külön kiemelni a polgári alkalmazottak kiemelkedő teljesítményét: több eszköz, gyakorlat nem sikerült volna, ha ők nem végzik munkájukat azzal a szorgalommal és szaktudással, ami nálunk megszokott volt.

A nevek itt sem maradhatnak el: Balázsi Károly, Várhelyi András, Veszely József, Nagy Béla, Jászberényi Jánosné, Ötvös Attila, Kámán Sándor, Molnár László, Perge József, Forgács Rudolf, Dudás Mihály, Varga Gábor, Csatlós János, Veres Dezső, Süveges Gyula, Csomor József, Dani Ferenc, Juracsek István, Nerád József, Gecsei László, Polgár Róbert, Dósa Béla, Oszlányzky Bertalan, Mellári Károly, Erdélyi József, Mór András, Helvei Ferenc, Csendity Gábor, Reinhárd József, Kürtösi Ferenc, Melkvi Mihály, Molnár Imre, Koczák Imre.

Várhelyi András pa.

Nagy Béla pa.

Veszely József pa.

A csoportfőnökség ideális helye volt a K+F-nek, mert az éles feladatok mindig újabb és újabb megoldásokat kívántak, és ez serkentette a szakembereket a gondolkodásban, a napi munkában, az eszközök készítésében. Az egyéni ambíciók segítettek a szakmai érvényesülésben, a kiválasztásban is inkább a teljesítmények domináltak. **A Nyári–Szőnyi–Lugosi–Schneider-vonal** a legendák történetében van ma már, de megvolt a megfelelő szellemi, szakmai áttételeződés és a **Ráth, Huszty, Király vezetés** is folytatta ezt a nagy ívű tevékenységet.

Meggyőződésem, hogy a jelenlegi szakemberek is megfelelő tudással rendelkeznek.

Az eredmények eléréséhez igen sok munka kellett, kudarcon át vezet az út a sikerhez. Ehhez elkötelezett emberek kellettek, egy-egy nagyobb feladat elvégzésénél emlékszem a kollégákra, akikkel sok-sok éjszakát átdolgoztunk, emlékszem tekintetükre, kézfogásukra. Sokuknak családi gondjaik is voltak, de a munka mindig előbbre volt.

Nehéz volt az elektronikai sakkjátszmát játszani, mert a műszaki fejlődés mindig megváltoztatta a figurák állását a táblán.

Erre egy jó példa a **siklósi torony**, amely viszonylag gyorsan, kb. egy év alatt elkészült. Az eredményeket megszemlélte egy német tábornok, aki csodálkozott a teljesítményen és megemlítette, hogy náluk ezt annak idején a Rohde&Schwartz három évig mérte.

Ehhez hasonló eredményeket még jó néhányat lehetne felsorolni.

A támogató vezetők:
Lugosi vörgy., Lakatos ezds.

Lugosi vörgy.,
Bush elnök szárnysegédje

A csoportfőnökség kijelölt kutatóhely volt, felsőszintű költségvetési tervező, felderítőszakanyag-nem-felelős és -alkalmazó. Ezekkel a jogosítványokkal **ideális környezetet lehetett teremteni a műszaki kutatás-fejlesztésnek.**

A kutatás-fejlesztési témákat végigtekintve látható a Felderítő Főnökség és azon belül a rádióelektronikai fejlesztési osztály **kultúrateremtést eredményező,** témakezdeményező és segítő szerepe, ami azt is mutatja, hogy mennyire meghatározó, sőt egyes esetekben mennyire irányt adó volt a magyar elektronikai ipar számára.

Összegzés

A rádiótechnikai felderítés műszaki kutatás-fejlesztési tevékenysége az alapfeladat ellátásához szükséges eszközök, berendezések kutatásához, fejlesztéséhez és gyártásához adott műszaki kiindulást. Mivel a hírközlés eszközei folyamatos fejlődésen mentek keresztül, ennek az alaptevékenységnek a biztosítása később az ipar számára egy folytonosan fejlődő gyakorlatot hozott. **Valójában a magyar elektronikai ipart a rádióelektronikai fejlesztések hozták fel nyugat-európai nivóra, ami lehetővé tette az exportot is.**

A múltbeli kultúrateremtő szerep nem évülhet el nyom nélkül, az új elektronikai ipar számára is a rádiófelderítés pótolhatatlan szerepet kell és fog játszani.

A rádióelektronikai felderítés nem volt hiábavaló tevékenység. A bipolaritás időszakában mindenki egyensúlyra törekedett, mert ez jelentette a békét és a biztonságot, ennek az volt eredménye, hogy 1990-ig nem volt háború Európában. **A magyar rádiófelderítés műszaki kutatás-fejlesztése ehhez járult hozzá nem kis mértékben a tevékenységével, és ezzel nemzetközi tekintélyre tett szert mindkét oldalon.**

Köszönet az előadás összeállításához nyújtott segítségért Várhegyi István, Keszmann Oszkár, Veszely József, Binder Tamás, Ördög László kollégáknak.

DR. GYARAKI KÁROLY NY. ALTÁBORNAGY

**A MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS
SZERVEZETI FEJLŐDÉSE
A RENDSZERVÁLTÁSTÓL 1995-IG**

Tisztelt Konferencia!

A rendelkezésemre álló szűkre szabott időben a címben meghatározott történelmi időszakban (1989/1990-tól 1995/1996-ig), pontosabban az MH KBH létrejöttétől (1990. február 14.) a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) megalkotásáig, illetve hatályba lépéséig (1996. március 28-ig) működő MH KBH fejlődésének bemutatása előtt engedjék meg, hogy bevezetés gyanánt – táblázatokkal illusztrálva – néhány statisztikai adattal fárasszam Önöket.

Az **1. táblázatban** foglaltam össze az önálló magyar katonai elhárítás 100 éves (1918–2018) intézménytörténetét. Kutatásaim alapján állítom, hogy más-más név alatt **26 szervezet** létezett a száz év alatt. Sárgával emeltem ki azokat, amelyek magukba foglalták (integrálták) a katonai hírszerzést és a katonai elhárítást. Ilyen szervezet 15 volt, amely a 99 év és hét hónapos élettartam **69%-át** teszi ki.

A katonai hírszerzéstől **elkülönült 11 szervezet** (működésének éveit számítva **31%**) két formában létezett. **Kilenc alkalommal önállóan** nevezhető (ezt világosképpel emeltem ki a táblázatban), azaz alárendeltségétől függetlenül „alanyi jogon hordta a katonai elhárító nevet” [pl. HM II. (Katonai elhárító) Főosztály vagy BM III. (Katonai Elhárító) Főosztály] és **két alkalommal** (ezt sötétkék alapon fehér betűkkel jelöltem) a BM-től elvált és önálló – bár a papíron a belügyminiszter felügyelte – szervezatként Államvédelmi Hatóság **részeként** [ÁVH II. (Katonai elhárító) Főosztály néven], illetve a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség alárendeltségében BM/IV. (Katonai elhárító) Csoportfőnökség néven funkcionált.

A **2. táblázat** arról tájékoztat, hogy a katonai elhárítás **26 szervezetében 48 vezető** nevezhető meg. Ebben a táblázatban sárgával emeltem ki azt a **16 vezetőt**, akik a katonai hírszerzést és a katonai elhárítást egy szervezetbe **integrálva vezették**. A nem kiemelt (nem színezett) **32 fő közvetlenül** (14 fő alosztály-, illetve csoportvezetői; két fő osztályvezetői; négy fő főosztályvezetői; öt fő csoportfőnöki; egy fő főigazgató-helyettesi; két fő hivatalvezetői; négy fő főigazgatói minőségben) **vezette** a katonai elhárítást.

A **3. táblázat** a katonai elhárítás alárendeltségével, irányításával és vezetésével kapcsolatos statisztikai adatokat tartalmazza. Ebből a legérdekesebbet, az alárendeltséget emeltem ki (sárgával alászínezve). Mint látható, öt szervezet jelölhető meg, nevezetesen: a HM-szerű (34%), a BM-szerű (34%), az ÁVH (2,5%), a parancsnokságszerű (7%), és a Vezérkar-szerű (22,5%). Amennyiben a HM-et, a parancsnokságot és a VK-t, illetve a BM-et és az ÁVH-t összevonjuk, akkor a hadügyi dominancia (64%) figyelhető meg a belüggyel (36%) szemben.

1. Az MH KBH létrejöttét megelőző főbb történések

Ebben a részben szeretném röviden felidézni azokat az eseményeket (történeket), amelyek megelőzték az MH KBH 1990. február 14-én történt létrejöttét.

A katonai elhárítás szervezeti formája a rendszerváltást közvetlenül megelőzően a **BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség** volt, amely az MNK Belügyminisztérium keretein belül létrehozott BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség negyedik csoportfőnökségeként **1962. augusztus 15-én jött létre** (és működött 1990. február 14-ig).

Bár a katonai elhárítás történetét Prof. Dr. habil. Szakály Sándor, a VERITAS Történetkutató Intézet főigazgatója és Dr. Okváth Imre történész, az ÁBTL főosztályvezetője is érintette, úgy gondolom, hogy nem haszontalan, ha – szigorúan a katonai elhárításra koncentrálva, felsorolásszerűen – én is beszélek róla.

A BM III/IV. (Katonai Elhárító) csoportfőnökség sorsát befolyásolni látszó történések egyike **Sillai Árpád** rendőr ezredes, az Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság (ÁBMHT) vezetőjének **1988 novemberében tett kijelentése**¹ volt, amely szerint a **katonai elhárítás** – a vonalas és objektumi elv alapján kiépített totális biztonsági rendszer helyett az állambiztonság fő irányaira, területeire és feladataira koncentráló új rendszerben létrehozandó, több igazgatóságból álló „Biztonsági Szolgálat” egyik igazgatósága – az **Elhárító Igazgatóság** része lehetne.

Horváth József rendőr vezérőrnagy, a BM III/III. (Belső Reakció Elhárító) Csoportfőnökség vezetője vetette fel először azt a gondolatot,² hogy a katonai elhárítás szervezetét (a Határőrség elhárítása nélkül) profiltisztítás érdekében a **Honvédelmi Minisztériumnak** kellene átadni.³

1989. március végén a BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökségen készült **reformterv**⁴ szerint az Alkotmányban rögzített és egy új biztonságpolitikai törvényben szabályozott egységes, három (hírszerző, biztonsági és szak-) szolgálatból álló „**Nemzetbiztonsági Hivatal**” egyik szolgálat, a **Biztonsági Szolgálat** foglalná magába a katonai elhárítást is.

¹ BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. In: GYARMATI György (szerk.): Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. pp. 11–33.

² BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. p. 14.

³ BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. p. 15.

⁴ Uo.

Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség vezetője **1989.04.18-án** felterjesztett **jelentésében**⁵ egy, a katonai elhárítást is magában foglaló „**Nemzetvédelmi Szolgálat**” létrehozását látta szükségesnek, amelyet a belügyminiszter felügyelne, a BM-en belül megalakítandó Védelmi Tanács irányítaná és egy belügyminiszter-helyettes vezetné.

1989. május 5-én Pallagi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökségnek **feladatot szabott**⁶ a csoportfőnökség majdani jogállásának, ügyrendjének és szervezeti feladatainak, valamint a munka folytatása fő irányainak kidolgozására arra az esetre, **ha** olyan döntés születne, amely szerint **a csoportfőnökség átkerül a HM állományába.**

1989. június 9-én ült össze az MSZMP KB Nemzetközi, Jogi és Közigazgatás-politikai Bizottsága (NJKPB) és hallgatta meg **Horváth István** belügyminiszter jelentését.⁷ Ebben a jelentésben a miniszter – többek között – javaslatot tett az új, három csoportfőnökséget (1. Hírszerző, **2. Elhárító** és 3. Belső biztonsági) tartalmazó „**Állambiztonsági szolgálat**” létrehozására. A jelentésben egyértelművé tette, hogy „profilisztítás” érdekében a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökséget **a Magyar Néphadsereg szervezetébe kell integrálni**, és az integrálást – a két ütemre tervezett átalakítás első ütemében – végre is kell hajtani. Valójában tehát a katonai elhárítás sorsa már ekkor eldöntöttnek volt tekinthető.

Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség vezetője – végrehajtva a belügyminiszter állambiztonsági helyettesének a katonai elhárítás HM-be való beintegrálására vonatkozó parancsát – **1989.09.01-jén** terjesztette fel **jelentését.**⁸

A terjedelmes és tartalmas jelentés rendkívüli alapossága (is) megerősíteni látszik, hogy a katonai elhárítás valójában és ténylegesen nem akadályozta a politikai és állambiztonsági rendszerváltást, és cáfolja – a helyenként és időnként még ma is elhangzó vádat –, hogy nem teljes „vállszélességgel” támogatta azt.

A csoportfőnöki jelentés tartalmazta, hogy a vizsgálat során – mint írták – megismerték a HM ezzel kapcsolatos elgondolását és véleményét is.⁹ Az összegzett vélemények alapján az integrálást és azzal párhuzamosan a tevékenység korszerűsítését megoldhatónak látták.

⁵ A BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: ÁBTL 1.11.7-61-242/89 (9.d)

⁶ BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. p. 18.

⁷ „Jelentés a bel- és állambiztonság kérdéseiről a jelenlegi belpolitikai helyzetben”. BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. p. 19.

⁸ 1.11.7 BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: (1.11.7.-61-3098-1/1989. (9.d.)

⁹ A kutatás során e tevékenység végrehajtását (Ki kivel egyeztetett? Milyen vélemények és ellenvélemények hangzottak el?) különböző szubjektív és objektív okok miatt nem vizsgáltam, pedig hasznos lett volna, a még ma is elhangzó és napvilágra került bíráló vélemények okainak megismerése érdekében.

Tizenkét pontban fogalmazták meg a megnevezésre (MN Katonai Elhárító Szolgálat), az alárendeltségre (honvédelmi miniszter), a feladatokra (az eddigieknél szűkebb, a kémelhárításra, a harcészültségre, a titokvédelemre, a fegyver-, lőszer-, robbanóanyagra stb. koncentráció), a szervezeti felépítésre (MN-objektumcentrikusság), a hatáskörré, a személyi illetékességre (csak az MN állománya és a hozzátartozók) és az egyéb követelményekre vonatkozó figyelemre méltó javaslataikat.

Figyelemre érdemesek voltak a **személyi állományra** (pl. 507 státusz, 485 fős létszám, 42–45 vezetői és 30–35 éves beosztotti életkor, 81 BM-, 68 HŐR-, 358 MN-állománykategória, főiskolai végzettség, ellátási rendszer, ruházat stb.) **vonatkozó adatok**.

Az **operatív eszközök** biztosítása: BM és/vagy MNVK 2. Csoportfőnökség és/vagy saját forrásokból. Külön **nyilvántartásokat, információs és prioritási rendszert** javasoltak.

Az anyagok, a nyílt és a rejtett vezetés (híradó és rejtjelző), a technikai eszközök (gépjárművek), a lakások stb. ügyét **könyvjóváírással** javasolták rendezni.

A folyamatos működéshez szükséges mintegy **250 ezer minősített ügyiratot** a BM Titkárságtól elvi jegyzőkönyv alapján vették volna át, és az önálló irattár kialakításával biztosították volna azok szükség szerinti használatát. Egyebekben az MN ügykezelési rendhez való igazodást tervezték.

Az elhelyezést a HM objektumaiban gyakorlatilag megoldottnak tekintették. Az **integrálás ütemezését illetően** úgy gondolták, hogy hatálytalanítva az idejétmúlt jogszabályokat és szabályozókat,¹⁰ egy **BM–HM közös parancs** alapján és egy részletes **HM-utasítást** követően **három ütemben** hajtották volna végre olyan számvetéssel, hogy 1990.04.01-jétől az új alárendeltségben és rendszerben a szakszerű működés megkezdődhetett volna.

A megoldás természetesen mind tartalmában, mind formájában, mind időben sok vonatkozásban eltért a fentiektől.

2. Az MH KBH létrejöttének jogszabályi háttere

Ebben a részben felsorolásszerűen (egy kimutatással szemléltetve) ismertetni kívánom a változások széleskörűen értelmezett „**jogszabályi**” (törvények, törvényerejű rendeletek, minisztertanácsi rendeletek és határozatok, miniszteri intézkedések, a Magyar Honvédség parancsnokának parancsai, ügyrendek) **hátterét**.

Az MH KBH létrejöttének, majd fejlődésének és átalakulásának jogszabályi hátterét illetően az alapvető **jogszabályokat** és az azokban foglalt legfontosabb **információkat a 4. táblázat** tartalmazza.

¹⁰ A néphadsereg (polgári védelem katonai szervei) parancsnokainak és a Belügyminisztérium Katonai Elhárító Csoportfőnökség szerveinek közös feladatai, a kölcsönös együttműködés követelményeiről szóló 0011/1973. sz. és a 40/1980 sz. HM–BM együttes utasítások, valamint a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség 61-896/2/1972. sz. ügyrendje.

Tekintettel arra, hogy az előttem felszólalók bizonyára foglalkoztak a rendszerváltásban is szerepet játszó jogszabályokkal, itt csak a táblázatot mutatnám be magyarázat nélkül, illetve csak azokról szólnék, amelyekről eddig nem esett szó, ha a rendelkezésre álló idő erre lehetőséget ad.

3. Az MH KBH szervezeti felépítése

Ebben a részben szeretném bemutatni a szervezetek hiteles állománytáblái alapján készített táblázatokkal szemléltetve:

- a **BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség** (utolsó) szervezeti felépítését a rendszerváltáskor (1989.04.26. – 1990.02.28.);
- az **MH KBH (első)** szervezeti felépítését békében (1990.03.01. – 1990.10.31.);
- az **MH KBH (második)** állapotát békében (1990.11.01. – 1991.11.30.);
- az **MH KBH (harmadik)** szervezeti felépítését békében („B”) és mozgósítás („M”) esetén (1991.12.01. – 1992.11.30.);
- az **MH KBH (az Antall–Boross-kormány idejében utolsó)** szervezeti felépítését (1992.12.01. – 1995.04.30.).

Mielőtt rátérek a részletes ismertetésre rögzítenem kell két körülményt, illetve követelményt.

Egyfelől azt, hogy a katonai elhárítás szervezeti felépítésében – a jogszabályokban előírtakon túlmenően, függetlenül az alárendeltségtől, a kezdetektől fogva – **alapelveként** rögzült az „**objektumcentrikusság**”, amelynek értelmében a haderő mindenkor helyzetéhez (szervezetéhez, területi elhelyezkedéséhez, feladataihoz stb.) igazodnia kellett.

Másfelől azt, hogy a HM HIM Központi Irattárában őrzött és tanulmányozható hiteles állománytáblák általában évente-kétévente készültek, így nem minden esetben egyeztek meg a valós időben (a „**valóságban**”) – az állományilletékes parancsnok által engedélyezett, illetve jóváhagyott – bekövetkezett változásokkal. Az állománytáblák természetesen dokumentáltan hitelesítették az év közbeni változásokat is.

Az első követelmény, az objektumcentrikusság jól megfigyelhető a katonai elhárítás szervezeti felépítése és a katonai elhárításra is kötelezettséget róó, egymást követő haderőfejlesztési tervek közötti összhangjában.

Az **5. táblázatba** foglalt **haderőfejlesztési tervek**¹¹ közül az érintett és vizsgált időszakban (1989/1990–1995) a sárgával kiemelt „**BAKONY**”, „**GERECSE**”, „**GAMMA**” (az 5–7. fsz. alatti) tervidőszakok (1986.08.01. – 1994.01.31.). érdemelnek figyelmet. Rövid kifejtésükre az adott szervezeti felépítés bemutatása során teszek kísérletet.

¹¹ Az 5. sz. táblázatot a kutatómunkám során a HM Központi irattárában szerzett adatok és SOMKUTAS Róbert: Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000). Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015. könyve alapján készítettem.

Az 1971.09.01. – 1985.08.31. között megvalósított „RÁBA”, „MARCAL”, „TISZA”, „MÁTRA” (az 1–4. fsz. alatti) tervidőszakokat csak azért mutatom, mert az 1962-től létező BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség ezekben a tervidőszakokban nyerte el létezésének utolsó szervezeti formáját.

A másik körülményt bizonyítandó villantom fel a **6. szervezeti változásokat összefoglaló táblázatot**, amelynek adatai azt mutatják, hogy a meghatározott időszakban 1989–1995) a „valóságban”¹² milyen változások történtek a katonai elhárítás életében, mi volt a változás oka, lényege és következménye, többek között a rendszeresített státuszok számát illetően.

Az általam 2000-ben publikált, visszaemlékezésen alapuló táblázatból kiolvasható, hogy az induló (BM III/IV. CSF) állapotól az időszak végi (1993–1995 közötti), az MH KBH utolsó állapotáig **nyolc** szervezeti és létszámváltozással járó **átalakulás** következett be.

3.1. A BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség (utolsó) szervezeti felépítése a rendszerváltáskor (1989. április 26. – 1990. február 28.)

Ezt az állapotot szemlélteti a 7. táblázat, amely 1989. április 26-tól 1990. február 28-ig volt hatályos.

A szervezeti felépítés legfőbb magyarázata az Oláh István honvédelmi miniszter nevével fémjelzett, és az MN 1986. augusztus 1-jén kezdődött (egyébként 1989. szeptember 30-ig tartott) háromműtemű, „**Bakony**” fedőnevű („**Rubin**” néven is emlegették) középtávú **hadseregfejlesztés** volt.

Ekkor történt ugyanis a hadsereg–hadosztály–ezred–zászlóalj szervezési és vezetési rendről a **hadsereg–hadtest–dandár–zászlóalj** rendre való áttérés. Ennek során megszüntettek nyolc (Tata, Zalaegerszeg, Kaposvár, Gyöngyös, Kiskunfélegyháza, Nyíregyháza, Cegléd) hadosztályparancsnokságot és hoztak létre három (Tata, Kaposvár, Cegléd) hadtestparancsnokságot. A katonai elhárítás szervezetét az objektumi elv alapján is hozzá kellett igazítani az MN tipikus szervezetéhez.

Az arab számokkal (1–7.) jelölt **hét osztályból** és **386 főből** álló csoportfőnökség élén Dr. Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, mint **csoportfőnök** (helyettese Gubicza Jenő ezredes, a hamarosan létrejövő MH KBH első vezetője) állt, akit egy kilencfős **titkárság** támogatott. Az osztályok **osztálytörzsre**, az abc nagy betűivel (A–F) jelzett **alosztályokra**, valamint jelzés nélküli **részlegekre** és **csoportokra** tagolódtak és látták el operatív biztosítási (elhárítási) feladataikat.

Az **1. HM és MNVK osztály hat alosztályból** (Törzs; HM-alosztály; MNVK-alosztály; Híradó főnökségi alosztály; Iskolák alosztály; Hadtápfőnökségi alosztály; Fegyverzet-technikai főnökségi alosztály) állt, létszáma 79 fő volt.

¹² GYARAKI Károly: Visszaemlékezés a Katonai Biztonsági Hivatal alapítására és tevékenységének első négy évre. Szakmai Szemle, Budapest, 2000.

A **2. Koordinációs, feldolgozó és hadszíntér-előkészítő osztály három alosztályt és egy részleget** (Törzs; MNVK-közvetlenek alosztály; Koordináció és feldolgozó alosztály; Hadszíntér-előkészítő alosztály; Ellenőrző és instrukciós részleg) tartalmazott, létszáma 30 fő volt.

A **3. Szárazföldi csapatok osztály hét alosztályos** (osztálytörzs; SZCSP és közvetlenek alosztály; két-két alosztály az 1., a 2. és a 3. Gépesített Hadtest számára) volt, 107 fős létszámmal.

A **4. Légvédelmi és repülőcsapatok osztály négy alosztályból** (osztálytörzs; LÉRECSP és közvetlenek alosztály; repülő- és rádiótechnikai csapatok alosztály; Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) alosztály; Honi légvédelmi rakétacsapatok alosztály) állt, létszáma 63 fő volt.

Az **5. Elemző, értékelő, tájékoztató és szervezési, mozgósítási, híradó osztály két alosztályt, egy szolgálatot és egy csoportot** (osztálytörzs; elemző, értékelő és tájékoztató alosztály; szervezési, mozgósítási és híradó alosztály; állandó ügyeleti szolgálat; tanulmányi, ügyviteli és pénzügyi csoport) tartalmazott. Létszáma 32 fő volt.

A **6. Hátországvédelmi Parancsnokság (HÁVP) osztály négy alosztályból** (osztálytörzs; HÁVP-közvetlenek alosztály; hadkiegészítési és területvédelmi parancsnoksági alosztály; MN Beruházási és Fenntartási Főnökségi (BFF) alosztály; az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok alosztály) állt. Létszáma 67 fő volt.

A **7. BM Határőrségi (HŐR) osztály hat alosztályt** (osztálytörzs; BM HŐR-közvetlenek alosztály; déli HŐR kerületi alosztály; 1. HŐR kerületi alosztály; 11. HŐR kerületi alosztály; 2. HŐR kerületi alosztály; 3. HŐR kerületi alosztály) tartalmazott, összesen 59 fővel.

3.2. Az MH Katonai Biztonsági Hivatal (első) szervezeti felépítése békében (1990.03.01. – 1990.10.31.)

A **8. táblázattal** szemléltetett és Gubicza Jenő ezredes által vezetett MH KBH (első) állománytáblája a jogszabályi háttér bemutatásánál megismert előírások alapján már 1990. március 1-jén hatályba is lépett.

A legjelentősebb eltérés az előző állománytáblához képest abban fedezhető fel, hogy ebben a szervezetben **már nem volt található a BM Határőrség** operatív biztosítását (elhárítását) végző szervezeti egység (a korábbi 7. Osztály), illetve hogy az osztály–alosztály (részleg vagy csoport) szervezeti felépítés helyett **főnökség–osztály–alosztály** (részleg vagy csoport) felépítés jött létre.

A **387 fős** szervezetben a hivatalvezetőnek volt Budapesten egy 29 fős közvetlen szervezete (**KBH-közvetlenek**), egy Budapesten elhelyezett, négyosztályos, a KBH központi szerveit tartalmazó 47 fős **Központi Katonai Biztonsági Főnökség**, egy budapesti székhelyű, 77 főből álló ötosztályos, a HM-et és az MH Parancsnokságot biztosító **1. Katonai Biztonsági Főnökség**,

székesfehérvári központtal egy négyosztályos, 97 fős **2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)**, amelynek rendeltetése a **szárazföldi csapatok** elhárítása volt, egy Veszprém-központú, négyosztályos **3. Katonai Biztonsági Főnökség** 60 fővel a **légvédelmi és repülőcsapatok** biztosítására, és végül a 77 fős, négyosztályos **4. Katonai Biztonsági Főnökség**, amelynek a rendeltetése a **hátszágvédelmi szervezetek** operatív biztosítása volt.

3.3. Az MH KBH (második) állapota békében (1990.11.01. – 1991.11.30.)

A KBH első átalakítására, a **9. táblázattal** szemléltetett második szervezeti felépítésére azután került sor, miután „máig tisztázatlan körülmények között”¹³ vezetőváltás történt. Az addigi hivatalvezetőt, Gubicza Jenő ezredest dr. Gyarakai Károly mérnök ezredes, a szárazföldi csapatok légvédelmi főnöke váltotta fel.

Ekkor folytatódott a négy ütemre tervezett „Gerecse” (1990.02.01. – 1991.10.01.) fedőnevű haderőcsökkentési és szervezetskorszerűsítési feladat (a hadtestek, a dandárok, az 5. HDS közvetlen alárendeltségében levő csapatok átszervezése, az összefegyvernemi, a rakéta-, a légvédelmi tüzér-, a légvédelmi rakétaszervezetek kialakítása, a Polgári Védelem (PV) elemei BM-nek történő átadása, a Hátszágvédelmi Parancsnokság (HVP) alárendelt szervezeteinek átalakítása, a hadrendbe nem tartozó, de a HM által felügyelt szervek kialakítása stb.) folytatása. Gyakorlatilag ez az időszak a „Gerecse I” ütemére esett.

Ekkor alakították ki a szárazföldi csapatoknál azt az új struktúrát, amelyben mind a három hadtest (Tata, Kaposvár, Cegléd) azonos felépítésű (három gépesített és egy harcoksidandárból álló) lett. Ennek érdekében **számolták fel** az 1/33. gl. dd-t Zalaegerszegen, a 2/63. gl. dd-t Nagyatádon és a 3/6. gl. dd-t Egerben, illetve a hadseregközvetlen dandárokat Debrecenben és Szabadszálláson. A felszámolás sorsára jutott többek között az MH egyetlen hadműveleti-harcászati rakétaegysége is, az 5. Önálló Vegyes Rakétadandár Tapolcán.

Az MH **diszlokációjának javítása** érdekében sok katonai szervezet (csak a szárazföldi csapatoknál tíz) készült fel, illetve települt át más helyőrségbe (pl. Mezőtúrról Debrecenbe, Gyöngyösről Verpelétre, Egerből Kalocsára stb.).

Fentiekén kívül említendő **még egy esemény**, az 1990. október 25–28. közötti úgynevezett „taxis blokádnak”, amely váratlanul a kilenc hónapja megalakult KBH-t is érzékenyen érintette. Olyan feladatot kapott – a honvédelmi miniszter személy- és lakásbiztosítása –, amelyre a magyar katonai elhárítás 72 éves történetében még nem volt, és azóta sincs példa.¹⁴

¹³ Az újságok „Botrány az irattárban” címmel írtak az esetről.

¹⁴ Az 1990. október 25–28. közötti „taxis blokádnak” idején tűnt fel, hogy a honvédelmi miniszter (Dr. Für Lajos) személyének és lakásának biztosítása nem megoldott. Jogszabály értelmében a védett vezetők személyi biztosítása a Kormányország feladatát képezte. A honvédelmi miniszter védelméről azonban – szokásjog alapján – a HM önállóan gondoskodott. A Kormányország „szolgáltatására” Für Lajos nem tartott igényt, de nem történt intézkedés a régi rendszer folytatására sem. A kormányfő utasítására a gyors és szakszerű megoldás érdekében a honvédelmi miniszter a KBH-t jelölte ki a feladat végrehajtására. Ekkor kezdődött meg a megfelelő szervezet felállítása, valamint a szükséges személyi és technikai feltételek megteremtésének folyamata.

Az új hivatalvezető az **egyszemélyi vezetés erősítésének** szándékát is figyelembe véve (többben „boszorkányüldözést” gyanítottak) megszüntette a Központi Katonai Biztonsági Főnökséget, és helyette – közvetlen alárendeltségében – létrehozta a HM, az MHP és a HVP operatív biztosításáért felelős **1–3. központi katonai biztonsági osztályokat**.

3.4. Az MH KBH (harmadik) szervezeti felépítése békében („B”) és mozgósítás („M”) esetén (1991.12.01. – 1992.11.30.)

Az MH KBH (harmadik) szervezeti felépítését a **10. táblázat** szemlélteti. Ezt azért tartottam fontosnak bemutatni, mert ez nemcsak a békében működő („B”) szervezetről, hanem a mozgósítás („M”) utáni, úgynevezett hadiállapotról is pontos információkat tartalmaz.

Az előző békeszervezethez viszonyítva az alapvető változásokat – ezúttal is – elsősorban az MH-t érintő haderőfejlesztési elgondolások és tevékenységek indokolták.

Erre az időszakra esett a háromműtemű „GAMMA” szervezési feladat (1991.10.01. – 1994.01.31.) első két üteme, a „Gamma I” (1991.10.01. – 1992.01.31.) és a „Gamma II” (1992.01.03. – 1992. 07.01.). Ekkor valósult meg a szükséges átalakításokkal a „körkörös” védelmi jellegű nemzeti haderő létrehozása és 30–35%-os haderőcsökkentés (kb. 100 ezer főre).

Az átalakítás főbb jellemzői az alábbiak voltak:

Az 5. Hadsereg és a Csapatrepülő (CSRP) bázisán kialakították a **Szárazföldi Csapatokat (SZCSP)**. A három gépesített hadtest (Tata, Kaposvár, Cegléd) bázisán változatlan hadrendi számokkal és központokkal létrehozták az **1–3. katonai kerület parancsnokságokat (KKP)**.

Létrehozták az „M” esetén feltöltendő háborús vezető szervezeteket: a **Tábori Hadsereg Parancsnokságot (THP)** – alárendeltségében három gépesített hadtestparancsnokságot –, valamint a **Területvédelmi Parancsnokságot (TVP)** és három területvédelmi kerületparancsnokságot (TVKP). Megszüntették a Légvédelmi és Repülő Főcsoportfőnökséget. Fentiek következménye az lett, hogy huszonkét katonai szervezet megszűnt, tíz új alakult, huszonnyolc települt át más helyőrségbe és három új szervezeti formára tért át.

Mivel a hivatal szervezetét hozzá kellett igazítani az MH szervezeti változásaihoz, ezért úgy ítélték meg, hogy néhány egyéb gondot is megoldanak.

Ilyen volt mindenekelőtt a 26/1990. (II.14.) MT rendeletben – a **különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek ellenőrzésével és védelmével** kapcsolatban – meghatározott feladat teljesítése feltételeinek megteremtése. Ilyen szervezeti egységgel ugyanis a hivatal nem rendelkezett. Ennek a hiányosságnak a megszüntetése érdekében hozták létre a **Belső Ellenőrzési Osztályt (BEO)**.

Tekintettel arra, hogy az ellenőrzés és a védelem módját (módszerét) semmilyen jogszabály vagy utasítás nem határozta meg, nemzetközi tapasztalatokat is adaptálva kidolgozták – Magyarországon először – az „A”, „B”, „C” típusú **nemzetbiztonsági ellenőrzés rendszerét**. A honvédelmi miniszter engedélyével, kísérleti jelleggel be is vezették a hivatal régi és új állományát érintően. A kísérlet bevált. Ettől kezdve a hivatal – miniszteri és MH-parancsnoki felhatalmazás alapján kidolgozott hivatalvezetői intézkedésben szabályozott módon – alkalmazta a módszert a különösen fontos és bizalmas beosztásokba, illetve ezredesi előléptetésre és tábornoki kinevezésre tervezett állomány ellenőrzésére a kinevezést megelőzően. Kár, hogy az akkori kormányban sem volt meg a politikai akarat a kérdéskör jogszabállyal történő szabályozására.¹⁵

A másik probléma a **honvédelmi miniszter személy- és lakásbiztosítása** kérdésének megnyugtató rendezése volt. Bár a tevékenység a honvédelmi miniszter szóbeli utasítására a „taxis blokádnál” óta rendszerben folyt, az új állománytáblában már hivatalosan is szerepeltették a „B”-ben 11 fős („M”-ben 21 fős) osztályt.

Megemlítendő továbbá, hogy a 3148/1990. (IV. 19.) MT határozat kimondta: a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtásához szükséges titkosszolgálati eszközöket és módszereket a Szakszolgálati és Technikai Igazgatóság (SZOTI) biztosítja, de lehetőséget adott a szolgálatoknak is ilyen jellegű szervezetek létrehozására. Bár a SZOTI-val a KBH kapcsolata jó, korrekt és zavartalan volt, konspiratív szempontokat és tapasztalatokat figyelembe véve és feladatai magasabb szintű végzésének szándékával létrehoztak – hivatalvezető-közvetlenül – egy 11 fős **Szakszolgálati Osztályt** (SZSZO).

A gyakorlati tapasztalatok birtokában megszüntették a központi katonai biztonsági osztályokat (KKBO-k) és **visszaállították az 1. Katonai Biztonsági Főnökséget**.

Így alakult ki és funkcionált 1992. november 30-ig a 10. táblázattal szemléltetett „B”-ben 340 fővel („M”-ben 847 fővel) rendelkező MH KBH.

A Katonai Biztonsági Hivatal „B” szervezet a 90 fős **Hivatali Központ tizenkét osztályszintű** szervezeti egységgel, a hivatalvezető közvetlen alárendeltségében levő 11 fős **HM Védelmi és Biztonsági Katonai Önálló Osztállyal**, egy nyolcfős **hivatalvezetői tartalékkal** és három **katonai biztonsági főnökséggel** rendelkezett.

A 94 fős, négy osztállyal és egy részleggel rendelkező **1. Katonai Biztonsági Főnökség** Budapest székhellyel a HM-et, az MHP-t, az MNVK-t és közvetlen szervezeteit biztosította. A 91 fős, négyosztályos, Székesfehérvár-központú **2. Katonai Biztonsági Főnökség** rendeltetése továbbra is a **Szárzsföldi Csapatok** és alárendeltjeinek elhárítása volt. A 46 fős, Veszprém-székhelyű, kétosztályos **3. Katonai Biztonsági Főnökség** a **Légvédelmi, repülő- és rádiótechnikai csapatok** operatív biztosítását végezte.

¹⁵ Sok, a kormányváltás után jelentkező, nem megfelelően átgondolt politikai nyilatkozat miatt a média által is felkapott, a társadalmi közvéleményt is erősen foglalkoztató, a kormányra és a nemzetbiztonsági szolgálatokra is árnyékot vető, sőt személyes sorsokra is hatást gyakorló probléma elkerülhető lett volna. (Gyaraki Károly)

A KBH 874 fős „M” szervezetét a táblázatban rögzített létszámokkal (532 fő) a „B” szervezet, valamint a 178 fős, hatosztályos, a Táborig Hadsereg Parancsnokság (THP) és alárendeltjeit (THP-közvetlenek és a három gépesített hadtest) elhárító **4. Katonai Biztonsági Főnökség**, továbbá a 164 fős, hatosztályos, a Területvédelmi Parancsnokság (TVP) és alárendeltjeit (CSRP és a három területvédelmi katonai parancsnokság) biztosító **5. Katonai Biztonsági Főnökség** alkotta.

3.5. Az MH KBH (az Antall–Boross-kormány idején az utolsó) szervezeti felépítése (1992.12.01. – 1995.04.30.)

Befejezésül ismertetem még a **11. táblázattal szemléltetett, az Antall–Boross-kormány** alatt funkcionáló **utolsó szervezetet**.

A szervezeti felépítés megváltoztatásának körülményeit az alábbiak jellemezték:

A haderőfejlesztési tervek sorában elérkeztünk a „Gamma II” (1992. január 31. – 1993. január 31.) ütemhez, amely két szakaszból állt.

A „Gamma II/1” szakaszban (1992. január 31. – 1992. július 1.) huszonhét hadrendi elem megszűnt, tíz új hadrendi elem alakult meg, három hadrendi elem új szervezeti formára tért át és huszonnyolc katonai szervezet diszlokált át új helyőrségbe.

A „Gamma II/2” szakaszban (1992. szeptember 1-jétől 1993. január 31-ig) az MH-ban a változás kisebb volt ugyan, de ekkor is jöttek létre új hadrendi elemek (pl. a várpalotai Központi Gakorló- és Lőtérparancsnokság vagy a békéscsabai 1. Összevont Területi Előkészítő törzs, illetve az áttelepülésekkel is járó 5. elektronikai harcezed Kiskunfélegyházán).

Bár a két szakaszból („Gamma III/1” és „Gamma III/2”) álló „GAMMA” haderőfejlesztési terv harmadik ütemében (1993. március 1. – 1994. január 31.) az eddig elért „eredmények” megszilárdítása (pl. a „megmaradt” erők feltöltése és korszerűsítése) volt a cél, de további hadrendi elemek szűntek meg, illetve néhány új alakulat (pl. a mélységi felderítőekkel is rendelkező 88. légimozgékonyaságú zászlóalj Szolnokon és a 323. Honvédelmi Dandár Békéscsabán) is létrejött.

1994-ben – feltehetően a bizonytalan kimenetelű parlamenti választások miatt is – a szervezési feladatokra már fedőnév nélkül, féléves időszakokra intézkedtek. Ekkor körvonalazódott az újabb haderőreform, amely később „SZEKTOR” fedőnéven vált ismertté.

Úgy gondolom, hogy már a fentiek is egyértelművé tették a KBH – objektumelvből is fakadóan – kényszerű átalakítását. Az átalakítás belső igények (pl. a hivatalvezető-helyettesek felelősségének növelése) megvalósítását is lehetővé tett.

Az MH KBH **394 fős „B” szervezete Hivatali Központból** és három **katonai biztonsági főnökségből** állt.

A 153 fős, 12 osztályból álló **Hivatali Központ** sajátossága az volt, hogy a hivatalvezető tehermentesítése és a helyettesek felelősségének növelése céljából a hivatali központ osztályai felosztásra kerültek.

A hatfős **Titkárság** felügyelete alá került a 20 fős **Személybiztosító Osztály**, amely a honvédelmi miniszter személyének és tartózkodási helyének (lakás és hétvégi ház) fizikai és operatív biztosítását végezte, valamint a nyolcfős **Központi Ügyeleti Szolgálat**.

A **hivatalvezető kizárólagos vezetése alatt** látta el feladatait a nyolcfős **Jogi és Igazgatási Osztály**, valamint a 10 fős, különösen fontos és bizalmas személyek operatív ellenőrzését és védelmét ellátó **Belső Ellenőrzési Osztály**.

A hivatalvezető **operatív helyettese** irányításával („fennhatósága alatt”) dolgozott 52 fővel az alábbi öt osztály: **Kémelhárítási; Alkotmányvédelmi; Információelemző, Értékelő és Tájékoztatási; Szakszolgálati; Oktatási és Tudományszervezési Osztály**.

A hivatalvezető **adminisztratív helyettese** felelt az összesen 41 főt foglalkoztató alábbi négy osztályért: **Anyagi és Technikai; Híradó és Informatikai; Szervezési, Személyügyi és Mozdósítási; Pénzügyi és Számviteli Osztályért**, valamint az ügyviteli alosztályért.

A 108 fős, négy osztállyal és egy törzssel rendelkező **1. Katonai Biztonsági Főnökség** – Budapest székhellyel – az MH Parancsnokságát és alárendeltjeit, valamint a Budapesti Katonai kerület parancsnokságát biztosította.

A 80 fős, négyosztályos, Székesfehérvár-központú **2. Katonai Biztonsági Főnökség** rendeltetése továbbra is a **Szárazföldi Csapatok** és alárendeltjeinek elhárítása volt.

Az 53 fős, Veszprém-székhelyű, kétosztályos **3. Katonai Biztonsági Főnökség** a **Légvédelmi Parancsnokság**, valamint a **Repülő-**, a rádiótechnikai és a **légvédelmi rakétacsapatok** operatív biztosítását végezte.

1. táblázat

**Kimutatás a katonai elhárító szervezetekről
és vezetőikről (1918–2018)¹⁶**

Szerk.: Gyarakai Károly

Fsz.	A szervezet megnevezése		A funkcionálás időtartama	
	A szervezet vezetője		tól-	-ig
	Az elhárító alosztály vezetője			
1.	Hadügyminisztérium 1. Osztály		1918.11.01.	1919.01.01.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1918.11.01.	1919.01.01.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
2.	Hadügyminisztérium 5. Osztály		1919.01.01.	1919.03.21.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919.01.01.	1919.03.21.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
3.	Hadügyi Népbiztosság 5. Osztály		1919.03.21.	1919.05.05.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919.03.21.	1919.05.05.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
4.	Vörös Hadsereg Parancsnokság Hírszerző Alosztály		1919.05.05.	1919.08.01.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919.05.05.	1919.08.01.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
5.	Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. (Nyilvántartó) Csoport (Szegeden)		1919.07.25.	1919.11.17.
	1.	Ottrubay Károly	1919.07.25.	1919.11.17.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
6.	Hadügyminisztérium 5/b Osztály (Budapesten)		1919.08.06.	1919.11.17.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919.08.06.	1919.11.17.
		1, n. a.	n. a.	n. a.
7.	Fővezérség II. Csoport (Budapesten)		1919.11.17.	1920.04.01.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919.11.17.	1920.04.01.
		1, Rainer (Rajnay) Károly	n. a.	1920.04.01.
8.	Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó Iroda		1920.04.01.	1920.06.04.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1920.04.01.	1920.06.04.
		1, Rainer (Rajnay) Károly	1920.04.01.	1920.06.04.
9.	Kommunista Mozgalmak Figyelemmel Kíséresi Osztály		1920.06.04.	1925.08.30.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1920.06.04.	1925.08.30.
		1, Rainer (Rajnay) Károly	1920.06.04.	1924.09.01.
		2, Máthé Kálmán	1924.09.01.	1925.08.30.
10.	Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. Osztály (2. vkf.)		1925.09.01.	1945.05.02.
	1.	Böckl József	1925.09.01.	1928.11.15.
		1, Máthé Kálmán	1925.09.01.	1928.11.15.
	2.	Ruszkay Jenő	1928.11.15.	1933.05.01.
		1, Máthé Kálmán	1928.11.15.	1930.04.30.
		2, n. a.	1930.04.30.	1933.05.01.
	3.	Hennyey Gusztáv	1933.05.01.	1937.08.01.
		1, n. a.	1933.05.01.	1933.??.??.
	2, Mayer (Major) Jenő	1933.??.??.	1934.01.01.	
	3, Ibrányi Mihály	1934.01.01.	1937.08.01.	

¹⁶ A táblázat az irodalomjegyzékben felsorolt források alapján készült.

Fsz.	A szervezet megnevezése		A funkcionálás időtartama	
	A szervezet vezetője		től-	-ig
	Az elhárító alosztály vezetője			
10.	4.	Andorka Rezső		1937.08.01. 1939.05.01.
			1. Ibrányi Mihály	1937.08.01. 1939.05.01.
	5.	Ujszászy István		1939.05.01. 1942.08.01.
			1. Ibrányi Mihály	1939.05.01. 1939.11.01.
			2. Szentpétery György	1939.11.01. 1940.11.01.
			3. Merkly Antal	1940.11.01. 1941.04.01.
			4. Bartalis Kálmán	1941.04.01. 1941.09.01.
			5. Kuthy László	1941.09.01. 1942.07.01.
			6. Máthé Kálmán	1942.07.01. 1942.08.01.
	6.	Vasváry József		1942.08.01. 1943.08.01.
			1. Máthé Kálmán	1942.08.01. 1942.10.01.
			2. Sillai (Sillay) Jenő	1942.10.01. 1943.01.01.
			3. Merkly Antal	1943.01.01. 1943.02.28.
			Osváth István	1943.03.01. 1943.07.31.
	7.	Kádár Gyula		1943.08.01 1944.04.17.
			1. Kern Károly	1943.08.01. 1944.04.17.
	8.	Kuthy László		1944.04.17. 1944.10.16.
		1. Osváth István	1944.04.17. 1944.10.16.	
9.	Zákó András		1944.10.16. 1945.01.30.	
		1. Osváth István	1944.10.16. 1945.01.01.	
		2. Vértes Imre	1945.01.01. 1945.01.30.	
Ellenálló és elhárító alakulat (név nélkül Budapesten)			1945.01.01.	1945.01.12.
11.	1.	Matheidesz Géza		1945.01.01. 1945.01.12.
		1. nem volt	X	X
Katonai Nyomozó Csoport (Budapesten)			1945.01.12.	1945.01.30.
12.	1.	Kruchina Viktor		1945.01.12. 1945.01.30.
		1. nem volt	X	X
Honvédelmi Minisztérium XL (Kémelhárító) Osztály (HM 40. osztály)			1945.01.30.	1945.02.26.
13.	1.	Vészi (Weisz) István		1945.01.30. 1945.02.26.
		1. nem volt	X	X
Hadműveleti Nyilvántartó Csoport (HM Defenzív Osztály) (Katonapolitikai és Hírszerző Osztály)			1945.02.26.	1945.03.12.
14.	1.	Pálffy György		1945.02.26. 1945.03.12.
		1. nem volt	X	X
Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztály (KPO)			1945.03.12.	1947.02.14.
15.	1.	Pálffy György		1945.03.12. 1947.02.14.
		1. Vértes Imre		1945.03.12. 1945.07.17.
		2. Földi (Földy) Lajos		1945.07.18. 1947.02.14.
Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökség			1947.02.14.	1949.01.01.
16.	1.	Pálffy György		1947.02.14. 1948.02.15.
			1. Földi (Földy) Lajos	1947.02.14. 1948.02.15.
	2.	Földi (Földy) Lajos		1948.02.15. 1948.09.16.
			1. n. a.	n. a. n. a.
	3.	Révész Géza		1948.10.20. 1949.01.01.
			1. n. a.	n. a. n. a.

Fsz.	A szervezet megnevezése		A funkcionálás időtartama	
	A szervezet vezetője		tól-	-ig
	Az elhárító alosztály vezetője			
17.	Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség		1949.01.01.	1950.02.01.
	1.	Révész Géza	1949.01.01.	1950.01.01.
		1. n. a.	n. a.	n. a.
	2.	Szűcs Ernő	1950.01.01.	1950.02.01.
		1. n. a.	n. a.	n. a.
18.	Államvédelmi Hatóság II. (Katonai Elhárító) Főosztály		1950.02.01.	1953.07.22.
	1.	Dr. Janikovszky Béla	1950.02.01.	1950.05.05.
	2.	Szűcs Ernő	1950.05.05.	1950.11.21.
	3.	Kutika Károly	1950.11.21.	1953.07.22.
19.	Belügyminisztérium III. (Katonai Elhárító) Főosztály		1953.07.22.	1956.10.28.
	1.	Jamrich József	1953.07.22.	1955.04.01.
	2.	Dr. Selmeczi György	1955.04.01.	1956.10.28.
20.	Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Törzs		1956.11.08.	1956.12.22.
	1.	Dr. Selmeczi György	1956.11.08.	1956.12.22.
21.	Honvédelmi Minisztérium II. Osztály		1956.12.22.	1957. 05.03.
	1.	Dr. Selmeczi György	1956.12.22.	1957. 05.03.
22.	BM II/1. (Katonai Elhárító) Osztály		1957. 05.03.	1962.08.15.
	1.	Dr. Selmeczi György	1957. 05.03.	1962.08.15.
23.	Belügyminisztérium III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség		1962.08.15.	1990.02.19.
	1.	Kucsera László	1962.08.15.	1975.04.30.
	2.	Matuska Béla	1975.05.01.	1983.11.01.
	3.	Strényi Ferenc	1983.11.01.	1990.03.01.
24.	Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal (MH KBH)		1990.02.14.	1996.03.28.
	1.	Gubicza Jenő	1990.03.01.	1990.09.24.
	2.	Dr. Gyaraki Károly	1990.09.25.	1994.07.31.
	3.	Dr. Stefán Géza	1994.08.01.	1996.03.28.
25.	Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH)		1996.03.28.	2012.01.01.
	1.	Dr. Stefán Géza	1996.03.28.	2009.06.21.
	2.	Dr. Kovácsics Ferenc	2009.06.22.	2010.06.05.
	3.	Domján László	2010.06.06.	2011.11.30.
	4.	Kovács József	2011.12.01.	2012.01.01.
26.	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ)		2012.01.01.	
	1.	Kovács József	2012.01.01.	
		1. Nagy József		

2. táblázat

**Kimutatás a katonai elhárító szervezetek vezetőiről
és a beosztásban eltöltött időkről (1918–2018)¹⁷**

Szerk.: Gyaraki Károly

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		-tól	-ig	időtartam			
				é	h	n	
1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1918.11.01.	1925.08.30.	6	10	0	Nyolc összevont szervezetnél ov.
2.	Otrubay Károly	1919.07.25.	1919.11.17.	0	3	24	Fővezérség Nyt. csop. v.
3.	Rainer (Rajnay) Károly	<i>n. a.</i>	1924.09.01.	5	10	0	Három összevont szervezetnél DEF alov. (max. 5 év és 10 hónap)
4.	Böckl József	1925.09.21.	1928.11.15.	2	11	0	2. vkf. o. ov.
5.	Máthé Kálmán	1924.09.02.	1930.04.30.	5	5	0	Kom. mozgalmak figy. kísérő o. DEF alov.
		1942.07.01.	1942.09.30.	0	3	0	2. vkf. o. DEF alov.
6.	Ruszkay Jenő	1928.11.15.	1933.05.01.	4	4	15	2. vkf. o. ov.
7.	Hennyey Gusztáv	1933.05.01.	1937.08.01.	4	3	0	2. vkf. o. ov.
8.	Mayer (Major) Jenő	1933.??.??.	1934.12.31.	2	0	0	2. vkf. o. DEF alov. (max. 2 év)
9.	Ibrányi Mihály	1934.01.01.	1939.10.31.	5	10	0	2. vkf. o. DEF alov.
10.	Andorka Rezső	1937.08.01.	1939.05.01.	1	9	0	2. vkf. o. ov.
11.	Ujszászy István	1939.05.01.	1942.07.31.	3	3	0	2. vkf. o. ov.
12.	Szentpétery György	1939.11.01.	1940.10.31.	2	0	0	2. vkf. o. DEF alov.
13.	Merkly Antal	1940.11.01.	1941.03.31.	0	5	0	2. vkf. o. DEF alov.
		1943.01.01.	1943.02.28.	0	2	0	kétszer is
14.	Bartalis Kálmán	1941.04.01.	1941.08.31.	0	5	0	2. vkf. o. DEF alov.
15.	Kuthy László	1941.09.01.	1942.07.01.	0	10	0	2. vkf. o. DEF alov.
		1944.04.17.	1944.10.16.	0	6	0	2. vkf. o. ov.
16.	Sillai (Sillay) Jenő	1942.10.01.	1943.01.01.	0	10	0	2. vkf. o. DEF alov.
17.	Vasváry József	1942.08.01.	1943.08.01.	1	0	0	2. vkf. o. ov.
18.	Osváth István	1943.03.01.	1943.07.31.	0	5	0	2. vkf. o. DEF alov.
		1944.04.16.	1944.01.01.	0	8	13	kétszer is
19.	Kádár Gyula	1943.08.01.	1944.03.17.	0	7	17	2. vkf. o. ov.
20.	Kern Károly	1944.03.17.	1944.10.16.	0	6	0	2. vkf. o. DEF alov.
21.	Zákó András	1944.10.16	1945.01.30.	0	3	15	2. vkf. o. ov.

¹⁷ A táblázat, amely tartalmazza a katonai elhárítást is magában foglaló integrált szervezetek vezetőit, az irodalomjegyzékben megjelölt forrásokban fellelt adatok alapján készült.

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		-tól	-ig	időtartam			
				é	h	n	
22.	Vértes Imre	1945.01.01.	1945.01.30.	0	0	30	2. vkf. o. DEF alov.
		1945.03.12.	1945.07.17.	0	4	5	HM KPO k. e. alov.
23.	Matheidesz Géza	1945.01.01.	1945.01.11.	0	0	11	Egy vegyes csoport vezetője.
24.	Kruchina Viktor	1945.01.12.	1945.01.29.	0	0	17	Egy nyomozócsoport vezetője.
25.	Vészi (Weisz) István	1945.01.30.	1945.02.25.	0	0	26	Egy vegyes csoport vezetője.
26.	Pálffy György	1945.02.26.	1945.03.11.	0	0	23	Egy vegyes csoport vezetője.
		1945.03.12.	1947.02.13.	1	11	0	HM KPO ov.
		1947.02.14.	1948.02.14.	1	0	0	HM KPCSF csf.
27.	Földi (Földy) Lajos	1945.07.18.	1948.02.14.	2	6	26	HM KPO DEF alov.
		1948.02.15.	1948.09.16.	0	6	0	HM KPCSF csf.
28.	Révész Géza	1948.10.20.	1948.12.31.	0	2	11	HM KPCSF csf.
		1949.01.01.	1949.12.31.	1	0	0	HM KEFCSF fcsf.
29.	Szücs Ernő	1950.01.01.	1950.02.01.	0	1	0	HM KPFCFCS fcsf.
30.	Janikovszky Béla	1950.02.01.	1950.05.04.	0	3	4	ÁVH II. Fő. főov.
31.	Szücs Ernő	1950.05.05.	1950.11.20.	0	6	16	ÁVH II. Fő. főov.
32.	Kutika Károly	1950.11.21.	1953.07.21.	2	8	0	ÁVH II.Fő. főov.
33.	Jamrich József	1953.07.22.	1955.03.31.	1	7	8	BM III. Fő. főov.
34.	Selmeczi György	1955.04.01.	1956.10.28.	1	7	0	BM III. (KE) Fő. főov.
		1956.11.08.	1956.12.21.	0	1	12	HM KE Törzs vezetője
		1956.12.22.	1957. II. f.	0	6	9	HM II. O. ov.
		1957. II. f.	1962.08.15.	5	2	15	BM II/1. (KE) O. ov.
35.	Kucsera László	1962.08.15.	1975.04.30.	12	8	16	BM III/IV. CSF csf.
36.	Matuska Béla	1975.05.01.	1983.10.31.	8	6	0	BM III/IV. CSF csf.
37.	Strényi Ferenc	1983.11.01.	1990.02.28.	7	4	0	BM III/IV. CSF csf.
38.	Gubicza Jenő	1990.03.01.	1990.09.24.	0	6	24	MH KBH-hivatalvezető
39.	Gyaraki Károly	1990.09.25.	1994.07.31.	3	10	6	MH KBH-hivatalvezető
40.	Stefán Géza	1994.08.01.	1996.03.28.	1	8	0	MH KBH-hivatalvezető
		1996.03.28.	2009.06.21.	13	2	21	MK KBH-főigazgató
41.	Kovácsics Ferenc	2009.06.22.	2010.06.05.	0	11	14	MK KBH főigazgató
42.	Domján László	2010.06.06.	2011.11.30.	1	5	24	MK KBH főigazgató
43.	Kovács József	2011.12.01.	2011.12.31.	0	1	0	MK KBH főigazgató
		2012.01.01.					KNBSZ főigazgató
44.	Nagy József	2012.01.01.					KNBSZ k. e. főig.-h.

3. táblázat

**Kimutatás a katonai elhárító szervezetek alárendeltségéről,
irányításáról és vezetéséről (1918–2018)**

Szerk.: Gyarakı Károly

Fsz.	Szerv	Alárendeltség		Irányítás		Vezetés	
		hó	%	hó	%	hó	%
1.	Honvédelmi Minisztérium-szerű szervezetek (HüM, HM, HNB)	400	34	400	34	340	28,5
2.	Belügyminisztérium (BM)	400	34	385	32	420	35,5
3.	Államvédelmi Hatóság (ÁVH)	30	2,5	30	2,5	30	2,5
4.	Parancsnokság-szerű szervezetek (Fővezérség, VHP, MNP, MHP)	90	7	90	7	90	7
5.	Vezérkar-szerű szervezetek (VK, Csoport, HVK, MNVK, MHVK)	275	22,5	290	24,5	315	26,5
ÖSSZESEN		1195	100	1195	100	1195	100

Megjegyzés:

A **felügyeletet** alapvetően a mindenkori kormány és/vagy a parlament-szerű hatalmi ág gyakorolta (gyakorolja). A szervezetek csúcsán álló vezetők (parancsnokok) 100%-osan vezettek (vezetnek).

4. táblázat

**Kimutatás a Katonai Biztonsági Hivatal létrejöttével összefüggő
jogszabályokról (1989. október 23. – 1990. december 28.)**

Szerk.: Gyaraki Károly

Fsz.	A jogszabály megnevezése	Fontosabb információk
1.	1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról. (1989.10.23.)	Az állam biztonságával összefüggő szabályokat alkotmányerejű törvényben („Nbtv.”) kell meghatározni. (Határidő: 1990.04.30.)
2.	1990. évi XVI. törvény az Alkotmány módosításáról	Az ún. „Nbtv.” meghozatalának új határideje: 1990.09.30. Az MN 1990.03.15-től MH-ra változik.
3.	3039/1990 (II.02.) MT határozat (1990.02.02.)	A nemzetbiztonsági szolgálatok nevesítése : 1. MK Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH) 2. MK Információs Hivatala (IH), 3. MH Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) 4. MH Katonai Felderítő Hivatal (KFH).
4.	1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról (1990.02.14.)	Különleges eszköz definiálása, alkalmazás esetei, feltételei (3 esetben IM-engedély), határidők (1+1 hónap), MT felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatok, Feladatok meghatározása MT-rendeletben
5.	1024/1990 (II.14.) MT határozat (1990.02.14.)	Nemzetbiztonsági szolgálatok megszervezését végző 7 fős bizottság (me. képviselője, KÜM, PÜM, BM, OTH, MT VI, MH) felállítása. Tagja: Lőrincz Kálmán, MHPK. Működés: 1990.05.30.
6.	26/1990. (II.14.) MT rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról (1990.02.14.)	A két polgári (NBH, IH) és a két katonai (KBH, KFH) nemzetbiztonsági szolgálat feladatai. Együttműködők, kormányzati irányítás: MT Biztonsági Kollégium. Jogok és köteleességek stb.
7.	4/1990. BM-HM közös utasítás a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről	KBH működése az MH szervezeti és költségvetési rendjében. MHPK közvetlen irányításával. Szakállomány: 310 fő ht. és 41 fő pa. Státusz: 329 ht. és 47 pa. Tartalékos állomány: 1269 fő. Elhelyezés, költségviselés, átadás-átvétel. Működőképesség: 1990.05.01-től.
8.	1062/1990. (IV. 4.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról (1990.04.04.)	„Nemzetbiztonsági szakszolgálat”(?) (NBSZ) az NBH szervezeti egységében. Vezető kinevezése az NBH vezetője által, a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetőinek egyetértésével.
9.	3148/1990 (IV.19.) MT határozat „a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról” (1990.04.19.)	Szakszolgálati és Operatív-Technikai Igazgatóság (SZOTI) létrehozása az NBH egyik igazgatóságaként.

Fsz.	A jogszabály megnevezése	Fontosabb információk
10.	90/1990 (V.2.) MT rendelet a 26/1990. (II.14.) MT rendelet módosításáról. (1990.05.02.)	A SZOTI feladatrendszerének kiegészítése (biztonsági okmányok védelme és a technológiai ellenőrzés megszervezése). Az IH többletfeladatai (Országos Rejtjelközpont, bizalmas információkkal kapcsolatos koordináció).
11.	019/1990 (V.14.) MHPK parancs a KBH és a KFH létrehozására (1990.05.14.)	A két katonai szervezet létrehozása. A KBH mint FCSF az MH új szervezeti eleme. Az MHVK FCSF helyett MHVK KFH létrehozása. A szolgálatok feladatai. A kormányzati és a honvédségi irányítás kérdései. Elhelyezés, működés és mindenoldalú biztosítás kérdései. Konkrét feladatok mindenkinek, felelősök és határidők. A parancs kihirdetése.
12.	98/1990 (VI.11.) MT rendelet a 26/1990. MT rendeletet módosításáról (1990.06.11.)	A nemzetbiztonsági és a titkos információszerzéssel összefüggő feladatokat ellátó szolgálatok irányítása a „MEH PÁT” (?) feladata lett (<i>volna</i>).
13.	024/1990 (XII.1.) MHPK parancsa a KBH és az MH katonai szervezetei együttes tevékenységének szabályozására (1990.12.01.)	A parancs az alábbi nyolc fejezetben határozta meg a KBH és az MH együttműködését : 1. A KBH rendeltetését és feladatait. 2. A KBH vezetőjének jogállását. 3. A KBH dolgozóinak jogállását. 4. A KBH szervezeti felépítését. 5. A KBH működési feltételeit. 6. A katonai szervezetek parancsnokainak (vezetőinek) jogait és kötelességeit a KBH-val való együttes tevékenység során. 7. A KBH biztonsági tisztjeinek jogait és kötelességeit a katonai szervezetek parancsnokaival (vezetőivel) való együttes tevékenység során. 8. Vegyes rendelkezéseket.
14.	166/1992. (XII. 18.) Korm. rendelet az egyes nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmának engedélyezéséről szóló 61/1990. (X. 1.) Korm. rendeletet módosításáról (1992.12.18.)	A kormányrendelet 3. sz. melléklete sorolta fel azokat a titkosszolgálati eszközöket, illetve az azokra vonatkozó meghatározásokat, amelyek alkalmazására a rendőrség is felhatalmazást kapott. <i>Ebben a vonatkozásban a kormányrendelet a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV., valamint a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény elődjének is tekinthető.</i>
15.	1955. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról (1995.12.28.)	Az MK nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai, irányítása, vezetése, parlamenti ellenőrzése, személyi állománya, működési alapjai. Alkalmazható intézkedések. Adatkezelés. Titkos információgyűjtés. Nemzetbiztonsági védelem és ellenőrzés.

5. táblázat

**Haderőfejlesztési tervek
(részlet)**

Szerk.: Gyarakai Károly

Fsz.	A haderőfejlesztési tervek, feladatok fedőnevei	Az ütemek fedőnevei	Időtartam	
			-tól	-ig
1.	RÁBA	Velence I–III	1971.09.01.	1975.12.31.
2.	MARCAL	feladat	1975.11.15.	1976.12.31.
3.	TISZA	Fertőd I–II	1977.01.01.	1980.12.31.
4.	MÁTRA	Mátra I–IV	1981.07.01.	1985.08.31.
5.	BAKONY	Bakony I–III	1986.08.01.	1989.09.30.
6.	GERECSE	Gerecse I–IV	1990.02.01.	1991.01.31.
7.	GAMMA	Gamma I–III	1991.10.01.	1994.01.31.
8.	SZEKTOR	név nélküli 9 ütem	1995.02.01.	1998.12.31.

6. táblázat

**Összefoglaló a katonai elhárítás („valós”) szervezeti változásairól
(1989–1995)¹⁸**

Szerk.: Gyarakı Károly

Ssz.	Időpont	A változás oka, lényege és magyarázata	Státusz
1.	1989.04.28.	A BM III/IV. CSF rendszerváltás előtti utolsó , hétéosztályos szervezete .	447
2.	1989.09.01.	A BM III/IV. csf. jelentése a bm.áb. h. részére, amely a katonai elhárítás HM-be való integrálására vonatkozott, de a felépítésre vonatkozó javaslatokat nem tartalmazott.	507
3.	1990.02.14.	A 4/1990. BM–HM közös utasítás alapján, amely a felépítésre vonatkozóan nem intézkedett, azt az MHPK-ra bízta.	389
4.	1990.03.01. és 1990.11.01. között	A KBH első (főnökség–osztály felépítésű) szervezete , amely a hivatalosan 1990.05.01-jén megjelent 019/1990. MHPK parancs alapján született és 1990.10.31-ig volt érvényben. A KBH-közvetleneket és öt katonai biztonsági főnökséget tartalmazott. Illeszkedett a „Gerecse” haderőfejlesztési terv szerinti MN-hez.	389
5.	1990.11.01.	A 32 státuszcsökkenéssel járó első szervezeti módosítást, a KBH második állapotát a vezetőváltás, a „Gerecse” és a „Gamma” haderőcsökkentési tervek, az egyszemélyi vezetés erősítése (két KBF helyett három KKBO) indokolta. Érvényesség: 1991.02.01.	357
6.	1991.02.01.	A honvédelmi miniszter személybiztosításának megszervezése, ami egy 11 fős HM Védelmi Katonai Biztonsági Önálló Osztály (HM VKBÖO) felállítását tette szükségessé. Érvényesség: 1991.04.01-jéig.	368
7.	1991.04.01. és	Az MH-nál újabb átszervezések (LP, SZCSP); tapasztalatok (KKBO helyett KBF); különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek ellenőrzése és védelme igényének kielégítése (BVEO). Érvényesség: 1991.06.30-ig	379
8.	1991.12.01.	Az MH-nál történt drasztikus létszámcsonkítás hatására átszervezés a KBH-nál is.	340
9.	1992.02.01.	A honvédelmi miniszter személyvédelmének további erősítése (lakás és telekbiztosító részleg felállítása).	344
10.	1992.11.01.	Gépjárművezetők átvétele az Irinyi János Szállító Ezredtől. Önálló szakszolgálati tevékenység feltételeinek megteremtése (SZSZO). Érvényes 1993.07.01-jéig.	389
11.	1993.07.01. és 1995.04.30. között	MH-ban történt változások (hadtestek helyett KKP-k, PpP, NATO-csatlakozásra történő felkészülés). A hivatalvezető tehermentesítése, helyettesek felelősségének növelése. A kpa. kategória megszüntetése. Kormány- és hivatalvezetői váltás miatt alakult ki a KBH negyedik és egyben az utolsó állapota .	394

¹⁸ A táblázat GYARAKI Károly: Visszaemlékezés a Katonai Biztonsági Hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére. Szakmai Szemle, Budapest, 2000., A BM III/IV. (Katonai elhárító) csoportfőnök jelentése. (ÁBTl 1.11.7.-61-3098-1/1989)., a 4/1990. BM-HM közös utasítás, a 019/1990. MHPK parancs, 024/1990. MHPK parancs és a HM HIM Központi Irattárában fellelt KBH-állománytáblák alapján készült.

7. táblázat

**A BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség (utolsó)
szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma békében („B”)
(1989. április 26. – 1990. február 28.)¹⁹**

Szerk.: Gyarakı Károly

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Csoportfőnök, helyettese és titkárság			Irányítás és vezetés	9
1.	Osztály		HM- és MNVK-szervek	79
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A”	alosztály	HM operatív biztosítása	7
	„B”	alosztály	MN VK operatív biztosítása	9
	„C”	alosztály	MN HIF operatív biztosítása	9
	„D”	alosztály	Iskolák operatív biztosítása	18
	„E”	alosztály	MN HTPF operatív biztosítása	15
	„F”	alosztály	MN FVTF operatív biztosítása	18
2.	Osztály		Koordináció, feldolgozás, hadszintér-előkészítés	30
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	n. n.	részleg	Jogi, igazgatás és ellenőrzés	3
	„A”	alosztály	MNVK-közvetlenek operatív biztosítása	10
	„B”	alosztály	Koordináció és feldolgozás	7
	„C”	alosztály	Hadszintér-előkészítés	7
3.	Osztály		Szárazföldi Csapatok	107
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A”	alosztály	SZCSP és közvetlenek	29
	„B”	alosztály	1. Gépesített Hadtest (Tata)	14
	„C”	alosztály	1. Gépesített Hadtest	11
	„D”	alosztály	2. Gépesített Hadtest (Kaposvár)	14
	„E”	alosztály	2. Gépesített Hadtest	11
	„F”	alosztály	3. Gépesített Hadtest (Cegléd)	14
	„G”	alosztály	3. Gépesített Hadtest	11

¹⁹ A táblázat GYARAKI Károly: A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig. Kandidátusi értekezés. Budapest, 1994. kézírata és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló 4/1990. BM-HM közös utasítás (Szám: 10-37/4/1990) alapján készült.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
4.	Osztály		Légyvédelmi és Repülőcsapatok	63
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A”	alosztály	LÉRECSP és közvetlenek	12
	„B”	alosztály	Repülő- és rádiótechnikai csapatok	17
	„C”	alosztály	Csapatrepülő Parancsnokság (CSRPA)	15
	„D”	alosztály	Honi légyvédelmi rakétacsapatok	16
5.	Osztály		Elemzés, értékelés, tájékoztatás, szervezés, mozgósítás, híradás	32
	Osztálytörzs		Vezetés	2
	„A”	alosztály	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	10
	„B”	alosztály	Szervezés, mozgósítás, híradás	6
	n. n.	csoport	Tanulmány, ügyvitel, pénzügy	6
	n. n.	szolgálat	Állandó ügyelet	8
6.	Osztály		Hátországvédelmi Parancsnokság	67
	Osztálytörzs		Vezetés	5
	„A”	alosztály	HÁVP és közvetlenek	18
	„B”	alosztály	Hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságok (Hadkieg. és TVP)	18
	„C”	alosztály	MN Beruházási és Fenntartási Főnökség (BFF)	13
	„D”	alosztály	Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok	13
7.	Osztály		BM Határőrség (HŐR)	59
	Osztálytörzs		Vezetés	8
	„A”	alosztály	BM HŐR-közvetlenek	16
	„B”	alosztály	Déli HŐR-kerület	11
	„C”	alosztály	1. HŐR-kerület	6
	„D”	alosztály	11. HŐR-kerület	6
	„E”	alosztály	2. HŐR-kerület	6
	„F”	alosztály	3. HŐR-kerület	6
ÖSSZESEN (339 hivatásos és 47 polgári alkalmazott)				386

8. táblázat

Az MH KBH szervezeti felépítése békében („B”)

(1990.03.01. – 1990.10.31.)²⁰

Szerk.: Gyarakai Károly

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatalvezető közvetlen szervezetei		Vezető szervek	29
1.	Hivatalvezető és helyettesei		Vezetés	3
2.	Titkárság		Titkársági feladatok	5
3.	Ellenőrzési, jogi és személyügyi osztály		Külső és belső ellenőrzési, igazgatási, személyügyi feladatok	10
4.	Pénzügyi alosztály		Pénzügyi-anyagi ellátás	5
5.	Személyi tartalék		Külszolgálati és egyéb feladatok	6
II.	Központi Katonai Biztonsági Főnökség (KKBF)		KBH központi szervezetek	47
1.	Törzs		Vezetés	7
2.	„A”	Koordinációs és Feldolgozó Osztály (KFO)	Alkotmányvédelem	8
3.	„B”	Hadszintér-előkészítő és Határon túli Osztály (HEHO)	Kémelhárítás, hadszintér-előkészítés, és határon túli feladatok (játzmák)	7
4.	„C”	Információelemző és Értékelő Osztály (IEÉO)	Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás, és biztonsági ügyelet	18
5.	„D”	Szervezési, Mozgósítási és Híradó Osztály (SZMHO)	Szervezés, mozgósítás, híradás, rejtjelzés, informatikai biztosítás	7
III.	1. Katonai Biztonsági Főnökség (1. KBF)		HM és MHP	77
1.	Törzs		vezetés	10
2.	„A”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	HM, MHP, MHVK elhárítása	13
3.	„B”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Híradó, Informatikai és Anyagi Csoportfőnökség elhárítása (HIACS) elhárítása	11
4.	„C”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Hadiipari szervezetek elhárítása	15
5.	„D”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Hadtáp Csoportfőnökség (HTPCSF) elhárítása	14
6.	„E”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Haditechnikai Csoportfőnökség (HTCS) elhárítása	14

²⁰ A táblázat az MH KBH állománytáblája és GYARAKI Károly: A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig. Kandidátusi értekezés. Budapest, 1994. alapján készült.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
IV.	2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)		Szárzföldi (szf.) Csapatok	97
1.	Törzs		Vezetés	12
2.	„A”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	5. Hadsereg (HDS) közvetlen alárendeltek elhárítása.	29
3.	„B”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	1. Gépesített Hadtest (1. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása	19
4.	„C”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	2. Gépesített Hadtest (2. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása.	18
5.	„D”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	3. Gépesített Hadtest (3. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása.	19
V.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)		Légyvédelmi és repülő (lé. és re.) csapatok	60
1.	Törzs		Vezetés	9
2.	„A”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Légyvédelmi és Repülő Főcsoportfőnökség (Lé. Re. FCSF)	9
3.	„B”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Csapatrepülő Parancsnokság CSRP)	12
4.	„C”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	1. Honi Légyvédelmi Hadtest repülőcsapatai	19
5.	„D”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	1. Honi Légyvédelmi Hadtest légyvédelmi rakétacsapatai	11
VI.	4. Katonai Biztonsági Főnökség (4. KBF)		Hátországvédelmi szervezetek (HÁVP és alárendeltjei)	77
1.	Törzs		Vezetés	9
2.	„A”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	HÁVP-közvetlenek	17
3.	„B”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Tanintézetek	18
4.	„C”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Hadkiegészítési és Területvédelmi Parancsnokságok (HTVP)	19
5.	„D”	Katonai Biztonsági Osztály (KBO)	Építési és elhelyezési szervezetek	14
MINDÖSSZESEN				387

9. táblázat

Az MH KBH béke („B”) állománytáblája
(1990.11.01. – 1991.11.30.)²¹

Szerk.: Gyarakai Károly

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatali Központ (HK)		Főcsoportfőnökség	81
		Titkárság		22
1.	a	Vezetési részleg	Vezetés	8
	b	Ellenőrző részleg	Külső és belső ellenőrzés	4
	c	Jogi- és igazgatási részleg	Igazgatás	2
	d	Ügyeleti szolgálat	24 órás ügyelet	8
2.	Személyügyi Osztály (SZÚO)		Személyzeti munka	8
3.	Szervezési, Mozgósítási és Híradó Osztály (SZMHO)		Szervezés, mozgósítás, híradás, rejtjelzés	7
4.	Pénzügyi és Gazdálkodási Osztály (PGO)		Nyílt és bizalmi pénzügyi, anyagi és technikai ellátás, biztosítás	7
5.	Információértékelő Elemző Osztály (IÉEO)		Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás	11
	a	Osztályvezetés	Vezetés	8
	b	Feldolgozó részleg	Operátorok	3
6.	Koordinációs és Feldolgozó Osztály (KFO)		Alkotmányvédelem	7
7.	Biztonsági Akció Osztály (BAO)		Kémelhárítás	8
8.	Oktatási Osztály (OO)		Ki-, át- és továbbképzés	6
9.	Hivatalvezető személyi tartaléka (HT)		Külszolgálat és egyéb feladatokra	8
II.	1. KKBO		1. Központi katonai biztonsági osztály	45 fő
1.	Törzs		vezetés	5
2.	a	alosztály	HM és MHVK	18
3.	b	alosztály	MH Kiképzési és Szárazföldi csfőség	22
III.	2. KKBO		2. Központi katonai biztonsági osztály	32+1
1.	Törzs		Vezetés	5
2.	a	alosztály	MH Haditechnikai Csoportfőnökség	14+1
3.	b	alosztály	MH Hadtáp Csoportfőnökség	13
IV.	3. KKBO		3. Központi katonai biztonsági osztály	30 +7
1.	Törzs		Vezetés	5
2.	a	alosztály	MH Hátországvédelem	11+5
3.	b	alosztály	MH hadiipar, építés és elhelyezés	14+2
V.	2. KBF		5. Hadsereg Parancsnokság	97
1.	Törzs		vezetés	9
2.	A	osztály	5. HDS Pság és közvetlenek	29
3.	B	osztály	1. g. hdt.	21
4.	C	osztály	2. g. hdt.	18
5.	D	osztály	3. g. hdt.	20
VI.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)		Lé. Re. FCSF, CSRP, Honi Légvédelmi Hadtest	60
1.	Törzs		vezetés	7
2.	A	osztály	Lé. és Re. Főcsoportfőnökség	10
3.	B	osztály	Csapatrepülő Parancsnokság	12
4.	C	osztály	1. h. lé. hdt.	31
ÖSSZESEN				349+8

²¹ A táblázat a KBH 1/9. számú (Nytsz.: 037/16/1990) állománytáblája (Levéltári jelzet: 8/17/12) 169/16/9) és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló MHPK 024/1990. számú parancs alapján készült.

Állománykategóriánkénti bontás

Sz.	Fő szervezeti egység	Tiszt	Tts.	Kpa.	Összesen
I.	MH KBH Hivatali Központ (HK)	58	6	17	81
II.	1. Központi Katonai Biztonsági Osztály (1. KKBO)	37	0	8	45
III.	2. Központi Katonai Biztonsági Osztály (2. KKBO)	28	0	4	32 (+1)
IV.	3. Központi Katonai Biztonsági Osztály (3. KKBO)	26	0	4	30 (+7)
V.	2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)	90	0	7	97
VI.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)	54	0	6	60
VII.	Hivatalvezetői személyi tartalék (HVSZT)	3	0	1	4
ÖSSZESEN		296	6	47	349 (+8)

Megjegyzés:

A táblázatban a főnökségek az abc nagybetűivel („A”, „B”, „C”) jelölt **osztályokra**, és az abc kisbetűivel („a”, „b”, „c”) jelölt **alosztályokra**, részlegekre, és csoportokra tagozódtak.

A „+” azokat a beosztásokat (összesen 7 tiszt és 1 kinevezett polgári alkalmazott = 8 fő) jelölte, amelyek nem terhelték a HM létszámát. Így a Gödöllői Gépgyár 1 fő őrnagyot, az MH Katonai Javító üzem 4 fő alezredest és 1 fő kpa-t, az új kiképzési rendszerű 5. építő ezred 2 fő alezredest biztosított saját létszámkerete terhére.

Rendfokozati megoszlás

Sz.	Fő szervezeti egység	tbk.	ezds.	alez.	örgy.	tiszt	össz.	isk.
I.	Hivatali központ (HK)	2	9	46	1	0	58	57
II.	1. KKBO	0	1	32	4	0	37	35
III.	2. KKBO	0	1	23	4	0	28	24
IV.	3. KKBO	0	1	18	7	0	26	25
V.	2. KBF	0	6	30	15	12	90	63
VI.	3. KBF	0	3	21	19	11	54	33
VII.	HVSZT	0	0	2	1	0	3	3
ÖSSZESEN		2	21	184	65	24	296	240

10. táblázat.

**Az MH KBH állománytáblája békében („B”) és mozgósításkor („M”)
(1991.12.01. – 1992.11.30.)²²**

Szerk.: Gyaraki Károly

Szervezeti egység és alegység			Operatív úton biztosított szervezet és/vagy feladat	Létszám (fő)	
Fsz.	Kód	Megnevezés		„B”	„M”
I.	Hivatali Központ (HK)		Főcsoportfőnökség	101	195
		Hivatalvezető és helyettesei	Vezetés	3	3
1.		Titkárság	A vezető szerv kiszolgálása	17	28
	„A”	Vezetési részleg	Titkársági funkciók ellátása	9	11
	„B”	Központi Ügyeleti Szolgálat (KÜSZ)	24 órás biztonsági tevékenység	8	17
2.	Kémelhárítási Osztály (KÉO)		Ellenséges hírszerzés és egyéb titkos cselekmények felderítése, megelőzése, kivizsgálása	9	16
3.	Alkotmányvédelmi Osztály (ALKO)		Magyarország és a fegyveres erők törvényes rendjének és működésének védelme	8	9
4.	Belső Ellenőrzési Osztály (BEO)		Belbiztonsági tevékenység (operatív személyellenőrzés és -védelem)	10	10
5.	Információértékelő és Elemző Osztály (IÉEO)		Információk elemzése, értékelése, összegzése, nyilvántartása és tájékoztatók előkészítése	12	12
		Osztályvezetés	Vezetés	7	7
		Adattároló és -feldolgozó részleg	Adatok feldolgozása és tárolása	5	5
6.	Személyügyi Osztály (SZÜO)		Személyzeti munka	8	8
7.	Szervezési, Mozgósítási és Híradó Osztály (SZMHO)		Szervezés, mozgósítás, híradás és rejtjelzés	8	8
8.	Pénzügyi és Gazdálkodási Osztály (PGO)		Pénzügyi, anyagi, technikai ellátás és biztosítás	9	9
9.	Technikai Osztály (TO) + Szakszolgálati Osztály (SZSZO)		Nyílt és operatív technikai ellátás és biztosítás	11	9
10.	Katonai Cenzúra Osztály		Katonai és állambiztonsági jelentőségű információk titokvédelmi szempontú szűrése.	0	64
11.	Katonai Vizsgálati Osztály (KVO)		Nyomozati tevékenység	0	19
12.	Iskoláztatási és Oktatási Osztály (IOO)		Ki-, át- és továbbképzés	6	0
II.	HM Védelmi és Biztonsági Katonai Önálló Osztály		A honvédelmi miniszter személy- és lakásbiztosítása	11	21
III.	I. Katonai Biztonsági Főnökség (I. KBF)		HM, MHP, MHVK és közvetlen alárendelt szervezetek	94	215
1.		Vezető szerv	A főnökség vezetése	10	38
	„A”	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B”	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A”	KBO	MHVK és közvetlenek	23	45
3.	„B”	KBO	MH Főszemlélőség	15	19
4.	„C”	KBO	Anyagi Technikai Főcsoportfőnökség (ATFCSF)	28	86
5.	„D”	KBO	Budapest Központi Kerületi Parancsnokság (BKKP)	17	26
6.	Részleg		Építési és Elhelyezési Főnökség (ÉEF)	2	2

²² A táblázat az MH KBH állománytáblája alapján (levéltári jelzet: HIM KI8/19/2 – 331/3/2) készült.

Szervezeti egység és alegység			Operatív úton biztosított szervezet és/vagy feladat	Létszám (fő)	
Fsz.	Kód	Megnevezés		„B”	„M”
IV.	2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)		Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága (SZCSP) és alárendeltjei	91	0
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	13	0
2.	„A”	KBO	SZCSP-közvetlenek	13	0
3.	„B”	KBO	1. Katonai Kerület Parancsnokság és alárendeltjei (1. KKP)	22	0
4.	„C”	KBO	2. Katonai Kerület Parancsnokság és alárendeltjei (2. KKP)	22	0
5.	„D”	KBO	3. Katonai Kerület Parancsnokság és alárendeltjei (3. KKP)	21	0
V.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)		Légvédelmi, repülő- és rádiótechnikai csapatok	46	101
	Vezető szerv		A főnökség vezetése	11	25
1.	„A”	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B”	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A”	KBO	Repülő- és rádiótechnikai csapatok	11	35
3.	„B”	KBO	Légvédelmi csapatok	24	50
VI.	4. Katonai Biztonsági Főnökség (4. KBF)		Tábori Hadsereg Parancsnokság és alárendeltjei (THP)	0	178
	Vezető szerv		A főnökség vezetése	0	25
1.	„A”	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B”	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A”	KBO	Tábori hadseregek közvetlenek	0	36
3.	„B”	KBO	1. Gépesített Hadtest (1. ghdt.)	0	34
4.	„C”	KBO	2. Gépesített Hadtest (2. ghdt.)	0	34
5.	„D”	KBO	3. Gépesített Hadtest (3. ghdt.)	0	33
VII.	5. Katonai Biztonsági Főnökség (5. KBF)		Területvédelmi Parancsnokság és alárendeltjei (TVP)	0	164
	Vezető szerv		A főnökség vezetése	0	23
1.	„A”	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B”	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A”	KBO	Csapatrepülő Parancsnokság	0	23
3.	„B”	KBO	1. Területvédelmi Katonai Parancsnokság (1. TVKP)	0	39
4.	„C”	KBO	2. Területvédelmi Katonai Parancsnokság (2. TVKP)	0	23
5.	„D”	KBO	3. Területvédelmi Katonai Parancsnokság (3. TVKP)	0	40
VIII.	Hivatalvezetői tartalék		Külszolgálat és egyéb feladatokra	8	0
MINDÖSSZESEN				351	874

Állománykategóriánkénti bontás békében („B”)

Sz.	Fő szervezeti egység	tiszt	tts.	kpa.	Összesen
I.	MH KBH Hivatali Központ (HK)	65	8	17	90
II.	HM VKBÖO)	10	0	1	11
III.	1. Katonai Biztonsági Főnökség (1. KBF)	82	2	10	94
IV.	2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)	81	4	6	91
V.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)	40	2	4	46
VI.	4. Katonai Biztonsági Főnökség (4. KBF)	0	0	0	0
VII.	5. Katonai Biztonsági Főnökség (5. KBF)	0	0	0	0
VIII.	Hivatalvezetői tartalék (HT)	6	0	2	8
ÖSSZESEN		295	16	40	351

Rendfokozati megoszlás

Sz.	Fő szervezeti egység	tbk.	ezds.	alez.	őrgy	tiszt	össz.	isk.
I.	MH KBH Hivatali Központ (HK)	2	10	62	2	0	76	74
II.	HM VKBÖO	0	1	9	0	0	10	10
III.	1. KBF (HM, MHP, MHVK)	0	6	67	8	1	82	78
IV.	2. KBF (Szárzsföldi csapatok)	0	2	39	28	12	81	54
V.	3. KBF (Lé- és repülőcsapatok)	0	2	13	20	5	40	26
VI.	4. KBF (Tábori Hadsereg)	0	0	0	0	0	0	0
VII.	5. KBF (TVP)	0	0	0	0	0	0	0
VIII.	Hivatalvezetői tartalék (HT)	0	0	5	1	0	6	6
ÖSSZESEN		2	21	195	59	18	295	239

11. táblázat.

**Az MH KBH („B”) szervezeti felépítése
(1992.12.01. – 1995.04.30.)²³**

Szerk.: Gyaraki Károly

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatali Központ (HK)		A hivatalvezető és helyetteseinek alárendeltjei	153
1.	Hivatalvezető		Vezetés	1
	Titkársági csoport		Titkársági feladatok	6
2.	„A”	A honvédelmi miniszter Személybiztosító Osztály (SZBO)	A honvédelmi miniszter személy- és tartózkodási helyének biztosítása	20
	Központi Ügyeleti Szolgálat (KÜSZ)		24 órás ügyelet	8
	Hivatalvezetői közvetlenek			
3.	„A”	Jogi és Igazgatási Osztály (JIO)	Jogi és igazgatási feladatok	8
	„B”	Belső Ellenőrzési Osztály (BEO)	Belső személyellenőrzés és operatív védelem, illetve a HM elhárítása	10
	Hivatalvezető operatív helyettese			1
	„A”	Kémelhárítási Osztály	Kémelhárítás	10
	„B”	Alkotmányvédelmi Osztály (ALKO)	Alkotmányvédelem	9
4.	„C”	Információértékelő Elemző Osztály (IÉEO)	Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás	9
	„D”	Szakszolgálati Osztály (SZSZO)	Titkosszolgálati eszközök és módszerek saját alkalmazása	15
	„E”	Oktatási és Tudományszervezési Osztály (OTO)	Ki-, át- és továbbképzés, tudományszervezés	9
	Hivatalvezető adminisztratív helyettese			1
	„A”	Anyagi és Technikai Osztály (ATO)	Anyagi és technikai ellátás	12
	„B”	Híradó és Informatikai Osztály (HIO)	Híradás, rejtjelzés, informatikai szolgáltatás	11
	„C”	Szervezési, Személyügyi és Mozgósítási Osztály (SZSZMO)	Szervezési, személyügyi, mozgósítási feladatok végzése	10
	„D”	Pénzügyi és Számviteli Osztály (PSZO)	Nyílt pénzügyek ellátása	8
	Ügyviteli alosztály		Iratforgalom	5
II.	I. Katonai Biztonsági Főnökség (1. KBF)		Magyar Honvédség Parancsnokság és alárendeltjei	108
1.	Törzs		Vezetés	12
2.	„A”	osztály	MHVK és közvetlen alárendeltjeinek elhárítása	25
3.	„B”	osztály	MH-főszemlélétségek és közvetlen alárendeltjeik elhárítása	19
4.	„C”	osztály	Anyagi Technikai Főcsoportfőnökség (ATFCSF) és alárendeltjei	28
5.	„D”	osztály	Budapesti Katonai Kerület Parancsnokság (BKKP)	24

²³ Az Antall-kormány alatti utolsó szervezeti felépítést szemléltető táblázat GYARAKI Károly: Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére. Szakmai Szemle, Budapest, 2004. és a HM HIM Központi irattárában őrzött állománytáblák alapján készült.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
III.	2. Katonai Biztonsági Főnökség (2. KBF)		Szárazföldi csapatok (SZCSP alárendeltek)	80
1.	Törzs		Vezetés	10
2.	„A”	osztály	SZCSP-közvetlenek elhárítása	14
3.	„B”	osztály	1. Katonai Kerület Parancsnokság (1. KKP) és alárendeltek elhárítása	19
4.	„C”	osztály	2. Katonai Kerület Parancsnokság (2. KKP) és alárendeltek elhárítása	19
5.	„D”	osztály	3. Katonai Kerület Parancsnokság (3. KKP) és alárendeltek elhárítása	18
IV.	3. Katonai Biztonsági Főnökség (3. KBF)		Légvédelmi és repülőcsapatok	53
1.	Törzs		Vezetés	11
2.	„A”	osztály	Légvédelmi Parancsnokság (LP), rádiótechnikai és repülőcsapatok elhárítása	22
3.	„B”	osztály	Légvédelmi rakétacsapatok elhárítása	20
MINDÖSSZESEN				394

Állománykategóriánkénti bontás („B” és „M”)

Állapot	Szervezeti egység	Ti.	Tts.	Összesen
B	Hivatali Központ	98	55	153
	1. Katonai Biztonsági Igazgatóság	89	19	108
	2. Katonai Biztonsági Igazgatóság	68	138	80
	3. Katonai Biztonsági Igazgatóság	45	8	53
	ÖSSZESEN	300	94	394
M	Hivatali Központ	151	99	250
	1. Katonai Biztonsági Igazgatóság	192	47	239
	2. Katonai Biztonsági Igazgatóság	15	22	37
	3. Katonai Biztonsági Igazgatóság	71	18	89
	4. Katonai Biztonsági Igazgatóság	264	36	300
	ÖSSZESEN	693	222	915

Tisztek rendfokozat szerinti megoszlása

Állapot	Tábornok	Ezredes	Alezredes	őrnagy	Tiszt	Összesen
„B”	7	23	199	59	12	300
„M”	9	27	312	170	175	693

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1.11.7 BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: (1.11.7.-61-3098-1/1989. (9.d.)
- A BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: ÁBTL 1.11.7-61-242/89 (9.d)
- A néphadsereg (polgári védelem katonai szervei) parancsnokainak és a Belügyminisztérium Katonai Elhárító Csoportfőnökség szerveinek közös feladatai, a kölcsönös együttműködés követelményeiről szóló 0011/1973. sz. és a 40/1980 sz. HM-BM együttes utasítások, valamint a BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség 61-896/2/1972. sz. ügyrendje.
- BARÁTH Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig.
In: Gyarmati György (szerk.): Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. pp. 11–33.
- GYARAKI Károly: Visszaemlékezés a Katonai Biztonsági Hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére. Szakmai Szemle, Budapest, 2000.
- SOMKUTAS Róbert: Álcaruhában. Fejezetek a hadművelési-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000). Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015.

ÁRPÁD ZOLTÁN EZREDES

**A MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS
SZERVEZETI FEJLŐDÉSE
1995-TŐL 2012-IG**

*„Az ember úgy lett ember, úgy maradt meg,
hogy alkalmazkodott a természet változásához.
Egy szervezet, egy vállalat ugyanezt csinálja
a társadalomban, a gazdaságban,
csak nincs rá százezer éve.”*
Nógrádi Gábor

Bevezetés

A katonai elhárítás „modern kori történelmét” majd három évtizeddel ezelőtt kezdték el írni. Az újkor történetírói számtalan aspektusból vizsgálták, elemezték a szervezet tevékenységét, funkcióit, kiemelkedő egyéniségeit, vagy éppen vezetőik munkásságát, de talán kevesebb szó esett magáról a szervezetről, az abban rejlő potenciálról, a szervezet fejlődéséről.

Magától adódik a kérdés: pusztán evolúciós fejlődésről vagy átgondolt és tervezett fejlesztésről (is) beszélhetünk? Honnan indult és végül hova jutott az a katonai elhárítás, amely 2012-ben a közös érdekek mentén és az előnyök kölcsönös kihasználása érdekében végül frigyre lépett a katonai hírszerzéssel? Hogyan alakult ki, majd szilárdult meg az a szakmakultúra, amelyből még ma is gazdagon merítünk?

Többek között ezekre a kérdésekre is keresem a választ, amikor a szociológia, a pszichológia vagy netán a filozófia segítségével tekintem át azt az 1995 és 2012 közé eső időszakot, amely valóban meghatározó jelentőségű volt a katonai elhárítók életében, és amelyben – egy évet leszámítva – magam is tevékenyen részt vettem. Ugyanakkor nem célom a vizsgált időszak, a katonai elhárítás tevékenységének egzakt megítélése, „mindössze” egy elemző szemüvegén keresztül szeretném bemutatni a katonai elhárító szakma szervezetelméleti szempontból meghatározó állomásait.

A kezdetek

A rendszerváltozást követő „légüres térben” helyét és szerepét kereső katonai elhárítás a Belügyminisztériumtól elszakadva a honvédség keretein belül kezdte meg újjászerveződését. A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal első lépései a túlélést, majd az alapozást jelentették.

A szervezetnél maradt szakemberek átmeneti rendelkezések, rövidtávra szóló szabályzók¹ alapján kezdték újra azt, amihez igazán értettek: a titkos információgyűjtést. A dolgozó hétköznapiak alapjaiban befolyásoló változásra azonban öt évet kellett még várni. Az 1995. december 28-án elfogadott, majd 1996. március 27-én hatályba lépett CXXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról a demokratikus jogállamiság keretei közé illesztette a magyar nemzetbiztonsági szférát. Negyedik szolgálatként létrejött a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) mint a magyar katonai nemzetbiztonsági érem egyik oldala.

A szervezet fejlődése

Az első és talán legfontosabb eleme egy szervezet életének a funkcionalitása, ami a katonai elhárítás esetében azt jelenti, hogy önálló létének 100 éve alatt – bár eltérő intenzitással, de – végig ellátta alapfeladatát (küldetését), azaz garantálta a honvédség/hadsereg biztonságát, a katonák, a katonai objektumok és a haditechnikai eszközök védelmét. Ez a hajtóerő adta a szervezet belső szilárdságát, amely később a nehézségek leküzdésében is fontos szerepet játszott. Még mielőtt azonban a szervezetelmélet szempontjai szerint alaposabban szemügyre vennénk a katonai elhárítást, annak korszakait, egyfajta kiindulási alapként nézzük meg az átlagember és a tudományos élet e területen kiemelkedő alakjait mit gondolnak és milyen általánosítható tapasztalatokkal szolgálnak.

A közfelfogás sokáig negatív előjellel – többek között egzisztenciális problémaként – tekintett és részint a mai napig is így tekint a szervezetfejlesztésre, amelyet egyenértékűnek tekintettek a racionalizálással, a leépítéssel, az átszervezéssel, az összevonással, a szervezeti (haderő-) reformmal, lényegében újabb munkahelyek megszüntetésével. A szervezetfejlesztés azonban teljesen mást jelent. Azt az első között Richard Beckhard amerikai tudós, a XX. századi szervezetfejlesztés egyik atyja fogalmazta meg 1969-ben. Megítélése szerint „a szervezetfejlesztés tervszerű, a szervezet egészére kiterjedő és felülről szervezett törekvés, amely a szervezet hatékonyságának és életképességének növelését célozza a szervezeti folyamatokra való tervszerű beavatkozás útján, magatartástudományi ismeretek felhasználásával.”²

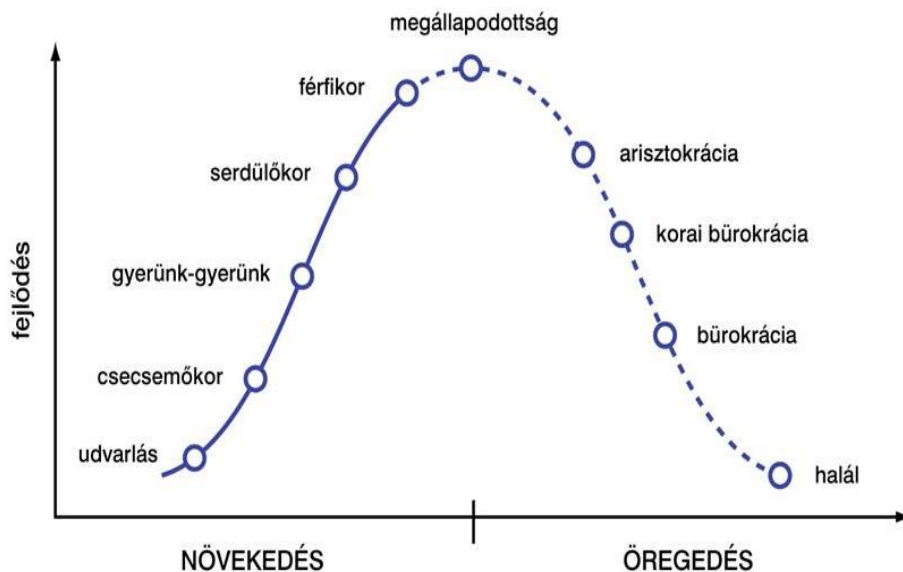
A második világháborút követően az átélt borzalmak és a rombolás hatására kiemelt társadalmi igényként jelentkezett a fejlődésre való törekvés. A világ nagy gondolkodói egymás után álltak elő teóriáikkal, ötleteikkel, modelljeikkel, amelyek (kiemelten a speciális, vagy éppen a profitorientált) szervezetekre is nagy hatást gyakoroltak. A tudósok nemcsak a fejlődés, de egyúttal a siker kulcsát is keresték. A szervezetek tanulmányozása során alapvetően három fő, a változást középpontba állító irányvonal bontakozott ki. Az első az individuális megközelítés, amely az egyén szempontjából, a második az úgynevezett tréningcsoport-megközelítés (T-group approach), amely az egyének által alkotott csoportok szemüvegén keresztül vizsgálta a szervezetet és annak történéseit, míg a harmadik a szervezet egészét vette górcső alá.³

¹ Többek között a 26/1990. (02.14.) Minisztertanácsi rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról.

² MCLEAN, Gary N.: Organization Development. Principles, Processes, Performance. Berrett-Koehler Publishers, Oakland, California, 2005. p. 6.

³ GALLOS, Joan V.: Organization Development. A Wiley Imprint 989 Market Street, San Francisco, CA 94103-1741, 2006.

A teoretikusok számára is nyilvánvaló volt a hasonlóság az ember és a szervezet evolúciója, annak ciklikusjellege, élettartama, lehetőségei és buktatói között, amelyet a következő, haranggörbét leíró ábra is jól szemléltet.

1. ábra. Szervezeti életciklus modell⁴

A felszálló ág, a csúcspont és a hanyatlás hármasa mellett további érdekes párhuzamként figyelhető meg az emberi és a szervezeti fejlődés során az a függő viszony, amelyben a szubjektumra hatást gyakorló külső elemek alapvetően közösségi/szervezeti szocializációs tényezőkként (ahol a család mellett az iskola, a baráti kör, az egyesületek és a munkahely) játszanak főszerepet, míg a szervezet alakításában meghatározó elemeket emberi tényezőkként kell számításba venni. Ugyanez a kölcsönösség leképezhető a vezető-beosztott viszonyban is, ahol szintén kijelenthető, hogy a katonai vezetés klasszikusnak nevezhető hierarchiája ellenére egyetlen vezető sem lehet igazán és hosszabb távon sikeres a munkatársak támogatása nélkül.

⁴ A méret a lényeg? vagy a technika? vagy a kor?
https://reszvetelidemokracia.blog.hu/2008/08/28/a_meret_a_lenyeg_vagy_a_technika_vagy_a_kor
 letöltés: 2018.08.14.

A szervezetfejlesztés modellje

Azt gondolom, e gondolatok mentén látható igazán, hogy mi is a különbség a fejlődés és a fejlesztés között. Az egyén és a szervezet szinte spontán módon, az őt körülvevő közegek hatására folyamatosan fejlődik, ennek minősége azonban (a haranggörbe dőlési szöge) lényegesen javítható egy tudatos fejlesztéssel.

A folyamat minden esetben egy pontos helyzetértékeléssel, egy szervezeti diagnózissal kezdődik. A múlt vizsgálata egyaránt segíti a jelenlegi helyzet jobb megértését és a jövőbeli, a változtatásokhoz szükséges célok kijelölését. Ennek során vagy a korábban elkövetett hibákat, problémákat tárják fel, és ezekre kínálnak később megoldási alternatívákat, vagy a lehetőségeket, a jól működő területeket keresik meg és erősítik fel, azaz a saját sikereiből tanulva teszik újra sikeressé a szervezetet.

A vizsgálódás során már konkrét javaslatok is megfogalmazásra kerülhetnek, amelyeket célszerű egy minden érintett által elfogadott tervben határidővel és felelőssel rögzíteni. A szervezetfejlesztés körét a visszacsatolás és az utánkövetés zárja, ami újabb adalékkal szolgál a szervezet tényleges fejlődésének megítéléséhez.

A hatékonyság három sarokpontja az alábbiakban összegezhető:

„* **tervszerűség** – a szervezetfejlesztési program tartalmazza a szervezet állapotának felmérését (diagnózis), valamint a fejlesztési stratégia tervét, annak megvalósítási lépéseit;

* **rendszer szemlélet** – a fejlesztés célja az egész rendszer működését illető viselkedésalapú változtatás egyéni és/vagy csoportos fejlesztésen keresztül;

* **célorientáltság** – a szervezet életképességének/változási képességeinek a növelése a cél.”⁵

A rendszerelmélet szempontjainak jelentőségéről még a későbbiekben részletesebben fogok írni. A kérdés azonban továbbra is adott: hogyan, milyen eszközökkel lehet elérni a szervezet ideálshoz közelítő állapotát?

A szervezetfejlesztés eszközei

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló CXXV. törvény hatályba lépését követően érdekes kettősség alakult ki. Jogi értelemben új szervezetként jött létre (nyilván nem előzmény nélkül) az MK Katonai Biztonsági Hivatal, így az ezt követő azonnali intézkedésekről szervezetelméleti szempontból nem beszélhetünk szervezetfejlesztésként, ugyanakkor mégis annak eszközszerét felhasználva a szervezet egy jelentős „ráncfelvarráson” esett keresztül.

⁵ VAN DER MEER Gabriella: Szervezetfejlesztés.
<http://www.fejlodescoachingal.hu/szervezetfejlesztes.html>; letöltés: 2018.05.09.

2. ábra. A szervezetfejlesztés eszközei ⁶

A főnökségeket igazgatóságok, majd később önálló főosztályok váltották fel, kialakult a szervezet struktúrája. A teljes körű jogi szabályozottság tudatában egyrészt elkészítették a szakmai (titkos információgyűjtő) munka végzéséhez szükséges szabályzókat, másrészt a szervezet működéséhez elengedhetetlen szervezeti működési szabályzatot, a szervezeti egységek ügyrendjeit, valamint a munkatársak jogkörét, hatáskörét és felelősségét is tartalmazó munkaköri leírásokat. Kialakítottak egy egységes normarendszert és a szakmai elvek mellett egy követendő viselkedési, magatartási kultúrát. Mindeközben megkísérelték mérni a mérhetetlent, több szempontból is beárzni az információt. Kezdetben egyfajta mennyiségi szemlélet uralkodott, amelybe az is beletartozott, hogy az információdömping keretében egy műveleti tiszt adott időintervallumban hány jelentést terjesztett fel. A hegeli dialektika szerint „a fejlődés a mennyiségi változások minőségiekbe történő átcsapása révén előrehaladó folyamat, amelynek során megszakad a fokozatosság. Egy ilyen ugrás során megtörténik a fejlődés kiinduló állapotának tagadása, majd egy további ugrás révén ennek a tagadásnak a tagadása, és az eredeti állapot bizonyos vonásainak, oldalainak magasabb szintű megismétlődése.”⁷ Utólag már nehéz rekonstruálni, hogy az említett dialektika vagy a természetes szelekció révén (idővel a szervezet számára értékes, releváns információk maradhatnak csak rendszerben), de határozott elmozdulás volt érzékelhető a minőségi információk megszerzésének irányába. Végül intézményesítették a belső ellenőrzés rendszerét, és továbbra is szűkös költségvetési keretek között folytatták önálló munkájukat.

⁶ Mi a szervezetfejlesztés? <http://effectsys.hu/szervezetfejlesztés>; letöltés: 2018.05.09.

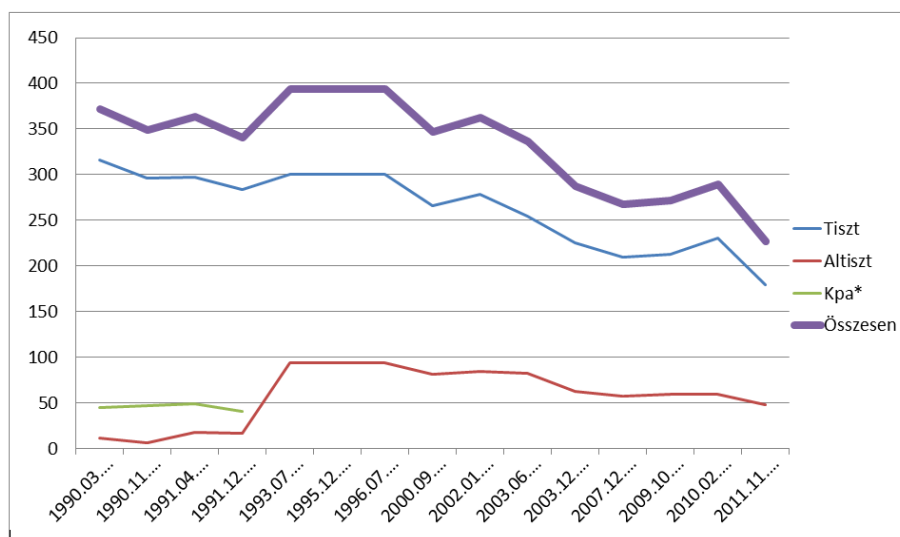
⁷ Dialektika. <http://www.maria-online.com/education/article.php?lg=hu&q=Dialektika>; letöltés: 2018.05.09.

Szervezeti fejlődés a rendszerelmélet/rendszer szemlélet szempontjai alapján

A gyors, mégis mélyreható szervezeti átalakulást követően a katonai elhárítás rendszere gőzerővel haladt előre. Majdnem egy évtizede már kísérletet tettem az értékelő-elemző munka rendszerszemléletű megközelítésére,⁸ és azt gondolom, hogy ugyanezen szempontok alapján célszerű áttekinteni a katonai elhárítás mint rendszer viselkedési jellemzőit is.

A katonai elhárítás nyílt rendszer, amely a környezetével folyamatos, interaktív kapcsolatban, információcserében áll. Az 1999-es NATO-, majd a 2004-es európai uniós csatlakozás pedig szélesebbre tárta az együttműködés kapuját, ezáltal újabb információk becsatornázását is lehetővé téve.

A rendszer rugalmas – más nem is lehetne, hisz ami merev, az eltörik. A flexibilitás a katonai elhárítás teljes életciklusában nyomon követhető, mivel mind feladatrendszerét, mind létszámát tekintve folyamatosan igazodott a Magyar Honvédség életében bekövetkezett változásokhoz. A létszám pedig az 1996-os csúcsot követően folyamatosan csökkent (* az állománykategóriák közül a kinevezett polgári alkalmazottak – KPA – kategóriája a '90-es évek elején megszüntetésre került).

3. ábra. A KBH létszámának változása (fő/év)
Szerk.: Árpád Zoltán ezredes

A rendszer katonai és nemzetbiztonsági jellegéből adódóan is hierarchikus felépítéssel bír, elemei között horizontális és vertikális kapcsolódások egyaránt megfigyelhetők.

⁸ ÁRPÁD Zoltán: A nemzetbiztonsági jellegű értékelő-elemző munka néhány alapvető kérdése. Szakmai Szemle, 5. évfolyam 3. szám, 2009. pp. 102–109.

A rendszer ez esetben is központosított, az egyszemélyi vezetés elve alapján a döntéshez szükséges információk gyorsan elérhetők, az információ útja jól nyomon követhető.

A rendszer képes a szinergiára, így a matematika alapjaival ellentétesen ez esetben az 1+1 nem kettő, hanem annál több. A rendszer alkotórészei (al- vagy részrendszerei) együtt, egymást támogatva és segítve többre képesek, ezáltal a szervezet hatékonysága nő.

Egy jól működő rendszerben az ellenőrzésnek folyamatosnak és a szervezet valamennyi működési területére kiterjedőnek kell lennie, amely egyfajta visszacsatolási funkciót is betölthet.

Egy frissen újjászerveződő rendszer esetében a szervezetfejlesztés mellett öntanulásról sem beszélhetünk, amely szempontok csak jóval később válnak a rendszer szerves alkotóelemeivé.

A katonai elhárítás szervezetfejlődési korszakai

A szervezetek egy-egy korszakát az emberek jellemzően az akkor regnáló vezetőhöz kötik, akik nemcsak a szervezet arcai, hanem arculatának formálói is. A vizsgált időszakban három jól megkülönböztethető szakmatörténeti korszakot kell megemlíteni, amelyeket csak röviden, a leglényegesebb momentumokat felvillantva szeretném felvázolni.

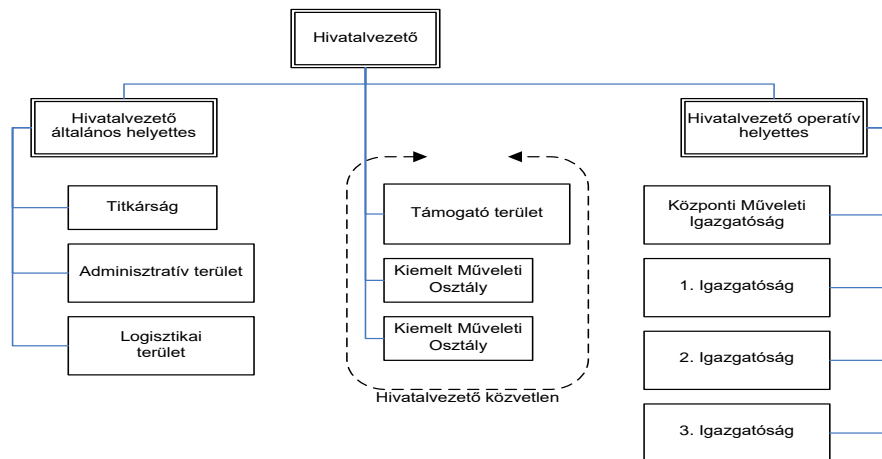
- **Dr. Stefán Géza vezérezredes (1994.08.01. – 2009.06.21. †) – 1997-től nyugállományban közalkalmazottként**

Az elhárítás ikonikus alakja és az önálló katonai elhárítás 100 évének leghosszabb ideig beosztást ellátó főigazgatója. Pályája során széles körű ismereteket és tudást szerzett meg, valamint kiterjedt kapcsolatrendszert alakított ki, amelyek nagyban segítettek vezetői tevékenységét. Mégis úgy gondolom, hogy a legnagyobb érdeme az volt, hogy a szervezet fölé egy olyan védőernyőt tartott, amely sokáig nyugodt, biztonságot adó körülményeket biztosított a szakmai munka végzéséhez.

Ha az első korszakot szervezetfejlődési aspektusból is áttekintjük, akkor az alábbi megállapítások tehetők:

- formális hatalmi hierarchia paradigmája;⁹
- mechanikus szervezet, a hatalom strukturált és centralizált;
- stabilitás, egyszemélyi vezetés;
- formalizált, rutinszerű eljárások;
- feladatalapú munkavégzés, jól elkülönülő szakterületek;
- egyértelmű szerepek (vezetők és végrehajtók);
- a kreativitás nem meghatározó.

⁹ A paradigma a szervezetelmélet szerint a szervezetfejlődés egyik lépcsőjét jelenti.

4. ábra. A KBH szervezeti felépítése 1995.05.01-én
Szerk.: Árpád Zoltán ezredes

- **Kovácsics Ferenc altábornagy (2009. június 22. – 2010. június 5.)**

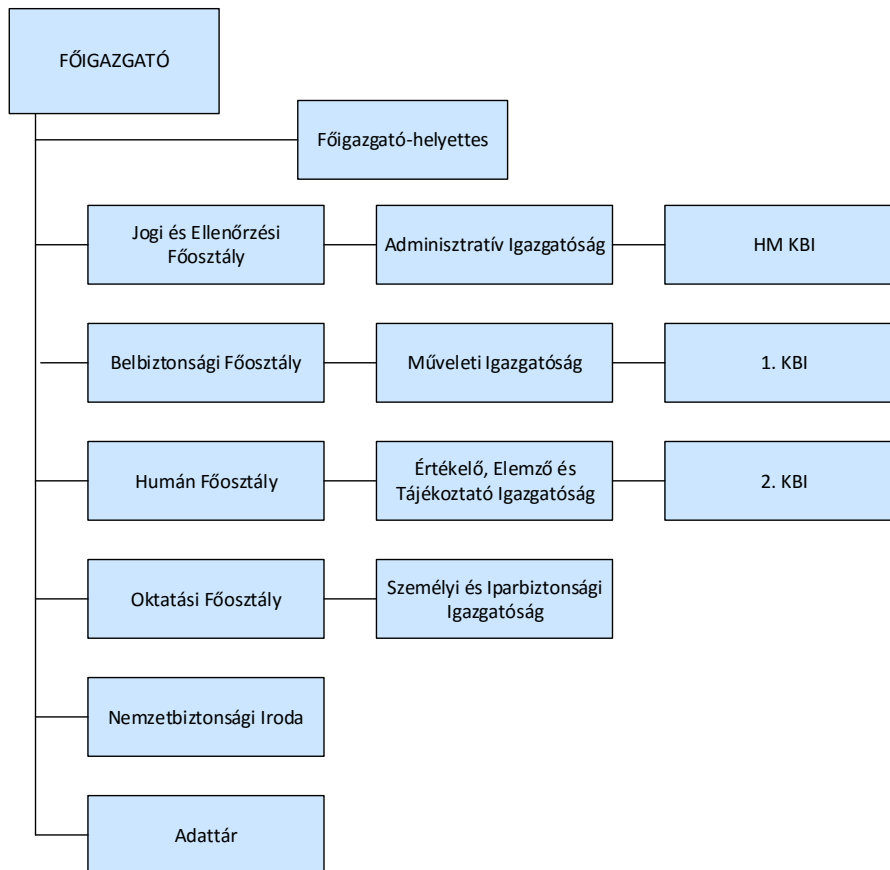
A vizsgált korszakok közül a legrövidebb időintervallum, így a szervezet kvalitásainak kibontakoztatására rajta kívülálló okok miatt nem volt teljes értékűen lehetősége. Mégis a folyamatosság biztosítása mint kiemelt feladat mellett ebben a korszakban jelent meg igazából a stratégiai gondolkodás, amelynek részeként első ízben indult meg a Katonai Biztonsági Hivatal stratégiájának kidolgozása. Ennek az előrelátásnak köszönhetően – részint tudatosan, részint intuitív módon – „helyzetbe hozta” azokat az akkor középvezetői beosztásokat betöltő szakembereket, akik a mai katonai elhárítás gerincét adják.

Szervezetfejlődési aspektusból vizsgálva a korszakot láthatjuk, hogy a szervezet elmozdult egy szabadon versengő modell irányába, ahol a feladatorientáció mellett megjelent a képességalapú munkavégzés is. Azzal, hogy a szervezeten belülről érkezett az első számú vezető, megindult egy átrendeződési folyamat is, amelynek keretében az egyes vezetők nagyobb szabadságfokot kaptak a mindennapi munkavégzés során.

- **Domján László vezérőrnagy (2010. június 6. – 2011. november 30.)**

A vizsgált időszakon belül első ízben nem katonai elhárítót neveztek ki a szervezet vezetőjének, így a katonai menedzseri attitűd egyfajta vérfrissítésként is értékelhető. Előtérbe kerül a proaktivitás, az előrelátó cselekvés, amikor nincsenek problémák, csak megoldandó feladatok. 2010-ben megtörtént a generációváltás, ami ugyanakkor évtizedes tapasztalatokkal bíró munkatársak távozását is maga után vonta.

Szervezetfejlődési aspektusból nézve a korszak során tovább finomodik a struktúra, erősödik a flexibilitás, a korábbi mechanikus jellegű szervezet egyre organikusabbá¹⁰ válik, aminek következtében az alacsonyabb szinteken is nagyobb szabadságfok érvényesül, de ezzel együtt nő a végrehajtó szinten is a felelősség, a döntési aktivitás.

5. ábra. A KBH szervezeti felépítése 2011-ben, az integráció előtt
Szerk.: Árpád Zoltán ezredes

¹⁰ Egy organikus szervezet nem merev és nem túlszabályozott, nincs szigorúan vett hierarchia, az egyszemélyi vezetést felváltja az együttműködő-bevonó vezetési stílus.

Sikeres szervezet/sikeres vezető

A katonai elhárítás eme három korszakát együttesen látva a sikeres szervezetre vonatkozó következtetések is levonhatóak. Saját tapasztalataink alapján a siker és a hatékonyság ismérvei:

- kiszámíthatóságot jelentő szervezeti keret;
- biztonságot garantáló szervezet/vezető;
- alkalmazkodóképesség, rugalmasság;
- ösztönzés;
- bevonás, kooperáció;
- önmegvalósítás.

Az ösztönzés és az önmegvalósítás kivételével minden jellemzőről szó esett már. A motiváció a szinergiához hasonlóan kulcstényező az egyén és a szervezet életében egyaránt. A belsőleg, ön- és éntudatosan motivált dolgozók a szervezet ideális munkatársai. Lényegét tekintve nem pénzért dolgoznak, az anyagi javak egy normális életvitel fenntartásához szükségesek. A fő hajtóerő az értékteremtés és az alkotás öröme. Mi más ez, ha nem a piramis csúcsa, önnön magunk megvalósítása?

A titkosszolgálatok cadillac-je

A katonai elhárítás szervezetét egy olyan úton vezetni, ahol kizárólag nagy teljesítményű és felső kategóriás járművek száguldanak, nem kis teljesítményt és feladatot jelent. Ha ebből a nézőpontból tekintjük a szervezet fejlődését, akkor újabb érdekes jellemzőket fedezhetünk fel a titkosszolgálatok cadillacjét illetően:

- 22 éves, „garázsban tartott”;
- limitált széria (kb. 200 EE¹¹-vel);
- letisztult vonalak;
- rugalmas felfüggesztés;
- összkerékmeghajtás;
- alacsony fogyasztás;
- menetstabilitás;
- nem önvezető, de magas fokú autonómia;
- márkanév;
- különleges vezetési élmény.

Ami azonban még ezeknél is fontosabb, alapmodellnek számít azzal együtt is, hogy szinte rá sem ismerni a járműcsalád legújabb tagjára. Természetesen más vonalvezetés, új minőség. A lényeg azonban ott, legbelül változatlan maradt.

¹¹ Emberi Erő.

Befejezés helyett

A modern kori elhárítás története koránt sem befejezett. Ami ma is működik, az abból az időszakból táplálkozik, és akik működtetik, annak idején kezdték el pályafutásukat. A szervezet kisebb megtorpanásoktól eltekintve folyamatosan fejlődött, az önálló munkavégzés a csúcs környékén szakadt meg.

A cikk megírásakor több film ide illő gondolata is eszembe ötlött. Elsőként a „Mission Impossible” (Lehetetlen küldetés) című film, amelyet azonnal el is vettem, hiszen egyetlen titkosszolgálat szótárában sem található meg a lehetetlen szó. Szájhagyomány útján terjedve szállóigévé vált, miszerint „kisebb csodákat holnapra vállalunk, a lehetetlenre néhány napot várni kell”.

Az ötletet továbbgondolva eszembe jutott a „Régi idők focija” Minarik Edéje, amint elhíresült mondatát formálja: „kell egy csapat!”¹² Továbbá itt van nekünk a Silvester Stallone főszereplésével bemutatott „Túl a csúcson” című film, amely a kitartás és az elszántság szimbólumává vált. Sokan úgy tartják, hogy a csúcson kell abbahagyni, de úgy vélem, hogy túl a csúcson is van élet, vannak új lehetőségek.

Végül, de nem utolsósorban a Monty Python társulathoz köthető „Gyalog galopp” jelenetei ugrottak be, amikor a szereplők intellektusa, a kerekasztal lovagjainak összetartása és már-már hősiesség helytállása érdemel megkülönböztetett figyelmet és tiszteletet, vagy a „Brian élete” című remekmű titkos tárgyalásán feltett kérdése: „mit adtak nekünk a rómaiak?”¹³

- De tényleg! Mit adott nekünk a katonai elhárítás?
- Biztonságot!
- Jól van, de mégis mit adott nekünk?
- Kiforrott szervezeti struktúrát és egy érett szakmakultúrát.
- Igen, de egyébként mi mást adott a katonai elhárítás?
- Rendszerszemléletű és stratégiai gondolkodást, motivációt és önmegvalósítást.
- Rendben, rendben, de mégis mit adott még a katonai elhárítás?
- Élethivatást és a következő szakértő generációt, amelynek tagjai szinte zökkenőmentesen képesek voltak tovább vinni ezt a nagyon különleges közszolgálatot.

Mert – Nógrádi Gábor mottóját visszaidézve – a katonai elhárítás 2011-ben sem tett mást, mint korábban, alkalmazkodott a külvilághoz, a megváltozott körülményekhez. 22 éve volt rá.

¹² Régi idők focija. <https://videa.hu/video/kreativ/regi-idok-focija-hjA02aDlZSTflw35>; letöltés: 2018.05.09.

¹³ Brian élete – Mit adtak nekünk a rómaiak?

https://www.youtube.com/watch?v=J2Bx19qJ_Vs; letöltés: 2018.05.09.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
- 26/1990. (02.14.) Minisztertanácsi rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról.
- ÁRPÁD Zoltán:
A nemzetbiztonsági jellegű értékelő-elemző munka néhány alapvető kérdése.
Szakmai Szemle 5. évfolyam 3. szám, 2009. pp. 102–109.
- BAKACSI Gyula:
Szervezeti magatartás és vezetés.
Aula Kiadó, Budapest, 2004.
- BARLAI Róbert – CSAPÓ Edit:
Szervezetfejlesztés és stratégiai vezetés. A módszer.
Könyvtári Figyelő 43. évfolyam 2. szám, 1997.
- GALLOS, Joan V.:
Organization Development.
A Wiley Imprint 989 Market Street, San Francisco, CA 94103-1741, 2006.
- JAGADICS Péter – RAJOS Sándor – SIMON László – SZABÓ Károly:
A magyar katonai elhárítás története 1918–2018.
Univerzum Könyvek, 2018.
- MCLEAN, Gary N.:
Organization Development. Principles, Processes, Performance.
Berrett-Koehler Publishers, Oakland, California, 2005.

Internetes oldalak jegyzéke

- Brian élete – Mit adtak nekünk a rómaiak?
https://www.youtube.com/watch?v=J2Bx19qJ_Vs; letöltés: 2018.05.09.
- Dialektika.
<http://www.maria-online.com/education/article.php?lg=hu&q=Dialektika>;
letöltés: 2018.05.09.
- <https://gtpersonum.hu>
- https://reszvetelidemokracia.blog.hu/2008/08/28/a_meret_a_lenyeg_vagy_a_technika_vagy_a_kor letöltés: 2018.08.14.
- <https://www.bkconnection.com>
- Mi a szervezetfejlesztés?
<http://effectsys.hu/szervezetfejlesztes>; letöltés: 2018.05.09.
- Régi idők focija.
<https://videa.hu/videok/kreativ/regi-idok-focija-hjA02aDIZSTflw35>; letöltés: 2018.05.09.
- VAN DER MEER Gabriella: Szervezetfejlesztés.
<http://www.fejlodescoachingal.hu/szervezetfejlesztes.html>; letöltés: 2018.05.09.

DEZSŐ SÁNDOR VEZÉRŐRNAGY –
DR. KENEDLI TAMÁS EZREDES

**A KNBSZ 2012–2018 KÖZÖTTI
HATÉVES MŰKÖDÉSÉNEK
ÖSSZEGZETT TAPASZTALATAI¹**

A Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH) és a Katonai Felderítő Hivatal (MK KFH) integrációját megelőző két évben megújult a honvédelem rendszerét övező teljes jogszabályi háttér: az Alaptörvény vonatkozó részei, a honvédelmi törvény a szükséges végrehajtási utasításokkal, továbbá ehhez is illeszkedve a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló jogszabály is új elemekkel egészült ki. Utóbbiból a legfontosabb momentum a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat nevesítése a nemzetbiztonsági szolgálatok között.²

Az integráció időszaka

A KNBSZ megalakulását megelőzően számos előkészítő tevékenység történt a sikeres integráció megvalósítása érdekében. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter – a költségvetési forrásokkal történő takarékosabb gazdálkodás elérése érdekében – szervezeti és létszám-racionalizálás mellett döntött,³ és utasítást adott egy a költségvetési források takarékosabb felhasználását biztosító szervezeti felépítés kialakítására. Az elgondolás szerint egy „a katonai felderítő és elhárító tevékenység egységes ellátását, vezetését és koordinációját biztosító, a szakterületeken a hatékonyabb feladatellátást, valamint a költségvetési források takarékosabb felhasználását biztosító egységes szervezet és szervezeti felépítés”⁴ kialakítására volt szükség.

Az Országgyűlés által megtárgyalt törvényjavaslatban ugyancsak visszaköszön a gazdaságosabb és hatékonyabb működés biztosításának igénye: „A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörébe utalt feladatokat jelenleg két önálló szervezet, egyrészt a Katonai Felderítő Hivatal, másrészt a Katonai Biztonsági Hivatal látja el. Az említett szervek jelenleginél gazdaságosabb, illetve hatékonyabb

¹ Kenedli Tamás – Kis-Benedek József – Szabó Károly: A katonai felderítés és elhárítás evolúciója, szervezete és feladatkörei. In: Farkas Ádám – Kádár Pál (szerk.): Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai című könyv fejezetének felhasználásával. HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest, 2016. pp. 117–126.

² 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról, 1. § c) Hatály: 2012.I.1. – 2012.I.4.

³ 116/2011. (X. 21.) HM utasítás a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól. Megjelent: Hivatalos Értesítő 2011/54. Hatály: 2011.X.22. – 2011.XII.2.

⁴ 128/2011. (XII. 2.) HM utasítás a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról, 2. § (1). Megjelent: Hivatalos Értesítő 2011/58. Hatály: 2011.XII.3. – 2011.XII.3. 2. § (1)

feladatellátásnak biztosítása érdekében a két testület egyetlen szervezetté – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatná – történő integrálásáról született döntés, amelynek végrehajtása az érintett jogszabályok egyidejű módosítását igényli.”⁵

Az integráció két ütemben zajlott le. Az első ütem 2011. augusztus és november között, az alábbi célkitűzések megjelölésével:

- a gyorsabb információáramlás feltételeinek, az erőforrások hatékonyabb felhasználásának kialakítása;
- a párhuzamosságok kiküszöbölése az eredményesebb műveleti munka elérése érdekében;
- a hatékonyabb védelem biztosítása a hadműveleti területen feladatokat ellátó magyar kontingensek számára;
- a támogató rendszerek egységesítése, illetve kevesebb objektum üzemeltetése, a költségvetési kiadások csökkentése.

Az átalakítás során felülvizsgálták az alaptevékenységet támogató funkciókat, az azokat ellátó szervezeti egységeket, a bürokráciacsökkentés lehetőségeit. Ehhez kapcsolódva már az integráció első ütemében a vezetési szintek és a rendszeresített munkakörök számának csökkentése – a tervek szerint 217 beosztás és munkakör megszüntetése⁶ – szerepelt a célok között.

A Nbtv. 2011. novemberi módosításának eredményeként az irányító miniszter döntésének megfelelően megszületett a végleges döntés a szervezetek sorsára vonatkozóan. A KBH 2011. december 31-ével megszűnik, jogutódként az átalakuló MK KFH veszi át a feladatait. A KFH 2011. december 1. és 31. között új, de ideiglenes állománytábla alapján működik – december 1-jétől új főigazgató irányításával –, és felkészül az átalakulásra és a feladatok jogutódkénti átvételére. Lényeges momentum volt, hogy a meghatározott létszámcsoökkentéseket még az eredeti szervezetek – MK KFH, MK KBH – hajtották végre (illetve indították el a személyügyi eljárásokat), így az új szervezet – KNBSZ – már a meghatározott szervezeti felépítéssel és létszámmal – 825 fő – kezdhette meg a működését.

A szervezési feladatok teljesítése közben fontos feltételként kell megjegyeznünk, hogy Magyarország 2012. évi költségvetéséről szóló törvényt már 2011. október hónapban megszavazta az Országgyűlés. Az átalakulás folyamatában ez azért kiemelendő tény, mert az MK KFH és az MK KBH a Honvédelmi Minisztérium fejezetén belül önálló cím/alcímként szerepel a költségvetési törvényben, tehát adottá vált, hogy a 2012. évi alaprendeltetés szerinti és átszervezéshez kötődő feladatokat a már jóváhagyott költségvetések terhére kellett megvalósítani. Természetesen ezek a költségvetések októberben semmilyen plusz

⁵ T/4816. számú törvényjavaslat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról. Budapest, 2011. október.
<http://www.parlament.hu/irom39/04816/04816.pdf>

⁶ 116/2011. (X. 21.) HM utasítás a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól. Megjelent: Hivatalos Értesítő 2011/54. Hatály: 2011.X.22. – 2011.XII.2. 3. § a) b)

költséget nem ismerhettek el, hiszen csak egy hónap elteltével született meg az átalakításról a végleges döntés.

Az MK KFH és az MK KBH integrációjával 2012. január 1-jével megalakult a KNBSZ. Az új szervezet létrejöttéhez elengedhetetlen szervezeti integráció során az MK KBH mint önálló költségvetési szerv megszűnt a KNBSZ szervezetébe történő beolvadással,⁷ a KFH pedig névváltozását követően KNBSZ néven jogutódlással folytatta tevékenységét. Az integráció eredményeként az összlétszám ténylegesen 197 beosztással és munkakörrel csökkent, az új szervezet 2012. január 1-jén 825 rendszeresített állománytáblás hellyel kezdte meg működését.

Az integráció második ütemének tekinthetjük a 2012. január 1. és április 30. közötti szervezési időszakot (az átszervezés végrehajtásának hivatalos időpontja és időtartama), amelyet immár az új szervezeti modell kialakítása érdekében az alábbi fontosabb célfeladatok jellemzik:

- a vezetési szintek és a vezető beosztások optimalizálása;
- feladatköri párhuzamosságok megszüntetése;
- a katonai hírszerző és elhárító tevékenység egységes vezetésének kialakítása;
- belső szabályzók felülvizsgálata;
- a műveleti utasítások rendszerének átdolgozása;
- az együttműködési megállapodások áttekintése, módosítása;
- a gazdasági, személyzeti, műszaki integrálás megvalósítása.

A célok elérése érdekében a két katonai szolgálat összevonását követően azonnal megkezdődtek a működési mechanizmusok gyakorlatban történő vizsgálatai, valamint a szakmai egységek működésének finomhangolását célzó belső ellenőrzések. Megemlítendő azonban, hogy a számos változtatást igénylő szervezési időszakban is az Nbtv.-ben rögzített szakmai feladatok folyamatos ellátása maradt az elsődleges szempont.

Az elképzelésnek megfelelően egy szakmailag eredményesebb, költségvetésének felhasználását tekintve pedig takarékosabb szervezet jött létre, ahol a párhuzamosságok megszüntetésével jobban biztosítható a katonai hírszerző és elhárító tevékenységből származó információk áramlása, a szakágak tevékenységei kiegészítették egymás eredményeit.

Az előző mondatban tett állítás alátámasztására érdemes idézni az Állami Számvevőszék 2013. évi ellenőrzésének fő megállapítását: „a KNBSZ megalakítása közpénz megtakarítást eredményezett. Az intézkedések takarékosabb gazdálkodást elősegítő hatásai az átalakulás előtti, illetve az átalakulás utáni intézményi teljesítési kiadások és a létszámadatok alapján egyértelműen kimutathatóak voltak. A KNBSZ a változatlan volumenű feladatot kevesebb létszámmal, kisebb teljesített

⁷ Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal megszüntető okirata. Megjelent: Hivatalos Értesítő 2011/63. Hatály: 2011.XII.30.

kiadással valósította meg, mint jogelődjei.” Végző soron a szervezet költségmegtakarítást tudott elérni a mintegy 20%-os létszámcsökkentés végrehajtásával (elsősorban a művelettámogató és kiszolgáló területen), amely összességében évi mintegy 1,55 milliárd forintos megtakarítást jelentett. Hosszabb távon további több százmillió forintos megtakarítást feltételezett az a tény is, hogy a két jogelőd szolgálat által használt objektumokat csökkentett számban kellett tovább üzemeltetni, de ma már tudott, hogy az csak részben realizálódott.

Az előzőekben leírtakhoz azonban mindenképp szükséges megjegyezni, hogy a bemutatott nemzetbiztonsági szervezetet érintő integráció sajátosság formában zajlott le, tekintettel arra, hogy nem előzte meg egy átgondolt hatástanulmány (készültek erre vonatkozó anyagok, de csak „belső használatra”), amelynek háttérben általában egy hosszabb időszakot felölelő kutatómunka húzódik meg. Így a folyamat során szembesültek a megszűnő és az átalakuló szervezetek pénzügyi, humánszervezési és szakmai integrációs problémáival, a kialakult anomáliák kezelésével, amelyekre a lehetőségekhez mérten a legjobb válaszokat kellett megfogalmazni. A kiigazítás folyamatai a mai napig megfigyelhetők, a fentebb felsorolt elvárások maximális teljesítése érdekében.

Az integrált szervezet felépítése

A hivatalos megfogalmazás szerint: a KNBSZ mint Magyarország katonai nemzetbiztonsági szolgálata ellátja Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek a honvédelmi ágazatban történő érvényesítését. A KNBSZ a Kormány – miniszter útján gyakorolt – irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, a HM fejezetében az előirányzatok feletti rendelkezési jogosultság szempontjából önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv.⁸ A KNBSZ mint központi államigazgatási szerv az Államháztartási Szakfeladatrend alapján a katonai védelem szakágazatba tartozik, alaptevékenysége: katonai nemzetbiztonsági tevékenység.⁹ A parlamenti ellenőrzés tekintetében a demokratikus kontroll továbbra is a Honvédelmi és Rendészeti, valamint a Nemzetbiztonsági Bizottság valósítja meg.

Az újonnan létrejött szervezet élén a honvédelemért felelős miniszter irányítása alatt továbbra is főigazgató áll, akinek feladatát képezi az integrált szervezet egyes elemeinek összehangolása, a szervezeti szintű működési feltételrendszer megteremtése. Mindennek érdekében a felülvizsgálatot követően folyamatosan átdolgozták a főigazgatói szintű szabályzókat, az együttműködőkkel korábban kötött megállapodások felülvizsgálatát követően azok tartalmi elemeit. Jelentősen átalakították az ügyeleti és a készenléti szolgálatok rendszerét, valamint kialakították az új gazdálkodási és humán modelleket. A jogszabályi előírás értelmében megszületett az új Szervezeti és Működési Szabályzat is, amely a vonatkozó törvény alapján részletezi a KNBSZ rendeltetését, valamint alaprendeltetési és kiegészítő feladatait, továbbá a szervezetére, irányítására, vezetésére és működésére vonatkozó alapvető szabályokat.

⁸ Az Nbtv. 2. § és a KNBSZ Alapító Okirata (2012. október 4.), alapítás időpontja (a jogutódlásra tekintettel): 1996. március 1. alapján.

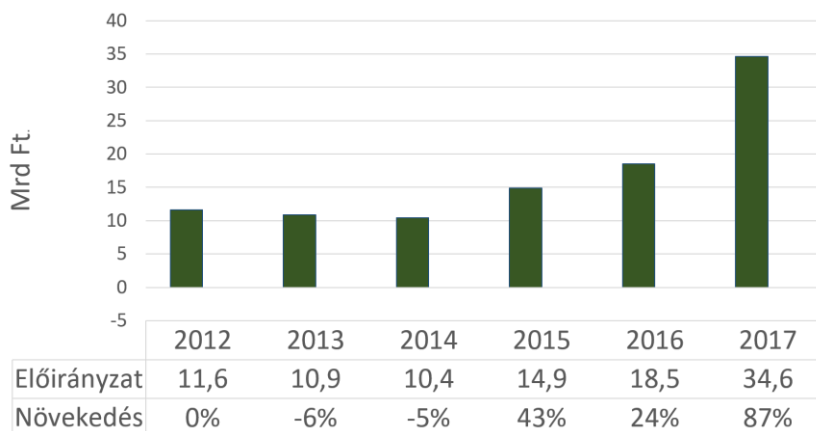
⁹ 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendje szerint.

Mint ahogy a lentebb bemutatott szervezeti ábrából is azonosítható, az integrációt követően a főigazgató irányítása alatt két műveleti főigazgató-helyettes funkcionált. A két elkülönülő műveleti szakterületen kívül közvetlenül a főigazgatóhoz kötődően (függetlenül) működtek a művelettámogató területekért felelős vezetők, közülük is kiemelten a gazdálkodási (pénzügyi) ellenőrzésre szolgáló egység, annak érdekében, hogy az integráció során elgondolt gazdasági érdekek továbbra se csorbulhassanak. A biztonsági és jogi, a koordinációs és tervezési, a gazdálkodási, a humán és a műszaki szakterületek önállóan jelentettek a főigazgatónak, ami a napi működés irányításában (és ebben a formában vezetésében is) jelentős energiát kötött le.

Az eltelt időszakban a szervezetet alapvetően jellemezte, hogy a jogelőd szervezetektől átvett feladatok hatékonyabb és eredményesebb megoldását kellett az új szervezettel ellátni.

2012. szeptember hónapban a HM vezetése által összehívott értekezlet és egyeztetés döntésének eredményeképpen megszületett a szervezet elhelyezésére vonatkozó elképzelés. A KNBSZ a Bartók Béla úti objektumot feladja, a Schweidel utcai objektumban kialakítandó központtal és a Budakeszi úti szakmai szervezeti elhelyezésekkel kellett számolnia.

2013. február hónapban a KNBSZ előterjesztése alapján a HM felvállalta a költözés miatti átalakítások költségvetési finanszírozását, és a miniszter jóváhagyta a beszerzési eljárás megindításához szükséges előirányzatokat. A felújítások és a karbantartások elhúzódsát feltételezte az a tény, hogy az igényhez képest 50%-os mértékű támogatás állt a szervezet rendelkezésére. Saját forrásokból csak minimális kiegészítésre nyílt lehetőség, hiszen az induló évben nem változott, a következő két évben pedig 6, illetve 5%-kal csökkent a jogelőd szervezetek előirányzatához képest a biztosított forrás nagysága.

1. ábra. A KNBSZ gazdálkodásának jellemzői
Szerk.: Dr. Kenedli Tamás

Szervezési és humán oldalról a kezdeti éveket a folyamatos korrekciók és racionalizálások jellemezték, ezekre a vezetés már az induláskor felkészült. Érthető és logikus álláspontról beszélünk, hiszen az átszervezéshez fogható változásra sem hazai, sem nemzetközi környezetben nem volt példa. Bár a szigorúan vett összevonást a szervezet 2012. április 30-ig teljesítette, a működés csiszolása, a feltételrendszerek optimális kialakítása azonban csak a gyakorlati tapasztalatok alapján, folyamatos átalakításokkal valósulhatott meg.

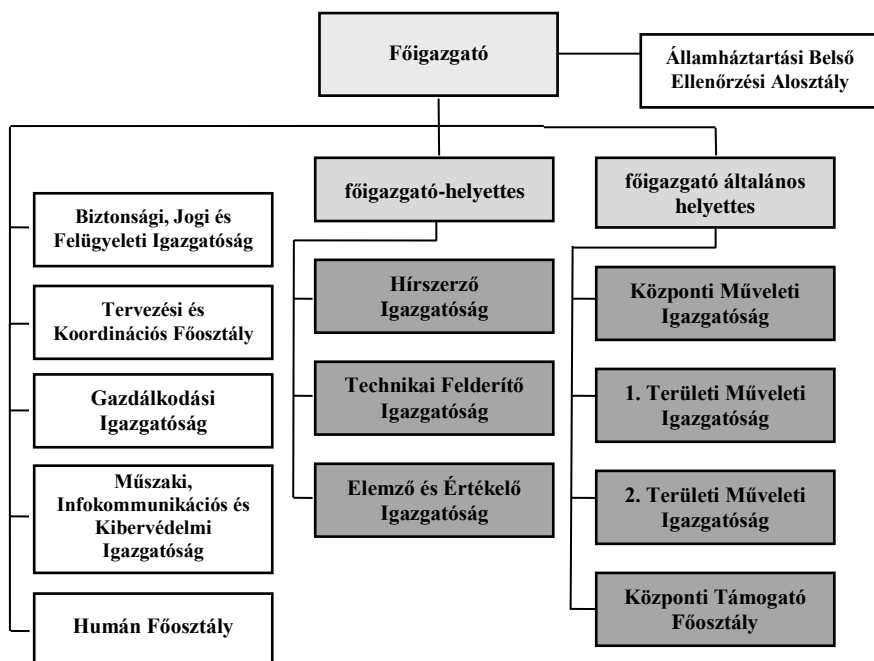
Az összevonás legnagyobb technikai kihívását az informatikai rendszerek üzemeltetése jelentette. A szigetszerűen működő elavult hálózatok, ezek szervereinek és munkaállomásainak összekapcsolása, ezzel párhuzamosan az adatvédelem és a folyamatos üzemképesség fenntartása a meglévő – létszámában csökkentett – állomány részére folyamatos kihívást jelentett.

Az IT-rendszerek mellett a technikai eszközparkra nézve is jellemző volt, hogy zömében elavult, üzemidejüket letöltött eszközök működtetése összehangolt munkát és nagy erőfeszítést igényelt, különösen annak fényében, hogy az összevonást követően a vidéki kirendeltségek száma jelentősen megemelkedett.

A felsoroltak mellett az elhelyezésre vonatkozó végleges döntést követően (a szervezet a Budakeszi úti objektumba költözik) beindult az objektumban a felújítási munka. Az előttünk álló feladatok nagyságrendjét szemlélteti, hogy 30 ezer négyzetméter épület és építmény, öt kilométer belső út- és tíz kilométer elektromos hálózat, négy kilométer víz- és szennyvízvezeték, 3,6 kilométer kerítés, négy kilométer optikai és 1400 kilométer gyengeáramú hálózat karbantartása és fejlesztése kezdődött meg, természetesen a rendelkezésre álló költségvetési forrásokhoz ütemezve.

Az IT területén a jogszabályi előírások változása, továbbá az elektronikus információs rendszerek komplexitása, a rendszereken tárolt adatok mennyiségének növekedése és azok minősítési szintje megkövetelte egy tisztán kibervédelmi feladatokat ellátó szervezeti egység megalakítását. A 2012. január 1-jével létrehozott osztállyal ez lehetővé vált, amely más informatikai üzemeltető, fejlesztő szervezeti egységgel együtt egy igazgatóságon belül végezte feladatát.¹⁰ Az új szervezeti elem elsődleges feladata az informatikai rendszereket érő kihívások kezelése, a honvédelmi érdekeket és a nemzetbiztonságot veszélyeztető informatikai támadásokkal szembeni védekezés lett.

¹⁰ A módosított Nbtv. a jogelőd szervezeteknél hagyományokkal nem rendelkező új feladattal bővítette a KNBSZ nemzetbiztonsági tevékenységi körét: információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kibertevékenységről. (Nbtv. 6. § g)

2. ábra. A KNBSZ felépítése 2012. január 1-jén
Szerk.: Dr. Kenedli Tamás

Az integráció első évét követő további szervezeti kiigazítások 2013. II. félévtől átfomálták a KNBSZ szervezeti ábráját. A főigazgatói vezetés alatt jól elkülönülő módon megjelentek a műveleti területekért összességében és a művelettámogató területért felelős főigazgató-helyettesek, illetve ezt követően az elhárító területért felelős főigazgató-helyettes funkciói. Továbbra is jelen volt a műveleti és művelettámogató felosztás, illetve egyértelműen azonosíthatóak voltak a főigazgatóhoz kapcsolódó szervezeti egységek is. A tervezési és koordinációs szakterülethez csoportosították át a vezetést támogató Törzsosztály állományát. Jelentősebb változás a műveleti oldalon következett be a kibervédelmi szakterület Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóságba történő integrálásával, valamint már 2014-ben a Felderítő Csoportfőnökség új szervezeti elemként történt létrehozásával.

A kibervédelmi szakterülettel kapcsolatban a 2014-es évtől miniszteri utasításban is meghatározott feladat a kibertérből származó információszerző képesség és a honvédelmi ágazati informatikai biztonsági eseménykezelő képesség kialakításának igénye.¹¹ A KNBSZ-nél megkezdődtek az eseménykezelés rendjére

¹¹ 85/2014. (XII. 23.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek 2015. évi fő célkitűzéseinek és fő feladatainak, valamint a 2016–2017. évi tevékenysége fő irányainak meghatározásáról. Cyber Intelligence, CybInt, Computer Incident Response Capability, MilCIRC, a későbbiekben Military Computer Emergency Response Team, MilCERT, 3. § 36.

vonatkozó tervezések. A kibervédelmi osztály áthelyezésre került egy adatszerző igazgatósághoz. Egy évvel később a Kormány a honvédelmi célú elektronikus információs rendszereket érintő biztonsági események és fenyegetések ágazati kezelésére a HM-tárcán belül a KNBSZ-t jelölte ki a feladat végrehajtására, továbbá számára tájékoztatási és tudatosítási feladatkört is rótt.¹² Ezt követően 2016. február 25-től „a Kormány a honvédelmi célú elektronikus információs rendszerek biztonságának felügyeletét ellátó hatóságként a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatóját jelölte ki.”¹³ A jogszabályi követelmények teljesítésére 2016. március 1-jével megalakult a Kibervédelmi Központ, amely három osztályával képes az eseménykezeléssel, a hatósági feladatokkal, a sérülékenység-vizsgálattal és -elemzéssel kapcsolatos tevékenységek elvégzésére.

A honvédelmi miniszter 2014. május 31-ei hatállyal jogutódlással megszüntette a HVK Felderítő Csoportfőnökséget,¹⁴ amely állományával és feladatrendszerével – önálló szervezeti elemként – integrálódott a KNBSZ szervezetébe. A szervezeti átalakítás elsődleges célja a Katonai Egységes Felderítő Rendszer szervezeti kereteinek megteremtése volt. Mindez annak érdekében zajlott, hogy az MH felderítőrendszere megfeleljen napjaink kihívásainak, képes legyen a parancsnoki döntéshozatalhoz, valamint az MH műveleteinek vezetéséhez szükséges felderítő támogatás biztosítására, egyúttal megfeleljen a szövetségi követelményeknek, valamint képes legyen a szövetségi felderítőrendszerhez történő kapcsolódásra.

A KNBSZ szervezetében 2014. június 1-jei hatállyal megalakított Felderítő Csoportfőnökség a megszüntetett HVK Felderítő Csoportfőnökség feladatait vette át. Ezzel a szervezeti átalakítással az MH felderítőképeségei egységes szakmai vezetés alá kerültek, hiszen a KNBSZ főigazgatója a Felderítő Csoportfőnökségen keresztül szakmai felügyeletet gyakorol az MH felderítőképeségei felett, ami lehetővé tette a centralizált irányítás és decentralizált végrehajtás elve szerinti működést.

Az integráció eredményeképpen megvalósulhatott a katonai hírszerzés és felderítés egységes szakmai irányítása, a meglévő felderítőerők és -eszközök hatékonyabb felhasználása, fejlesztése, a felhasználók információkkal történő ellátásának minőségi fejlesztése, valamint a béketámogató műveletekben részt vevő magyar kontingensek biztonságának növelése.

¹² 185/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet a kormányzati eseménykezelő központ és az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének, a biztonsági események műszaki vizsgálatának és a sérülékenység-vizsgálat lefolytatásának szabályairól 6. § (1)

¹³ 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról 24. § (1)

¹⁴ A Magyar Honvédség kiképzési és doktrinális feladatokat ellátó központi szervezetének megalakításával összefüggő feladatokról szóló 8/2014. (II. 12.) HM utasítás módosításáról szóló 40/2014. számú utasítás szerint.

Az átalakítás jelenleg tapasztalható további markáns előnyei:

- a katonai felderítés béke és különleges jogrendben is közel azonos rendben működik;
- a szakterület egységes koncepció alapján történő fejlesztése valósul meg;
- a fejlesztési/innovációs projektek felgyorsultak;
- az MH felderítő és elektronikai szakterületeinek menedzselése hatékonyabbá vált;
- lehetőség nyílt új felderítési ágak kialakítására, fejlesztésére (IMINT-képesség, földi mozgócélfelderítő lokátorképesség);
- a kapcsolattartás, az információáramlás és az együttműködés hatékonyabbá, gördülékenyebbé vált a HM, a Honvéd Vezérkar és a KNBSZ között. A Felderítő Csoportfőnökség közvetlenül hozzájut a művelettervezés és -vezetés támogatásához szükséges információkhoz – ezzel kisebb reagálási idővel képes kielégíteni a parancsnok elsődleges felderítési követelményeit;
- az együttműködésnek és a fejlesztéseknek köszönhetően a KNBSZ megítélése pozitívabbá vált a katonai alakulatoknál.

A Bécsben 1961. április 18-án aláírt, diplomáciai kapcsolatokról szóló nemzetközi szerződés alapján¹⁵ katonadiplomáciai területen Algírtól Washingtonig számos országban működnek akkreditált véderő-, katonai és légügyi attaséhivatalok. A katonadiplomáciai feladatok jelenleg is részben áttákkreditálással, részben budapesti állomáshelyű regionális katonai attasék alkalmazásával teljesülnek.

Az attaséhivatali rendszer folyamatosan változik, átalakulását befolyásolják:

- a szövetségi rendszer;
- Magyarország biztonsági és katonapolitikai érdekei;
- a magyar nemzetközi szerepvállalás helye és ideje;
- a magyar haditechnikai és hadigazdasági érdekek;
- az adott ország világ- és katonapolitikai súlya;
- a válságkörzetek;
- a (katona)diplomáciai paritás;
- a gazdasági és a hadiipari megfontolások.

¹⁵ Magyarországon kihirdette: „a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről szóló 1965. évi 22. törvényerejű rendelet”.

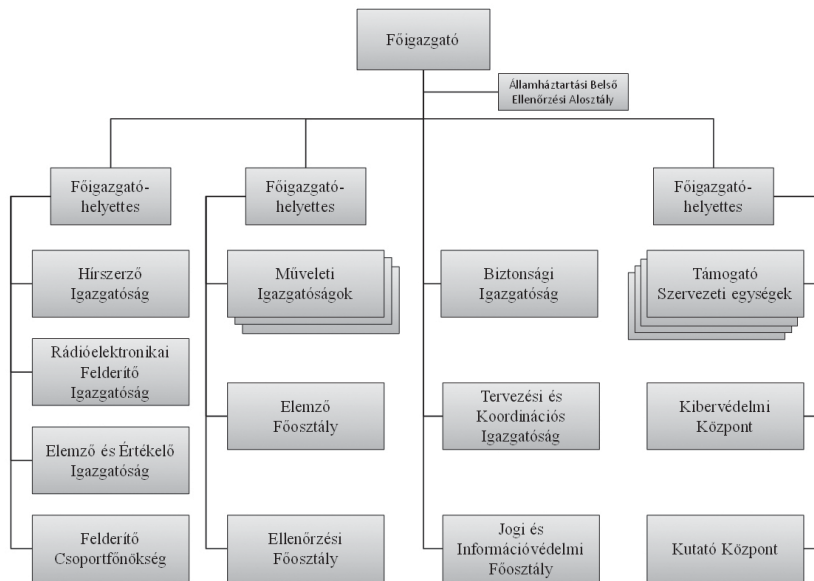
Az attaséhivatali rendszert a mindenkori kihívásoknak történő megfelelés érdekében a kor követelményeihez szükséges igazítani, a rendelkezésre álló anyagi erőforrások keretei között.

Mindezek hatására 2013-tól – pénzügyi okok miatt – szünetelteti működését az athéni, a zágrábi és a tiranai képviselet, aminek következtében a korábbi két regionális attaséi poszt mellett (Dél-Európa–Budapest: Athén, Nicosia, Szófia; Közép-Európa–Budapest: Bécs, Pozsony, Prága) megkezdte működését egy harmadik (Nyugat-Balkán–Budapest: Ljubljana, Tirana, Zágráb) állomáshely úgy, hogy a korábbi akkreditálások természetesen a helyzethez igazodtak. A Szolgálat 2016-ban újrainyította a zágrábi, majd 2017-ben gazdasági lehetőségekre és szakmai igényekre tekintettel – a Visegrádi Négyek fontosságát hangsúlyozva – a prágai és a pozsonyi attaséhivatalokat, illetve megkezdte a 2018. évben indításra tervezett szkopjei és bécsi székhelyű hivatalok felállításának előkészítését is.

Az attaséhivatali rendszerben dolgozók tevékenységükkel jelenleg is képviselik a HM, az MH és a HVK érdekeit, előmozdítják a kétoldalú együttműködési feladatokat, védelmezik a fogadó államban tartózkodó magyar katonaszemélyek érdekeit, valamint képviselik a KNBSZ-t a fogadó állam partnerszolgálatainál, részt vesznek a hivatalos látogatások előkészítésében és azok lebonyolításában. Mindezek mellett kapcsolatot tartanak a fogadó állam katonai szervezeteivel, különféle egyezmények, megállapodások előkészítésének részesei, továbbá elősegítik a hadiipari együttműködést. Sajátságos tevékenységi rendszerükben részesei – országoktól függően – a hadisír-gondozás rendszerének.

Habár a szervezeti struktúrában külön jelenik meg, ugyanakkor a hírszerző és az elhárító szakágaknál hagyományosan meglévő elemző és értékelő szakterület munkájának egymásrataltsága növekedett, az együttműködés kiforrottabbá vált. A kooperáció kiterjedt valamennyi szakterületre, továbbá azokra az objektumokra, szervezetekre és cégekre, amelyek védelme és ellenőrzése a Szolgálat hatáskörébe tartozik. Ezen túlmenően témaspecifikusan, a speciális képességüknek megfelelő munkamegosztásban tevékenykedve is szolgáltatnak hasznos információkat a megrendelők részére.

A legutóbbi szervezeti módosítás eredményeként 2017. július 1-jétől megalakult a HM Védelmi Technológiai Kutató Központ. A szervezeti egység fő feladata a honvédelmi tárca haditechnikai irányú kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs tevékenységének stratégiai szintű felügyelete, a kutatás-fejlesztési feladatok fő irányainak meghatározása, továbbá a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programmal összefüggő hadiipari kutatás-fejlesztési feladatok végrehajtása. Mindennek kapcsán működési területén illetékes a nemzetközi és a hazai haditechnikai és hadiipari együttműködési programok szervezésében és lebonyolításában, valamint nemzeti képviselet biztosításában a NATO, az EU és a V4 szervezetekben.

3. ábra. A KNBSZ felépítése 2018. január 1-jén
Szerk.: Dr. Kenedli Tamás

Az integrált szervezet rendeltetése, feladatai

A KNBSZ működésének lényeges szabályait továbbra is az Nbtv. tartalmazza. Éves tevékenységét alapvetően a törvény szerinti miniszteri feladatsabás, illetve utasítás határozza meg, amelyek alapján évenként elkészíti az információszerző és biztonságvédelmi feladattervét. A törvényben, valamint a fenti dokumentumokban meghatározott fő feladatok végrehajtására a főigazgató intézkedésekben határozza meg a feladatteljesítés szakmai feltételeit, módszereit, erőit, eszközeit. A már elfogadott éves tervektől eltérően – akár a kialakult külföldi és belföldi helyzetnek megfelelően, akár a NATO, az EU vagy a Honvéd Vezérkar főnöke irányából érkező hírigenyek kielégítése céljából – újabb feladatok meghatározására is sor kerülhet.

A Nbtv.-ben meghatározott – különösen hírszerzési, elhárítási, felderítési, védelmi és ellenőrzési – feladatok végzésével, a nyílt és a titkos információgyűjtés eszközrendszerével működési területén elősegíti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését, ezáltal közreműködik az ország függetlenségének és törvényes rendjének védelmében.

A Szolgálat fő erő kifejtését a biztonságpolitika katonai elemeire, a katonapolitikára, a hadiiparra és a katonai információkra összpontosítja. Értékeli hazánk mindenkori biztonsági helyzetét, előre jelzi az ország elleni katonai fenyegetést, elemzi a Magyarország közvetlen környezetében elhelyezkedő katonai erőket, felfedi szándékaikat. Kiemelt figyelmet fordít a térségünkben formálódó válságok előrejelzésére, illetve a már kialakult válságkörzetek eseményeire. A hazai nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve részt vesz az ország biztonságát veszélyeztető egyéb tényezők – terrorizmus, szervezett bűnözés, illegális fegyverkereskedelem, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalma stb. – felderítésében, sőt egyebek mellett információt gyűjt például a honvédelmi érdeket sértő kibertevékenységről.¹⁶ Továbbá ellátja a HM és az MH objektumainak, állományának biztonsági védelmét. Speciális képessége révén a hadászati rádióelektronikai felderítőrendszer üzemeltetésével információkat szolgáltat a Magyar Honvédség műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint az országvédelmi feladatok vonatkozásában információkat biztosít a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervezőmunkájához. A szervezet jellegéből fakadóan, a beszerzett információkra és feltárt összefüggésekre tekintettel, Magyarország állami és katonai vezetőinek differenciált tájékoztatását ugyancsak ellátja.

A KNBSZ illetékességébe tartoznak:

- a HM és a HVK, illetve azok szervei, szervezetei, intézményei, csapatai és objektumai;
- a HM hivatalai, háttérintézményei és gazdasági társaságai;
- a miniszter vagy a HVKF által alapított, illetve irányított, továbbá a HM és az MH érdekében folytatott hadiipari kutatásban, fejlesztésben, gyártásban, kereskedelemben, valamint a cégellenőrzés hatálya alá tartozó más tevékenységben részt vevő gazdálkodó szervezetek;
- a KNBSZ-nél valamennyi jogviszonyba tartozó bármely, továbbá az előzőekben szereplő szervezeteknél szolgálatot teljesítő hivatásos, köztisztviselői, kormánytisztviselői, közalkalmazotti jogviszonyban vagy egyéb munkaviszonyban állók, a tartalékos állomány, illetve a HM-mel, az MH-val jogviszonyban állók, a közjogi szervezetszabályozó eszközökben, valamint a társ nemzetbiztonsági szolgálatokkal folytatott együttműködés keretében vagy nemzetközi egyezményekben meghatározott személyek.

A KNBSZ feladatainak ellátása szempontjából meghatározó jelentőségű a szövetséges, valamint azon országok katonai hírszerző és elhárító szerveivel fenntartott kapcsolat, amelyekkel Magyarország közösen vesz részt nemzetközi missziókban. Ezen alkalmakkor nem csupán a kontingens állománya, haditechnikai eszközei, hanem a missziókban szolgáló valamennyi magyar katona védelmét ellátja.

¹⁶ Feladatait részletesen a 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 6. §-a tartalmazza.

A Szolgálat több mint negyven ország több mint ötven szolgálatával fennálló kapcsolatrendszerében továbbra is a kölcsönös előnyökön alapuló, nemzeti érdekeket és szövetségi elkötelezettséget egyaránt figyelembe vevő együttműködés a cél. A KNBSZ kétoldalú partnerszolgálati együttműködés keretében eredményes műveleti együttműködést folytat a világ vezető titkosszolgálataival.

A KNBSZ aktívan részt vesz a NATO stratégiai szintű hírszerzési dokumentumainak kidolgozásában, az új hírszerzési struktúra kialakításában. A multilaterális hírszerzési és elhárítási együttműködés fontos része lett a prioritást képező, döntés-előkészítő és döntéshozó bizottságok, a terrorizmussal, elemzéssel, egyéb biztonsági kockázatot jelentő területek értékelésével foglalkozó összejöveteleken történő aktív részvétel.

A NATO-vállalásoknak megfelelően a nemzeti, nemzetközi és a honvédelmi ágazat belső elektronikus információbiztonsági eseménykezeléssel összefüggő folyamatos kapcsolattartás elengedhetetlen napjainkban. Az elektronikus információbiztonságot súlyosan veszélyeztető események folyamatos felügyelete érdekében a honvédelmi ágazat elektronikus információbiztonsági eseménykezelő központja tesz aktív lépéseket.

A művelettámogatás új területeiként vagy új feladatokkal bővült területeiként napjaink kihívásának kell megfelelnie a munkát végző szervezeteknek, amely területeken az erőforrások biztosítása mellett a szakszerűség, a gyors reagálóképesség, a folytonosság nélkülözhetetlen.

Összegzés

A hírszerzési és elhárítási feladatokat egységes szervezetbe foglaló KNBSZ esetében igazolható az integráció során kitűzött célok sikeres megvalósítása. Az új típusú szakmai irányítás és vezetés előnyei nap mint nap tapasztalhatók, azokat eredmények támasztják alá és teszik hitelessé. Mindezek mellett a szervezet életének elengedhetetlen részévé vált a művelettámogatás hatékony, egységes elvek szerinti átalakítása, az új kihívásokhoz történő igazítása. Mindez a mai napig komoly szervezeti, működési, szervezési és együttműködési feladatok elvégzését jelenti. Tanulásként vonható le, hogy egy szervezeti integrációs folyamat minden részletét, annak előkészítésétől (hatástanulmány) a visszaellenőrzésig bezárólag, vezetett formában, az elérni kívánt célok pontos kijelölésével, a szükséges időtényezőkre tekintettel szükséges tervezni és végrehajtani.

A biztonsági környezetben bekövetkezett változások leképezése jogszabályokban, végrehajtási utasításokban, majd a szervezet mint jogalkalmazó szintjén a feladatok elvégzése tekintetében ugyancsak időigényes, többszereplős feladat. Az ennek történő folyamatos megfelelési igény eredményeként jöhetett létre egy megújult műveleti és az azt kiszolgáló művelettámogatási rendszer. Viszont nemcsak szervezeti és módszertani megújulásra volt szükség, a résztvevők szemléletét is át kellett alakítani, amely alapján a támogatás jellegének megerősítése, a kiszolgálói munka helyének meghatározása alapelemnek számított, az igények pontos megértése mellett az előrelátás fontossága kiemelt jelentőséggel bírt.

A művelettámogatás szempontjából a „háttérben” végzett munka nem másodlagosságot jelent, hanem egy olyan kiszolgálási tevékenységet, ahol a szakma által meghatározott feltételek lehetőség szerint maximálisan rendelkezésre állnak. Ez ma a KNBSZ, amely – tanulva a jogelődök tapasztalataiból és felhasználva a felhalmozódott tudást – megítélésünk szerint új és követhető példát teremtett, ezért mind nemzetközi, mind hazai környezetben követendő például szolgálhat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről szóló 1965. évi 22. törvényerejű rendelet.
- A Honvéd Vezérkar szervezeti korrekciójával és a Magyar Honvédség kiképzési és doktrinális feladatokat ellátó központi szervezetének megalakításával összefüggő feladatokról szóló 8/2014. (II. 12.) HM utasítás módosításáról szóló 40/2014. (VI. 5.) HM utasítás.
- A Honvéd Vezérkar szervezeti korrekciójával és a Magyar Honvédség kiképzési és doktrinális feladatokat ellátó központi szervezetének megalakításával összefüggő feladatokról szóló 8/2014. (II. 12.) HM utasítás.
- A honvédelmi szervezetek 2015. évi fő célkitűzéseinek és fő feladatainak, valamint a 2016–2017. évi tevékenysége fő irányainak meghatározásáról szóló 85/2014. (XII. 23.) HM utasítás.
- A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról szóló 128/2011. (XII. 2.) HM utasítás.
- A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól szóló 116/2011. (X. 21.) HM utasítás.
- A KNBSZ Alapító Okirata. In: Hivatalos Értesítő 2011/63.
- A kormányzati eseménykezelő központ és az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének, a biztonsági események műszaki vizsgálatának és a sérülékenység-vizsgálat lefolytatásának szabályairól szóló 185/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet.
- A kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről szóló 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet.
- A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény.
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról szóló 2011. évi CLXXI. törvény.
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény.
- Az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról szóló 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet.
- Az MK Katonai Biztonsági Hivatal megszűntető okirata. In: Hivatalos Értesítő 2011/63.

RUBIK LÁSZLÓ EZREDES –
BINDER TAMÁS ALEZREDES

**A KATONAI HÍRSZERZÉS
FELADATRENDSZERÉNEK
ÚJ VONÁSAI EURÓPA ÉS
MAGYARORSZÁG MEGVÁLTOZOTT
BIZTONSÁGI KÖRNYEZETÉBEN**

Tisztelt Hallgatóság!

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat felderítő szakterülete nevében köszöntöm Önöket, akik megtisztelték jelenlétükkel ezt a rendezvényt. Előadásomban – amelynek mottója lehetne: „a harcbiztosítás alapja a felderítés” – szeretném röviden összefoglalni, hogy milyen módon járultak és járulnak hozzá a nemzetbiztonsági területen illetékes katonai szervezetek hazánk biztonságának fenntartásához, illetve milyen módon járulhatnak hozzá a jövőben.

Úgy vélem, a nemzetbiztonsági területen illetékes katonai szervezetek terminológia magyarázatra szorul. A rendszerváltozás előtt a katonai hírszerzés a Magyar Népköztársaság Vezérkarának Felderítő Csoportfőnökségeként – közkeletű elnevezéssel MNVK 2. Csoportfőnökség, és érdekességként megjegyzem, hogy a katonai hírszerzéshez kötődő 2-es hadrendi szám 1918-ra datálódik – a honvédelmi minisztérium alárendeltségében működött, míg a katonai elhárítás Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség Katonai Elhárító Csoportfőnökség (azaz BM III/IV.) néven a belügyminiszter alárendeltségébe tartozott.

A Minisztertanács 26/1990. számú, február 14-én kiadott rendeletével – ez a nap ma a katonai elhárítás emléknapja, míg a katonai felderítés fegyvernemi ünnepe november 11., a felderítők védőszentje, a pannóniai születésű Szent Márton emlékére – racionálisabb struktúra jött létre: a katonai hírszerzés Katonai Felderítő Hivatal (KFH), a katonai elhárítás pedig Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) néven a honvédelmi miniszter alárendeltségében folytatta tevékenységét. Hangsúlyozom, hogy folytatta, ugyanis a két szervezet feladatrendszere a rendszerváltozást megelőzően sem elsősorban az elnyomó rendszer fenntartásához kötődött – nem tartozott bele például a hatalom fennmaradását veszélyeztető magyar állampolgárok elleni fellépés, amely a rossz emlékű BM III/III. Csoportfőnökség részéről nemcsak megfigyelésekben, lehallgatásokban, hanem megfélemlítő, demonstratív akciókban is megnyilvánult –, hanem a katonai területen látták el alaprendeltetésükből adódó szakfeladataikat.

A szervezeti struktúra átalakításának következő mérföldköve 2012. január 1., a KFH és a KBH egyesítése volt. A honvédelmi miniszter 772/54/2012. számú alapító okiratának értelmében a KFH jogutódjaként, a KBH megszüntetésével és az integrált struktúrába történt beolvasztásával létrejött a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ), amely Magyarországon kizárólagos illetékességgel látja el a katonai hírszerző és a katonai elhárító feladatokat. Az egységes katonai nemzetbiztonsági szervezet idén ünnepli létrehozásának századik évfordulóját, csaknem egyidős tehát az Osztrák–Magyar Monarchiából kiválva függetlenségét és szuverenitását több évszázad török, illetve Habsburg elnyomatás után visszaszerző modern kori Magyarországgal. Hozzáteszem, a Horthy-korszakbeli jogelőd szervezet, a VKF–2. Osztály szintén integrált formában működött. A katonai hírszerzés és elhárítás szétválasztása 1950-hez, az Államvédelmi Hatóság biztonsági ágazat egészét átfogni akaró, a Belügyminisztérium alárendeltségéből kikerülő, kizárólag a Magyar Dolgozók Pártja legfelső vezetése, azaz a Rákosi, Gerő, Farkas, Révai alkotta úgynevezett „négyes fogat” utasításainak engedelmeskedő mamutszervezetté válásához kötődött.

Jelenleg a KNBSZ felderítő szakterületén emberi erőforrással történő hírszerzést (közkeletű angol mozaikszóval HUMINT, Human Intelligence), rádióelektronikai felderítést (az előző terminológiát alkalmazva SIGINT, Signal Intelligence) és elemzés-értékelést végzünk. Továbbá 2014 óta ehhez a szakterülethez tartozik a Honvéd Vezérkar korábbi Felderítő Csoportfőnökségének irányítása is, amely szervezet integrálódott a KNBSZ-be.

Előadásomban a katonai hírszerzés feladatrendszerének megváltozását követem nyomon. Kiindulópontunk a rendszerváltozás, amely doktrinális szinten változtatta meg a katonai hírszerzés feladatrendszerét, illetve az államigazgatási rendszerben elfoglalt helyét is. Úgy vélem azonban, röviden szükséges kitérni a rendszerváltozást megelőző időszakra is.

Az MNVK 2. Csoportfőnökség a Varsói Szerződés szövetségi rendszerében működött egy olyan országban, amelynek területén százezres összlétszámú idegen seregtestek állomásoztak. Ez a két tényező meghatározó jelentőséggel bírt a katonai hírszerzés számára. A Varsói Szerződéssel szemben álló NATO-tagországok jól beazonosítható célországokat jelentettek – annak ellenére, hogy tevékenységük a legtöbb esetben nem a magyar érdekeket, hanem a szovjet nagyhatalmi pozíciót veszélyeztette. A mindenütt, így az MNVK 2. Csoportfőnökségen is napi szinten megnyilvánult szovjet ellenőrzés pedig garantálta, hogy a szervezet kizárólag a célországokkal szemben fejtsse ki tevékenységét.

1990-ben hazánk a szovjet csapatok kivonulása révén visszanyerte teljes szuverenitását, így már nem kellett a belső rendjének erőszakos megváltoztatására irányuló imminens fenyegetéssel szembenéznie idegen hatalom részéről. (Kevésbé szokták hangsúlyozni, de ugyanilyen jelentőséggel bírt biztonsági szempontból, hogy megszűnt Magyarország kitettsége egy, akár atomfegyver alkalmazásával történő katonai csapásnak, amelynek adekvát célpontját – a két nagy katonai tömb nyílt konfliktusa esetén – a magyar területen tárolt szovjet atomfegyverzet képezte volna.)

Ez az év fordulópontot jelentett a katonai hírszerzés életében is, nemcsak azért, mert az MNVK 2. Csoportfőnökség Katonai Felderítő Hivatallá alakult át, hanem mert a szervezet működése is alapjaiban változott meg. A feladatrendszer végére a magyar nemzeti érdekek alapján határozták meg, az információszerző tevékenységet már nem korlátozták a szovjet érdekeknek megfelelő megfontolások.

A pozitív változások káros mellékhatásaként azonban egyrészt megszűnt a szövetségi rendszerből adódó védőernyő, másrészt a korábban létező szaktechnikai együttműködés akadozott, majd megszűnt, ami elsősorban a rádióelektronikai felderítést sújtotta. A politikai orientáció megváltozásával az alapoktól kezdve újjá kellett építeni a – minden nemzetbiztonsági szolgálat feladatellátásában kiemelkedő jelentőségű – nemzetközi együttműködést és partnerszolgálati kapcsolatrendszerét. Ráadásul – a második világháború óta Európában először – a közvetlen szomszédságunkban, a Balkánon robbant ki nyílt fegyveres konfliktus az egykori Jugoszlávia területén megalakult utódállamok között, amelyben a vonzerejének nagy részét elvesztő kommunista ideológia által elfojtott évszázados etnikai és vallási ellentétek törtek elemi erővel felszínre, kísérelésként háborús és emberiségellenes bűncselekmények megtörténte mellett.

A korszakbeli előjárók értékelése alapján elmondható: a katonai hírszerzés gyorsan és hatékonyan reagált erre a magyar nemzetbiztonságot súlyosan veszélyeztető kihívásra, kiépültek a délszláv térségbeli események – főként a harccselekmények – napi szintű nyomon követéséhez szükséges kapacitások. Ebben az időszakban szorossá váltak a konfliktusba két alkalommal is (1995-ben Bosznia-Hercegovinában és 1999-ben Koszovóban, illetve az akkori Jugoszláviában) beavatkozó NATO, valamint Magyarország kapcsolatai. Hazánk partnere (1994. február 8.), majd tagja (1999. március 12.) lett a világ legerősebb katonai szövetségének. Ennek révén az ország a biztonsága garantálásához stabil alappillérre, a KFH pedig egyre bővülő és mélyülő nemzetközi és partnerszolgálati kapcsolatrendszerre tett szert.

A NATO-csatlakozást követően léptünk át az új évezredbe, amely újfajta, a nemzetbiztonsági szolgálatok akkor meglévő eszközrendszerével nem, vagy csak korlátozott mértékben kezelhető biztonsági kihívásokat hozott. A 2001. szeptember 11-ei terrortámadások révén bebizonyosodott, hogy a radikális iszlámizmus ideológiai alapján létrejött nemzetközi terrorszervezetek tevékenysége nemcsak – és nem is elsősorban – a harmadik világ Kárpát-medencétől távol eső országaira jelent fenyegetést, hanem képes elérni a világ legerősebb katonai hatalmának nagyvárosait is. Az afganisztáni és az iraki hadszíntéren a hadviselés új, a szakirodalomban aszimmetrikusnak nevezett formái jelentek meg, amelyekkel a szembenézés a hagyományos hadviselési elvekre épült nyugati haderők nagymértékű – továbbá pénz- és időigényes – átalakítását igényelte. Számos, hazánktól távol eső országban folyó békeműveletbe vontak be magyar katonai kontingenst, amelynek felderítőbiztosítása a KFH egyik új kiemelt feladatát képezte. Ennek, valamint a – szintén a radikális iszlámizmus térnyeréséből adódó – másik új alapfeladatnak, mégpedig a nemzetközi terrorszervezetek hazánk és a szövetséges országok biztonságára veszélyt jelentő tevékenysége nyomon követésének ellátása gyökeres átalakulást, megújulást tett szükségessé a KFH felderítő szakterületén.

Nem igényel bővebb magyarázatot, hogy mennyivel bonyolultabb – méghozzá jóval átfogóbb szemléletet, szélesebb spektrumot lefedő információkat és háttérismereteket igénylő – feladat napi szinten helyzetájékoztatókat készíteni ismeretlen nyelvet, nehezen olvasható írásrendszert használó, az európaítól eltérő kultúrkörhöz tartozó és értékrendet követő célszemélyek laza, mobilis, gyakran ad-hoc szerveződő csoportosulásainak aktivitásáról, mint a korábbi időszakban volt a nyugati országok területi alapon szerveződő haderőinek diszlokációjáról és – általában meghatározott időszakra szóló hadműveleti tervekben előre rögzített – tevékenységéről. A feladat-végrehajtást nagyban elősegítette, hogy a globalizáció, a digitalizáció, a nyitott társadalmak, az internethasználat elterjedése, a közösségi oldalak megszületése révén a korabbinál sokkal több releváns információ vált nyílt forrásokból is elérhetővé.

A lehetőség kiaknázásához szükséges képesség (angol mozaikszóval OSINT, Open Source Intelligence) megteremtése, a kinyert ismereteknek a KFH információs rendszerébe történő integrálása azonban jelentős mértékű innovációt tett szükségessé. Ez utóbbi nemcsak azt vonta maga után, hogy a felderítő szakterületen alapkövetelménnyé vált az informatikai jártasság, hanem teljes szemléletváltást is eredményezett, a korábbi „single source” eljárás helyére az „all source” lépett. Ez azt jelentette, hogy a katonai felderítés munkájában, amelyet a hírszerzési ciklussal szoktunk jellemezni, előtérbe került, ezáltal az adatszerző és a tájékoztató tevékenységgel egyenlő értékű sarokponttá vált az adatfeldolgozás, amelynek keretében – többek között – az azonos témával kapcsolatos, különböző forrásokból származó információk ütköztetése, komplex helyzetájékoztatóvá formálása történik.

Az előző gondolatsort folytatva itt térnék ki a globalizáció és a digitalizáció biztonsági szempontból releváns kísérőjelenségeire, amelyek meghatározó jelentőségűek napjaink nemzetbiztonsági szolgálatai számára. Az infokommunikációs rendszerek mára már valamennyi fejlett országban a mindennapi élet szerves részét képezik, hiszen egyre kevesebben vannak, akik az elektronikus levelezés helyett a klasszikus postai szolgáltatást használják földrajzi értelemben távol tartózkodó ismerőseikkel történő kapcsolattartásra, illetve számláikat nem elektronikus bankrendszeren keresztül két-három kattintással otthoni számítógépükről vagy valamilyen hordozható eszközről fizetik ki, hanem órákat állnak sorban a sárga csekkekkel. A fejlett országok lakosságának túlnyomó többsége nemcsak passzív felhasználóként, hanem aktívan, információk forrásaként is használja a tömegkommunikáció eszköztárát, amely – főként a közösségi oldalak révén – teljes mértékben személyre szabható információmegosztási felületet biztosít ehhez.

A szorosan összefüggő, egymás fejlődését kölcsönösen előremozdító két jelenség, a globalizáció és a digitalizáció megkönnyíti ugyan a napi életünket, egyidejűleg azonban új típusú kitétségekhez is vezetett. Az egyén számára a fenyegetettség olyan formában jelentkezik, hogy a kibertérben hagyott digitális lábnyoma révén személye azonosítható, tanulmányozható, amely módot ad például arra, hogy a róla rendelkezésre álló információk révén személyére szabott megtévesztő üzenet segítségével számára hátrányos tevékenységre – például a számlavezető bankja nevében írt elektronikus levéllel a bankszámlája biztonságát őrző kód átadására – vegyék rá. Az állami szintű információs rendszerek számára az új típusú kitétséget a kibertérbeli infrastruktúra bénítására alkalmazott digitális

szabotázscelemek jelentik. Ennek enyhébb esete, amikor túlterheléses támadással (angol szakkifejezéssel Distributed Denial of Service, DDoS) időszakosan elérhetetlenné tesznek valamely létfontosságú információs rendszeremet. Súlyosabb eset, amikor behatolnak az adott információs rendszerbe, majd abból adatokat nyernek ki, vagy tartós működési zavarokat idéznek elő. (Ez utóbbi történet például az iráni atomprogramhoz kapcsolódó számítógépes hálózattal a Stuxnet és a Duqu rosszindulatú számítógépes alkalmazások révén). Az pedig mind az egyén, mind az állam számára egyaránt biztonsági kockázatot jelent, hogy a kibertér által biztosított ellenőrizetlen – és ellenőrizhetetlen – információáradat minden korábbinál több lehetőséget ad információs, a kitett fél szempontjából dezinformációs műveletek végrehajtására.

A felsorolt hármassal komplex alkalmazásának lehetősége minden fejlett ország számára megnyitotta a hadviselés új dimenzióját, a kibertérét. Az új hadviselési forma állami szintű alkalmazását első alkalommal Észtország tapasztalta meg 2007-ben Oroszország részéről, de napjaink szinte minden fegyveres konfliktusról elmondható, hogy a felek a hagyományos és/vagy aszimmetrikus hadviselési formák alkalmazása mellett kibertérbe is lépnek egymással.

A KNBSZ alaprendeltetéséből adódóan erre a biztonsági kihívásra is reagált. A szervezet alárendeltségében létrejött a Magyar Honvédség információs rendszereinek biztonságáért felelős Katonai Kiberbiztonsági Központ, amely a KNBSZ, illetve az elődszervezetek munkatársaiként hosszú – gyakran több évtizedes – szakmai tapasztalatot szerzett informatikus szakemberek bevonása mellett mára a kibertér biztonság fenntartásához nélkülözhetetlen hazai és nemzetközi együttműködés felületét is megteremtette. Az adatfeldolgozási munkafolyamat erősítése pedig lehetővé tette a KNBSZ számára a dezinformációk kiszűrését és az információs műveletek elhárítását.

A kronologikus sorrendnek megfelelően haladva tekintsük most a 21. század második évtizedét, amelyben élünk. Ez az évtized két olyan eseménysorral kezdődött, amelyek újabb, hazánkat közvetlenül érintő, a korábbiaknál nehezebben kezelhető, összetettebb biztonsági kihívásokat eredményeztek. Az egyik az „arab tavasz”, amelynek révén a közel-keleti és az észak-afrikai térségben számos, addig stabilnak látszó ország viharos gyorsasággal bukott állammá, egyben véres erőszakcselekmények színterévé vált. A helyzetet bonyolította, hogy ez az Európai Uniót határoló térség biztonsági szelepet képezett a népességfogyással és munkaerőhiánnyal küzdő európai kontinens, illetve a népességrobbanás, a helyi háborúk, valamint az élelmiszer- és ivóvízhiány miatt élethetlenné vált ázsiai és afrikai országok között. A szelep azonban (főként Líbiában és Szíriában) kinyílt, így tömeges illegális migráció indult meg ellenőrizetlenül Nyugat-Európa felé, amelynek a Balkánon át vezető fő szárazföldi útvonalán az egyik állomás Magyarország volt.

A migrációval összefüggő biztonsági kockázatok feltárása, a helyzet folyamatos értékelése a Szolgálat napi tevékenységének szerves részévé vált. Az új feladat ellátása kedvező lehetőségből alapvető szükségszerűséggé tette a KNBSZ szervezeti kultúrájában mélyen gyökerező úgynevezett PMESII értékelési rendszer alkalmazását. A politikai (political), katonai (military), gazdasági (economic), társadalmi (social), infrastruktúra (infrastructure) és információ (information) szavak angol megfelelőinek kezdőbetűiből összeállított mozaikszó azt fejezi ki, hogy egy-egy esemény, jelenség, folyamat vizsgálatakor annak biztonsági szempontból releváns valamennyi aspektusát górcső alá kell venni, beleértve az egyes területeken jelentkező hatások interferenciáit is. (Megjegyzem, hogy a NATO által standardizált eljárást már a VKF-2. Osztály is alkalmazta évtizedekkel az Észak-atlanti Szövetség megalakulása előtt.)

Azt, hogy ezzel helyes úton járunk, mutatják a migránsok háttéréről rendelkezésre álló adatok. Vannak ugyanis köztük polgárháború elől menekülők, akik vissza akarnak térni hazájukba, de vannak, akik otthoni helyzetükből más kiutat nem látva új hazát keresnek. Vannak, akik fogékonyak az európai kultúra iránt, és vannak, akik az Európai Unió területén is az eredeti hazájukban megszokott kulturális közegükben érzik jól magukat, és ehhez az őket befogadó országban szubkultúrák létrehozásával aktívan hozzá is járulnak. Vannak, akik az iszlámot a béke vallásaként értelmezve hidat építenének az európai kultúrkör felé, de akadnak, akik a dzsihádot vallják a magukénak, és terrorista szervezetekhez keresik a kapcsolatot. A felsoroltak alapján látható, hogy a migráció biztonsági aspektusának helyes értelmezéséhez, használható előrejelzések készítéséhez a katonai és a politikai események nyomon követésén túl többek között a természet- és a társadalomföldrajzi folyamatok átfogó ismerete is szükséges.

A 2010-es évek másik, hazánk biztonsága szempontjából meghatározó jelentőségű eseménysora az orosz–ukrán viszony megromlásához kötődik, ami 2014-ben nyílt katonai konfliktussá eszkalálódott. Bár maga a délkelet-ukrajnai válság mára már befagyottnak tekinthető, az általa bizonyítást nyert orosz akcióképesség azonban olyan tényező, amely biztonsági szempontból nem hagyható figyelmen kívül. Az orosz állami vezetés által kidolgozott, a katonai ütőerő és a „soft power” kombinált alkalmazására épülő módszer, amelyet a nyugati szakirodalom hibrid hadviselésnek nevez, nem a két elemét tekintve újszerű – hiszen annak idején a Szovjetunió sem csak katonai erővel támasztotta alá globális hatalmi törekvéseit –, hanem amiatt, hogy a két pillér azonos súlyúvá vált. A nem katonai műveletek alkalmazása – például információs és kiberműveletek, politikai és gazdasági befolyásolás direkt és indirekt eszközökkel – szinte napi rutinná vált Oroszország részéről az ellenérdekelt országokkal szemben, a katonai erő pedig „ultima ratio regis”-ként biztosítja a magabiztos, helyenként agresszív fellépéshez szükséges háttérbázist. A KNBSZ kiemelt feladatát képezi az ukrajnai válságkörzet helyzetének és az orosz haderő tevékenységének nyomon követésén túl a lehetséges nem katonai műveletek azonosítása, azok megindításának előrejelzése is, aminek sikeres ellátása ismét csak átfogó megközelítést, azon belül főként a társadalmi, a kulturális viszonyok mély ismeretét igényli.

Tisztelt Hallgatóság!

Lassan elérkeztünk előadásom végéhez. Az elmondottak alapján látható, hogy a magyar katonai hírszerzés messzire jutott a Nyugat-Németországban települt amerikai magasabbegységek kiképzési tevékenységének nyomon követésétől – az ilyen típusú feladatok képezték az MNVK 2. Csoportfőnökség alaprendeltetéséből adódó feladatrendszerének leginkább hangsúlyos elemeit – a globális migráció jelenségének komplex értelmezéséig, a valós és a virtuális „játéktér” kölcsönhatásának elemzéséig, illetve a nem katonai, sőt szűkebb értelemben véve nem is biztonsági, de a biztonságra többszörös áttétellel mégis hatást gyakorló folyamatok értelmezéséig.

És mit mondhatunk (ha nem is teljes, de nagy bizonyossággal) a jövő katonai hírszerzésének tevékenységéről? Biztosra vehető, hogy a feladatrendszer bonyolultsága tovább nő, így annak ellátása a KNBSZ tudásalapú szervezetté történő átalakítását igényli. Az élethosszig tartó tanulás, a szervezeten belüli mobilitás minden munkatárs életének szerves részévé válik. Állandósult szervezeti struktúrák, merev állománytáblák helyett dinamikusan, célorientáltan megszerkezett munkacsoportokban gondolkodunk a jövőben.

A katonai hírszerzésnél dolgozók szakmai kompetenciájának a katonai ismeretek mellett – nem azok rovására, de azokkal egyenlő jelentőséggel – részét fogja képezni a társadalom- és a természettudományok több szegmensét is felölelő tudásanyag. Ennek révén az olyan globális, több szakterületet átfogó folyamatok biztonsági aspektusa és kezelhetősége válik a szervezet számára, mint például az Északi-sarkvidék jégsapkájának eltűnésével elérhetővé váló természeti erőforrások kiaknázásáért folytatott versengés, vagy a környezeti és a társadalmi tényezők együttes – egyszer egymást erősítő, máskor kioltó – hatására Európa felé induló migrációs hullám.

Ami a bizonytalan jövőben egy biztos pont: a KNBSZ az államigazgatási rendszer biztonsági kihívások kezelésére irányuló erőfeszítéseinek megkerülhetetlen szereplője marad. Emlékeztetnék előadásom mottójára: a harcbiztosítás alapja a felderítés. Kiegészíthetjük ezt azzal: az állami vezetők által igényelt döntéstámogatási rendszer alapja pedig a jól működő katonai hírszerzés.

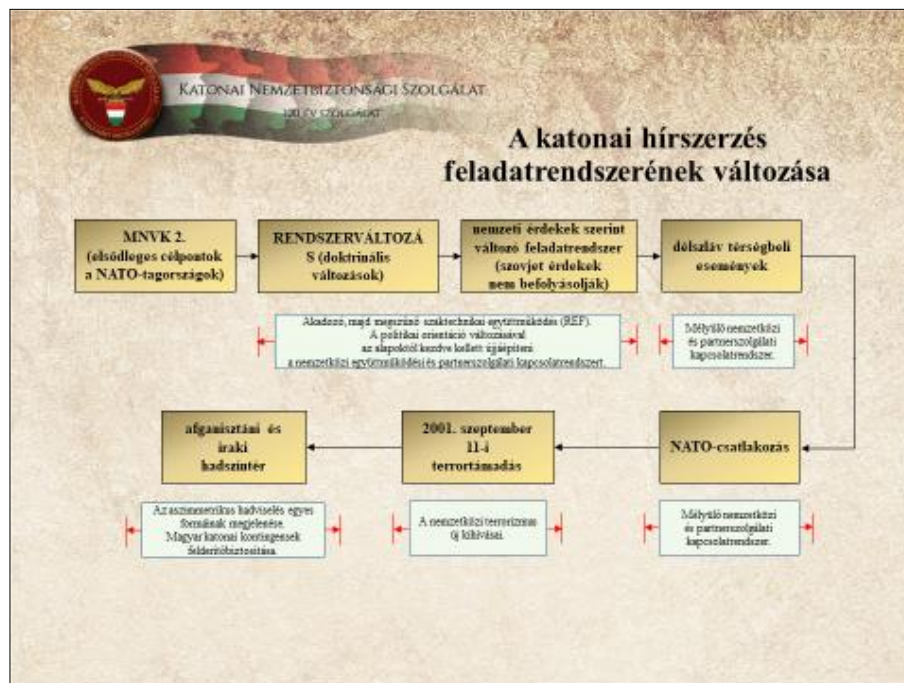
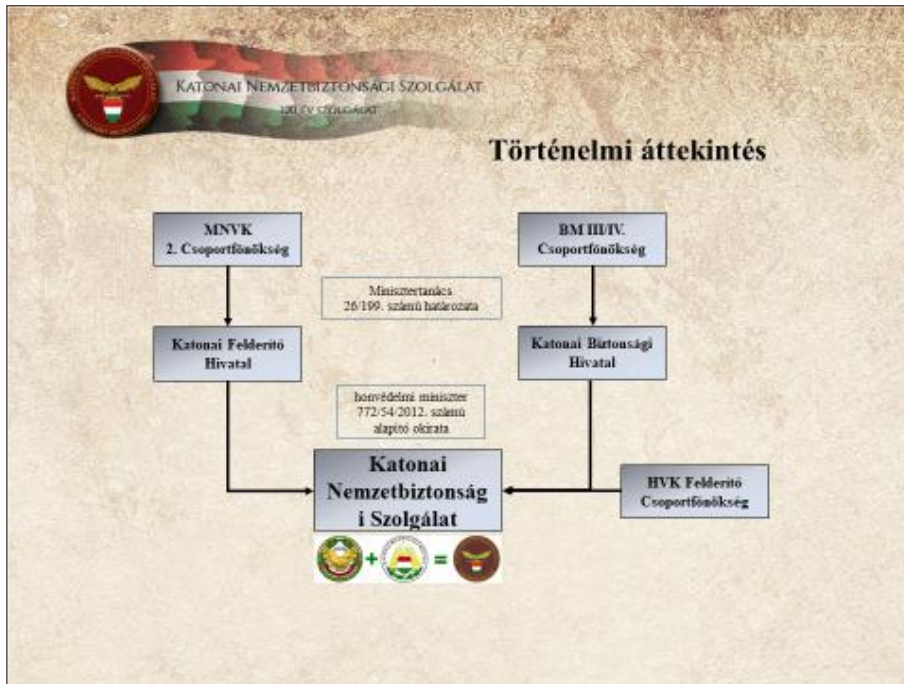
Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT

A katonai hírszerzés feladatrendszerének új vonásai Európa és Magyarország megváltozott biztonsági környezetében

„a harcbiztosítás alapja a felderítés”

A feladatrendszer új elemei

- A nemzetközi terrorszervezetek tevékenységének figyelése;
- terrorszervezetek hazánk és a szövetséges országok biztonságára veszélyt jelentő tevékenységének nyomon követése;
- az afganisztáni és az iraki hadszíntér;
- magyar katonai kontingensek felderítőbiztosítása;
- a globalizáció és a digitalizáció okozta biztonsági kockázatok kezelése és azonosítása;
- az ukrajnai válságkörzet helyzete.

A feladatrendszer új elemei

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT
130. EV SZOLGÁLAT

A katonai hírszerzés feladatrendszerének változása (digitalizáció)

- A feladat-végrehajtást nagyban elősegítette a globalizáció, a digitalizáció, a nyitott társadalmak, az internethasználat elterjedése;
- teljes szemléletváltás következett be, a korábbi „single source” eljárás helyére az „all source” lépett;
- az adatszerző és a tájékoztató tevékenységgel egyenlő értékű sarokponttá vált az adatfeldolgozás (információk ütköztetése).

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT
130. EV SZOLGÁLAT

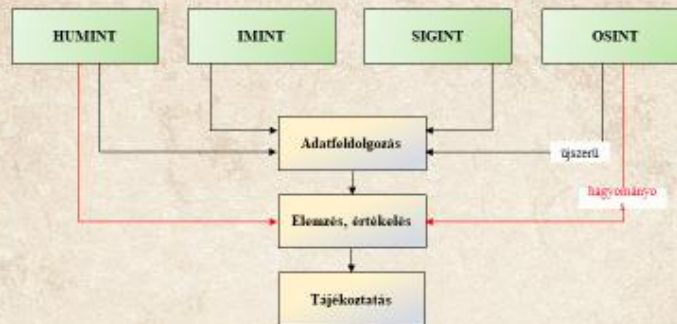
A globalizáció és a digitalizáció biztonsági szempontból releváns kísérőjelenségei

- Az infokommunikációs rendszerek mára már valamennyi fejlett országban a mindennapi élet szerves részét képezik;
- a fejlett országok lakosságának túlnyomó többsége nemcsak passzív felhasználóként, hanem aktívan, információforrásként is használja a tömegkommunikáció eszköztárát;
- az állami szintű információs rendszerek számára az új típusú kiterjedtséget a kibertérbeli infrastruktúra bénítására alkalmazott digitális szabotázscelemek jelentik.

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT
120. ÉV SZOLGÁLAT

A globalizáció és a digitalizáció biztonsági szempontból releváns kísérőjelenségei

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT
120. ÉV SZOLGÁLAT

Új biztonsági kihívások: arab tavasz

- A közel-keleti és az észak-afrikai térségben számos, addig stabilnak látszó ország viharos gyorsasággal bukott állammá vált;
- tömeges illegális migráció indult meg ellenőrizetlenül Nyugat-Európa felé, amelynek a Balkánon át vezető fő szárazföldi útvonalán az egyik állomás Magyarország volt.

Új biztonsági kihívások: migráció

- A migrációval összefüggő biztonsági kockázatok feltárása, a helyzet folyamatos értékelése a Szolgálat napi tevékenységének szerves részévé vált;
- a migráció biztonsági aspektusának helyes értelmezéséhez, használható előrejelzések készítéséhez a katonai és a politikai események nyomán követésén túl többek között a természet- és a társadalomföldrajzi folyamatok átfogó ismerete is szükséges.

Új biztonsági kihívások: orosz–ukrán válság

- A 2010-es évek másik, hazánk biztonsága szempontjából meghatározó jelentőségű eseménysora az orosz–ukrán viszony megromlása;
- nem katonai műveletek alkalmazása (pl. információs és kiberműveletek, politikai és gazdasági befolyásolás direkt és indirekt eszközökkel – hibrid hadviselés).

KATONAI NEMZETISZTONSÁGI SZOLGÁLAT
120. ÉV SZOLGÁLAT

Előrejelzés

- A hírszerzési feladatok komplexitása nő;
- a KNBSZ állományának folyamatos képzése;
- merev állománytáblák helyett célorientáltan megszervezett munkacsoportok szükségesek.

**Köszönöm megtisztelő
figyelmüket!**

SZABÓ KÁROLY EZREDES

**A KATONAI KÉMELHÁRÍTÁS
FELADATRENDSZERÉNEK
ÚJ VONÁSAI EURÓPA ÉS
MAGYARORSZÁG MEGVÁLTOZOTT
BIZTONSÁGI KÖRNYEZETÉBEN**

Bevezető

A biztonság napjainkban az egyik leggyakrabban emlegetett fogalom, egyben a leginkább áhított állapot. A róla alkotott kép kialakítását leginkább relatív jellege akadályozza. A biztonságról szóló vélekedések egyénekenként, országokként és régióként változnak. A nézőpontok egyik meghatározó motívuma az, hogy alkalmazkodni kell a folyamatosan változó biztonsági környezethez. Mindeközben a biztonság fogalmának analizisereje jelentős mértékű csökkenésen esik és esett át.¹

A biztonsági környezet változásának az egyik oka, hogy az elmúlt majd' három évtized a kétpólusú világrendtől a többpólusú nemzetközi rendszerek felé mozdult el. A struktúraváltást követően a nemzetközi rendszer szereplőinek hatalmi képességei lettek meghatározóak, de komoly hatást gyakoroltak egymásra a kölcsönös függőségek is. Ezek a tényezők olyan csatornákon keresztül formálódtak, mint az egyre gyorsuló globalizáció vagy az információáramlás. A vesztfáliai államrendszert egyre nagyobb kihívások érik az államokon átnyúló és az államszint alatti közegekből is.

Minden országnak vannak érdekérvényesítési törekvései, ennek megfelelően saját célokkal rendelkezik politikailag, gazdaságilag, társadalmilag és katonailag is. Adott esetben földrajzilag egymásra utalt, illetve közös szövetségi rendszerbe tartozó országok egyéni, egymással gyakran ellentétes célokat is meghatároznak.

A biztonság kérdése a világban tapasztalható negatív folyamatok miatt felértékelődött. Számos állam, így hazánk is tesz erőfeszítéseket saját biztonságának érvényesítésére, lehetőségeinek hatékony és ideális kiaknázására. E szemszögből vizsgálva kiemelt helyen szerepel a nemzetbiztonság kérdése is.

A nemzetbiztonsági rendszer egyik alappillére az elhárítás. Az elhárítás tevékenysége irányának, dinamizmusának és karakterisztikájának alapvető meghatározói az adott ország biztonságát meghatározó (erősítő, veszélyeztető) tényezők, illetve az ország nemzetközi közösségben elfoglalt helye, nemzetközi viszonyai és kapcsolatai.

¹ GÄRTNER, Heinz: Nemzetközi biztonság. Fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. p. 37.

Saját nemzetbiztonsági potenciálunk megismerését támogathatja a katonai elhárítás tevékenységével kapcsolatos gondolkodás is. Vékony metszete ez a hazai nemzetbiztonsági szférának, ennek ellenére vizsgálata különösen annak ismeretében tűnhet szükségesnek, hogy a kockázatok sokszor ismeretlen forrásból, rejtett dimenziókból erednek, célpontjuk pedig potenciálisan a hadsereg is lehet. Ezen a területen a biztonság komplex értelmezése azt is jelenti, hogy a katonai elhárításnak is igazodnia kellett a saját területén jelentkező különféle biztonsági kockázatok kezeléséhez.

A katonai elhárítás sok esetben olyan kockázatokat kezel, amelyek során a biztonsági helyzetében fenyegetett személy – a katona –, illetve katonai szervezet nem érzékel fenyegetettséget. E kategóriába olyan elemek tartoznak, mint az ellenérdekű nemzetbiztonsági (hírszerző) szolgálatok, a bűnszervezetek, az ideológiai, politikai vagy vallási alapokon szerveződő szélsőséges csoportok tevékenysége.² Éppen olyan típusú fenyegetések viszonylatában van szükség tehát az elhárítás jelenlétére, munkájára, amelyek már pusztán létükkel is fenyegetést jelentenek, amelyek maguk is rejtett dimenziókban működnek.

A három évtizeddel ezelőtt lezárult titkosszolgálati múlt egy jellemző vonása volt, hogy a történelmi, politikai, de a szakmai környezet is egy jól körülhatárolható ellenségkép köré szerveződött.³ Ma már ez némiképp megváltozott. Arról van szó, hogy míg a szakmai közeg korábban egy ideológia mentén szerveződő, jól körülhatárolható „ellenség” tevékenységét igyekezett felderíteni és elhárítani, addig mára a biztonsági kockázatok pontos behatárolása, a kockázatforrások és -hordozók, de akár a motivációk és a rejtett szándékok megismerése hiányában nem lehetséges a nemzetbiztonsági védelmi rendszer működtetése. Ennek a védelmi funkciót betöltő eszköztárnak mai napig meghatározó eleme a kémelhárítás.

Ez a tevékenység Magyarországon a titkosszolgálati funkciók között mindig is fontos szerepet kapott. A feladatra kijelölt szolgálatok kémelhárító képességének fenntartása mindig is kulcskérdés volt. Furcsamód a biztonsági környezet jelentős mértékű változáson esett át, de az elhárítás, azon belül pedig a katonai elhárítás nemzetbiztonsági feladatkatalógusa vajmi keveset változott az idők során.

Erre tanúbizonyság, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben a szolgálatok elhárítási feladatrendszerében a kémelhárítás, azaz az idegen titkosszolgálati törekvések és tevékenységek felderítése és elhárítása továbbra is az előkelő első helyen szerepel. Valószínűsíthető, hogy bő másfél évtizeddel ezelőtt a törvényhozás nem történelmi okok vagy tradíciók, hanem a valós nemzetbiztonsági kockázatok mérlegelését követően alkotta meg a szolgálatok feladatait. Az elmúlt szűk három évtizedben azonban jelentős változások álltak be a

² EHRMAN, John: What are We Talking About When We Talk about Counterintelligence? Studies in Intelligence Volume 53, Number 2 (June 2009).
<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol53no2/toward-a-theory-of-ci.html>; letöltés: 2018.03.30.

³ Dr. JÁVOR Endre ezredes: Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról. Felderítő Szemle VI. évfolyam 3. szám, 2007. szeptember. pp. 114.

biztonsági kockázatok rangsorában. Míg a hidegháború időszakában egyértelműen a hírszerző tevékenység, illetve a kémkedés állt az érdeklődés homlokterében, addigra mára az államok és a nemzetközi közösség számára is a terrorizmussal kapcsolatos küzdelem, valamint a tömeges és illegális migráció kezelése a meghatározó.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a kémelhárítás szükségtelenné vált, vagy megszűnt létezni, sőt. Az ilyen jellegű potenciál teljes elvesztése (elveztegetése), de már az elengedhetetlen részképességek időleges vagy hosszú távú kiesése is beláthatatlan következményekkel járhat.

A kémelhárító tevékenységet végző szervezetek, korábban a Nemzetbiztonsági Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal, ma pedig az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat elhárító szakága számára is első helyen szerepel a kémelhárító tevékenység rendszerszintű végrehajtása. A szervezetek definiálása legegyszerűbb formában úgy fejezhető ki, ha azokra kémelhárító és alkotmányvédelmi feladatokat ellátó, biztonsági szolgálatokra tekintünk.⁴ De mire elég ez ma?

Az elhárítás irányvonalai

Az elhárítás előtt álló (új) kihívások meghatározását specifikusan kell végrehajtani. Ennek szükségszerűségét egyfelől az adja, hogy az adott ország biztonságpolitikai helyzete, jellemzői (pl. belföld: politikai, társadalmi, gazdasági, etnikai problémák; külföld: külpolitika, érdekérvényesítési potenciál a nemzetközi közösségben) különböző kihívásokat indukálhatnak. Másrészt a nemzetközi közösségben a szolgálatok – az alapfeladatuk, vagyis a kémelhárítás ellátása mellett – eltérő feladatrendszerrel rendelkeznek/rendelkezhetnek. Harmadrészt pedig egy országon belül működő, különböző illetékességű elhárító szolgálatok feladatainak fókuszpontja is eltérő.

Minden differenciáló szemponton túl, az elhárító szolgálatok tevékenysége a kémelhárításon alapszik. Mai korunk kémelhárítási viszonyrendszerét a „hidegháború extrákkal” kifejezéssel illehetjük.

Napjaink biztonságpolitikai kihívásai között elsőként kell említeni az orosz expanziós politikát, amelynek egyik következménye a feszült viszony a NATO-val. Az orosz érdekérvényesítés jellemző módja az államilag irányított befolyásolás, ennek hatékonyságát láthattuk Ukrajnában. Eszközei a titkosszolgálatok aktív intézkedései, a propaganda, a dezinformáció, a szabotázs, a felforgatás és a kompromittálás. Az orosz agresszió a NATO-tagországok elhárító szolgálatai részéről dinamikusabb, kezdeményezőbb tevékenységet igényel, és erősíteni szükséges a megelőző tevékenységet is.

A jelzett befolyásolási módok elleni védekezés az állam önvédelmi képességének erősítését igényli, ami magában foglalja a kritikus infrastruktúra védelmét, a titkosszolgálatok (elhárítás) hatékonyságának növelését, a jó állam működésének megteremtését, fenntartását. Természetesen a védelem nemcsak nemzeti feladat, hanem szövetséges – gazdasági, katonai, politikai – összefogást is

⁴ A hazai nemzetbiztonsági rendszerben a polgári kémelhárítás önállóan, míg a katonai elhárítás az integrált katonai nemzetbiztonsági rendszer szakágaként funkcionál.

igényel, amire jó példa a NATO és az EU ilyen irányú törekvései. A szövetséges összefogás az ország felajánlásának, részvételének növelését igényli.

Az aktív titkosszolgálati intézkedések révén végrehajtott befolyásolás alapja a kulcsbeosztásban, -munkakörben lévő személyek kompromittálása, aminek megelőzése, felderítése és elhárítása szükségessé teszi az ilyen munkakörben lévő személyek feladatellátását negatívan befolyásoló kockázati tényezők hatékony feltárását, az elhárítás védelmi és ellenőrző tevékenységét szabályozó törvényi háttér modernizálását és az abban foglalt intézkedések maradéktalan végrehajtását.

Az elhárító tevékenység hatékonyabbá tétele, az ellenőrző funkció erősítése nem eredményezheti megfigyelőállam létrejöttét, meg kell találni, meg kell őrizni az egyensúlyt a társadalmi szabadságjogok és az állam önvédelmi képességének megtartása között.

A technológia gyors fejlődésének következménye a szabotázs eszköztárának bővülése, az, hogy a kibertámadások nemcsak megjelentek, hanem egyre inkább a mindennapjaink részévé válnak, függetlenül attól, hogy az elkövető állami vagy nem állami szereplő. A védekezéshez nem elégséges a hagyományos elhárítóképesség, szoros kooperáció szükséges a biztonsági szféra egyéb szereplőivel, kiemelten az információtechnológiai szakemberekkel, illetve a kritikus infrastruktúra kapcsán a civil szféra szereplőivel (civil vállalatok, cégek által érzékelt támadások, azok elemzése, feldolgozása stb.).

A kommunikációs eszközök tárházának bővülése, a tömegkommunikáció fejlődése és az egyének tömeges elérésének lehetővé válása (ld. közösségi oldalak) új kapukat nyitnak a felforgató tevékenység, illetve az ilyen jellegű szervezetek létrejöttéhez, irányításához. A civil szervezetek és tevékenységük globalizálódása is új kihívás, hiszen az ellenérdekelt kém- vagy terroriszervezetek felhasználhatják ezeket szándékaik eléréséhez. Az elhárítás feladata megvalósítani ezeknek a behatolási csatornáknak az ellenőrzését úgy, hogy ezen a területen is érvényesüljön a védő- és nem a megfigyelőállam elv.

A kémkedésen túl a globalizáció elkerülhetetlen velejárója a technológiai-gazdasági információszerzés, ami korunk egyik erősödő kihívása. Az elhárítás részéről a hatékony védekezéshez szükséges az állam szempontjából fontos vállalatokkal, gazdasági társaságokkal történő együttműködés. Ennek első lépése az elhárító szolgálat és tevékenységének elfogadtatása, a társadalmi távolságtartás, az előítélet lebontása. Ehhez szakértői támogatást szükséges nyújtani az érintett cégeknek a biztonsági tudatosság erősítésével, a fenyegetettség értékelésével, védekezési stratégiák és eszközök ajánlásával.

Az elhárító tevékenység preventív összetevője magában foglalja, hogy a fenyegetést ne saját területen, hanem kialakulása helyén kezeljük. A katonai elhárítás a Magyar Honvédséggel együtt részt vesz a szövetséges békeműveletekben, ahol a nem hagyományos hadviselés jelentette fenyegetés elhárítása másfajta szemléletmódot, eljárásrendet igényel, mint a hazai bázison végzett munka. Együttműködni a befogadó ország állampolgáraival, megfelelően kezelni a kulturális, társadalmi eltéréseket, nyelvi megértést, mind-mind az elhárító szolgálat fejlődését igénylik.

Mind a hadműveleti területen végzett, mind a szövetséges tagországként nemzeti feladatrendszerben végzett elhárítás alapvető eleme az együttműködés a NATO-val és az EU-val. A partnerszolgálatokkal folytatott információcsere – az ehhez szükséges technikai infrastruktúra, nyelvtudás –, a tapasztalatfeldolgozás közösségi szemléletmódot igényel. Elengedhetlenné vált a NATO-ban a katonai elhárító eljárásrend szinkronizálása, egy közösségi oktatási rendszer kidolgozása, aminek jó példája az Elhárító Kiválósági Központ.

Új kihívás a nyitás a társadalom felé, a kollektív biztonsági tudatosság erősítése és bizonyos keretek között a szolgáltatójelleg megvalósítása, erősítése. Ilyen terület például a terrorbejelentések, fenyegetések kezelése – elég, ha csak az online fenyegetésekre gondolunk –, lakossági tájékoztatók tartása, az elhárító szolgálat elfogadtatása.

A hatékony munka alapja a korszerű technikai háttér megteremtése, ami az információ megszerzéséhez, feldolgozásához – tömeges metaadatok, big data –, elemzéséhez, továbbításához szükséges.

A kémelhárítás megítélése

A kémelhárítással kapcsolatos vélekedések alakulását illetően még ma is gyakran eltérőek a politikai döntéshozók és a szakemberek predikciói. A politikusok általában egy-egy rendkívül nagy súllyal bíró, vagy valamilyen szempontból rendkívülinek tekinthető esetre fókuszálnak és vonnak le következtetéseket,⁵ míg a szakemberek javarészt a kémelhárító munka során tapasztalt esetek feldolgozásával különböző trendek és prognózisok megalkotására fókuszálnak. E két nézőpont azonban ritkán, vagy egyáltalán nem találkozik egymással. A két perspektíva közötti ellentét feloldására a legkézenfekvőbb megoldás az érték- és érdekalapú tartalommal bíró nemzetbiztonsági szakpolitika megvalósítása lenne, ha azonban csak hazánk modernkori, a rendszerváltozástól számított időszakát nézzük, akkor ennek kialakítására és a sarokkövek letételére a mai napig nem került sor. Ennek egyik legfontosabb bizonyítéka, hogy hazánk nem rendelkezik ágazati nemzetbiztonsági stratégiával. De miért nem érzik az állam ennek hiányát és szükségességét?

A kémelhárító tevékenység mennyiségi és minőségi mutatóinak mérése sokszor az állam számára is nehézséget okoz. A kémelhárítás spektruma a prevenciótól a büntetőeljárás kezdeményezéséig terjed. A tevékenység jellege és az állam működésének e rejtett dimenziója a terület pontos statisztikai jellegű leírását egyáltalán nem teszi lehetővé. Talán csak az igazságszolgáltatás „kezelésébe” tartozó esetek kapcsán nyílna lehetőség valamilyen mérték megállapítására. Függetlenül a statisztikai adatok „szükségszerű” hiányától, a kémkedéssel kapcsolatos nemzetbiztonsági kockázatok még léteznek és kezelésük is jelentős erő- és eszközkoncentrációt igényel az arra jogosult szervezetektől. Sajnos azonban sokszor maga az állam is szkeptikus abban a kérdésben, hogy van-e Magyarország elleni kémkedés, nem is beszélve az állampolgárokról, akik szinte kizárólag irodalmi

⁵ Példaként hozhatjuk fel a közelmúltban Szergej Szkripal és lánya elleni gyilkossági kísérletet Nagy-Britanniában, amelynek titkosszolgálati háttere és a nemzetközi politikai hatásai rendkívül nagy visszhangot váltottak ki a globális médiában.

alkotásokból és filmekből vett ismeretekkel rendelkeznek a kérdésről, és gyakran csak az összeesküvés-elméletek és konspirációs teóriák világát ismerik el. Pedig létező dologról van szó, ahol a biztonsági kockázatok, azok között pedig a kémkedési esetek szakszerű felderítése és elhárítása egy szuverén állam működésének alapfeltétele.

Ha a hazai kémelhárítás működését mégis valamilyen módon jellemezni kellene, akkor a nemzetállami keretek között maradó kémkedési/kémelhárítási esetek – két ország közötti hírszerző-elhárító interakció – teszik ki a kémelhárítás jelentős hányadát. Ez nem más, mint a tradicionális titkosszolgálati tevékenység leképeződése: két idegen állam ellentétes titkosszolgálati erő kifejtése. Ebből már logikusan következik, hogy a kémelhárítási ügyek kisebb részét teszik ki azok az esetscsoportok, amelyek túlmutatnak a nemzetállami kereteken. Ilyen típusba sorolhatók például a hazai Büntetőtörvénykönyvben is szereplő, az Európai Unió és a NATO elleni hírszerző tevékenységgel kapcsolatos ellenérdekű titkosszolgálati cselekvések.

Ami a jövőt illeti, a kémelhárításnak egy szerkezeti átalakulással kell szembesülnie. A hírszerző tevékenység kétszintűvé válásában megmarad a hagyományos, a közvetlen emberi tevékenységet, a humán faktort igénylő hírszerzés, egyre nagyobb súllyal esik azonban latba a kibertérben folytatott hírszerzés.

Korábban kidolgozták a kémkedésre utaló ismertetőjegyek azonosításának legfontosabb gyakorlati tudnivalóit. A kémkedés ismertetőjegyeire vonatkozóan alapvetésként kezelték, hogy azok a természetes környezetben, a feladatkörbe tartozó tevékenység során keletkeznek. A kémkedés mozaikjait a megszokott emberi tevékenység közben alig megkülönböztethető módon és csak alapos összehasonlítást követően észlelhető helyzetek, körülmények, magatartási formák és tárgyak képezték.

A kémelhárítás keretei a biztonsági kockázatok jellege, tartalma és a kockázat mértékétől függetlenül ugyanabban a térben és viszonyrendszerben mozognak. Alapkövetelmény egy másik állam hírszerző tevékenységének létezése. A nemzetállami alapokon nyugvó kémelhárítás számára minden más ország hírszerző tevékenysége idegennek tekintendő. Az idegen jellegén túlmenően ellenérdekűnek kell tekinteni azt az államot, amelynek hírszerző tevékenysége egyértelműen és azonosított módon veszélyezteti az állam szuverén működését. Együttműködésre két nemzetállam elhárítása esetében kizárólag érdekazonosság esetén, egy jól körülírható kérdésben (pl. terrorizmus elleni küzdelem) és egy meghatározott időintervallumban kerülhet sor. Ez utóbbi jellemezheti a szövetségi rendszerek titkosszolgálati viszonyait is.

Attól függetlenül tehát, hogy a politikai térben más nemzetbiztonsági kockázatok – terrorizmus, migráció – kerültek fókuszba, a kémelhárítási jellegű feladatok a regisztrált módon egyáltalán nem sorolódtak hátra. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény feladatkatalógusában a kémelhárítás funkcióját tehát az állandóság⁶ jellemzi.

⁶ Ami titkosszolgálati szempontból az intaktság megbontásának is tekinthető, hogy a polgári szolgálatok egy részének belső elhárítási funkciója a nemzetbiztonsági szférán kívüli térbe, a rendészet keretei közé került. Ez a megoldás a polgári nemzetbiztonsági területek egy részén megbontotta a teljes spektrumú elhárítás modelljének egységét.

A befolyásolás mint a kémelhárítás új környezete

Jelen korunkban a titkosszolgálati eszköztár egy eddiginél veszélyesebb és súlyosabb eljárásrendszerrel, a befolyással bővült, amelyben kiemelt helyet kapott a kémkedés eszköztára is. A befolyásolás titkosszolgálati vonatkozásai ma már jóval árnyaltabbak, nehezebben azonosíthatók, és átlépi a hírszerző tevékenység (kémkedés) hazai jogi értelmezését is. Egyet kell értsek azzal az állásponttal, hogy a hírszerző tevékenység lehetőségeinek alkalmazása a befolyásolás során egy rejtett, de valós szándékot fejez ki. Ennek megértése és tanulmányozása nélkül a jövő kémelhárítása nem képzelhető el.

A titkosszolgálatok aktív műveleteiben egyre inkább a manipuláció játszik kiemelt szerepet. Az alkalmazott módszerek csoportosításában az alábbi, kémelhárítási szempontból is kiemelt jelentőséggel bíró rendszerezés segíti a megértést:⁷

- a) kompromittálás (ideológiai alapon, zsarolással, lojális alapon):
 - titkosszolgálati információgyűjtés a gyenge pontok, befolyásolási lehetőségek felmérése érdekében;
 - aktív titkosszolgálati műveletek a döntési mechanizmusok befolyásolására;
 - politikusok, államigazgatási döntéshozók, erőszak szervezeti (fegyveres testületi) vezetők, kulcspozíciót betöltő személyek megvesztegetése, zsarolása, befolyásolása;
 - a célország gazdasági teljesítőképességét meghaladó, veszélyeztető üzleti kapcsolatok kialakítása;
- b) felforgatás:
 - a politikai elit hiteltelenítése;
 - ellenzéki pártok, mozgalmak megszervezése, megerősítése, pénzügyi, ideológiai támogatása, a politikai status quo megbontása;
 - az agresszorhoz lojális személyek, mozgalmak, szervezetek megtalálása/ létrehozása és működtetése;
 - politikai, etnikai, vallási, társadalmi feszültségek szítása, szeparatista, elégedetlenségi mozgalmak létrehozása, erősítése;
 - a célország nemzetközi kapcsolatainak befolyásolása, szövetségi kapcsolatainak fellazítása;
 - bűnözői csoportok támogatása, a közrend megzavarása érdekében történő felhasználása;

⁷ KOVÁCS Krisztián: A befolyásolás szerepe a modern hadviselésben. Felsőfokú Nemzetbiztonsági Tanfolyam, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, 2018.

- c) szabotázsakciók rejtett titkosszolgálati támogatása (terrortámadások, infrastruktúra rongálása, rombolása, kibertámadások);
- d) propaganda:
 - a célsországban médiapozíciók megteremtése/átvétele, propaganda- és dezinformációs tevékenység megindítása;
 - a közvélemény/közgondolkodás formálása, befolyásolása;
 - a nemzetközi közvélemény befolyásolása;
- e) dezinformáció (megtévesztés).

A befolyásolási művelet és az abban alkalmazott eszközök – kompromittálás, propaganda, dezinformáció, felforgatás –, a hibrid fenyegetések az állam működéséhez szükséges funkciókat támadják a célsországban. Az egyetlen kézenfekvő megoldásnak az tűnik, ha a kémelhárítás az államilag irányított politikai, katonai, gazdasági, társadalmi, információs, infrastrukturális és titkosszolgálati befolyásolás teljes vertikumának lefedésére törekszik.

Egy állam részéről a „vegytisztá” hírszerző tevékenység meghaladása, a hihető tagadás lehetősége és a technikai, az infokommunikációs eszközök kontroll nélküli alkalmazása szinte ellehetetleníti a kémkedéssel szembeni büntetőjogi szankcionálást.

A kémelhárítás jogi háttere a megváltozott biztonsági környezetben

A titkosszolgálatok aktív műveleteiben egyre inkább megjelenő manipulációs eszközök és módszerek felderítésére és megakadályozására irányuló szakmai tevékenység végrehajtása során felmerül a kérdés, hogy a jogalkotás – amely természetéből eredően a megtörtént esetek tanulságait alapul véve képes jogi fogalmakat, adott esetben büntetőjogi tényállásokat teremteni – tudja-e absztrahálni ezeket?

A kémkedés, amely tisztán jogi megközelítésben egy idegen hatalom vagy idegen szervezet részére Magyarország elleni hírszerző tevékenység folytatását jelenti, olyan kifejezést alkalmaz, amelynek feloldása a jogalkalmazás – különös tekintettel az igazságszolgáltatás – számára nehézséget okozhat, kiemelten a befolyásolási műveletek büntetőjogi megítélésének vonatkozásában, amelyek a kémkedés megvalósításának a megváltozott biztonsági környezetben megjelenő gyakori elkövetési magatartásait jelenthetik.

A büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségének megteremtése, vagyis a manipuláció felderítése és elhárítása különösen a jogi szempontból releváns, büntetőeljárásban felhasználható információk szakszerű felderítésével és alapos vizsgálatával valósítható meg.

A hírszerző tevékenység esetleges büntetőjogi újraértelmezése az egyes felderített manipulációs műveletek tanulságainak, megismert és bizonyított tényállási elemeinek a jogalkalmazók általi értékelésén múlik, ami eredményezheti azt, hogy nemcsak szakmai, hanem jogi értelemben is kémkedésnek legyen tekinthető egy idegen hatalom vagy idegen szervezet által végrehajtott befolyásolás.

Hazánk büntetőhatalmi igényeinek érvényesítésével összefüggő döntés meghozatala mindenkor a nemzetbiztonsági érdek és az eset összes körülményeinek együttes mérlegelését megkövetelő kormányzati aktus. Magyarország alkotmányos rendje alapján ez képezi a nemzetbiztonsági szféra tevékenységének a határát, ezen túl, vagyis ezt követően valósulhat meg egy a rendészet vagy igazságszolgáltatás működésére jellemző jogintézmény, illetve intézkedés alkalmazása. Ez egyben – a hírszerzési tevékenység kifejezésének jogi vagy szakmai értékelésére tekintet nélkül – jelenleg és a jövőben is kontrollfunkciót is megvalósít a kémelhárító tevékenység felett.

A kémelhárítás technikai háttere

Szükséges néhány gondolatot szentelni a nemzetbiztonsági rendszer működését meghatározó technikai feltételrendszernek is. Nem volt olyan korszak, amikor a titkosszolgálatok ne vették volna figyelembe és ne alkalmazták volna az adott időszakban rendelkezésre álló legújabb technikai vívmányokat. A kémelhárítás és a kémkedés közötti versenyfutásban mindig is meghatározó volt azoknak a lehetőségeknek a kiaknázása, amelyek helyzeti előnyhöz juttathatták valamelyik felet. E képességek mögött persze technikai/műszaki oldalon is mindig komoly apparátus állt. Manapság a titkosszolgálati tevékenység technikai hátterének vizsgálatakor egy-egy képesség meglétét, illetve a képesség megteremtésének lehetőségét kell a fókuszba helyezni. Ha csak a kémelhárítás teljesítőképességének technikai lehetőségeit vizsgáljuk, azt kell látnunk, hogy az a jelenlegi viszonyok között már jóval szélesebb alapon nyugszik, mint korábban bármikor.

A kémelhárító tevékenység legfontosabb területei között találjuk a technikai eszköztár azon lehetőségeit, amelyek a titkos információgyűjtés nyílt és titkos megoldásaiban állnak rendelkezésre. Ezek biztosítják a kémelhárítási jellegű információk technikai úton történő megszerzését, illetve a humán forrásból származó információk megerősítését, kiegészítését, ellenőrzötté tételét, vagy éppen azok cáfolását. Az eddig soha nem látott információtömeg rendelkezésre állása azonban újabb problémákat vet fel. Ma már olyan technikai megoldások alkalmazására van szükség, amelyek biztosítják az elemző és az értékelő funkciók hatékonyabb működését. Ezek az információfeldolgozást segítő alkalmazások a kémelhárító tevékenység szerves részét képezik, arra képesek, hogy újabb releváns információkat juttassanak felszínre, illetve segítik az eligazodást a meglévő ismerethalmazban.

A kémelhárítás technikai támogatásában egyre nagyobb szerep jut az informatikai, a technikai és a műszaki szakértelmet igénylő tevékenységeknek. Az ilyen megközelítésben alkalmazott specialisták és szakértők támogatása nélkül ma már nem képzelhető el sikeres kémelhárító tevékenység. Ezt elég, ha csak az egyik legdinamikusabban fejlődő terület, a forensic szakértői tevékenység rövid bemutatásával igazoljuk.

A kémelhárítási szakterületekhez kötődően a törvényszéki szakértői tevékenységről (communication and information technology forensic) nagyon ritka esetben tesz említést a szakma, annak ellenére, hogy ma már a művelettechnikai eszközök és módszerek terepében jelentős szerepet tölt be azon eljárások és alapelvek alkalmazása, amelyek csupán az igazságügyi szakértésre jellemzőek.

A telekommunikációs és az informatikai törvényszéki szakértői feladatok végzéséről elmondható, hogy azok a telekommunikáció és az informatika témakörében felmerült, igazságügyi szakértelmet igénylő feladatok végzésére irányulnak nyomozó hatóságok, bíróságok, ügyvédi irodák és más szervezetek részére. Ezek eredménye hiteles szakértői vélemény formájában kerül feldolgozásra, és bizonyító erejű egy jogvita vagy egy büntetőeljárás esetén. A kémelhárítás feladatkörében, a titkos információgyűjtés módszertanában azonban lényeges különbség, hogy a szakértői szakértelmet igénylő feladatok végrehajtása minden esetben konspirált, műveleti célú, az elhárító szolgálat hatás- és illetékességi körébe tartozó hírigényét elégíti ki.

A titkos információgyűjtés egyes módszerei azért alkalmaznak törvényszéki szakértői eszközöket és módszereket, mert bizonyos esetekben kiemelten fontos a mobil kommunikáció, vagy az informatikai eszközökön, hálózatokon történt események vizsgálata során a hitelesített eszközökkel, hiteles eljárásokkal és módszerekkel végrehajtott vizsgálat lefolytatása, illetve ebben az esetben a vizsgálat eredményének szintúgy megdönthetetlennek, hitelt érdemlőnek kell lennie. Ezen eszközöket, módszereket és eljárásokat az igazságügyi szakterületen fejlesztették ki, de a kémelhárítással foglalkozó szakterületek átvették és beépítették azokat a művelettechnikai eszköztárukba és eljárásrendjükbe. Ez a lehetőség technikai területen azért is bír kiemelt fontossággal, mert e képesség hiányában ma már szinte lehetetlen a kémkedés jogi erejű bizonyítása.

A titkosszolgálati tevékenység, azon belül pedig a kémelhárítás mindig inspirálólólag hatott a technikai/műszaki fejlesztési területekre. Persze a nemzetközi piacokon sok, a titkosszolgálatok tárházába illő eszköz és alkalmazás hozzáférhető. Ezek beszerzésével azonban a felhasználó sokszor beleködött kockázatot is vásárol magának. Egy kizárólag hazai K+F rendszer birtoklása és gondozása sokkal magasabb szintű biztonságot eredményezne, ez az állapot azonban ma csak illúzió. Világosan kell látni azonban, hogy a kémelhárító tevékenység sikerét a titkosszolgálati szakmai alapok technikai biztosítása tekintetében a saját innováció segítheti legjobban. Ez a helyzet valószínűleg nem változik a jövőben sem. Különösen azokban a szegmensekben várható fejlődés, amely a kiberbiztonság és az információbiztonság területét érintik. Ezek minden országban, így hazánkban is az idegen hírszerző tevékenység vadászterületei, olyan behatolási csatornák, amelyek instabil környezete fokozottan képesek elősegíteni a kémtevékenységet.

Összességében tehát a kémelhárító tevékenységhez kapcsolódó technikai környezet ma már jóval túlmutat azon, hogy arra csak egyszerű információgyűjtési területként tekintünk. Azt olyan megközelítésben is szükséges vizsgálni, hogy a nemzetbiztonsági rendszer a képességek megteremtése és szüntelen fejlesztése révén képes legyen a technikai/műszaki/informatikai fejlődés okozta kihívások kezelésére, valamint a működési környezet optimalizálására is. Az ilyen szemlélet felismerése nélkül a kémelhárítás szinte bizonyosan lépéshátrányba kerül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- EHRMAN, John: What are We Talking About When We Talk about Counterintelligence? *Studies in Intelligence* Volume 53, Number 2 (June 2009).
<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol53no2/toward-a-theory-of-ci.html>; letöltés: 2018.03.30.
- GAZDAG Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. ZMNE, Budapest, 2011.
- GÄRTNER, Heinz: *Nemzetközi biztonság. Fogalmak A-tól Z-ig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007.
- Dr. JÁVOR Endre ezredes:
Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról.
Felderítő Szemle VI. évfolyam 3. szám, 2007. szeptember. pp. 114–119.
- KOVÁCS Krisztián: *A befolyásolás szerepe a modern hadviselésben*. Felsőfokú Nemzetbiztonsági Tanfolyam, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2018.

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
NY. DANDÁRTÁBORNOK

ZÁRSZÓ

**Tisztelt Konferencia!
Kedves Vendégeink!
Tagtársaim!**

Az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás megalakításának 100. évfordulója alkalmából szervezett konferenciánk végéhez értünk. Köszönetet mondok meghívott vendégeinknek, együttműködő partnereink képviselőinek, tagságunknak és az érdeklődőknek, hogy jelenlétükkel megtisztelték rendezvényünket. Úgy gondolom, hogy a mai napon elhangzott előadások méltó módon és hitelesen idézték fel a katonai hírszerzés és elhárítás százéves történetét és mutatták be e hazánk biztonsága szempontjából kiemelkedően fontos két szakmai terület jelenét és jövőjét.

A zárszó lehetőséget ad a köszönetnyilvánításra. Mindenekelőtt köszönetet mondok a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatójának és helyetteseinek, hogy minden lehetséges módon támogatták és segítettek e fontos centenáriumi évforduló méltó megünneplését. Külön köszönöm a Nemzeti Közsolgálat Egyetem rektorának, hogy rendelkezésünkre bocsátotta a Ludovika Főépület Kápolnáját, ahol az évfordulóhoz illően méltó körülmények között tudtuk rendezvényünket megtartani.

Köszönet illeti a KNBSZ Tudományos Tanácsát, hogy társrendezőként hatékonyan és sokoldalúan segítette a rendezvény szervezését. Köszönöm a konferencia szervezési munkálataiban részt vett KNBSZ-munkatársak segítségét is. Köszönöm mai konferenciánk előadóinak a tartalmas és gondolatébresztő prezentációkat, a lelkiismeretes felkészülést.

Ezúton is köszönetünket fejezem ki Dr. Simicskó István miniszter úrnak, hogy elvállalta konferenciánk fővédnöki, valamint Kovács József altábornagy és Prof. Dr. Patyi András uraknak, hogy elvállalták konferenciánk védnöki tisztét. Köszönöm meghívott vendégeinknek is, hogy jelenlétükkel megtisztelték konferenciánkat.

Tisztelt Hallgatóim!

Rendkívül eredményesnek és hatékonynak értékelem mai konferenciánkat, amellyel nemcsak a múltra emlékeztünk, hanem erőt meríthettünk a jövő feladatai hatékony ellátását illetően is. Bízom abban, hogy Önök is hasonlóan vélekednek erről.

Köszönöm a megjelenésüket és az egész napi figyelmüket. Remélem, mindannyian jól érezték magukat, és konferenciánkról élményekkel, ismeretekkel gazdagodva távoznak.

Várjuk Önöket, várunk Benneteket máskor is a Felderítők Társasága Egyesület által szervezett hasonló rendezvényeken.

Viszontlátásra!

CONTENTS

BRIG. GEN. (RET.) ERNŐ SZÉLES

CHAIRMAN'S WELCOME ADDRESS

MAJ. GEN. DR. JÁNOS BÉRES

WELCOME SPEECH

BRIG. GEN. (RET.) DR. ZSIGMOND TÖMÖSVÁRY

OPENING REMARKS

PROF. DR. HABIL. SÁNDOR SZAKÁLY

**ESTABLISHMENT OF THE HUNGARIAN MILITARY INTELLIGENCE
AND COUNTER-INTELLIGENCE ORGANISATIONS, THEIR TASKS AND
ACTIVITY BETWEEN THE WORLD WARS (1918–1945)**

DR. IMRE OKVÁTH

**THE HISTORY OF THE HUNGARIAN MILITARY INTELLIGENCE AND
COUNTER-INTELLIGENCE FROM THE END OF THE WORLD WAR II.
TO THE REGIME CHANGE**

BRIG. GEN. (RET.) DR. ISTVÁN MAGYAR

**COMPARATIVE THOUGHTS EMBRACING THREE (HISTORICAL)
PERIODS OF MILITARY INTELLIGENCE ACTIVITY**

BRIG. GEN. (RET.) DR. ZSIGMOND TÖMÖSVÁRY

**FROM THE MNVK 2. (Hungarian People's Army General Staff 2)
TO THE MILITARY NATIONAL SECURITY SERVICE**

COL. (RET.) DR. TAMÁS RÁTH – COL. (RET.) ELEMÉR KIRÁLY
**TECHNICAL ACTIVITIES AND DEVELOPMENTS OF THE HUNGARIAN
MILITARY INTELLIGENCE (RECONNAISSANCE) SERVICE**

LT. GEN (RET.) DR. KÁROLY GYARAKI
**ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT OF THE HUNGARIAN MILITARY
COUNTER-INTELLIGENCE FROM THE REGIME CHANGE UP TO 1995**

COL. ZOLTÁN ÁRPÁD
**ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT OF THE HUNGARIAN MILITARY
COUNTER-INTELLIGENCE FROM 1995 UP TO 2012**

MAJ. GEN. SÁNDOR DEZSŐ – COL. DR. TAMÁS KENEDLI
**SIX YEARS OF OPERATION – THE MILITARY NATIONAL SECURITY
SERVICE FROM 2012–2018**

COL. LÁSZLÓ RUBIK – LT. COL. TAMÁS BINDER
**NEW TASKS OF THE MILITARY INTELLIGENCE IN THE LIGHT OF
THE CHANGING SECURITY ENVIRONMENT OF EUROPE AND
HUNGARY**

COL. KÁROLY SZABÓ
**NEW TASKS OF MILITARY COUNTER-INTELLIGENCE IN THE LIGHT
OF THE CHANGING SECURITY ENVIRONMENT**

BRIG. GEN. (RET.) DR. ZSIGMOND TÖMÖSVÁRY
CLOSING REMARKS

CONTENTS

CONDITIONS OF PUBLICATION

A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

AZ ÍRÁSMŰVEKKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK:

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, amelyet a szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, amely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más témákat, anyagokat – jelentetünk meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények (és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20–21 gépelt oldal);
- a kéziratot elektronikus formában, Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni a felderito.szemle@knbsz.gov.hu e-mail címre. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;

- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembevételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indoklás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;
- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez rövid tartalmi összefoglalót (Absztrakt/Rezümé) kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez három–öt kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven.
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

A KÖZLEMÉNYEKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT FORMAI KÖVETELMÉNYEK

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata)

AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul)

REZÜMÉ (magyarul, angolul)

KULCSSZAVAK (magyarul, angolul)

SZERZŐI NYILATKOZAT

BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁS

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben¹ módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézések jegyzetben:

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, amelyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés:

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében lévő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. p. 34.
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. p. 33.
- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. p. 6.
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke:

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.²

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 9276 45 6
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1994. pp. 31–50.

¹ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19–20.

² Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.

- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat sorszáma (pl. 1. ábra.);
- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrása (vagy: Szerkesztette: ...);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELÉRHETŐSÉGEINK

Postacím: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24–26.

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117.

E-mail: felderito.szemle@knbsz.gov.hu

Deák Anita alezredes
06(1) 386-9344/5210, HM 65-210
e-mail: deak.anita@knbsz.gov.hu